

Malatya Vizyon 2023

(Malatya İl Gelişim Raporu)

HAZIRLAYANLAR

Prof. Dr. İbrahim GEZER

Proje Genel Koordinatörü ve Rapor Editörü, İnönü Üniversitesi

Şemsettin ÖZCAN

TÜİK Kocaeli Bölge Müdürü (2003-2010 Malatya Bölge Müdürü)

Orhan TUĞRULCA

Eğitim Yöneticisi, Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Kemal ÖZBUDAK

Endüstri Yüksek Müh. Özel Sektör Üst Yöneticisi

Aydan AKSOĞAN KORKMAZ

Maden Yüksek Müh., İnönü Üniversitesi, Öğr. Grv.

Sait KABADAYI

Malatya Sanayi ve Ticaret Odası Genel Sekreteri

Bu raporun baskı giderlerini karşılayan **Firat Kalkınma Ajansı'na** teşekkür ederiz.

BİLSAM Araştırma Raporları 2

ISBN: 978-605-62050-0-2

Mart 2011, MALATYA

Baskı

Medipres Matbaacılık Ltd. Şti. / Tel: 0422 238 49 88

E-mail: medipres_matbaacilik@hotmail.com

BİLSAM Yayınları

Hüseyinbey Mah. Azizler 1. Sokak No. 4 İstanbulluoğlu Konağı MALATYA

Telefon: 0422 323 69 0 / 0507 748 06 43 Faks: 0422 323 36 33

Web: www.bilsam.org; E-mail: bilgi@bilsam.org

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	15
1.1. Tarım Toplumundan Bilgi Toplumuna Değişimin Anatomisi	16
1.2. Küreselleşme Sürecinde Kentsel Ekonomiler	17
1.3. Şehir ve Şehirselleşme Markalaşma	18
1.4. Değer Eksenli Kentsel Gelişim	20
1.5. Ulusal Belgelerde Kentleşme Sorunları	21
2. MALATYA İLİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ	22
2.1. Rakamlarla Malatya	22
2.2. Malatya Tarihi	24
2.3. Coğrafi Konum	25
2.4. İklim Yapısı	25
2.5. Nüfus Yapısı ve Dağılımı	26
2.6. Malatya'nın Göç Gerçeği ve Göç Sosyolojisi	32
2.7. Malatya'da Sosyal Doku	36
2.8. Malatya'da Sivil Toplum	38
2.9. Malatya'da Siyaset ve Seçmen Eğilimleri	40
2.10. Malatya'nın Şehir Yerleşkesi ve Büyüme Stratejisi	45
2.11. Kurumsal Kapasite	46
3. MALATYA'NIN STRATEJİK UNSURLARI (Tanıtım Unsurları)	48
3.6. Su Kaynakları	49
3.7. Tarımsal çeşitliliğe imkân veren iklim yapısı (Mikroklima)	49
3.8. Tarihi Eserler ve Turizm Potansiyeli	49
3.9. Önemli Kurumları	49
3.10. Bazı Tarihi, Siyasi ve Kültürel Şahsiyetler (Ölüm Tarihine Göre)	50
3.11. İnsan ve Toplum Yapısından Kaynaklanan Unsurlar	50
4. MALATYA'NIN ÖNEMLİ PROJELERİ	51
5. MALATYA'DA EĞİTİM	53
5.1. Türkiye'de Eğitime Genel Bakış	53
5.2. Türkiye'de Gençlik ve Eğitim	55
5.3. Malatya'nın Eğitim Göstergeleri	55
5.4. Meslek Eğitimi ve Yeni Yaklaşımlar	59
5.5. Dünyada Yüksek Öğretim	61
5.6. Türkiye'de Yükseköğretim	62
5.7. Malatya'da Yükseköğretim	64
5.8. Eğitimden Beklentiler	65
6. MALATYA'DA SAĞLIK	67
7. MALATYA'DA KÜLTÜR ve TURİZM	70
7.1. Malatya'da Kültür	70
7.2. Malatya'da Turizm	72

8. MALATYA'DA ÇEVRE VE ORMAN	74
8.1. Çevrenin Korunması ve Kentsel Altyapının Geliştirilmesi	74
8.2. Dünya Orman Varlığı.....	75
8.3. Türkiye'nin Orman Varlığı	75
8.4. Malatya'nın Orman Varlığı	77
8.5. Malatya'da Çevre	79
8.6. Su Kaynaklarının Korunması Ve Değerlendirilmesi	80
9. MALATYA'DA EKONOMİ	82
9.1. Türkiye'de Durum (Kalkınma Vizyon ve Stratejisi)	82
9.2. Doğu Anadolu Bölgesi ve Malatya	89
9.3. TRB1 Bölgesi ve Malatya	91
9.4. Malatya'nın Sosyoekonomik Göstergeleri	95
9.5. Malatya Ekonomisinin Sektörel Dağılımı	96
9.6. Malatya'nın Kamu Yatırımlarından Aldığı Pay.....	96
9.7. Malatya'nın Cazibe Merkezi Olma Potansiyeli.....	97
9.8. Malatya'da Dış Ticaret (İhracat ve İthalat).....	98
9.9. Malatya'nın Rekabetçiliği.....	103
9.10. Yaşanabilirlik Açısından Malatya.....	105
10. MALATYA'DA TARIM	107
10.1. Arazilerden Faydalanma	107
10.2. Malatya'nın Türkiye Tarımındaki Yeri	108
10.3. Kayısı Yetiştiriciliği ve Malatya İçin Önemi	110
10.4. Malatya Kayısını Farklı Kılan Özellikler	110
10.5. Kayısının Malatya Ekonomisine Katkısı	111
10.6. Kayısı Değer Zinciri	111
10.7. Tarım Sigortaları Uygulamaları	112
11. MALATYA'DA SANAYİ	113
11.1. Türkiye'de Sanayi	113
11.2. Malatya Sanayinin Durumu.....	115
11.3. Malatya Tekstil Sanayinin Durumu ve Sorunları	120
11.4. Malatya Gıda Sanayinin Durumu ve Sorunları	121
11.5. Malatya'da Madencilik.....	123
11.6. Malatya'da Enerji	123
12. MALATYA'DA ULAŞIM	125
12.1. Ulaşım Altyapısının Geliştirilmesi.....	125
12.2. Ulaşımında Öngörülen Hedefler	126
12.3. Malatya'da Ulaşım Altyapısı.....	127
12.4. Malatya'nın Kara Taşıtları Varlığı	130
12.5. Malatya'nın Trafik Kazası Sicili	131
12.6. Malatya'da Kent İçi Ulaşım Sorunu ve Raylı Sistem Alternatifi.....	132
13. MALATYA'DA İSTİHDAM VE İŞSİZLİK.....	135
13.1. Türkiye'de Durum	135
13.2. Malatya'da İstihdam, İşgücü ve İşsizlik	136

14. İŞ ve YATIRIM ORTAMININ İYİLEŞTİRİLMESİ	139
14.1. Türkiye’de Durum	139
14.2. Malatya’da İş ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi	140
14.3. Rekabet Gücünün Arttırılması.....	140
15. MALATYA’DA SOSYAL HİZMETLER VE YOKSULLUK.....	142
15.1. Malatya’da Sosyal Hizmetler.....	143
15.2. Malatya’da Yoksulluk	145
16. MALATYA’DA FİNANSAL YAPI	150
17. MALATYA’DA AR-GE ÇALIŞMALARI VE YENİLİKÇİLİK	152
17.1. Türkiye’de Durum	152
17.2. AR-GE ve Bilişimde Hedefler	153
17.3. Malatya’da Yenilikçilik	154
17.4. Malatya’da Bilgi Teknolojileri Sektörü	154
18. MALATYA GELİŞİM EKSENLERİ ve STRATEJİK SEKTÖRLER.....	157
19. MALATYA SWOT ANALİZİ	159
19.1. Başarılarımız.....	159
19.2. Başarmamız Gerekenler.....	159
19.3. Önemli Sorunlarımız	160
19.4. Başlıca Yanlılarımız	161
19.5. Güçlü Yönlerimiz	161
19.6. Zayıf Yönlerimiz.....	162
19.7. Fırsatlar	163
19.8. Risk ve Tehditler.....	163
20. MALATYA İÇİN VİZYON ÖNERİSİ	164
20.1. Malatya Vizyon 2023.....	164
21. MALATYA’NIN KENTSEL GELİŞİM YOL HARİTASI	166
22. MALATYA İÇİN BAZI PROJE ÖNERİLERİ.....	168
23. SONUÇ VE ÖNERİLER	170
23.1. Kentleşme ve Kentsel Yaşam	170
23.2. Eğitim, Sağlık ve Gençlik.....	172
23.3. Kültür - Sanat - Turizm	173
23.4. Tarım	176
23.5. Sanayi ve Hizmetler.....	181
KAYNAKLAR	183

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. 1. “Malatya Vizyon 2003” Rapor Forum Grubu Listesi	12
Tablo 2. 1. Rakamlarla Malatya	22
Tablo 2.2. Malatya İli Nüfus Değişimi	26
Tablo 2. 3. Malatya İlçe Nüfusları	27
Tablo 2. 4. Malatya’da İlçe Nüfuslarının İl İçi Dağılımı	28
Tablo 2. 5. Malatya Nüfusunun Ülke İçi ve Ülke Dışı Dağılımı	28
Tablo 2. 6. Malatya Nüfusunun İl İçi, Ülke İçi ve Ülke Dışı Dağılımı	29
Tablo 2. 7. En Çok Malatyalı Nüfus Barındıran İl ve Ülkeler	30
Tablo 2. 8. Malatya’da En Çok ve En Az Nüfus Bulunduran İller	31
Tablo 2. 9. En fazla ve En Az Malatyalı nüfus barındıran iller	32
Tablo 2.10. Malatya İlinin Diğer İllerden Aldığı Göç	34
Tablo 2.11. Malatya ilinin diğer illere verdiği göç	35
Tablo 2.12. Malatya Göç Rakamları ve Net Göç Hızı	35
Tablo 2.13. Dernek Üye Sayıları	39
Tablo 2.14. Faaliyet Alanlarına Göre Dernek Sayıları	39
Tablo 2. 15. 1950-1980 Dönemi Malatya Seçim Sonuçları ve Seçmen Eğilimleri	41
Tablo 2. 16. 1980-2010 Dönemi Malatya Seçim Sonuçları ve Seçmen Eğilimleri	42
Tablo 2.17. Türkiye’de Yapılan Halkoylamalarında Malatyalı Seçmen Eğilimleri	45
Tablo 4.1. Malatya’da Gerçekleştirilen Önemli Projeler	51
Tablo 5.1. Eğitim Kademeleri İtibarıyla Hedefler	54
Tablo 5.2. Malatya’nın Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	56
Tablo 5.3. Okuma Yazma Oranları (%), 2009	56
Tablo 5.4. Eğitim Durumuna Göre Nüfus, 2009	57
Tablo 5.5. Okulöncesi Eğitimde Okullaşma Oranı, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	57
Tablo 5.6. Eğitim Seviyesine Göre Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları	58
Tablo 5.7. İlköğretim ve Ortaöğretimde Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	58
Tablo 5.8. TRB1 Bölgesi ve Türkiye’de Yükseköğretimde Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları	65
Tablo 6.1. Malatya İli Sağlık Hizmetleri İle İlgili Temel Veriler	67
Tablo 6.2. Sağlık Göstergeleri (Yüz bin Kişi başına, 2006)	69
Tablo 6.3. Türkiye’nin Sağlık Hizmetlerinde Hedefleri	69
Tablo 7.1. Malatya, TRB1 ve Türkiye’de Kütüphane ve Kitap Verileri (2009)	71
Tablo 7.2. Malatya, TRB1 ve Türkiye’de Müze Sayısı, Eser Mevcudu ve Ziyaretçi Sayısı	71
Tablo 7. 3. Malatya ve Türkiye’de Kültür Göstergeleri	71
Tablo 7. 4. Müzeler, Mevcut Eserler ve Ziyaretçiler	72
Tablo7.6. Bölgeye Gelen Yerli ve Yabancı Turist Sayısı	73
Tablo 7.7. Turizm Göstergeleri	73
Tablo 8.1. Türkiye Orman Varlığının Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı	77
Tablo 8.2. TRB1 İlleri Orman Alanları	77
Tablo 9.1. Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi	84
Tablo 9.2. Plan Dönemi Sonu İçin Öngörülen Genel Ekonomik Hedefler	87
Tablo 9.3. Diğer Makroekonomik Göstergeler	88
Tablo 9.4. İlçelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıraları	93
Tablo 9. 5. TRB1 Nüfus Göstergeleri	94
Tablo 9. 6. Malatya ve Diğer TRB1 İllerinin Gelişmişlik Sıralaması	95
Tablo 9.7. Tarım, Sanayi ve Hizmet Sektörlerinin GSYİH Payları	96
Tablo 9. 8. Kamu Yatırım Tahsisleri	96
Tablo 9. 9. 2005–2009 KÖYDES Projesi	97

Tablo 9.10. Malatya'nın Dış Ticaret Göstergeleri	98
Tablo 9.11. En Çok İthalat ve İhracat Yapılan Ülkeler	99
Tablo 9.12. En Fazla İhraç Edilen Ürünler.....	99
Tablo 9.13. En Fazla İthal Edilen Ürünler	100
Tablo 9.14. Kişi Başına İhracat ve İthalat Göstergeleri	100
Tablo 9.15. İhracatçı Firma Sayısı	101
Tablo 9.16. İthalatçı Firma Sayısı.....	101
Tablo 9.17. İhracat Rakamları	101
Tablo 9.18. İthalat Rakamları	101
Tablo 9.19. İllerin Rekabetçilik Endeks Sıralaması.....	104
Tablo 9.20. Malatya'nın Bazı Ana ve Alt Bileşenler Açısından Rekabetçiliği	105
Tablo 10. 1. Tarımsal Yapının Etkinleştirilmesi Hedefleri	107
Tablo 10. 2. Tarım Arazilerinin Sulanma Durumu	108
Tablo 10. 3. Malatya Tarımsal Üretim Değeri	109
Tablo 10. 4. Bitkisel Ürünlerin Üretim Değerleri	109
Tablo 10. 5. Canlı Hayvan Üretim Değerleri	109
Tablo 10. 6. Kayısının Değer Zinciri	111
Tablo 11.1. İmalat Sanayi Göstergeleri	113
Tablo 11. 2. Türkiye İmalat Sanayi Üretim ve İhracat Yapısı	114
Tablo 11. 3. Malatya'nın Organize Sanayi Bölgeleri	116
Tablo 11. 4. Malatya ili Sektörlere Göre Sanayi Tesisleri ve İstihdam Sayısı	117
Tablo 11. 5. Malatya Sanayisinin Yıllara Göre Gelişim Tablosu	118
Tablo 11.6. Tekstil Sektörünün Yapısal Özellikleri ve Üretim Yapısı.....	121
Tablo 11. 7. Malatya'da İhraç Edilen Kuru Kayısı Miktar ve Tutarları.....	122
Tablo 11. 8. Malatya İli Gıda Sektörü Dağılımı	122
Tablo 11. 9. Malatya'nın Kullanım Yerlerine Göre Elektrik Tüketimi	123
Tablo 12. 1. Malatya'nın Devlet Yolları Varlığı	128
Tablo 12. 2. Malatya'nın İl Yolları Varlığı	128
Tablo 12. 3. Malatya'nın Bölünmüş Yol Varlığı.....	128
Tablo 12. 4. Malatya Havaalanına Gelen-Giden Yolcu Sayısı.....	129
Tablo 12. 5. Malatya Havaalanındaki Uçak Trafiği	129
Tablo 12. 6. Malatya'nın İlçelerine, Komşu İllere Ve Önemli Merkezlere Uzaklığı.....	130
Tablo 12. 7. Malatya'nın Motorlu Kara Taşıtları Varlığı.....	130
Tablo 12. 8. Malatya İli Trafik Kazaları Durumu	132
Tablo13. 1. Türkiye'nin İstihdam Gösterge ve Hedefleri.....	136
Tablo 13. 2. TRB1 ve Türkiye'de İşgücü ve İstihdam Durumu	137
Tablo 14. 1. Malatya İlinin İş İstatistikleri.....	140
Tablo 14. 2. Ülkeler Arası Rekabet Gücü Sıralamasında Türkiye'nin Yeri.....	141
Tablo 15. 1. Malatya'nın Sosyal Hizmet Kurumları ve Durumu.....	144
Tablo 15. 2. Mağdur Durumdaki Çocuklara Ait Bilgiler	144
Tablo15. 3. Korunma ve Bakım Altına Alınan Kişi Sayısı.....	144
Tablo 15. 4. Malatya'nın En Yoksul Mahalleleri	146
Tablo 15. 5. Malatya'nın En Yoksul Köyleri	147
Tablo 15. 6. Beldelerde Yoksulluk Oranları	147
Tablo 16. 1. Bütçe Gelir ve Giderleri	150
Tablo 16. 2. Banka Mevduat ve Kredilerinin İllere Göre Dağılımı	150
Tablo 16. 3. Faaliyet Gösteren Banka Sayıları,	151
Tablo 17. 1. AR-GE Hedefleri	153
Tablo 17. 2. İnovasyon Göstergeleri,.....	154

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 6.1.100.000 Kişiye Düşen Yatak Sayısı	68
Şekil 8.1. Dünyadaki Ormanlık Alanların Dağılımı	75
Şekil 8. 2. Türkiye’de Arazileri Kullanım Durumu	76
Şekil 8.3.Türkiye orman varlığının yurt sathına dağılım durumu	76
Şekil 8.4.Türkiye ve Malatya’nın orman varlığı ve nitelik durumu	78
Şekil 9. 1. Bölgeler Arası Gelişmişlik Farkları	89
Şekil 9. 2. Doğu Anadolu Bölgesi’nin Gelişmişlik İndeks Değerleri	90
Şekil 9. 3. Ana Sektörler İhracat Rakamları	102
Şekil 9. 4. Kuru Meyve ve Mamulleri Hariç Ana Sektör İhracat Rakamları	102
Şekil 10. 1. Arazi Kullanım Durumu	108
Şekil 10. 2. İllerin Tarımsal Üretim Değerlerinin TRB1'deki Ortalama Payı	110
Şekil 11. 1. Malatya’nın kullanım yerlerine göre elektrik tüketimi	124
Şekil 12. 1. Malatya’daki kara taşıtı varlığının yüzdelik dağılımı	131
Şekil 13. 1. TRB1 ve Türkiye İşsizlik Oranları	137
Şekil 13. 2. Malatya’nın İşsizlik Oranları	138
Şekil 13. 3. Malatya’nın İstihdam Durumu	138
Şekil 15.1. TRB1 Bölgesi Sosyal Güvenlik Verileri	145

HARİTA LİSTESİ

Harita 9.1. İBBS Düzey 2 Bölgeleri	91
Harita 9.2. TRB1 Bölgesi İl ve İlçeleri	92
Harita 15. 1. Malatya Merkez Mahalleler Yoksulluk Haritası	148

Not: Bu rapor 96 tablo, 17 şekil ve 3 harita içermektedir.

ÖNSÖZ

Nerede bir kent varsa orada bir medeniyet vardır (Anonim).

Bir şehri fethetmek hüner değildir, hüner; bir şehri yaşanabilir kılmaktır (F. S. Mehmet).

Günümüz dünyası hızlı bir kentleşme eğilimi içindedir. Artık dünya nüfusunun yarısından fazlası, ülkemiz nüfusunun ise %75'inden fazlası kentlerde yaşamaktadır. Dolayısıyla sürdürülebilir kentleşme, kentlilik, kent mimarisi, kent sosyolojisi, kent yönetimi, kent kimliği vb. konularda sürekli bir üretim, geliştirme, iyileştirme çabası içinde olmak önem arz etmektedir.

Eğitimci, akademisyen, işadami, kamu görevlisi hemen her meslekten çok sayıda arkadaşımızın bir araya gelerek kurduğu bir STK olan BİLSAM; eğitim, kültür ve sosyal sorunlar başta olmak üzere birçok alanda faaliyet yürüten ve projeler gerçekleştiren bir sivil toplum kuruluşudur.

BİLSAM'ın temel amacı; bilgi çağında, bilgiden hareketle Anadolu kültürünün yerel değerlerini, İslam kültürünün manevi değerlerini ve insanlık kültürünün evrensel değerlerini beraberce önemseyen bir yaklaşımla, eğitim, kültür ve sosyal sorunlar alanında etkinlikler düzenlemek, projeler geliştirmek ve bu yolla başta ilimiz olmak üzere ülkemizdeki entelektüel, sosyal ve kültürel sermayenin gelişimine katkı sağlamaktır.

Elinizdeki çalışma, yaşadığımız ilin sorunlarının çözümüne katkı sağlamak, gelişimine yardımcı olmak ve bu konuda sistematik çalışmalar yürütmek amacıyla oluşturulan ve BİLSAM'ın temel birimlerinden biri olan "*BİLSAM Sosyal Araştırmalar Koordinatörlüğü*" tarafından hazırlanmıştır. Araştırma Raporları serimizin birincisi olan "*Malatya Kayısı Raporu*"muz 2009 yılında yayımlanmıştır.

Bu birim bünyesinde oluşturulan "*Forum Malatya*" yapılanması çerçevesinde ilgili bütün yetkililerin katılımıyla; Malatya'nın temel sorunları ve bunlara yönelik çözüm önerileri konusunda çok sayıda panel, konferans, söyleşi, çalıştay ve forum gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar kapsamında ilgili alanlarda söyleyecek sözü ve önerecek projesi olanlar aynı platformda buluşturulmakta; fikir, düşünce ve projelerin paylaşımı sağlanmakta ve bu vesileyle Malatya'nın gelişimine destek olmanın yanı sıra ilimizde konuşma, tartışma ve beraber iş yapma kültürünün yaygınlaşmasına katkı verilmektedir.

Elbette ki ilimizin sorunları, bir rapor hazırlamak ya da 15–20 kişiyle bir araya gelip sorunu tartışmaktan çok daha öte kapsam ve derinliğe sahiptir. Ancak bu çalışma bir STK tarafından hazırlanmış olması ve ilimizin gelişmesinde sorumluluk sahibi tüm tarafları aynı masanın etrafında buluşturarak ortak çözümler üretilmesine katkı sağlaması yönüyle önem arz etmektedir.

Bu vesileyle bu çalışmanın baskı ve dağıtım masraflarını üstlenen Fırat Kalkınma Ajansı yönetimine, raporun hazırlanması sürecine katkı veren forum katılımcılarına, raporu önceden okuyarak kanaatlerini bildiren Ziraat Yüksek Mühendisi İlhami Polat Beye, yapılan forum çalışmalarının organizasyonunu üstlenmenin yanı sıra rapordaki şekil ve tabloların düzenlenmesi konusunda sorumluluk üstlenen İsa Akgül, Esmâ Gözalcı ve Fatih Doğan'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

“MALATYA VİZYON 2023” RAPORU FORUM GRUBU

Elinizdeki raporun aşağıya alınmış bölümleri rapor yazarları tarafından hazırlandıktan sonra “Forum Malatya” başlığı altında gerçekleştirilen bir dizi toplantıda ya da aynı amaçla gerçekleştirilen ziyaretlerde tartışılarak olgunlaştırılmıştır.

Forum konuları ve bu forumlara katılanların isim listesi ile temsil ettiği kurum ve kuruluşlar toplantılardan alınan bazı görüntüler eşliğinde aşağıya alınmıştır.

Bu toplantılar vesilesiyle kentimizle ilgili söyleyecek sözü ve önerecek projesi olanlar aynı platformda buluşturulmak suretiyle fikir, düşünce ve projelerin paylaşılması sağlanmıştır. Önerecek fikir ve projeleri olan insanlarla icracıların bir araya getirildiği bu toplantılarla aynı zamanda ilimizde konuşma, tartışma ve beraber iş yapma kültürünün gelişimine de katkı sağlanmıştır. Çok sayıda katılımcıyla gerçekleştirilen ve tam bir beyin fırtınası şeklinde geçen bu toplantılarda aşağıdaki konular ele alınmıştır.

1. Malatya'nın Stratejik Unsurları
2. Malatya'nın Önemli Projeleri
3. Malatya SWOT Analizi
 - a. Başarılarımız
 - b. Başarmamız Gerekenler
 - c. Önemli Sorunlarımız
 - d. Başlıca Yanlılarımız
 - e. Güçlü Yönlerimiz
 - f. Zayıf Yönlerimiz
 - g. Fırsatlar
 - h. Risk ve Tehditler
4. Malatya İçin Vizyon Önerisi
 - a. Malatya Vizyon 2023
 - b. Malatya'nın Kentsel Gelişim Yol Haritası
5. Malatya İçin Proje Önerileri

Tablo 1. 1. “Malatya Vizyon 2003” Rapor Forum Grubu Listesi (Alfabetik Sıra)

	Adı Soyadı	Görevi
1.	Abuzer YETİŞ	Eğitimci, Malatya Milli Eğitim Müdürlüğü
2.	Ahmet ÇIĞLI (Yrd.Doç.Dr)	Öğretim Üyesi, İnönü Üniv. Tıp Fak.
3.	Ahmet KIZILAY (Prof. Dr)	Tıp Fak. Dekan Yardımcısı
4.	Ali Haydar KOYUN	Sakatlar Derneği Şube Başkanı
5.	Ali CİROĞLU	GAP Tekstil Genel Müdürü
6.	Ali Kemal ÇETİN	Fırat Kalkınma Ajansı, Uzman
7.	Ali İmran GÜREN	ABİGEM Genel Müdürü
8.	Asım DEMİRKÖK	Gazeteci – Yazar
9.	Ayşe Yıldırım ÖZCEYHAN	Kadın Girişimciler Derneği Başkanı
10.	Bayram EKEN	İşadamı
11.	Bayram Murat ASMA (Doç. Dr)	Öğretim Üyesi, İnönü Üniv. Fen Edebiyat Fak
12.	Bahattin KABAHASANOĞLU	İl Kültür Müdürü
13.	Basri YAŞAR	İşadamı
14.	Bedir ÖZTEN	İnşaat Mühendisleri Odası Şube Başkanı
15.	Bedri TUNÇ	Eğitim İşletmecisi
16.	Bekir SÖZEN	ÇEKÜL Vakfı Malatya Temsilcisi
17.	Betül DEMİRBAĞ	Öğrenci
18.	Durmuş DOĞAN	İŞKUR İl Müdürü
19.	Enver Aydın ACAR	Eğitim İşletmecisi
20.	Ergin ERDEMİR	İşadamı
21.	Ertan MUMCU	Belediye Başkan Yardımcısı
22.	Esmâ GÖZALICI	Öğrenci
23.	Eşref DOĞAN	CEM Vakfı Başkanı
24.	Fehmi YILMAZ	Kayısı Vakfı Genel Sekreteri
25.	Ferman SALMIŞ	Eğitimci, Malatya Milli Eğitim Müdürlüğü
26.	Fethi ALTUNYUVA	Fırat Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri
27.	Fevzi ÇELEBİ	Mimarlar Odası Şube Başkanı
28.	Fevzi ÇİÇEK	Ziraat Mühendisleri Odası Şube Bşk.
29.	Hacı Bayram ZENGİN	İl Sağlık Müdürü
30.	Hacı TÜRKAN	TV Programcısı
31.	Hakan ERKUŞ (Doç. Dr)	Öğretim Üyesi, İktisadi ve İdari Bil. Fak.
32.	Hakan İNAL	Fırat Kalkınma Ajansı, Uzman
33.	Hamit ALGÜL	İl Tarım Müdürü
34.	Hanifi GÜL	Malatya Belediyesi APK Danışmanı
35.	Hasan ALICI	MOTAŞ Genel Müdürü
36.	Hasan DEMİRBAĞ	Eğitimci, Sanatçı
37.	Hasan DÜNDAR	İşadamı
38.	Hasan Hüseyin ERKOÇ	Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı
39.	Hasan SÖYLER (Yrd. Doç. Dr)	Öğretim Üyesi, İktisadi ve İdari Bil. Fak.
40.	Hayrettin BEYHAN	İktisatçı
41.	Hüseyin KALAN	İşadamı

42.	Hüseyin SARIGÜL	Mali Müşavir
43.	İbrahim TÜRKMEN (Doç. Dr.)	Öğretim Üyesi, Mühendislik Fak.
44.	İhsan GENÇAY	İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı
45.	İlhami POLAT	Ziraat Yüksek Mühendisi
46.	İnci Becel SEZER	Vali Yardımcısı
47.	İsmail ORUÇ	İşadamı
48.	Kemal DENİZ	Gazeteciler Cemiyeti Bşk. Yrd
49.	Levent İSKENDEROĞLU	KUDEB Başkanı
50.	Mahmut YAŞAROĞLU	Mimarlar Odası Yön. Kur. Üyesi
51.	Mehmet BALIN	İşadamı
52.	Mehmet BULUT	İl Millî Eğitim Müdürü
53.	Mehmet DERE	TKDK Genel Koordinatörü
54.	Mehmet Fatih DOĞAN	Belediye Başkan Yardımcısı
55.	Mehmet GÜL	Şehir Plancıları Odası Şube Başkanı
56.	Mesut ÖZTOP	Fırat Kalkınma Ajansı, Uzman
57.	Murat ARISAL	İnönü Üniv. Yapı İşleri Daire Başkanı
58.	Murat KONAN	İl Sosyal Hizmetler Müdürü
59.	Murat SEKİ	KOSGEB Müdürü
60.	Murat SEZİK	İl Özel İdare Kültür Müdürü
61.	Murat TOKMAK	İşadamı
62.	Mustafa Bülent AKINCI	İşletme Sahibi, Üretici
63.	Mustafa KAYAN	Eğitim İşletmecisi
64.	M. Raşit ÜNAL	Fırat Kalkınma Ajansı, Uzman
65.	Naci ŞAVATA	İl Genel Meclisi Başkanı
66.	Namık ŞAHİN	MÜSİAD Malatya Şube Başkanı
67.	Necati KARABAY	Hukukçular Derneği Başkanı
68.	Necip CENGİL	Gazeteci - Yazar
69.	Osman YAĞIZ	İşadamı
70.	Özcan ÇETİN	Avukat
71.	Sait KABADAYI	Malatya TSO Genel Sekreteri
72.	Salih COŞAR	İnönü Üniversitesi Spor Şube Müdürü
73.	Sami ER	İl Özel İdare Genel Sekreteri
74.	Selim PALA	İşadamı
75.	Semine DENGESİK	Malatya Küçük Meclisi Koordinatörü
76.	Sinan AKINCI	Tekstil Mühendisi
77.	Tamer ÇALHAN	Meşale Eğt. ve Yardımlaşma Derneği Bşk.
78.	Tarık PEKTEKİN	Yüksek Ziraat Mühendisi, Üretici
79.	Teber ÖZCEYHAN	İnönü Üniversitesi
80.	Temel AŞICI	Eğitimci
81.	Tuba PEMBEGÜL	Fırat Kalkınma Ajansı, Uzman
82.	Ufuk GÖÇMEZ	Malatya İhracatçılar Derneği Temsilcisi
83.	Vehbi ALUÇLU	İnşaat Müh. Odası Şube Bşk. Yrd.
84.	Yaşar BULGURLU	İşadamı
85.	Zekeriya TAV	Eğitimci, Malatya Millî Eğitim Müdürlüğü

1. GİRİŞ

Kentler, insanlığın tarihsel yürüyüşü içinde insanoğlu tarafından ortaya çıkarılan en orijinal ve en karmaşık yapılardır. Bu yönüyle, insanların ve diğer canlıların potansiyelinin açığa çıkarılabildiği ve sürdürülebilir yaşam şartlarının sağlanabildiği kentler kurmak o bölgede yaşayan insanların en önemli başarısı kabul edilmektedir. Dahası, kurulan bu kentler, bir coğrafyada yaşayan insanların üretkenliği, birlikte iş yapabilme kültürü, estetik anlayışı ve farklılıklara karşı tutumlarının açık bir göstergesi olmaktadır.

Yaklaşık on bin yıllık bir tarihe yaslanan, iki bin yıldır kendi adıyla var olan, bu süreçte dünya ve Türkiye'nin ortak mirasına önemli değerler katmış olan Malatya, ülkemizin önemli illerinden birisidir. 1.241.000 hektarlık yüzölçümü, yaklaşık 750.000 nüfusu, 1'i merkez olmak üzere toplam 14 ilçe, 10 bucak, 52 belediye ve yaklaşık 500 köyüyle Malatya ülkemizdeki iller arasında önemli bir yere sahiptir.

Malatya, ülkemizdeki kültür ve insan zenginliğinin belli bir ahenk ve belli bir insicamla bir araya geldiği, bir coğrafyada buluşup harmanlandığı, kaynaştığı ve bu renklerin birbirini tamamlayarak adeta bir "ebru" oluşturduğu güzel bir şehirdir. Bu anlamda, Malatya farklı düşüncelere karşı hoşgörüsüyle tanınan ve birbirlerinin yokluğunda varlık, mutsuzluğunda mutluluk arayan değil, birbirlerinin varlığında anlam ve zenginlik bulan insanların yaşadığı bir coğrafyadır.

Doğu ile batıyı, eski ile yeniyi, modern ile geleneksel olanı bir arada yaşatan Malatya, Battalgazi gibi tarihi kişilikleri, İsmet İnönü ve Turgut Özal gibi siyasi kişilikleri, Somuncu Baba ve Niyazi Mısri gibi manevi kişilikleriyle, şiirleri, türküleri, ozanları ve folkloruyla, semah ve halayıyla, tandır ekmeği, kâğıt kebabı, katmeri ve kömbesiyle tam bir kültür beşiğidir. Onlarca medeniyete ev sahipliği yapmış olan Malatya, bugün biz sakinleri için büyük bir tecrübeyi bağrında taşımaktadır.

Tekstil ve gıda ağırlıklı sanayi sektörü, kayısı ağırlıklı tarım sektörü, sağlık ağırlıklı hizmet sektörü ile Malatya, ülkemiz ekonomisinde de önemli bir yere sahiptir. Doğu Anadolu Bölgesinin batıya açılan ucunda bulunan Malatya, bu özelliğiyle adeta doğunun batısı, batının da doğusu durumundadır.

Malatya'nın gelişmesi ve bu gelişmenin istikrarlı bir şekilde devamı için kapsamlı bir planlama, projeleme ve uygulama süreçlerine ihtiyaç duyulduğu, bunun gerçekleşmesinin ise gelişmede rol alacak bütün kurumların koordineli çalışmaları ile mümkün olacağı hemen herkes tarafından kabul edilmektedir.

Son yıllarda Türkiye'nin hemen her bölgesinde önemli çıkışlar yapan iller olmuştur. Ancak Doğu Anadolu Bölgesinde hiçbir il bunu gerçekleştirememiştir. Kendi bölgelerinde bu çıkışı gerçekleştiren illerin birçoğuyla benzer potansiyel ve özelliklere sahip olmasına rağmen Malatya'nın böyle bir çıkışı yapamaması düşündürücü ve analize muhtaçtır.

Bu çıkışın gerçekleştirilebilmesi için bazı kişi, kurum ve kuruluşlar tarafından ortaya konulan birçok iyi niyetli çaba yeterli olamamıştır. Dahası, Malatya'nın sosyoekonomik göstergeler açısından Türkiye'deki iller arasındaki sırası 1996 yılında 38. iken 2003 yılında 41'ciliğe, 2010 ise 47'ciliğe gerilemiştir. Oysa Malatya, toprak büyüklüğü ve nüfus açısından Türkiye ortalamasının üzerinde bir şehirdir.

Türkiye; 2023 yılına kadar dünyanın en büyük 10 ekonomisinden biri olma hedefini benimsemiştir. Ekonomideki mevcut büyüme trendi bu hedefin tutacağını göstermektedir. Bununla birlikte Malatya son yıllarda Türkiye'nin ulusal ölçekte yakaladığı gelişme trendini aynı oranda yakalayamamıştır. Bu anlamda Malatya için kapsamlı, derinlikli ve çok boyutlu bir gelişim planı hazırlamak ve Türkiye'nin ulusal hedefleri ile uyumlu bir "Malatya Vizyonu" geliştirmek önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Malatya ile ilgili temel verileri, özellikleri ve potansiyeli ortaya koymak, bu verilerden hareketle bugün ve gelecekte Malatya ile ilgili neler yapılması gerektiğini tespit etmek, ilin sosyoekonomik ve sosyokültürel dönüşüm dinamiklerini belirlemek, gelişim eksenlerini ortaya koymak, Dünya, Türkiye ve Malatya bağlamında gerekli karşılaştırmaları yapmaktır.

1.1. Tarım Toplumundan Bilgi Toplumuna Değişimin Anatomisi

Dünya bilinen son beş-on bin yıllık tarih içinde sosyoekonomik açıdan üç önemli dönem geçirmiştir. Bunlar; tarım dönemi, sanayi dönemi ve bilgi çağı olarak adlandırılabilir. Bu dönemleri pre-modern, modern ve post modern dönemler olarak da tanımlayabiliriz.

Tarım dönemi en uzun süren dönemdir. Bu dönem, en azından bilinebilen kısmıyla yaklaşık beş bin yıl sürmüştür. Sanayi dönemi yaklaşık 200 yıl sürerken bilgi çağının ise yeni başladığı söylenebilir.

Tarım döneminde en anlamlı ve en değerli kaynak toprak, en işlevsel araç saban iken, bunlar sırasıyla sanayi çağında sermaye ve makine, bilgi çağında ise bilgi ve bilgisayar olmuştur. Tarım döneminde beden gücü, sanayi döneminde ise kol gücü daha önemliyken, bilgi çağında beyin gücü merkezi bir konuma yerleşmiştir. Tarım döneminde tarla işçiliği, sanayi döneminde ise fabrika işçiliği (proleterya) yaygınken, bilgi çağında bilgi işçiliği (kogniterya) baskın hale gelmiştir.

Tarım döneminin en zenginleri toprak sahipleri iken, sanayi döneminin en zenginleri fabrika sahipleri olmuştur. Bilgi çağının en zenginleri ise en bilginler ya da bilgi alanında çalışanlar olacaktır. Dünyanın en zengin adamı seçilen, Microsoft'un sahibi Bill Gates belki de bunun ilk örneğini oluşturmuştur.

Tarım döneminin en yaygın yönetim şekli monarşi (krallık, sultanlık, padişahlık vs), iken, sanayi döneminde Cumhuriyet ve Demokrasiler yaygınlaşmıştır. Bilgi çağında ise bunlara katılımçılık, çoğulculuk ve yerinden yönetim gibi yaklaşımlar eklenmiştir.

Tarım döneminde dünyada var olan toplam bilginin kendini ikiye katlama süresi tahminen 1000 yıl iken, sanayi döneminde 100 yıla inmiştir. Bilgi çağında ise 1 yılın altına indiği tahmin edilmektedir.

Türkiye tarım, sanayi ve bilgi çağını birbirine yakın oranlarda beraberce yaşayan bir ülkedir. Türkiye tarım toplumundan sanayi toplumuna geçmeye çalışırken, dünyada birçok ülke, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişini tamamlamış bulunmaktadır.

Türkiye de bir an önce var olan eksikliklerini gidererek bir taraftan sanayi çağı altyapısını tamamlarken, diğer taraftan da bilgi çağına uyum işlemlerini hızlandırmalıdır. Hatta ikisi beraberce mümkün olmuyorsa, sanayi çağını tamamlama gayretlerinden vazgeçerek yani sanayi çağını atlayarak, iyi bir projeksiyonla kendini bilgi çağının gereksinimlerine göre yeniden yapılandırmalıdır. Zira bilgi ve iletişim teknolojileri gibi alanlar sanayi açısından çok güçlü olmayan ülkelere bile günümüzde ciddi fırsatlar sunmaktadır. Hindistan, G. Kore, İskoçya, İrlanda ve Finlandiya gibi ülkeler bunun örnekleridir. Uçak yapıp satacak düzeye gelmek on yıllar gerektirebilir fakat bilgisayar, yazıcı, telefon, faks, tarayıcı, ATM cihazı vs bilgi - iletişim teknolojisi ürünler üretip satmak günümüz şartlarında çok zor olmaktan çıkmıştır.

Bu anlamda Türkiye, mekanik teknolojiden çok dijital teknolojiye, klasik sanayi yatırımlarından çok bilgi ve iletişim teknolojilerine, nesne üretiminden çok hizmet ve yazılım üretimine ağırlık veren bir ülkeye dönüşmelidir.

1.2. Küreselleşme Sürecinde Kentsel Ekonomiler

Bir taraftan küreselleşmenin alabildiğine hızlandığı diğer taraftan bu durumun yerel dinamikleri doğrudan etkileyerek, yerel ve bölgesel kalkınma açısından yeni şartlar ve fırsatlar ortaya çıkardığı bir dünyada yaşıyoruz. Küresel rekabet koşulları altında kendileri birer rekabet birimine dönüşen şehirler ve bölgeler, dinamiklerini ve potansiyellerini değerlendiren uygun stratejiler çerçevesinde ve bütün kesimleri kalkınma sürecine katan iyi yönetim modellerini hayata geçirerek daha hızlı bir gelişme eğilimi yakalama şansına sahip olmuştur (Anonim, 2008a).

Son yıllarda bölgesel gelişme ve ekonomik coğrafyaya ilişkin olarak dünya ekonomisinde gözlenen önemli gelişmelerden başlıcaları, ekonomideki artan yerleşme eğilimleri ile kentsel ekonomiler olgusudur. Yaşanan süreçte iletişim, ulaşım ve teknolojiye yaşanan gelişmeler; yerleşim teorisinin hammadde ve pazara yakınlık gibi geleneksel değişkenlerinin önemini azaltırken, dünyanın herhangi bir yöresinde üretilen bir ürünün, herhangi bir bölgesinde satılabilmesi mümkün duruma gelmiştir (Anonim, 2000).

Dünyada alabildiğine hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Bilgi üretim hızının arttığı, iletişim ve ulaşım imkânlarının alabildiğine iyileştiği bir dönemden geçiyoruz. Son yıllarda fizik biliminde yaşanan Quantum devrimi sayesinde atomun çekirdeği parçalanmış, biyoloji alanında yaşanan biyomoleküler devrimle hücrenin şifresi çözülmüş, Aristo'nun düz mantığı yerine saçaklı mantığın öne çıkması insanoğlunun düşünme kalıplarını değiştirmiş ve post modern bir sürecin başlamasına yol açmıştır.

Küresel boyutta yaşanan bu gelişmeler, yerel girişimcilik kabiliyeti yüksek yöreler ile kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının iyi organize olarak belirli stratejiler ve politikalar doğrultusunda ortak hareket edebildiği kentlerin rekabette öne çıkmasına yol açmıştır.

Ülkemizde, gerek kırsal ve kentsel yerleşim birimleri, gerekse bölgeler arasındaki sosyoekonomik yapı ve gelir düzeyi dengesizlikleri önemini korumaktadır. Mevcut fiziki ve sosyal altyapı ile kentlerin sunduğu istihdam imkânları yoğun göç hareketlerinin yarattığı nüfus baskısını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bu yapı, bölgelerin, sorunlarına ve potansiyellerine göre farklılaştırılmış tedbirleri içeren bütüncül bir bölgesel gelişme politikasını zorunlu kılmaktadır.

Bir ülkede, bir bölgede hatta bir ailede zenginlik ve ortalama gelir arttıkça talepler de değişmeye başlamaktadır. Türkiye'nin milli geliri ortalama 2500 dolardan yaklaşık 10 bin dolara yükselmiştir. İnsanların bugünkü talepleriyle, milli gelirin 2500 dolar olduğu dönemdeki talepleri aynı olmayacaktır. Eskiden yol, köprü isteyen insanlar artık daha fazlasını ve daha farklısını talep etmektedir.

Türkiye'nin her kurumundan ve her sektöründen beklenen talepler de değişmeye başlamıştır. Bu anlamda bütün kurumlar misyon ve vizyonlarını revize etmelidirler. Örneğin eğitim sisteminden bugüne kadar beklenen şeyle bundan sonra beklenen şey aynı olmayacaktır. Cumhuriyetin başlarında ülke insanını okuryazar hale getirme misyonuyla yapılandırılmış bir eğitim sistemi, bu misyonunu önemli ölçüde tamamlamıştır. Bu yüzden günümüzde eğitim sisteminin görevi öğrencileri sadece okuryazar hale getirmek olmamalıdır. Bugün eğitim sisteminden çok daha fazlası beklenmektedir (Bkz. Bölüm 5).

1.3. Şehir ve Şehirselleşme

Günümüzde, tüm şehirler ekonomik açıdan avantaj elde edebilmek için diğer şehirlerle rekabet halindedir. Bir zamanlar sadece ulusal hatta bölgesel düzeyde olan bu rekabet günümüzde uluslararası boyut kazanmıştır.

Ancak şehirlerin diğer şehirlerle rekabet edebilmek için yaptığı çalışmalara bakıldığında pek çoğunun birbirinden bağımsız faaliyetler olduğu göze çarpar. Aslında bir şehre gerçekten rekabetçilik kazandıracak şey, birbirlerinden kopuk, bağımsız aktiviteler yerine birbirleriyle koordineli ve tek bir amaca hizmet eden inisiyatiflere odaklanmak olmalıdır. Bunu sağlayacak şey ise şehir için net bir vizyon tanımlamak, hedefler koymak ve bütün aktiviteleri bu hedefe yönlendirmektir.

Bunun için şehrin farklılıkları, markaları, öne çıkarılacak unsurları, ürünleri, hizmetleri, sundukları yaşam koşulları ve değerleri belirlenmeli ve bunlar potansiyel ziyaretçilere ve hedef kitleye aktif ve sürekli bir şekilde tanıtılmalıdır.

Peki nedir şehir markası? Bu hususta Uluslararası Rekabet Araştırmaları Merkezi İstanbul Danışmanlık Ofisi kıdemli müdürlerinden Güneş Süsler şunları ifade etmektedir (URAK, 2009).

“Marka genellikle kozmetik bir çalışma veya iletişimden ibaret olarak algılanmaktadır. Hatta çoğu zaman markalaştırma çalışması kapsamında bir şehir için bir logo tasarımı yapılmakta ve bu bir reklam filmi ile desteklenmektedir. Ancak, bu yatırımların etkili olabilmesi için tüm bu çalışmaların şehrin güçlü yönlerini, farklılaştırıcı niteliklerini ön plana çıkartan, bölgede yaşayanlara ve bölgeyi ziyaret edecek insanlara anlamlı gelecek bir değer önerisinin üzerine dayandırılması gerekmektedir.

Bir şehrin ya da bölgenin tarihi, o yöreye ait ürünler, hizmetler, markalar, o bölgede yaşayanların tavır ve tutumları, şehrin fiziki yapısı gibi pek çok şey bir şehrin algısının yaratılmasında etkilidir. Tüm bu algılar da aslında şehir markasını yaratır. Bu değer önerisi, net bir şekilde tanımlandıktan sonra hedeflenen kitleye iletilmelidir.

Ürün ve hizmet marka yönetimine kıyasla, şehir markalaşması kamu kuruluşları, özel sektör firmaları, şehir halkı gibi çok farklı paydaşlar için içine girdiğinden oldukça karmaşık bir süreçtir. Çünkü çoğunlukla her paydaşın farklı bir hedefi olabilmekte, şehrin ürettiği ürünler ve sunduğu hizmetler farklı mesajlar vererek şehrin tek bir algısının yaratılmasına engel olabilmektedir. Ürün markalarına bakıldığında ise markanın tek bir sorumlusu olup tüm aktiviteleri koordine ederek dış dünyaya tek bir mesaj verilmesini sağladığı gözlemlenmektedir. İşte bu sebepten ötürü, şehir markalaşmasındaki en önemli başarı faktörlerinden biri, şehir markalaşma sürecini ve sonrasında şehirle ilgili alınacak tüm inisiyatifleri koordine edip yönlendiren organizasyonların ve sistemlerin yaratılmasıdır.

Şehir markalaşmasında farklı paydaşların ve performanslarının şehrin imajı üzerinde etkisi olacağından, farklı tüm paydaşların mutabakatını ve katılımını sağlamak çok kritiktir.

Markalaşma sürecine, şehrin stratejik araştırmalarının yapılmasıyla başlanmalıdır. Rekabetçilik endeksinde ele alınan alt değişkenlerde olduğu gibi, insan gücü, altyapı, çevresel kalite, eğitim olanakları, doğal güzellikler, tarih, kültürel tesisler, spor, eğlence hayatı ve hatta yerel halkın tavır, tutum ve misafirperverliği gibi çeşitli konular incelenmelidir. Şehrin detaylı bir şekilde değerlendirilmesi, şehrin güçlü yanlarıyla beraber kendisini geliştirmesi gereken zayıf alanları da ortaya çıkaracaktır.

Öte yandan vizyonun ve tanımlanan şehir marka stratejisinin arkasında durulabilmesi ve gerçekçi olabilmesi için bazı altyapısal gereksinimlerin gerçekleşmesi gerekmektedir. Örneğin, yol ve ulaşım altyapısının iyileştirilmesi, yeni mekanlar/eğlence/kültür tesisleri açılması ve yaşam kalitesini artıracak inisiyatiflere ihtiyaç duyulacaktır. Şehrin vizyonu ve marka stratejisi ortaya konulduktan sonra bir iletişim ve imaj kampanyası ile verilmek istenen mesajlar hedef kitleye iletilmelidir”.

1.4. Değer Eksenli Kentsel Gelişim

Sürdürülebilir kalkınma; kaynak kullanımında kuşaklar arası hakkaniyetin sağlanarak sosyal, ekonomik ve çevresel alanlarda dengeli gelişmeyi öngörmektedir. Sürdürülebilirlik kavramının mekân boyutunda, mekânsal eşitlik ve yaşam kalitesi öne çıkmaktadır (KENTGES, 2010). Bu anlamda adalet, özgürlük, eşitlik, hukuk, hakkaniyet, şeffaflık, ahlakilik, insan hakları, insan onuru ve haysiyeti gibi değer ve ilkelerin esas alındığı bir kentsel gelişim yaklaşımı geliştirmek esas olmalıdır. Bu ilke ve değerler kısa adı “Kentsel Gelişim Stratejisi (**KENTGES**)” olan Bütünleşik Kentsel Gelişim Stratejisi ve Eylem Planında aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Yerel Yönetimlerin hizmet sunumunda, şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık ve verimliliğin esas alınması,
- Kamu hizmetlerinden yararlanmada fırsat eşitliğinin sağlanması,
- İşbirliği ve dayanışma kültürü için katılım yöntemlerinin geliştirilmesi ve kurumsallaştırılması,
- Yerel kültürel değer ve geleneklerin korunup geliştirilmesi,
- Doğal kaynakların kullanımında ekolojik dengenin gözetilmesi,
- Kültürel varlıkların korunması, yaşatılması ve geliştirilmesi,
- Yaşayanların güvenli içme suyuna, yeterli altyapıya ve ulaşım imkânlarına erişiminin sağlanması,
- Yerel düzeyde ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın gerçekleştirilmesi,
- Toplumsal dayanışma ve bütünleşme kültürünün geliştirilmesi, kentsel yoksulluk ve eşitsizliklerin giderilmesi,
- Çok merkezli, yığılmayı önleyen ve dengeli mekânsal gelişmeye odaklı, dinamik, çekici ve yarışmacı yerleşmeler sisteminin oluşturulması,
- İklim değişikliğinin etkilerini azaltmaya yönelik sürdürülebilir kent formunun, sürdürülebilir ulaşım sistemlerinin ve yerleşmelerde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının geliştirilmesi,
- Yerleşmelerin planlanmasında, nüfus ve ekonomik faaliyetlerin yer seçimi ve mekânsal dağılımında, çevresel, doğal ve ekolojik eşiklere ve taşıma kapasitesine uyulması,
- Yerleşmelerde, tüketim kalıplarının doğal ve kültürel çevre üzerindeki etkilerini azaltacak yöntemlerin teşvik edilmesi,
- Yerleşmelerde yaşam ve mekân kalitesini geliştirmeye, mekânsal ve toplumsal eşitsizlikleri gidermeye yönelik araçların geliştirilmesi ve başarı göstergeleri ile izlenmesi,
- Doğal ve teknolojik tehlike ve risklerden arındırılmış, sağlıklı, güvenli, nitelikli yaşam çevrelerinin oluşturulması,
- Yerleşmelerde ekonomik, sosyal ve mekânsal gelişmelerin yaşam destek sistemleri üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması, hava, su ve toprak kirliliğinin önlenmesi.

1.5. Ulusal Belgelerde Kentleşme Sorunları

Birçok paydaşla birlikte Bayındırlık Bakanlığı tarafından hazırlanan “Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planında (KENTGES) kentleşmeye ilişkin geçmişten beri yaşanan sorunlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- 1) Kentsel Sorunlar ve Kentlerde Kontrolsüz Büyüme
- 2) Kırsal Gelişme ve Göçler
- 3) Kaçak Yapılaşma ve Gecekondu
- 4) Afetlere Dayanıksız Kentleşme
- 5) Kentsel Altyapı ve Çevre Sorunları
- 6) Kentsel Ulaşım Sorunları
- 7) Planlama Sisteminden Kaynaklanan Sorunlar
- 8) Yerel Yönetimlerin Kapasiteleri

KENTGES önümüzdeki dönemde kentleşmeyle ilgili öne çıkarılması ve odaklanması gereken temel üç eksenine ise;

1. Mekânsal Planlama Sisteminin Yeniden Yapılandırılması,
2. Yerleşmelerin Mekân ve Yaşam Kalitesinin Artırılması,
3. Yerleşmelerin Ekonomik ve Toplumsal Yapılarının Güçlendirilmesi olarak belirlemiştir.

Dokuzuncu Kalkınma Planında, “Yerleşme ve Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu”nda kentleşme, yerleşme ve mekânsal planlamaya ilişkin temel sorunlar ve buna bağlı alt sorun alanları tespit edilmiştir. Bunlar;

- 1) Bölgesel Eşitsizlikler ve yerel kalkınma sorunları,
- 2) Yerleşme ve Kentleşme
 - a) Yaşam kalitesi sorunları,
 - b) Afetlere duyarlı yerleşme ve kentleşme,
 - c) Doğal ve kültürel varlıkların korunması,
 - d) Kaçak yapılaşma, yenileme ve dönüşüm,
 - e) Teknik ve sosyal altyapı yetersizliği,
- 3) Mekânsal Planlama Sorunları
 - a) Uygulama araçları ve denetim,
 - b) Hukuk sistemi,
 - c) Yetkiler ve yönetim sorunları,
 - d) Fiziki mekânın yönetimi,
 - e) Katılım Sorunları,
 - f) Mekânsal planlamada kademelenme sorunlarıdır.

Yine hem Dokuzuncu Kalkınma Planında hem de KENTGES kapsamında kentleşmeyle ilgili ekonomik ve sosyal gelişme eksenleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

- 1) Rekabet gücünün artırılması,
- 2) Beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi,
- 3) Kamu hizmetlerinin kalite ve etkinliğinin artırılmasıdır.

2. MALATYA İLİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

2.1. Rakamlarla Malatya

Tablo 2. 1. Rakamlarla Malatya

	Birim	Malatya	Türkiye
Nüfusu (2010)		740 643	73 722 988
Yüzölçümü / Alan (2010)	km ²	12 410	814 578
Nüfus Bakımından Türkiye'deki Sıralaması (2010)		29	-
Yüzölçümü Açısından Türkiye'deki Sıralaması (2010)		23	-
Nüfus Yoğunluğu (2010)	Kişi / km ²	63	96
Yıllık Nüfus Artış Hızı (2010)	%	0.5	1.59
İlçe Sayısı (2011)		14	957
Köy Sayısı (2011)		495	34 367
Belediye Sayısı (2011)		53	2 935
Şehirleşme Oranı (2011)	%	64.83	76.3
Sivil Toplum Örgütlülük Oranı (2009)	%	4.69	10.19
Yaşanabilirlik Sıralaması (81 il) (2010)		28	-
Rekabetçilik Sıralaması (81 il) (2009)		32	-
Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması (81 il) (2010)		47	-
En Çok Göç Aldığı İl (2009)		İstanbul	-
En Çok Göç Verdiği İl (2009)		İstanbul	-
Net Göç Oranı (2009)	%	-0.33	-
Malatya'daki Malatyalıların Oranı	%	82.19	-
Dünyadaki Malatyalıların Malatya'da Yaşama Oranı	%	49.13	-
Okur – Yazarlık Oranı (2009)	%	84.1	87.3
Okul Öncesi Eğitime Katılım Oranı (2009)	%	41.9	38.5
Yetişkin Nüfus İçerisinde Üniversite Mezunu (22 yaş +)	%	8.21	11.2

Malatya'nın Türkiye Ekonomisindeki Payı	%	0.8	100
İşgücüne Katılım Oranı (2009)	%	41.5	48.6
İşsizlik oranı (2009)	%	11.5	11
Yoksulluk Oranı (2010)	%	19	13
Kişi Başına Düşen Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla	\$	5 215	10 285
Tarım İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	%	38	28
Sanayi İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	%	19	19.7
GSYİH İçinde Tarımın Payı (Malatya 2001; Türkiye 2005)	%	13.3	10
GSYİH İçinde Sanayinin Payı (Malatya 2001; Türkiye 2005)	%	28	26
GSYİH İçinde Hizmetlerin Payı (Malatya 2001; Türkiye 2005)	%	59	64
Toplam Kamu Yatırımlarında Aldığı Pay (2009)	%	0.7	100
İhracat (Ort)	Milyon \$	250	114 000
İthalat (Ort)	Milyon \$	50	186 000
Gelirinin Giderini Karşılama Oranı (2008)	%	34	92.4
Toplam Çalışan Sayısı		144 338	16 088 757
Yüz Bin Kişiye Düşen Hastane Yatağı Sayısı (2007)		303	262
Yüz Bin Kişiye Düşen Hekim Sayısı (2006)		151	160
Yeşil Karta Sahip Nüfus Oranı (2010)	%	19.20	13.02
Hane Halkı Büyüklüğü (2011)		4.5	4.8
Kişi Başına Banka Mevduatı (2007)	TL	1182	3997
Toplam Banka Mevduatı İçindeki Pay (2007)	%	0.29	100
Motorlu kara taşıtları sayısı (2010)		104 615	14 943 715
Bin Kişiye Düşen Özel Otomobil Sayısı (2009)	Adet	64	98
Yıllık Ortalama Yağış (Son 40 yıl)	mm	300-400	500-600
Sulanan Tarım Arazisi Oranı (2010)	%	40.75	18.84
Ormanla Kaplı Alan (2010)	%	15	27

Kaynak: Bu tablodaki verilerin kaynakları rapor içinde ilgili sayfalarda verilmiştir.

2.2. Malatya Tarihi

Malatya'nın tarihi, siyasi açıdan M.Ö. 1700 yıllarında Hitit siyasi tarihi ile başlamasına karşın insan yerleşimi açısından çok daha eskidir. Aslantepe Höyüğünde yaklaşık elli yıldır devam eden kazılarda ortaya çıkan bilgiler, Malatya'nın Mezopotamya bölgesinden birkaç yer ile birlikte M.Ö. 8500 yıllarında insanlığın yerleşik hayata ilk geçtikleri, M.Ö 6500 yıllarında ise ilk şehirleşmenin yaşandığı yerlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

M.Ö. 1950-1750 yılları arasında Asur Ticaret Kolonileri devresinde önemli bir ticaret merkezi olan Malatya, M.Ö. 1750 yılında Hitit Krallığının egemenliğine girmiştir. M.Ö. 1200 yıllarında Hititlerin yıkılmasından sonra yörede şehrin adı ile anılan "Melit-Melidu" krallığı kurulmuş (M.Ö.-7.yy.), bu krallığın yıkılmasından sonra da Malatya sırasıyla, Asur, Urartu, Med, Pers, Roma ve Bizans Devletlerinin egemenliğinde kalmıştır.

Türkmen boylarının Anadolu'da başlattıkları fetih hareketleri sonucu 1057 ve 1085 yıllarında kısa süreler ile Selçukluların eline geçen Malatya, 18 Eylül 1101 tarihinde Türkler tarafından kalıcı olarak fethedilmiştir.

1399 tarihinde Yıldırım Beyazıt zamanında Osmanlı topraklarına katılan Malatya, Timur İstilasından sonra Dulkadiroğulları Beyliğinin eline geçmiştir.

Malatya, 1516 yılında Osmanlı devletine intikal edene kadar bölgede zaman zaman ortaya çıkan kimi siyasi aktörlerin kontrolüne girmiştir. Osmanlı idaresine alındıktan sonra 1521 yılında Maraş, Malatya, Antep, Zülkadriye ve Sümeysat sancaklarını içine alan Beylerbeyliğine dönüştürülmüştür.

1839 yılında, Osmanlı ordusu komutanı Hafız Paşa, karargâhını Harput'tan Malatya'ya taşıyınca, Eski Malatya (Battalgazi) tamamen terk edilmeye başlandı. Askerlerini barındıracağı ev bulamayan Hafız Paşa, bağlara göçen halkın evlerine el koydu. Ordu, 1838-1839 kışını Malatya'da geçirince kent halkı bağ evlerinde kışlamak zorunda kaldı. Bağların bulunduğu Aspuzu yöresi bugünkü Malatya olarak gelişmeye başladı. Ordu, Nizip Savaşı için Eski Malatya'dan ayrıldıktan sonra, halk harap olmuş evlerine dönmedi.

On dokuzuncu yüzyılda dağılma sürecine giren Osmanlı İmparatorluğu I. Dünya savaşı yıllarında toprakları gizli ve açık olarak Batılı sömürgeci güçler tarafından paylaşıldı. Savaş sonrası Anadolu topraklarını kendi aralarında paylaştıkları sırada Malatya, Fransız nüfuz sahası içerisinde görülmektedir. Bu paylaşmaya rağmen Malatya düşman işgaline uğramayan şanslı şehirlerden biri olmuştur. Osmanlı İmparatorluğunun ölüm-kalım savaşı verdiği bu yıllarda Malatya halkı üzerine düşeni yapmıştır.

Milli Mücadele başladığı zaman Kuva-i Milliye hareketine destek veren Malatya, yıkılan imparatorluğun enkazı altında binlerce evladını feda etmiştir.

Coğrafi olarak bölgesine hâkim bir konumda olan Malatya, stratejik olarak Fırat vadisine, Güney bölgesine, Doğu-Batı istikametlerine müdahale edebilecek operasyonel bir üstünlüğe sahiptir. Bu yüzden olsa gerek Roma İmparatorluğu döneminde, imparatorluğun en önemli askeri birlikleri

Malatya’da konuşlandırılmış, Müslümanlar tarafından Anadolu’ya yapılan ilk fetih hareketlerinin başlangıç noktası olmuş, Selçuklu döneminde ise operasyon merkezi olarak kullanılmıştır. Malatya’nın bu özelliği, günümüzde II. Ordu’nun Malatya merkezli yerleştirilmesinde de etkili olmuştur (Tuğrulca, 2006).

2.3. Coğrafi Konum

12.412 km²’lik bir yüzölçüme sahip olan Malatya, yüzölçümü büyüklüğü bakımından Türkiye’nin 23. büyük vilayeti durumundadır. 35 34` ve 39 03` Kuzey enlemleri ile 38 45` ve 39 08` Doğu boylamları arasında kalan Malatya; Sultan suyu ve Sürgü Çayı Vadileriyle Akdeniz’e, Tohma Vadisiyle İç Anadolu’ya, Fırat Vadisiyle Doğu Anadolu’ya açılarak bu bölgeler arasında bir geçiş alanı oluşturur.

Malatya Ovası, Doğanşehir Ovası, İzollu Ovası, Miğdı Ovası, Sürgü Ovası, Akçadağ Ovası, Yazıhan Ovası, Mandara Ovası, Çaplı Ovası, Distrik Ovası ve Erkenek Ovaları Malatya’nın başlıca ovalarıdır.

Keban boğazından sonra Kuzeydoğu yönünden havzaya açılan Fırat nehri, Kuruçay, Tohma Çayı ve Sultansuyu gibi akarsuların da katılması ile Güneydoğu yönünde bir kavis yaparak Suriye ve Irak üzerinden Basra körfezine dökülmesi Malatya havzasını önemli bir coğrafya haline getirmiştir. Malatya, Sürgü, Medik, Polat, Çat ve Sultan suyu gibi önemli barajlara sahiptir. Bunlardan Polat, Sultansuyu ve Çat barajları sulama amaçlı, Medik barajı sulama ve elektrik amaçlı, Sürgü barajı ise sulama ve taşkın koruma amaçlı olarak inşa edilmiştir.

Beydağı (2.544 m), Göldağı (2.402 m), Kepez Dağı (2.140 m), Korudağ (2.100 m), Leylek Dağı (2.052 m) ve Akçadağ (2.013 m) Malatya’nın önemli dağlarını oluşturur.

2.4. İklim Yapısı

Fırat Havzasında yer alan Malatya, kışları yağışlı ve soğuk, yazları sıcak ve kurak bir iklime sahiptir. İlde yağışın bir kısmı kar, bir kısmı da yağmur şeklinde olmaktadır. Malatya’nın iklimi aslında karasal ile Akdeniz iklimi arasında bir mikroklimadır. Yıllık yağışın büyük kısmı kış, ilkbahar ve sonbaharda yağmaktadır. Malatya, yaz aylarında çok az yağış almaktadır.

Denizden yüksekliği yaklaşık 900 m olan Malatya’da yılın en yağışlı mevsimi ilkbahardır. Yılın 130-140 günü tamamen güneşli, 50-60 günü kapalı ya da güneşli geçer. Geriye kalan günler ise hep parçalı bulutludur. Yağış miktarı 184–774 mm arasında değişiklik göstermektedir. İlde sıcaklık farkı çok büyüktür. Kışın -30 °C’ye düşen sıcaklık yazın 42 °C’ye kadar çıkmaktadır (Anonim, 2004).

Malatya’nın uzun dönem (40 yıl) yağış ortalaması 382,6 mm, ortalama sıcaklığı ise 13,7°C düzeyindedir. Son on yıllık yağış ortalaması ise 359,9 mm, ortalama sıcaklık 14.2 °C düzeyindedir. Bu durum ilin son yıllarda önemli derecede kuraklığın etkisi altına girdiğini göstermektedir.

İlde yıllık ortalama yağışlar ile yaz aylarında düşen yağışlar arasındaki büyük fark, çok şiddetli yaz kuraklığının somut bir belirtisidir. Malatya ikliminin bu özelliği, tarımsal üretimde sulamayı zorunlu kılar.

Malatya'da ortalama rüzgar hızı 1,3 m/sn'dir. Rüzgârın en fazla estiği yönler ise Güneybatı, Güneydoğu ve Güney yönleridir. Malatya'da rüzgârın fırtınaya dönüştüğü günler çok fazla değildir. Ortalama nispi nem değeri % 53'dür. Nemin en fazla olduğu ay % 75 ortalama ile Aralık, en az olduğu ay ise % 32 ile Temmuz ayıdır.

2.5. Nüfus Yapısı ve Dağılımı

Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 31 Aralık 2010 tarihi itibarıyla Malatya'nın nüfusu 740 643 kişidir. Bu nüfusun %49.83'ü erkek, %51.17'si kadındır. Malatya, bu değerle Türkiye toplam nüfusunun %1'ini oluşturmaktadır. Malatya, 81 il arasından toplam nüfus bakımından 29., kent nüfusu bakımından ise 26. sıradadır. Yapılan bir nüfus projeksiyon çalışmasına göre Malatya nüfusu 2020 yılında 940.364, 2030 yılında ise 1.136.676'ya yükselecektir. 2010 yılında nüfusun yaklaşık % 65'i şehirde yaşarken bu oran 2020 yılında yaklaşık %71'e, 2030 yılında ise yaklaşık % 75'e yükselecektir (Söyler, 2006). Malatya nüfusunun yıllar itibarıyla değişimi Tablo 2.2'de verilmiştir.

Tablo 2.2. Malatya İli Nüfus Değişimi (1927-2010)

Sayım yılı	Nüfus	
	Türkiye	Malatya
1927	13 648 270	305 785
1935	16 158 018	410 162
1940	17 820 950	418 473
1945	18 790 174	428 660
1950	20 947 188	483 568
1955	24 064 763	342 835
1960	27 754 820	394 172
1965	31 391 421	452 624
1970	35 605 176	510 979
1975	40 347 719	574 558
1980	44 736 957	606 996
1985	50 664 458	665 809
1990	56 473 035	702 055
2000	67 803 927	853 658
2007	70 586 256	722 065
2008	71 517 100	733 789
2009	72 561 312	736 884
2010	73 722 988	740 643

Kaynak: TÜİK

Malatya bir milyona yaklaşan nüfusu, 14 ilçesi ve 500 kadar köyü ile Türkiye'nin orta büyüklükteki önemli illerinden biridir. Malatya'nın ülke boyutundaki durumunu değerlendirdikten sonra şimdi de il içi nüfus yapısını incelemek faydalı olacaktır.

TÜİK verilerine göre Malatya'nın adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre il merkezi ve ilçe nüfus durumu Tablo 2. 3'de, doğum yerlerine göre ilçe nüfuslarının il içi dağılım durumu Tablo 2.4'de, Malatya nüfusunun ülke içi ve ülke dışı dağılım durumu Tablo 2.5'de, Malatya nüfusunun il içi, ülke içi ve ülke dışı dağılımı Tablo 2.6'da, en çok Malatyalı nüfus barındıran il ve ülkeler Tablo 2.7'de, Malatya'da en çok ve en az nüfus bulunduran iller Tablo 2.8'de, en fazla ve en az Malatyalı nüfus barındıran iller Tablo 2.9'da verilmiştir.

Tablo 2. 3. Malatya İlçe Nüfusları

	Toplam	İl/ilçe merkezleri	Belde/köyler
Toplam	740.643	480.144	260.499
Merkez	469.650	401.705	67.945
Akçadağ	30.114	7.564	22.550
Arapgir	11.054	6.152	4.902
Arguvan	8.289	1.865	6.424
Darende	32.192	9.424	22.768
Doğanşehir	41.464	10.891	30.573
Hekimhan	24.353	7.588	16.765
Pütürge	20.262	2.628	17.634
Yeşilyurt	36.852	7.802	29.050
Battalgazi	29.688	16.979	12.709
Doğanyol	4.886	1.663	3.223
Kale	6.341	1.826	4.515
Kuluncak	9.100	1.940	7.160
Yazıhan	16.398	2.117	14.281

Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2010 Nüfus Sayımı

Tablo 2. 4. Malatya'da İlçe Nüfuslarının İl İçi Dağılımı (Kaynak: TÜİK, 2008)

İlçe Adı	İlçe Merkezindeki Nüfusu	İl Merkezindeki Nüfusu	İl İçi Diğer İlçelerdeki Toplam Nüfus	İldeki Toplam Nüfus
Malatya Merkez	198.355	198.355	9.696	208.031
Akçadağ	31.192	31.498	2.018	64.708
Arapkir	9.716	2.611	253	12.580
Arguvan	7.924	8.460	580	16.964
Battalgazi	17.431	13.856	610	31.897
Darende	35.314	4.421	823	40.558
Doğanşehir	38.423	9.494	1.080	48.997
Doğanyol	4.755	963	123	5.841
Hekimhan	22.736	17.525	2.032	42.293
Kale	6.310	4.109	168	10.587
Kuluncak	8.129	1.702	509	10.340
Pütürge	20.674	5.986	1.161	27.821
Yazıhan	15.971	14.272	932	31.130
Yeşilyurt	21.919	28.275	1.841	52.035

Tablo 2. 5. Malatya Nüfusunun Ülke İçi ve Ülke Dışı Dağılımı (TÜİK, 2008)

İlçe Adı	İl İçi Toplam Nüfusu (İl, İlçe ve Diğer İlçeler)	Ülke İçi Toplam Nüfusu (Malatya Hariç)	Ülke Dışı Toplam Nüfus	Dünyadaki Toplam Nüfus
Merkez	208.031	112.481	10.797	331.309
Akçadağ	64.708	49.502	14.061	128.271
Arapkir	12.580	47.540	1.205	61.325
Arguvan	16.964	33.565	3.149	53.678
Battalgazi	31.897	11.829	1.064	44.790
Darende	40.558	63.999	2.479	107.036
Doğanşehir	48.997	36.102	5.901	91.000
Doğanyol	5.841	17.972	292	24.105
Hekimhan	42.293	46.919	5.790	95.002
Kale	10.587	27.803	377	38767
Kuluncak	10.340	16.045	1.353	27.738
Pütürge	27.821	95.995	1.203	125.019
Yazıhan	31.130	13.190	2.752	47.072
Yeşilyurt	52.035	25.388	3.430	80.853
Dünyadaki Toplam Malatyalı Sayısı				1.255.965

Tablo 2. 6. Malatya Nüfusunun İl İçi, Ülke İçi ve Ülke Dışı Dağılımı (Genel Tablo) (TÜİK, 2008)

İlçe Adı	İlçe Merkezindeki Nüfusu	İl Merkezindeki Nüfusu	İl İçi Diğer İlçelerdeki Toplam Nüfus	İl İçi Toplam Nüfusu (İl, İlçe ve Diğer İlçeler)	Ülke İçi Toplam Nüfusu (Malatya Hariç)	Ülke Dışı Toplam Nüfus	Dünyadaki Toplam Nüfus
Merkez	198.355	198.355	9.696	208.031	112.481	10.797	331.309
Akçadağ	31.192	31.498	2.018	64.708	49.502	14.061	128.271
Arapkir	9.716	2.611	253	12.580	47.540	1.205	61.325
Arguvan	7.924	8.460	580	16.964	33.565	3.149	53.678
Battalgazi	17.431	13.856	610	31.897	11.829	1.064	44.790
Darende	35.314	4.421	823	40.558	63.999	2.479	107.036
Doğanşehir	38.423	9.494	1.080	48.997	36.102	5.901	91.000
Doğanyol	4.755	963	123	5.841	17.972	292	24.105
Hekimhan	22.736	17.525	2.032	42.293	46.919	5.790	95.002
Kale	6.310	4.109	168	10.587	27.803	377	38.767
Kuluncak	8.129	1.702	509	10.340	16.045	1.353	27.738
Pütürge	20.674	5.986	1.161	27.821	95.995	1.203	125.019
Yazıhan	15.971	14.272	932	31.130	13.190	2.752	47.072
Yeşilyurt	21.919	28.275	1.841	52.035	25.388	3.430	80.853
Dünyadaki Malatyalı sayısı							1.255.965

Kaynak: TÜİK

Yukarıdaki tablo incelendiğinde Malatya'nın nüfus yapısı ve göç durumuyla ilgili aşağıdaki sonuçlar çıkarılabilir.

1. Malatya'nın mevcut durumda en çok nüfus barındıran ilçeleri sırasıyla (Merkez hariç) Doğanşehir, Yeşilyurt ve Darende; en az nüfus barındıran ilçeleri ise Arguvan, Kale ve Doğanyol'dur.
2. İl içine en çok göç veren ilçeler sırasıyla (Merkez hariç) Akçadağ, Yeşilyurt ve Hekimhan; en az göç veren ilçeler ise Doğanyol, Kuluncak ve Arapkir'dir.
3. İl dışına en çok göç veren ilçeler sırasıyla Pütürge, Darende ve Akçadağ; en az göç veren ilçeler ise Battalgazi, Yazıhan ve Kuluncak'tır.
4. Yurt dışına en çok göç veren ilçeler sırasıyla Akçadağ, Doğanşehir ve Hekimhan'dır.
5. Değişik yerlerdeki nüfusları dikkate alındığında en çok nüfusa sahip ilçeler sırasıyla Akçadağ, Pütürge ve Darende; en az nüfusa sahip ilçeler ise Doğanyol, Kuluncak ve Kale'dir.

Tablo 2. 7. En Çok Malatyalı Nüfus Barındıran İl ve Ülkeler (TÜİK, 2008)

İlçe Adı	Diğer İllerdeki Nüfusu (En çok bulunulan 3 il)		Diğer Ülkelerdeki Nüfusu (En çok bulunulan 3 ülke)	
Malatya Merkez	İstanbul	61.368	Almanya	7.206
	Ankara	9.000	Fransa	637
	İzmir	6.723	Hollanda	601
Akçadağ	İstanbul	24.237	Almanya	9.838
	Ankara	4.017	Birleşik Krallık	1.387
	Adana	3.476	Fransa	938
Arapkir	İstanbul	32.783	Almanya	667
	İzmir	5.840	ABD	105
	Ankara	1.987	Birleşik Krallık	75
Arguvan	İstanbul	23.394	Almanya	2.398
	Ankara	2.059	Fransa	251
	İzmir	1.705	Birleşik Krallık	95
Battalgazi	İstanbul	6.176	Almanya	693
	Ankara	863	Fransa	91
	İzmir	796	ABD	70
Darende	İstanbul	24.923	Almanya	1.484
	Adana	9.031	Fransa	188
	Ankara	7.582	Birleşik Krallık	187
Doğanşehir	Mersin	6.887	Almanya	4.547
	İstanbul	6.109	Fransa	246
	Gaziantep	3.908	Birleşik Krallık	215
Doğanyol	İstanbul	16.829	Almanya	220
	Adana	105	ABD	13
	Ankara-Kocaeli	101	Avusturya	7
Hekimhan	İstanbul	14.224	Almanya	4.350
	Ankara	9.005	Fransa	531
	İzmir	4.349	Hollanda	215
Kale	İstanbul	26.066	Almanya	153
	Ankara	218	Birleşik Krallık	36
	İzmir	213	K. Kıbrıs T. C.	36
Kuluncak	İstanbul	6.046	Almanya	945
	Ankara	1.626	Fransa	158
	Mersin	1.538	Avusturya	47

Pütürge	İstanbul	90.332	Almanya	625
	Bursa	1.025	ABD	83
Yazıhan	Ankara	469	Avusturya	66
	İstanbul	5.929	Almanya	2.316
	Ankara	1.392	Fransa	152
Yeşilyurt	İzmir	887	Avusturya	86
	İstanbul	10.618	Almanya	2.303
	Ankara	2.481	Hollanda	289
	İzmir	1.599	Fransa	222

Kaynak: TÜİK

Yukarıdaki tabloya göre, illerinden ayrılan Malatyalıların en çok tercih ettikleri illerin sırasıyla İstanbul, Ankara ve İzmir; en çok tercih ettikleri ülkelerin ise Almanya, Fransa ve İngiltere olduğu görülmektedir. Özellikle İstanbul'daki yaklaşık 90 bin Pütürgeli nüfus ile Almanya'daki yaklaşık 10 bin Akçadağlı nüfus dikkat çekmektedir.

Tablo 2.8. Malatya'da En Çok ve En Az Nüfus Bulunduran İller

	Sayı	Oran (%)
Malatya'da ikamet eden Malatyalılar	605 335	82,19
En fazla nüfus kaydı olan iller		
Adıyaman	40 286	5,47
Elazığ	30 874	4,19
Sivas	5 655	0,77
Bingöl	5 099	0,69
Kahramanmaraş	3 756	0,51
En az nüfus kaydı olan iller		
Düzce	94	0,01
Bayburt	91	0,01
Bartın	69	0,01
Hakkari	53	0,01
Yalova	37	0,01

Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Nüfus Sayımı Sonuçları, 2009

Not: Yabancılar hariçtir.

Tablo 2. 9. En fazla ve En Az Malatyalı nüfus barındıran iller (TÜİK, 2009)

	Sayı	Oran (%)
Malatya nüfusuna kayıtlı olup Türkiye'de ikamet edenler	1 232 164	-
En fazla ikamet ettikleri iller		
Malatya	605 335	49,13
İstanbul	358 518	29,10
Ankara	44 285	3,59
İzmir	30 079	2,44
Adana	24 933	2,02
En az ikamet ettikleri iller		
Rize	226	0,02
İğdır	226	0,02
Artvin	158	0,01
Gümüşhane	128	0,01
Bayburt	97	0,01

Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Nüfus Sayımı Sonuçları

Not: Yurtdışı ikamet dahil değildir.

2.6. Malatya'nın Göç Gerçeği ve Göç Sosyolojisi

Bir coğrafya üzerinde yaşanan sosyal değişimin en belirleyici unsurunun göç olduğu söylenebilir. Bu anlamda Malatya'nın tarihinde de iz bırakan birçok göç ve sürgün olayları yaşanmış ve şehrin sosyokültürel yapısı bu göçlerin etkisi altında şekillenmiştir. Tabii bu göçler her zaman dış göçler şeklinde gerçekleşmemiştir. Türkiye'de tarım politikaları, işsizlik ve terör gibi nedenlerle yaşanan iç göçler de sosyal değişimlerde önemli rol oynamıştır.

Son yirmi yıl içinde, köy ya da başka kentlerden yeni bir hayat için kopup gelen yüz binlerce insan Malatya'ya yerleşmiştir. Malatya kent kültürünün oluşmasına gerek göçlerle kente gelen insan gruplarının ve gerekse hâlihazırda kentte var olan birçok sosyal grubun önemli etkileri olmuştur. İlin göç almasının başlıca nedenleri gelişen bir sanayiye sahip olması, topraklarının tarıma uygunluğu, kayısı yetiştiriciliğinin gelişmişliği ve güvenli bir şehir olmasıdır.

Malatya'ya yönelik gerçekleşen göç ve diğer insan hareketliliklerini özetlemek gerekirse;

1. Tarımda makineleşme sürecinde çevre ilçe ve köylerden şehir merkezine gelenler.
2. Karakaya Barajı su tutma alanında kaldıkları için boşaltılan köylerden gelenler.
3. 1980 sonrası ortaya çıkan terör yüzünden boşaltılan köylerden ilimize gelenler.
4. Komşu illere bağlı ilçelerde yaşamalarına rağmen ulaşım ve iletişim kolaylığından dolayı daha çok Malatya ile ilişki kuran ve bu ilişkiler sonucu ilimize yerleşme kararı alanlar.
5. Özellikle yaz aylarında mevsimlik işçi olarak ilimize gelenler (Bu insanların bir kısmı bu süreçlerde kurulan ilişkiler ve tanışmalar sonucu ilimize yerleşme kararı almaktadır).
6. II. Ordunun ilimize kaydırılmasıyla yaşanan askeri personel hareketliliği.

7. İnönü Üniversitesi sayesinde ilimizde yaşanan öğrenci hareketliliği (Ancak son yıllarda her ile üniversite açıldığından ilimize dışarıdan gelen öğrenci sayısı gittikçe azalmaktadır).

8. Tayin yoluyla ilimize gelen memurlar.

Terörden dolayı Malatya'ya gelen göçler genellikle Bingöl, Muş, Diyarbakır, Bitlis, Erzurum ve Elazığ gibi kentlerden gerçekleşmektedir. Malatya kendi ilçelerinden göç almakla birlikte komşu illerin ilçelerinden de yoğun göç almaktadır. Bu ilçelerin başta gelenleri Adıyaman'ın Gölbaşı ve Çelikhan; Elazığ'ın Ağın, Baskil, Palu ve Keban; Erzincan'ın Kemaliye; Kahramanmaraş'ın Afşin ve Elbistan ilçeleridir. Bu göçmen grupların gelişi ile Malatya, genel nüfus itibarı ile kentli nüfusun köylü nüfusu aştığı bir süreci yaşamıştır.

Özellikle terör yüzünden ilimize gelenler Malatya'nın sosyolojik kent dokusunu önemli ölçüde etkileyen göçmen grubu olmuştur. Kentleşme sorununun da yine bu göçmen grubunun gelmesi ile başlamış olduğu kabul edilmektedir. “Şok kentleşme” bu grubun ilimize gelmeye başlaması ile gerçekleşmiştir. Bu göçmen grubu, rehabilitasyona en çok ihtiyaç duyan gruptur. Zira çoğu zaman kendi yerlerinden gönüllü olarak ayrılmadıkları için gittikleri yerle kaynaşmada da isteksiz davranabilmektedirler.

Göç sonrası geline şehirlerde insanların ciddi ekonomik, kültürel, sosyal ve psikolojik sorunlar yaşadığı bilinmektedir. Malatya'ya göçle gelen insanlar da bu sorunları yaşamaktadır. Buna rağmen Malatya'ya göç eden insanların bu sorunları, en azından psikolojik boyutuyla diğer birçok bölge ve illere göç edenlere göre daha az yaşadığı kanaatindeyiz. Bu, Malatya insanının ilimize dışarıdan gelen insanlara karşı hoşgörülü ve misafirperver tutumundan kaynaklanmaktadır. Bu durum ilimizin sağlam bir toplumsal dinamiğe sahip olduğunu göstermektedir.

Göçler her zaman olumsuz sonuçlar doğurmaz, tam tersine göç ilgili bölgenin değişim ve gelişimi için bir dinamizm unsuru olarak da görülebilir. Ülkemiz gerçekleri dikkate alındığında yaşanan göçleri toplumsal gelişme ve kalkınma hamlesine katkı sağlayan bir unsur olarak görmek daha anlamlı olacaktır.

Bu yüzden göçleri sorun olarak görmekten vazgeçip, iyi bir “Göç Yönetim Strateji”siyle göçleri bir kazanıma ve ilimizin gelişiminde bir dinamiğe dönüştürmek gerekmektedir. Göçlerle gelen insanlar çoğu zaman yerleşik olanlara nispetle daha dinamik, daha çalışkan ve sürekli bir arayış içinde olan insanlardır. Göçler iyi yönetilebildiğinde bu özellikler bir şehrin gelişimine olumlu yansiyacak özelliklerdir. Bu yüzden olsa gerek İranlı düşünür Dr. Ali Şeriatî, medeniyetlerin oluşumunda göç olgusuna vurgu yapar. Dr. Şeriatî tespit ettiği 27 medeniyetin tamamının bir göç sonucu kurulmuş olduğunu ileri sürer ve şu tespitte bulunur:

“Bir medeniyetin meydana gelebilmesi için en büyük sebep ve şart; açık ve hareketli bir görüş ile açık ve hareketli bir topluluktur. Nasıl ki, nehirler geçtikleri yerlere hayat verip çevrelerini yeşillendiriyorlarsa aynı şekilde göçmenler de geçtikleri yerlerde, hareketlilik, yeni düşünceler ve kültürler meydana getirerek yeni bir medeniyetin oluşumuna katkıda bulunurlar. Durgun suların kokuştığı gibi, durgun yerli toplumlar da kokuşur ve medeniyete pek katkıları olmaz.” (Şeriatî, 1998).

Dr. Şeriatî'ye katılmamak mümkün değildir, bu anlamda İslam Medeniyeti, Mekke'den Medine'ye; Türk İslam Medeniyeti ise Orta Asya'dan Anadolu'ya göçle başlamıştır. Bu anlamda göç, bir arayışa, bir dinamizme, bir kültür ve medeniyet hamlesine işaret eder aynı zamanda...

Malatya, dışarıdan yoğun göç alan bir il olmanın yanı sıra aynı zamanda dışarıya göç veren bir ildir. Malatya'nın hem göç alması hem de göç vermesi benzer nedenlerden kaynaklanmaktadır. Nasıl ki Malatya'nın dışarıdan göç alması en temelde tarım, sanayi ve hizmetler sektörü açısından özellikle doğusundaki illere nispetle daha gelişmiş olmasından kaynaklanıyorsa dışarıya göç vermesi de aynı unsurlar açısından batısındaki çoğu illerden daha geri olmasından kaynaklanır.

Bu anlamda dışarıya olan göçü engellemenin yolu, insanları bulunduğu yerde mutlu kılmak, onlara daha fazla imkân sunmak ve şehrin geleceğinde söz sahibi yaparak yaşadığı şehri terk etmesinin önüne geçecek yoğunlukta bir aidiyet bilinci oluşturmaktır.

Dışarıdan ilimize yaşanan göçün zararlarından korunmanın en etkili yolu ise etkili bir "Göç Yönetim Stratejisi" geliştirmektir. Bu strateji, gelen insanların öncelikle nerelere yerleştirileceği, eğitim ve altyapı hizmetlerinin nasıl yerine getirileceği ve bu insanların sosyoekonomik ve sosyokültürel ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı gibi sorulara cevap içermelidir.

Malatya'nın en çok ve en az göç aldığı iller Tablo 2.10'da, en çok ve en az göç verdiği iller Tablo 2.11'de, bu değerlerden yola çıkılarak hesaplanan toplam aldığı ve verdiği göç rakamları ve net göç hızı ise Tablo 2.12'de verilmiştir.

Tablo 2.10. Malatya İlinin Diğer İllerden Aldığı Göç

	2008-2009 Dönemi	
	Sayı	Oran (%)
Toplam	25 806	-
En fazla göç aldığı iller		
İstanbul	6 689	25,92
Elazığ	1 960	7,60
Adıyaman	1 827	7,08
Ankara	1 659	6,43
Adana	1 150	4,46
En az göç aldığı iller		
Gümüşhane	19	0,07
Karabük	15	0,06
Karaman	14	0,05
Artvin	10	0,04
Bayburt	7	0,03

Tablo 2.11. Malatya İlinin Diğer illere Verdiği Göç

	2008-2009 Dönemi	
	Sayı	Oran (%)
Toplam	28 208	-
En fazla göç verdiği iller		
İstanbul	7 490	26,55
Ankara	2 282	8,09
Elazığ	1 554	5,51
Mersin	1 501	5,32
Adıyaman	1 138	4,03
En az göç verdiği iller		
İğdır	35	0,12
Burdur	31	0,11
Sinop	29	0,10
Bartın	23	0,08
Ardahan	21	0,07

Tablo 2.12. Malatya Göç Rakamları ve Net Göç Hızı

	Dönemi	
	2007-2008	2008-2009
Dönem sonu nüfusu	733 789	736 884
Aldığı göç	25 500	25 806
Verdiği göç	27 830	28 208
Net göç	-2 330	-2 402
Net göç hızı (binde)	-3,17	-3,25

Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Nüfus Sayımı Sonuçları

Yurt içinde ikamet eden Malatya ili nüfusuna kayıtlıların %49,13'ü Malatya ilinde ikamet etmektedir. Bu, Malatya dışında Malatya'da yaşayanlardan daha fazla Malatyalı var anlamına gelmektedir. Ancak bu, kamuoyunda tartışıldığı şekliyle Malatya'daki Malatyalıların %49,13'e düştüğü anlamına gelmez. Söz konusu bu oran %82,19'dur. Bazı ilçelerimizin göç rakamları çok daha dramatiktir. Örneğin Arguvan, Arapkir, Pütürge, Doğanlı ve Kale gibi ilçeler ilçe dışına mevcut nüfuslarının 6-7 katı göç vermiştir.

2.7. Malatya’da Sosyal Doku

Malatya Doğu, Güneydoğu, Güney ve Orta Anadolu bölgelerinin kesişme noktasında bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Malatya tarih boyunca farklı din, dil, etnisite ve kültüre sahip medeniyet ve topluluklara ev sahipliği yapmıştır. Bu özelliği nedeniyle Malatya sosyal yapı açısından çeşitlilik ve zenginlik gösterir.

Malatya, Anadolu’nun diğer birçok kentinde olduğu gibi tarihin farklı dönemlerinde olmak üzere önemli kültürel ve sosyolojik dönüşümler yaşamıştır. Bu değişim ve dönüşüm süreci iç dinamiklerden daha çok, dış dinamiklerin etkisiyle gerçekleşmiştir. Bu değişim günümüzde de devam etmektedir. Her seferinde dışarıdan gelen kültürel etkiler gerek Malatya’nın gerekse diğer Anadolu kentlerinin yerel kültürüne karışmış, yeni bileşimler ortaya çıkarmış ve kentlerimizin sosyal, kültürel, ekonomik ve demografik yapılarını belirlemiştir.

Türk toplumunun kültürel değişim aşamaları tedrici bir süreç izlemiş olsa bile önemli dönüm noktalarına sahiptir. Bu dönüm noktalarından ilki şüphesiz ki çadır yaşamından yerleşik hayata geçişle gerçekleşmiştir. İkinci değişim dalgası İslam dinini kabulle, üçüncü değişim dalgası ise Batıya yönelmeyle başlamıştır ve bu süreç hala devam etmektedir. Bu süreç toplumumuz bünyesinde ciddi dönüşümlere sebep olmuştur. Örneğin otuz yıl öncesine kadar yüzde sekseni köylerde yaşayan ülkemizin artık yüzde yetmiş beşi kentlerde yaşamaktadır. Malatya kent kültürünün ve sosyal dokunun oluşmasına gerek geçmişte yaşanan gerekse son yıllarda yaşanan göçlerin önemli etkileri olmuştur.

Doğu ile Batıyı, eski ile yeniye, modernlik ile gelenekselliği bir arada yaşatan Malatya, Battal Gazi gibi tarihi kişilikleri, İsmet İnönü ve Turgut Özal gibi siyasi kişilikleri, Somuncu Baba ve Niyazi Mısri gibi manevi kişilikleriyle, şiirleri, türküleri, ozanları ve folkloruyla, semah ve halayıyla, tandır ekmeği, kâğıt kebabı, katmeri ve kömbesiyle tam bir kültür beşiğidir.

Bu anlamda Malatya, Türkü, Kürdü, Sünni’si ve Alevi’siyle ülkemizdeki kültür ve insan zenginliğinin belli bir ahenk ve insicamla bir araya geldiği, bir coğrafyada buluşup kaynaştığı ve bu renklerin birbirini tamamlayarak adeta bir “ebru” oluşturduğu güzel bir coğrafyadır. Malatya farklı düşüncelere karşı hoşgörüsüyle tanınan ve birbirlerinin yokluğunda varlık, mutsuzluğunda mutluluk arayan değil, birbirlerinin varlığında anlam ve zenginlik bulan insanların yaşadığı bir coğrafyadır.

Dahası ilimizdeki hoşgörü ortamı ve Malatya insanının misafirperverliği ve olgun tavrı dışarıdan ilimize yaşanan göçlerin önemli sebeplerinden biridir aynı zamanda... Zira ilimize gelen insanlar kuşkuyla gözlerle ve yabancı bakışlarla karşılanmayacaklarını bilirler.

Malatya’nın bu özelliği daha da güçlendirilmeli ve hem bölge hem de ülkemiz için bir model örneğe dönüştürülmelidir. Bu bağlamda Germiyanogullarının Malatya tarihi içerisindeki yeri yeniden değerlendirilmeli ve bu miras “Germiyan Projesi” adı altında sosyal bir barış projesine dönüştürülmelidir. Germiyanogulları için “Türklerin ve Kürtlerin akrabalığından neşet etmiş bir topluluk” olarak söz ediliyor olması bu projenin en önemli dayanağını teşkil edecektir. Nitekim ünlü seyyahımız Evliya Çelebi de Malatya hakkında Türklerin ve Kürtlerin şehri diye söz etmiştir.

Bu anlamda, Germiyanogulları genelde Türkiye'nin toplumsal barışının tesis edilmesinde, özeldense Malatya'da farklı toplumsal etnisiteler arasındaki barış ve kardeşliğin pekiştirilmesinde son derece etkili olabilecek bir tarihsel mirası barındırmaktadır. Kaldı ki Anadolu insanını hoşgörü ve sevgi mayasıyla mayalayan gönül adamlarımız Mevlana, Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre ve hemşerimiz Niyazi Mısıri'nin mirası dikkate alındığında bu hususta zaten yeterince ortak paydaya sahip olduğumuz görülecektir.

Gerek günümüzde gerekse geçmişte etnisite, dini inanç vb açılardan farklılıklar içeren şehirlerin ve ülkelerin bu özelliklerini bir zenginliğe dönüştürmeleri durumunda daha hızlı geliştiği, daha canlı ve renkli bir toplum oluşturdıkları ve insan, eşya, bilim ve teknoloji, hayat ve ölüm hakkında daha çok şeyler ürettikleri bilinmektedir. Bunun en iyi örneği geçmişte Osmanlı, günümüzde ise ABD'dir. Bunun olmadığı yerlerin ise zaman içinde tek düzelik, monotonluk, sığlık, üretimsizlik vb marazlarla karşılaşmaları adeta kaçınılmaz olmaktadır. Nasıl ki tek bir renkten oluşan tabiat sıkıcı olarsa çeşitlilik içermeyen ortam, şehir ve toplumlarda sıkıcı olacaktır.

Zira farklı düşünceler olmadığında diyalektik süreç işlemeyecek, tartışma kültürü oluşmayacak, insanoğlunun kadim iyi, doğru ve güzel arayışı devam etmeyecek, insanlar tek tipleşecek ve hayat sıkıcı bir hal almaya başlayacaktır.

Örneğin Malatya'nın önemli sosyal gruplarından biri olan Alevi insanlarımız ve inanç dünyamızın önemli unsurlarından birini oluşturan Alevilik, geçmişten günümüze ilimizin kültür dünyasının ve sosyal dokusunun şekillenmesinde önemli bir yere sahip olmuştur. Kültür ve sanat hayatımıza özellikle folklor ve halk müziği alanında önemli katkılar sunan Alevi insanlarımızın varlığı, Malatya'da kent bilincinin gelişmesinde önemli ve hızlandırıcı bir etkiye sahip olmuştur. Dahası, bir sosyal grup olarak Alevilerin varlığı, ilimizde farklılıkların barış içerisinde bir arada yaşama kültürünün yaygınlaşması açısından oldukça önem arz etmektedir.

Bu konuda tek sorun, önemli bir zenginliğimiz olarak gördüğümüz farklı unsurlar içeren sosyal dokumuzun, iyi anlaşılmadığı, ehil ve vizyon sahibi yöneticilerle buluşmadığı durumlarda geçmişte bazı olumsuz örneklerini yaşadığımız sosyal kırılmalara, toplumsal risklere ve manipülasyonlara açık hale gelme ihtimalidir. Bu anlamda Malatya'nın sosyal kırılmalık özelliği bir vakıadır ve bu riski azaltmak ve sosyal kesimler arasında iletişim, işbirliği ve geçişkenliği artırmak için projeler geliştirilmelidir. Dahası ilimizin bu özelliği üretilecek bütün yaklaşım, proje ve kararlarda dikkate alınmalıdır. Bizleri farklı kılan her bir unsura karşın, aynı kılan onlarca unsurumuz olduğunu unutmamak bu hususta dikkate alınacak şeylerin başında gelmelidir. Aynı tarih, aynı geçmiş, aynı gelecek ülküsü, aynı coğrafya, aynı din ve yüzlerce yıl süren beraberlik bunlardan sadece birkaçıdır.

2.8. Malatya’da Sivil Toplum

Sivil toplum; “toplumsal sorunlara etkili ve uzun-dönemli çözüm bulma sürecine aktif olarak katılan ve bu temelde de siyasi aktörleri bu çözümleri yaşama geçirecek politikalar üretmeye yönlendirmek için çalışan farklı gönüllü örgütlerin devlet denetimi dışında kurduğu ortak alan” olarak tanımlanmaktadır (Keyman, 2004). Bu anlamda Sivil Toplum; devletin denetimi altında olmayan, kararlarını bağımsız alan ve toplumsal etkinliklerde bulunan bireyler topluluğudur.

Günümüzde sivil toplum, katılımcı demokrasinin en önemli sacayağı durumuna gelmiştir. Demokratikleşme sürecinde sivil toplumun önemini Lipset “*güçlü bir sivil toplumun varlığı, seçim kurallarından daha önemlidir*” sözleriyle ifade etmektedir. Sivil toplum aktif, katılımcı ve sorumlu vatandaşlığın yaşama geçtiği alandır.

İçişleri Bakanlığının verilerine göre, halen Türkiye’de 90.000 dernek faaliyet göstermektedir. Ülke nüfusuna oranlandığında yaklaşık 800 kişiye bir dernek düşmektedir. Birden fazla üyeliği olan bireyleri de içine alacak şekilde, tüm derneklerin toplam üye sayısı ise 7,5 milyon civarındadır. Bu da nüfusun yaklaşık %10’luk bir bölümünün dernek üyeliği yoluyla örgütlü faaliyetlere ve dolayısıyla sivil topluma katıldığı anlamına gelmektedir.

Gelişmiş Batı toplumlarıyla karşılaştırıldığında bu oranlar son derece yetersizdir. Örneğin; nüfusu 5,5 milyon olan Danimarka’da derneklerin toplam üye sayısının 18 milyon olduğu, Türkiye’de 10 kişi ortalama bir dernek üyeliği elde ederken, bir Danimarka vatandaşının ortalama 3 derneğe üye olduğu bilinmektedir.

Bu durumda basit bir karşılaştırma yapılacak olursa, bir AB ülkesi olan Danimarka’da ki toplumsal örgütlülük düzeyinin Türkiye’den onlarca kat fazla olduğu söylenebilir. Sivil toplumdan ve sivil toplum kuruluşlarından söz edildiğinde, akla dernek ve vakıflardan çok “*baskı ya da çıkar grubu*” olarak adlandırılması gereken meslek odalarının ve sendikaların gelmesi ise ayrıca üzerinde durulması gereken bir konudur.

Malatya ilinin toplam dernek üye sayısı, il nüfusuna oranı, TRB1 illeri ve Türkiye ortalaması ile karşılaştırması Tablo 2.13’de, faaliyet alanlarına göre dernek sayıları ise Tablo 2.14’de verilmiştir. Bu sonuçlara göre Malatya’da STK’lara katılım oranının komşumuz olan Elazığ’dan düşük olduğu, Türkiye ortalamasının ise ancak yarısı kadar olduğu görülmektedir.

Elazığ’ın hem sosyoekonomik gelişmişlik sıralaması açısından hem de STK’lara katılım oranı açısından Malatya’nın önünde olması, örgütlü sivil toplum ile sosyoekonomik gelişmişlik arasındaki korelasyona dikkat çekmesi bakımından anlamlıdır. Aynı ilişki diğer TRB1 illeri ile Türkiye’nin diğer illeri için de söz konusudur. Açıktır ki bu iki alanın gelişmesi ya da gerilemesi birbirleriyle bağlantılı olarak işleyen bir süreçtir.

Tablo 2.13. Dernek Üye Sayıları (2009)

	Malatya	Elazığ	Bingöl	Tunceli	TRB1	Türkiye**
Üye sayısı	34.561	27.503	7.571	3.590	73.225	7.396.591
Üye sayısı/nüfus* (%)	4,69	4,99	2,96	4,32	4,5	10,19

* 2009 nüfusuna oranlanmıştır.

** Haziran 2010 verileri kullanılmıştır.

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı (TÜİK, 2010a).

Tablo 2.14. Faaliyet Alanlarına Göre Dernek Sayıları

	Malatya	TRB1
Çevre	7	15
Din	125	250
Dostluk	33	72
Düşünce	1	2
Eğitmciler	3	5
Gençlik	3	7
Hayır İşleri	3	7
İlmi	4	6
İmar	4	9
Kalkınma	33	69
Kültür	26	60
Öğrenci	1	2
Özel Gruplar	59	119
Sağlık	11	33
Sivil Haklar	9	18
Sosyal	6	16
Spor	147	296
Türk Hava Kurumu	1	6
Toplum	33	76
Uluslararası Etkinlik	1	1
Yardımlaşma	125	241
Bilinmiyor	16	58
Toplam	651	1368

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı (TÜİK, 2010a).

Yukarıdaki tablo incelendiğinde hem Malatya’da hem de TRB1 bölgesinde Türkiye genelinde olduğu gibi derneklerin en fazla faaliyet gösterdikleri ilk üç alanın; spor, din ve yardımlaşma olduğu görülmektedir.

Toplam dernek üye sayıları incelendiğinde hem Malatya’da hem de TRB1 bölgesinde kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği kültürünün zayıf olduğu söylenebilir. Zira toplam dernek üye sayısı bir bölgede yaşayan insanların dayanışma ve birlikte iş yapma kültürü hakkında fikir veren en önemli göstergelerden biridir. Bu eksikliğin giderilmesi noktasında sivil toplum önemli bir yere sahiptir. Gelişmiş ülkelerde sivil toplum kuruluşları, katılımcı demokrasinin en önemli sacayaklarından biri haline gelmiştir.

Malatya’nın gelişmesi, DPT’nin “Stratejik Çerçeve Uyum Belgesi”nde öngördüğü üzere 12 Cazibe Merkezinden biri olabilmesi ve vizyonunu gerçekleştirebilmesi için ildeki katılımcı vatandaşlık bilincinin arttırılması, sivil toplumun güçlendirilmesi ve STK’ların mali, idari ve yönetsel kapasitelerinin geliştirilmesi öncelikli ihtiyaçlardan biridir.

2.9. Malatya’da Siyaset ve Seçmen Eğilimleri

Arapça kökenli bir sözcük olan siyaset, kelime anlamı olarak “*bir nesneyi düzgün ve iyi durumda bulunması için özenle gözetip korumak, hayvanı ehlileştirmek, atı terbiye etmek*” gibi anlamlara gelmekte ve günümüzde toplumun işleyişini üzerine alma, işleri yürütme, insanları ve toplumlara yönetme sanatı olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2011e). Aynı kavrama karşılık batıdan alınan politika sözcüğü ise Yunanca kökenli olup kent devleti anlamına gelen “*Polis*” den türetilmiştir ve devlete ait işler anlamını taşır (Kışlalı, 1990).

Türkiye’de siyasal sistem olarak demokrasiye geçiş, şaibe karışan 1946 yılındaki seçimleri saymazsak 1950 yılından sonra başlamıştır. 1950’den bugüne bu süreci ilimiz açısından da incelemek, seçmen eğilimlerini ortaya koymak ve ülke geneliyle karşılaştırmak Malatya’nın sosyopolitik yapısı hakkında önemli ipuçları verecektir. Bu bölüm, bu süreci ortaya çıkarmak ve analiz etmek amacıyla düzenlenmiştir. Türkiye’de 1950’den sonra yaşanan 15 genel seçimde ve 6 halk oylamasında Malatya’da ortaya çıkan sonuçlar, ülke geneli ile karşılaştırmalı olarak Tablo 15, 16 ve 17’de, sürecin analizi ise tabloların devamında verilmiştir.

Tablo 2. 15. 1950-1980 Dönemi Malatya Seçim Sonuçları ve Seçmen Eğilimleri

Partiler	Alınan Oy (%)															
	1950		1954		1957		1961		1965		1969		1973		1977	
	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M
Demokrat Parti	52.7	40.7	57.6	44.5	47.9	32.8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	420*	-	504	-	424	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cumhuriyet Halk Partisi	39.5	59.3	35.4	54.3	41.1	65.3	36.7	67.2	28.6	51.2	27.4	41.4	33.3	44.1	41.4	52.3
	63	11	31	12	178	9	173	5	134	3	143	3	185	4	213	4
Adalet Partisi	-	-	-	-	-	-	34.8	-	52.9	31.0	46.55	14.5	29.8	13.8	36.9	17.0
	-	-	-	-	-	-	158	-	240	2	256	1	149	1	189	1
Yeni Türkiye Partisi	-	-	-	-	-	-	23.1	-	3.7	2.9	2.7	1.6	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-	1	-	19	-	6	-	-	-	-	-
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	-	-	-	-	-	-	14.0	5.5	2.3	2.9	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-	54	-	11	-	-	-	-	-	-	-
Türkiye İşçi Partisi	-	-	-	-	-	-	-	-	3.0	3.8	2.7	5.2	-	-	0.1	-
	-	-	-	-	-	-	-	-	14	1	2	-	-	-	-	-
Milliyetçi Hareket Partisi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.0	2.7	3.4	1.8	6.4	9.2
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	-	16	-
Türkiye Birlik Partisi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.8	11.7	1.1	1.8	0.4	-
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	1	1	-	-	-
Milli Selamet Partisi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11.8	19.9	8.6	20.0
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	48	1	24	1
Cumhuriyetçi Güven Partisi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5.3	4.1	1.9	-
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-	3	-
Bağımsızlar	4.8	-	1.5	-	0.1	-	0.8	-	3.2	4.7	5.6	20.1	2.8	9.1	2.5	-
	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	13	1	6	-	4	-

(T: Türkiye; M: Malatya) * Milletvekili Sayısı

Tablo 2. 16. 1980-2010 Dönemi Malatya Seçim Sonuçları ve Seçmen Eğilimleri

Partiler	Aldığı Oylar (%)													
	1983		1987		1991		1995		1999		2002		2007	
	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M	T	M
Anavatan Partisi	45.1	53.7	36.4	58.6	24.0	41.1	19.6	23.0	13.2	7.2	5.1	-	-	-
	211*	4	292	5	115	4	132	2	86	1	-	-	-	-
Halkçı Parti	30.5	32.7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	117	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Milliyetçi Demokrasi Partisi	23.3	9.5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	71	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Demokratik Sol Parti	-	-	8.6	3.2	10.8	-	14.6	3.9	22.2	5.9	-	-	-	-
	-	-	-	-	7	-	76	-	136	-	-	-	-	-
Doğru Yol Partisi	-	-	19.2	4.7	27.0	6.6	19.2	8.1	12.0	-	9.5	-	-	-
	-	-	59	-	178	-	135	-	85	-	-	-	-	-
Milliyetçi Çalışma Partisi	-	-	2.9	2.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Refah Partisi	-	-	7.2	6.0	16.9	22.8	21.4	37.2	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	62	1	158	4	-	-	-	-	-	-
Sosyal Demokrat Halkçı Parti	-	-	24.9	24.9	20.8	26.2	-	-	-	-	-	-	-	-
	-	-	99	1	88	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Cumhuriyet Halk Partisi	-	-	-	-	-	-	10.7	14.0	8.7	-	19.4	18.1	20.9	18.9
	-	-	-	-	-	-	49	1	-	-	177	2	112	1
Milliyetçi Hareket Partisi	-	-	-	-	-	-	-	-	18.0	19.8	8.4	6.0	14.3	7.6
	-	-	-	-	-	-	-	-	129	2	0	-	71	-
Fazilet Partisi	-	-	-	-	-	-	-	-	15.4	25.3	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-	-	-	111	3	-	-	-	-
Adalet ve Kalkınma Partisi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34.3	50.7	46.6	66.7
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	365	5	341	6
Bağımsızlar	1.1	-	-	-	0.5	-	0.5	-	-	13.5	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
DE	-	-	-	-	-	-	-	-	4.8	-	6.1	-	-	-
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Büyük Birlik Partisi	-	-	-	-	-	-	-	-	1.5	-	1.0	-	-	-
Genç Parti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7.3	2.4	3.0	-
Saadet Partisi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.5	3.4	2.3	1.6
Demokrat Parti	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5.4	-

(T: Türkiye; M: Malatya) * Milletvekili Sayısı

Tablo 15 ve 16 topluca incelendiğinde Malatya’da işleyen siyasi süreç ve seçmen eğilimleri hakkında aşağıdaki tespitler yapılabilir.

1. Önce genel bir tespitle başlayalım. 1950’den günümüze gerçekleşen 15 genel seçim sonuçlarına ve katılan partilere bakıldığında ilk göze çarpan şey darbelerin Türkiye’nin demokrasi gelişim sürecine verdiği zarardır. Veriler incelendiğinde Türkiye’de 1950’lerden itibaren bir normalleşme sürecinin başladığı ve siyasetin iki partili bir sisteme doğru evrildiği görülmektedir. Örneğin 1957 seçimlerinde iki büyük partinin oyları %41-48 bandındadır, süreç devam ettirilebilse belki de bir sonraki seçimi CHP kazanacak ve demokratik süreç kendi içinde olgunlaşarak yoluna devam edecektir. Ancak 27 Mayıs 1960’ da gelen darbe maalesef ülke siyasetini tam bir kaosa sürüklemiş ve siyasi dengeleri alt üst etmiştir. Türkiye bu darbenin etkilerini uzun yıllar yaşamış hatta bu darbe diğer darbelerle kaynaklık teşkil etmiştir. Darbelerin siyasette yol açtığı etkiyi 1980 ve 1997 müdahalelerinde de açıkça görmek mümkündür. Bu kadar müdahale edilen bir sürecin normal gelişmesi elbette mümkün değildir. Demokratik sürece bu kadar çok müdahale edildiği, partilerin kapatıldığı, her kesintiyle birlikte sil baştan yeni partilerin kurulduğu bir durumda yukarıdaki tabloların karmaşıklığında da görüldüğü gibi ülkenin siyasi tarihini ve seçmen eğilimlerini bir tablo üzerinde takip etmek bile imkânsız hale gelmektedir. Şimdi Malatya ile ilgili analizlere geçelim.
2. Tablolarda Malatya ile ilgili ilk göze çarpan unsur, yıllar içinde Malatya milletvekili sayısının azalmasıdır. Bu durum Malatya’nın nüfusunun gittikçe azaldığını göstermektedir. Elinizdeki raporda geçen ve Malatya’nın yıllara göre nüfus durumunu gösteren Tablo 2. 2’de bu tespiti desteklemektedir. Tablo 2.2’ye göre Malatya / Türkiye nüfus oranı 1927’den 1950’li yıllara kadar yaklaşık 1/44, 1955’den 1980’e kadar 1/70, 1980’de 1/75, 1990’dan 2000 yılına kadar 1/80, 2000’li yıllardan itibaren ise ortalama 1/100 olmuştur. En son Aralık 2010’da adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre gerçekleştirilen sayım sonuçları da aynı çıkmıştır (1/100). Bu durum Malatya / Türkiye nüfus oranının yaklaşık 50 yıl içinde 1/44’den 1/100’e gerilediğini göstermektedir. 1950’den sonraki nüfus azalması, 1954 yılında Malatya’dan ayrılarak il olan Adıyaman etkisi ile açıklanabilir. Ancak bu gerileme ondan sonra da devam etmiş hatta gerileme hızı son yıllarda daha da artmıştır. Bu sonuç, Malatya’nın Türkiye illeri arasındaki sosyoekonomik gelişmişlik sıralamasıyla da paralellik arz etmektedir (Bkz. Tablo 9.6). Sonuç olarak Malatya, Türkiye’nin özellikle son yıllarda yakaladığı kalkınma trendini aynı ölçüde yakalayamadığı gibi nüfus artış hızını da yakalayamamıştır.
3. Demokrat Parti 1950, 1954 ve 1957 seçimlerinde Malatya’da % 23 ile % 45 arasında oy almasına rağmen seçim sisteminden kaynaklanan nedenlerden dolayı hiç milletvekili çıkaramamıştır. Örneğin 1954 seçimlerinde Demokrat Parti % 44.5 oyla hiç milletvekili çıkaramazken, CHP %54.3 oyla 12 milletvekili çıkarmıştır. Bu durum “*yönetimde istikrar*” adına temsilde nasıl bir adaletsizliğe yol açıldığını göstermektedir.
4. 1950’den 1980’e kadar Malatya seçmeni tercihini ağırlıklı olarak CHP’den yana kullanmıştır. Bu dönem boyunca CHP, Malatya’da sürekli birinci parti olmuş ve oy oranını % 40’ın altına

düşürmemiştir. 1957’de % 65, 1961’de ise % 67’nin üzerinde oylar almıştır. Hatta Türkiye genelinde büyük bir yenilgi alıp sadece 31 milletvekili çıkardığı 1954 seçimlerinde Malatya’da 12 milletvekili çıkarmıştır. Bu durumun önemli oranda CHP liderinin Malatyalı olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

5. 1969 seçimlerine bağımsız aday olarak katılan Ahmet Karaaslan, seçimlerde %20,1 oy alarak Malatya’nın ilk bağımsız milletvekili olmuştur. Benzer bir başarıyı 1999 seçimlerinde %13,5 oy alarak bağımsız milletvekili seçilen Ahmet Özal göstermiştir.
6. MSP, ilk defa katıldığı 1973 seçimlerinde, Malatya’da Türkiye genelinin 2 katı (19.9), bir sonraki seçim olan 1977 seçimlerinde ise 2,5 katı (%20) oy almıştır. Bu durum 1970’lerden itibaren Malatya’da ciddi bir muhafazakâr damar oluşmaya başladığını göstermektedir.
7. 1983 seçimlerinde Malatya’da seçmen eğilimleri konusunda ciddi bir kırılma yaşanmış ve sağ oylar ilk kez sol oyları geçmiştir. Yeni kurulan Anavatan Partisi, liderinin Malatyalı olması avantajını da kullanarak ilk defa katıldığı seçimlerde Türkiye genelinde % 45.1 oy alırken Malatya’da % 53.7 oy almıştır.
8. İsmet İnönü döneminde CHP’nin, Turgut Özal döneminde ise Anavatan Partisinin birinci parti olması Malatyalı seçmenin tercihlerinde hemşerilik duygusunun önemli bir rol oynadığını göstermektedir.
9. 1980 – 1990’lı yıllar Malatya seçmeninin ağırlıklı olarak Anavatan Partisini tercih ettikleri yıllardır. Bu dönemde yapılan tüm seçimlerde ANAP %40’ın üzerinde oy almıştır.
10. 1990’lı yıllardan itibaren Malatya’da seçmen eğilimleri daha belirgin bir şekilde muhafazakâr çizgiye kaymaya başlamıştır. Malatya, 90’lı yıllar boyunca Selamet/Refah/Fazilet/Saadet çizgisindeki partilere Türkiye ortalamasının çok üstünde oylar vermiştir.
11. Malatya için 2000’li yıllar ağırlıklı olarak AK Partinin öne çıktığı yıllardır. Son iki seçimde Malatya’da AK Partiye Türkiye ortalamasının çok üstünde oy çıkmıştır. Bu iki seçimin Malatya ortalaması yaklaşık %57’dir. Oysa aynı seçimlerin Türkiye ortalaması % 40,5’dir.
12. Bu sonuçlar topluca değerlendirildiğinde Malatya’da 1950-1980 arasında CHP’nin, 1980-1990 arasında ANAP’ın, 1990-2000 arasında Refah/Saadet çizgisinin, 2000-2010 arasında ise AK Partinin birinci parti oldukları görülmektedir. İlginç sonuçlardan biri ise bu partilerin tamamı (sağ, sol, iktidar, muhalefet fark etmeksizin) Malatya’dan, Türkiye’den aldıkları oyların çok üstünde oylar almışlardır. Bu durum bir taraftan Malatyalı seçmenin desteklemeye karar verdiği partiyi sonuna kadar desteklediğini gösterirken diğer taraftan kopuşlar şeklinde yaşanan bir toplumsal gerçekliğe işaret etmektedir.
13. Çok partili sisteme geçişten bugüne Malatya’da seçimlerde en yüksek oy 1961 seçimlerinde %67,2 ile CHP tarafından, ikinci en yüksek oy ise 2007 seçimlerinde %66.7 ile AK Parti tarafından alınmıştır.
14. 1950’den 2007 seçimlerine kadar geçen yaklaşık 60 yıllık Malatya siyasi tarihinde toplamda CHP 55, Halkçı Parti 2, SODEP 2, İşçi Partisi 1, Adalet Partisi 5, Anavatan Partisi 16,

MSP/Refah/Fazilet/Saadet Partileri 10, MHP 2, Türkiye Birlik Partisi 1, AK Parti 11, Bağımsızlar ise 2 milletvekili çıkarmıştır. Bu sonuca göre 60 yıllık siyasi tarihimize Malatya'dan TBMM'ye gönderilen toplam 107 milletvekilinin 60'ı sol gelenekten, 45'i ise sağ ya da muhafazakâr gelenekten gelen partiler tarafından gönderilmiştir.

Tablo 2.17. Türkiye’de Yapılan Halkoylamalarında Malatyalı Seçmen Eğilimleri

Yapılan Referandumlar	Türkiye		Malatya	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
1961 Anayasa Oylaması	61,7	38,3	88,7	11,3
1982 Anayasa Oylaması	91,37	8,63	91,0	9,0
1987 Siyasi Yasakların Kaldırılması	50,2	49,8	28,7	71,3
1988 Yerel Seçimlerin Öne Alınması	35,0	65,0	58,2	41,8
2007 C.başkanlığı Seçimi Halkoylaması	68,9	31,1	82,2	17,8
2010 Anayasa Değişikliği Halk Oylaması	57,9	42,1	75,4	24,6

Yukarıda tablo Malatyalı seçmenin halkoylamalarında genel seçimlerle paralellik arz eden bir tutum sergilediğini ortaya koymaktadır. Yine de bazı yorumlar yapılabilir.

1. Malatya, 1961 anayasasına Türkiye ortalamasının çok üstünde bir oranla onay vermiştir. Bu sonuçta o dönemde Malatya’da ciddi bir ağırlığı olan CHP ve İnönü etkisinden bahsedilebilir.
2. 1982 Anayasa oylaması Malatya ve Türkiye sonuçları paralellik arz etmektedir.
3. 1987 Siyasi Yasakların Kaldırılması referandumunda, Türkiye az bir farkla yasaklar kalksın derken Malatya büyük bir oranla “Hayır” demiş ve yasaklardan yana tavır almıştır. Tabi bu sonuçta da yasakların devamını isteyen Turgut Özal etkisi akla gelmektedir. Aynı etkiyi yerel seçimlerin öne alınmasıyla ilgili halk oylamasında da görmek mümkündür. Yerel seçimlerin öne alınmasına Türkiye “Hayır” derken Malatya “Evet” demiştir.
4. 2007’de Cumhurbaşkanının halk tarafından seçimi ile ilgili halk oylamasında ve 2010 yılında gerçekleştirilen anayasada öngörülen bazı değişikliklerle ilgili halk oylamasında Malatya, Türkiye ortalamasının çok üstünde “Evet” oyuyla iktidar partisinin görüşüne destek vermiştir.

2.10. Malatya’nın Şehir Yerleşkesi ve Büyüme Stratejisi

Bugün şehir coğrafyası üzerinde araştırma yapanların ya da yeni bir şehir kurmak isteyenlerin en çok üzerinde durduğu husus şehrin nerede kurulduğu ya da kurulacağı hususudur. Zira yer seçiminde isabetli olmayan ve fiziki mekânla sağlıklı bir ilişki kuramayan şehirlerin uzun ömürlü

olamayacakları muhakkaktır. Bu anlamda Malatya son on bin yıl içerisinde Caferhöyük, Aslantepeler, Eskimalatya ve bugünkü Malatya olmak üzere dört kez yerleşke değiştirmiştir. Malatya kent merkezi, TOKİ konutları ve Beydağı Kentsel Dönüşüm uygulamalarının etkisiyle günümüzde de geçmişten beri sürdürdüğü kuzeyden güneye doğru kayma/yayıma eğilimini sürdürmektedir.

Kentler genellikle iki şekilde büyüme gösterirler. Yayılarak büyüme ve yükselerek büyüme. Yayılarak büyüme, kentin nüfus artışına paralel bir şekilde bulunduğu fiziki mekânın dışına taşarak yayılması şeklinde gerçekleşirken, yükselerek büyüme fiziki mekân sabitlenerek mevcut dar alan üzerinde yüksek binalar, gökdelenler ile birlikte bazı ulaşım ve depolama işlemlerin yeraltına alınması şeklinde gerçekleşmektedir (Altan, 2010).

Malatya'nın birinci derecede deprem kuşağında olmasının da etkisiyle Beydağlarının eteklerinde doğu-batı istikametinde sert zemin üzerinde yayılarak büyüdüğü söylenebilir. Şimdilik "uydu kent" şeklinde görülen Beydağı yerleşkesi (TOKİ Evleri) Yıldıztepe, Üniversite yerleşkesi, batıda Yakınca yerleşkesi Malatya'nın orta ve uzun vadede yayılma alanlarına işaret etmektedir. Tabii ki bu durum Malatya'nın büyükşehir olup olmayacağına bağlı olarak değişiklik gösterecektir. Zira bu konuda çevre belediyelerin anakent ile olan ilişkilerinin nasıl şekilleneceği önem arz etmektedir.

Tarih boyunca coğrafi açıdan nüfus ve yapı yoğunlaşmaları anlamına gelen kentlerin, değişen ulaşım ve iletişim koşulları dikkate alındığında, zamanla daha geniş bir alana yayılarak seyrek yerleşme eğilimine yöneleceği söylenebilir (Altan, 2010).

Diğer taraftan çağdaş planlama ilkeleri, mal ve hizmet üreten kuruluşların yerleşme merkezlerinin dışına çıkarılmasını, kentsel hizmetlerin ise kırsal alanlara da götürülmesini amaçladığından önümüzdeki süreçte kentlerle köyler arasındaki mesafe azalma eğilimine girebilir. Bu durumda köy – kent ayrımı önemli oranda anlamını yitirebilir.

Malatya'nın nasıl bir yerleşke oluşturması gerektiğine dair ileri sürülen görüşlerden biri "Malatya Bölgesel Orta Merkez Gelişim Planı Çerçeve Çalışması" başlıklı bir raporda dile getirilmiştir (Koçer, 2007a). Bu çalışmada Malatya için Kömürhan'dan başlayarak, Akçadağ'a uzanan yaklaşık 90 km'lik bir hat boyunca alt merkezler oluşturulması önerilmiştir. Çöşnük-Karakavak hattını şehir merkezi olarak tanımlayan çalışma, bu merkeze ek olarak beş alt merkez oluşumu önermiştir. Bu alt merkezler sırasıyla; Kale -Kömürhan Alt Merkezi, Üniversite - Çiftlik Alt Merkezi, Akçadağ Alt Merkezi ve Eski Malatya Alt Merkezi ile Gemici - Karşıyaka Alt Merkezi'dir.

2.11. Kurumsal Kapasite

Bilgi çağına geçişle birlikte beşeri sermaye, ekonomik büyümenin sağlanmasında belirleyici faktör haline gelmiştir. Genel olarak beşeri sermayeye ve özel olarak eğitime yapılan yatırım; ekonomik refahın, tam istihdamın ve toplumsal birliğin sağlanmasına yönelik stratejilerde merkezi konuma geçmiştir. Eğitim ile ekonomik büyüme arasındaki etkileşimi araştıran çalışmalarda ortaya çıkan en önemli husus eğitimin, başka bir ifadeyle beşeri sermayenin hangi mekanizmalarla ekonomik büyümeyi tetiklediğidir (SETA, 2011).

Bir organizasyonun kurumsal ve entelektüel kapasitesi insan kaynağının niteliğine bağlıdır. Kurumların yetişmiş insan kaynağı, kurumsal marka değeri vb varlığı, maddi olmayan sermaye ya da entelektüel sermaye olarak adlandırılmaktadır. Kurumsal ve entelektüel kapasite bu sermayenin yüksekliğine bağlıdır. Bu yüzden *“entelektüel diriliş, bütün dirilişlerin temelidir”* denilmiştir.

Bu anlamda entelektüel sermayenin yönetimi, maddi kaynakların yönetiminden çok daha önemlidir. Bunların yönetiminde başarılı olan bir yönetici diğer unsurları da kolaylıkla yönetebilir. Fakat bunun tersi aynı kolaylıkta mümkün değildir.

Entelektüel kapasite, fikirlere değer verilen, fikir alışverişinin gerçekleştiği, okumanın ve kendini geliştirmenin yaygın olduğu, farkı düşüncelere yer verilen, girişkenliğin teşvik edildiği, yaratıcılığın ödüllendirildiği ortamlarda gelişir. Bu değerlerin egemen olduğu okul kültürünü oluşturmak, okul yöneticisinin en önemli görevidir. Bunun için yöneticinin, savunduğu değerlerin modeli olması gerekir. Herkes çalıştığı kurumda kendilerinden nelerin beklendiğini, nelere bakıldığını, nelere değer verildiğini bilir ve ona göre davranır. Fikirlere, yaratıcılığa, üretkenliğe, girişimciliğe değer verilen kurumlar, bu yeteneklerin zemin bulacağı ve yeşereceği yerler olacaktır (Özden, 2005).

Başta yerel yönetimler olmak üzere kamu kurumlarının kapasitelerinin geliştirilmesinde nitelikli ve akredite bir eğitim, örgütsel yapının geliştirilmesi, kaynakların daha verimli kullanılması, yeni yönetim teknikleri (stratejik planlama, katılımcılık, istişare, beyin fırtınası) kullanılacak temel araçlardır. Çalışmaların ve ilerlemenin uzun dönemde sürdürülebilir olması büyük ölçüde tüm paydaşlar tarafından benimsenecek ve sahiplenilecek tutarlı ve kapsamlı bir strateji geliştirilmesine bağlıdır.

Özellikle doğu bölgelerindeki yerel yönetimlerin mevcut durumu incelendiğinde kapasite geliştirmeye yönelik daha yoğun bir ihtiyaç olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin TRB1 bölgesinin sosyoekonomik gelişmişlik bakımından en iyi durumdaki iki ilinden Elazığ Belediyesi'nin bünyesinde 239 kadrolu memur, 19 sözleşmeli memur, 521 kadrolu işçi olmak üzere toplam 779 personel hizmet vermektedir. Çalışan memurların %2,71'i ilkokul mezunu; %16,67'si ortaokul mezunu; %43,41'i lise mezunu; %11,24'ü önlisans mezunu; %22,87'si lisans mezunu; %3,1'i yüksek lisans mezunu durumundadır (Elazığ Belediyesi, 2010b).

Malatya Belediyesi'nde ise personelin; % 1'den daha az bir kısmı okuma yazma bilmezken %43'ü ilkokul mezunudur. Aynı zamanda personelin ağırlıklı bir oranının ilköğretim ve lise eğitim düzeyinde olduğu, bu oranın % 80'lik bir düzeye ulaştığı görülmektedir. Üniversite mezunları toplam personel içinde %12'lik bir oranda iken, önlisans eğitimi görmüş personel %7, lisansüstü eğitim görmüş personel ise %1'in altında bir orana sahiptir (Malatya Belediyesi, 2010). Verilerden de anlaşıldığı üzere bölgedeki gelişmiş illerin dahi belediyelerinde eğitim düzeyi yüksek değildir (FKA, 2011).

3. MALATYA'NIN STRATEJİK UNSURLARI

İnsanları kişilikler, toplumları kültürler, medeniyetleri ise ürettikleri değerler ve büyük eserler birbirinden ayırır. Bu anlamda şehirleri birbirinden ayıran unsurlar ise diğer şehirlerden farklılıkları, şehre ruh ve anlam katan unsurları, önemli potansiyelleri ve ilgili alanlarda diğer şehirlere karşı üstünlükleridir. Malatya'nın tanıtım unsurları olarak da adlandırılabilir bu unsurların bazıları aşağıya çıkarılmıştır.

3.1. Coğrafya

1. Batının Doğuya, Doğunun Batıya açılan kapısı konumunda olması.
2. Doğu – Batı, Kuzey-Güney arasında işleyen ana yollar üzerinde bulunması.
3. Başta Karakaya olmak üzere çok sayıda baraj gölüne sahip olması.
4. Demir, Profillit ve Mermer madenlerinde önemli rezervlere sahip olması.
5. Yukarı Fırat vadisine hâkim konumda olmasının yanı sıra tarihi Mezopotamya ile aynı havza içinde yer alması.

3.2. Ekonomi

1. Organize sanayi bölgelerinin varlığı ve ekonomideki sanayi katma değerinin Türkiye ortalamasının üzerinde olması.
2. Özellikle kayısıdan kaynaklanan önemli bir tarımsal sanayi potansiyeline sahip olması.
3. Başta iplik üretimi olmak üzere tekstilde önemli bir yere sahip olması.
4. Makine imalat sanayinin gelişen bir eğilim göstermesi.

3.3. Sağlık Hizmetleri

1. Sağlık eğitiminde bir merkeze dönüşmesi
2. Sağlık hizmetleri açısından bölgesel ve uluslararası bir referans merkezi haline gelmesi (Başta karaciğer olmak üzere böbrek, kemik iliği vb. nakillerde ve kanser tedavisinde yakalanan düzey)

3.4. Önemli Tarımsal Ürünler

1. Kayısı: Taze ve Kuru kayısı üretiminde Türkiye ve dünya birinciliği.
2. Yeşilyurt'da kiraz, Hekimhan'da ceviz, Arapkir'de üzüm, Doğanşehir'de elma üretim düzeyi ve bu ürünlerin tanınırlığı.

3.5. Yeraltı ve Yerüstü Zenginlikleri

1. Hekimhan, Hasan Çelebi’de bulunan Türkiye’nin en büyük demir yatağı.
2. Pütürge’de bulunan profillit rezervi.
3. Akçadağ’da bulunan zengin mermer yatakları.

3.6. Su Kaynakları

Malatya, kendi cazibesıyla akan ve pompaj ünitesine gerek kalmaksızın tüm şehri besleyen bir su kaynağına sahiptir. Bu, dünyada çok az şehrin sahip olduğu bir imkândır. Dahası Malatya ülkemizin en az yağış alan bölgelerinden biri olmasına rağmen, sulanabilir arazilerinin yaklaşık %50’sinde sulu tarım yapılan bir ilimizdir. Bu oran Türkiye ortalamasının çok üzerindedir. Ayrıca Malatya, Hasan Çelebi de bulunan termal su ve İspendere’de bulunan şifalı içme suyu gibi önemli su kaynaklarına da sahiptir.

3.7. Tarımsal çeşitliliğe imkân veren iklim yapısı (Mikroklima)

Fırat Havzasında yer alan Malatya, kışları yağışlı ve soğuk, yazları sıcak ve kurak bir iklime sahiptir. İlde yağışın bir kısmı kar, bir kısmı da yağmur şeklinde olmaktadır. Malatya Bölgesi Güney Doğu Anadolu karasal iklimi, Akdeniz yağış rejimi ve Doğu Anadolu karasal iç bölge yağış rejimi arasında bir geçiş alanıdır. Bu anlamda, Malatya’nın iklimi karasal ile Akdeniz iklimi arasında bir mikroklimadır. Bu özellik farklı iklimlere ait birçok ürünün ilimizde rahatlıkla yetiştirilmesine imkân sağlamaktadır.

3.8. Tarihi Eserler ve Turizm Potansiyeli

1. Aslantepe Höyüğü
2. Nemrut Dağı
3. Battalgazi, Darende ve Arapkir’de bulunan çok sayıda tarihi eser.
4. Akçadağ’da bulunan Levent vadisi
5. Sultansuyu Tarım İşletmesinin turizm potansiyeli
6. Tohma kanyonu (rafting ve doğa yürüyüşü)
7. Baraj sahillerinin turizm potansiyeli
8. Yamadağı kayak turizmi potansiyeli
9. Sağlık turizmi potansiyeli

3.9. Önemli Kurumları

1. İnönü Üniversitesi ve Turgut Özal Tıp Merkezi
2. II. Ordu
3. 7. Ana Jet Üssü
4. Fırat Kalkınma Ajansı
5. Sultansuyu Tarım İşletmesi
6. Büyük Ölçekli Ticari İşletmeler

3.10. Bazı Tarihi, Siyasi ve Kültürel Şahsiyetler (Ölüm Tarihine Göre)

1. Battalgazi (ölümü: 732)
2. Süryani Mihail (ölm:1199)
3. Sadreddin Konevi (1210-1274)
4. Ebul Faraç (ölm:1286)
5. Somuncu Baba Şeyh Hamid-i Veli (1331-1412)
6. Niyazî-i Mısrî (1618-1694)
7. Karabaş Veli (17.yy)
8. Mehmet Raşit (Raşit Tarihi) (1661-1722)
9. Abdullah Cevdet (1869-1932)
10. Fahri Kayahan (1918-1969)
11. Şeyh Ali Kara (1900-1971)
12. İsmet İnönü (1884-1973)
13. Fethi Gemuhluoğlu (1924-1977)
14. Hamit Fendoğlu (1919-1978)
15. Sait Ertürk (1930-1990)
16. Eflatun Cem Güney (1896-1981)
17. Osman Hulusi Efendi (1914-1990)
18. Turgut Özal (1927-1993)
19. Asım Orhan Barut (1926-1994)
20. Şemsi Belli (1925-1995)
21. Ahmet Kaya (1957-2000)
22. Kemal Sunal (1944-2000)
23. Sait Çekmegil (1926-2004)
24. Hrant Dink (1954-2007)
25. Ahmet Şentürk (1924-2009)

3.11. İnsan ve Toplum Yapısından Kaynaklanan Unsurlar

1. Sorgulayan, inisiyatif alan ve girişimci karaktere sahip insan yapısı.
2. Misafirperver, hoşgörülü ve yardımsever toplumsal yapı.
3. Kültürel ve etnik çeşitliliği uyum içinde barındıran sosyal doku.

4. MALATYA'NIN ÖNEMLİ PROJELERİ

Malatya'da gerçekleştirilen ve ilin gelişimine anlamlı düzeyde katkı sağladığı / sağlayacağı düşünülen bazı projeler Tablo 4.1'de verilmiştir (Son 20-25 yıl esas alınmış olup özel sektör kuruluşları hariç tutulmuştur).

Tablo 4.1. Malatya'da Gerçekleştirilen Önemli Projeler

S. N.	Proje Adı	İlgili Sektör	Başlama Tarihi	Bitirilme Tarihi
1.	Karakaya Demir Yolu Köprüsü	Ulaşım	1981	1986
2.	I. Organize Sanayi Bölgesi	Sanayi	1984	1988
3.	Şehir Mezarlığı	Altyapı	1989	1990
4.	Sultansuyu Barajı	Tarım	1986	1994
5.	Mişmiş Park Fuar Alanı	Çevre	1994	1995
6.	Yeşiltepe Evleri	İnşaat	1993	1995
7.	Çat Barajı	Tarım	1985	1996
8.	İnönü Üniversitesi TÖTM	Eğitim / Sağlık	1991	1996
9.	Şehirlerarası Otobüs Terminali	Ulaşım	1997	1999
10.	Boztepe Barajı	Tarım	1994	2002
11.	Yoncalı Barajı	Tarım	1996	2002
12.	II. Organize Sanayi Bölgesi	Sanayi	1997	2003
13.	Kapıkaya Barajı	Tarım	1998	2004
14.	Atık Su Arıtma Tesisi	Çevre /Altyapı	2002	2007
15.	Sümer Parkı	Çevre	2007	2008
16.	Ağız ve Diş sağlığı Merkezi	Sağlık	2007	2008
17.	Doğalgaz Dönüşüm Projesi	Altyapı	2006	2009
18.	Sevgi Evleri	Sosyal Hizmetler	2008	2009
19.	Belediye Hizmet Binası	Altyapı	2002	2009
20.	Niyazi Mısır-i Sosyal Bil. Lisesi	Eğitim	2009	2010
21.	91. Dev Öğrenci Projesi	Eğitim	2007	2010
22.	Uluslar arası Malatya Film Fest.	Kültür ve Turizm	2010	2010
23.	Uluslararası Havaalanı ve Prestij Yolu	Ulaşım	2008	2010

24.	Karakaya Barajı Sahil Yolu	Ulaşım / Altyapı	2009	2010
25.	Malatya Kongre ve Kültür Mrk.	Kültür	2008	2011
26.	Alt Geçitler Projesi (4 Adet)	Ulaşım /Altyapı	2008	2011
27.	Beylerderesi Köprüsü	Ulaşım / Altyapı	2005	2011
28.	Darende Gökpınar Sulama ve Enj Prj	Tarım	2001	Devam ediyor
29.	TOKİ Konutları	İnşaat	2005	Devam ediyor
30.	Aslantepe Açık Hava Müzesi	Turizm	2008	Devam ediyor
31.	İŞGEM (2 Adet)	Ekonomi	2008	Devam ediyor
32.	Battalgazi Sur Projesi	Kültür	2009	Devam ediyor
33.	1/100 000' lik Bölge Planı	Altyapı	2009	Devam ediyor
34.	Peyzaj 44 projesi	Çevre	2009	Devam ediyor
35.	Kent Bilgi Sistemi	Altyapı	2009	Devam ediyor
36.	İl Kültür Envanteri Projesi	Kültür ve Turizm	2009	Devam ediyor
37.	1/25 000'lik Çevre Düzeni Planı	Altyapı	2010	Devam ediyor
38.	Nemrut Turizm ve Konuk Evi Prj	Turizm	2010	Devam ediyor
39.	Güney ve Kuzey Kuşak Yolları	Ulaşım / Altyapı	2010	Devam ediyor
40.	Kent içi Düzenleme Projesi	Altyapı	2010	Devam ediyor
41.	Malatya Bölge Eğitim Hastanesi	Sağlık	2010	Devam ediyor
42.	Alternatif Enerjili Soğuk Hava Dep	Tarım	2010	Devam ediyor
43.	Darende Organize Sanayi Bölgesi	Sanayi	2010	Devam ediyor
44.	Katı Atık Düzenli Depolama Alanı	Altyapı / Çevre	2010	Devam ediyor
45.	Beydağı Ağaçlandırma Projesi	Çevre	2010	Devam ediyor
46.	Malatya Tanıtım Günleri	Tanıtım	2010	Devam ediyor
47.	Malatya – Adıyaman Karayolu	Ulaşım	2010	Devam ediyor
48.	Malatya Turizm Mastır Planı	Kültür ve Turizm	2010	Devam ediyor
49.	Malatya Ansiklopedisi	Kültür	2010	Devam ediyor
50.	Malatya Kitaplığı	Kültür	2010	Devam ediyor
51.	Yeşilyurt Sokak Sağlıklaştırma Prj.	Kültür ve Turizm	2010	Devam ediyor
52.	Levent Vadisi Jeopark Projesi	Kültür ve Turizm	2011	Devam ediyor
53.	Malatya Fauna ve Flora Envanteri Prj.	Çevre ve Turizm	2011	Devam ediyor
54.	Malatya Jeolojik Miras Envanteri	Kültür ve Turizm	2011	Devam ediyor
55.	Turgut Özal Tabiat Parkı	Çevre	2011	Devam ediyor
56.	Akçadağ Mermer İhtisas OSB	Sanayi	2011	Devam ediyor
57.	Teknopark	Sanayi / Eğitim	2011	Devam ediyor

5. MALATYA'DA EĞİTİM

5.1. Türkiye'de Eğitime Genel Bakış

IX. Kalkınma Planında Türkiye'de son yıllarda eğitim alanında yaşanan gelişmelerle ilgili önemli tespitlerde bulunulmuştur. Bunlardan bazıları aşağıya çıkarılmıştır.

1. Teknolojik gelişmenin artan hızı, insanların yaşam biçimlerini ve ilişkilerini derinden etkilemektedir. Küresel bir perspektif kazanmanın ötesinde çok hızlı bir bilgi erişimi olanağına kavuşulmuş olması, coğrafyayı sınırlayıcı bir unsur olmaktan neredeyse çıkarmıştır. Bilgi yoğun sanayilerin gelişimi ve diğer coğrafyalardaki insan gücünden yararlanma olanaklarının genişlemesi, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki iyi yetişmiş yeteneklerin önemini küresel boyutta artırmaktadır.
2. Türkiye'nin demografik yapısı, doğurganlık düzeyindeki ve yaş yapısındaki gelişmelerle gelişmiş ülkelerin yapısına benzemeye başlamıştır. Değişen nüfus yapısı, özellikle eğitim, istihdam, sağlık ve sosyal güvenlik alanlarındaki politikaların gözden geçirilmesi ihtiyacını doğurmuştur.
3. Nüfusun eğitime erişiminde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Zorunlu temel eğitimin 8 yıla çıkarılmasıyla, öğrenci sayısında büyük artış sağlanmış, ilköğretimden ortaöğretime geçişler artmıştır. Bununla birlikte okullaşma oranlarında, okul öncesi eğitimde düşük seviyelerde kalınmış, ilköğretimde yüzde 100'e ulaşılamamış, ortaöğretimde mesleki eğitimin payı artırılmamıştır. Yükseköğretim kademesinde okullaşma oranı bakımından önemli ilerleme kaydedilmekle birlikte, yükseköğretime olan yoğun talep artarak devam etmektedir. Talebe cevap verebilmek amacıyla çok sayıda yeni devlet üniversitesi kurulmuştur.
4. Eğitimin hemen her kademesinde, ayrılan kaynaklarla öncelikle artan öğrenci sayılarının doğurduğu zorunlu ihtiyaçlar karşılanabilirken, eğitimde nitelik sorunu önemini korumaktadır. VIII. Plan döneminde eğitim yatırımlarına özel sektör desteği önemli boyutlara ulaşmış, okullarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştırılmış ve müfredat geliştirme çalışmalarına hız verilmiştir. Eğitimde kalitenin artırılabilmesi için yenilenen müfredat programları ve öğretim yöntemlerine uyumlu olarak fiziki altyapı, donanım ve öğretmen niteliklerinin geliştirilmesi ve eğitime ayrılan kaynakların daha etkin kullanımı ihtiyacı devam etmektedir.
5. Yükseköğretimde Bologna süreci kapsamında öğrenci ve öğretim üyesi değişimi, Avrupa kredi transfer sistemi ve diploma eki başta olmak üzere önemli çalışmalar yapılmıştır. Ancak, yükseköğretim sisteminin merkezî yapısı ve kalitesine ilişkin sorunlar yükseköğretimin rekabet edebilirliğini ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilme kapasitesini olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir.

6. Meslek yüksek okulları ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları arasında program bütünlüğünün bulunmaması, mesleki ve teknik eğitim programlarının işgücü piyasasının taleplerine uygun olarak güncellenememesi sonucu mesleki ve teknik eğitim mezunlarının istihdamı artırılmamakta ve mesleki eğitime olan talebi azalmaktadır.
7. Eğitim sisteminin sınav odaklı bir yapıda olması, eğitimden beklenen amaçlara ulaşılamamasına, sınav hazırlıklarına önemli harcamalar yapılmasına ve böylece eğitime ayrılan kaynakların verimsiz kullanılmasına, öğrenciler ve ailelerinde mali, sosyal ve psikolojik sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.
8. Türkiye’de eğitimin durumuna genel olarak baktığımızda son yıllarda eğitim alanında önemli ilerlemelere imza atılmış olmasına rağmen hala sağlıklı bir eğitim hizmetinin sağlandığı şartlardan uzak olduğu ortaya çıkmaktadır. Hatta Türkiye’de eğitim çağındaki nüfusa göre bir değerlendirme yapıldığında, ürkütücü bir durumla karşı karşıya olduğu da söylenebilir.

Türkiye’nin, Eğitim–Öğretim alanında 2012-2013 dönemine kadar ulaşmak istediği hedefler

Tablo 5.1’de verilmiştir.

Tablo 5.1. Eğitim Kademeleri İtibarıyla Hedefler (1) 2005/2006 (2) 2012/2013

	2005/2006 (2)	2012/2013
-Okullaşma Oranları %		
Okulöncesi (3)	19,9	50
İlköğretim	95,6	100
Orta öğretim	85,2	100
Yükseköğretim (4)	38,4	48
Toplam Örgün	24,8	33
-Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı		
İlköğretim (5)	43,5	30
Genel Ortaöğretim	37,9	30

Kaynak TUİK, MEB, DPT.

(1) Bütün kademeler için verilen brüt okullaşma oranıdır. (2) Yükseköğretim için verilen 2004-2005 dönemine aittir. (3) 4-5 yaş grubu için hesaplanmıştır. (4) Üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları dahil, lisansüstü öğrencileri hariç tutulmuştur.17-20 yaş grubu için hesaplanmıştır. (5) Kentsel alanlar için hesaplanmıştır.

5.2. Türkiye’de Gençlik ve Eğitim

Kemal Derviş’in başkanlığını yürüttüğü Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının Türkiye bölümü, Türk gençlerini değerlendiren bir çalışma yayınladı. Çalışmada ilgili yayınların yanı sıra, Türkiye İstatistik kurumundan (TÜİK) alınan veriler, 15–24 yaş arası gençlerle gerçekleştirilen 3000’in üzerinde anket ve gerek gençlerle gerekse ilgili kurum ve kuruluş temsilcileriyle yapılan 24 toplu mülakattan (odak grup) elde edilen bilgiler temelinde incelenmiştir.

Türkiye’den, 12, 5 milyonu bulan genç nüfusu ile gelişme yolunda önemli potansiyele sahip bir ülke olarak bahsedilen raporda yapılan projeksiyonlara göre, Türkiye’de 15–24 yaş arası gençlerin sayısı 2010 yılında 13,7 milyon ile zirve yaptıktan sonra azalmaya başlayacaktır. BM raporu, bu demografik dönüşümü “*demografik fırsat penceresi*” olarak tanımlamakta ve her ülkenin tarihinde ancak bir kez gerçekleşebilecek bir imkân olarak nitelendirmektedir.

Türkiye’de uzun zamandır yaşanan yüksek işsizlik oranına dikkat çeken rapor, işsizlik oranının iş aramaktan ümidini kesen veya iş aramayan nüfusu kapsamadığından, genel nüfusun çalışanlara oranı anlamına gelen işgücüne katılım oranına daha büyük önem atfetmektedir. Bu bağlamda, uluslararası standartlara göre %70’i bulması gereken iş gücüne katılım oranı Türkiye’de toplamda %48, kadınlar arasında % 25 ve 15-24 yaş arası gençlerde ise %18,5 düzeyindedir.

TÜİK verilerine göre 15-24 yaş arası 12 milyon 400 bin gençten %30’u okula gidiyor, %30’u çalışıyor. Gençlerin yaklaşık %40’lık bir kesimi, yani yaklaşık 5 milyonu ise ne okula gidiyor ne de çalışıyor; yani raporun ifade ettiği şekliyle “*atıl*” durumdadır.

Eğitimin her kademesinde bölgeler arası ve kadın erkek arası okullaşma oranı farklılıklarına dikkat çekilen raporda, Türkiye’nin eğitim harcamaları bakımından da birçok gelişmiş ülkeye göre geri düzeyde olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) üye ülkeleri genelinde bir öğrencinin ortaokuldan mezun olana kadar masrafı ortalama 81.485 dolar iken bu miktar Türkiye’de 40 bin doların altında kalmaktadır.

BM’in bu çalışması, işverenlerin üniversite mezunlarından ziyade teknisyene ihtiyaç duyarken, meslek okulu mezunu işsiz gençlerin sayısının 250 bini geçmesini önemli bir kayıp olarak görmektedir. Böyle bir durumun ortaya çıkmasını ise mevcut sistemde meslek okullarını seçenlerin, akademik eğilimi daha düşük olan ve başka seçenekleri olmadığı için meslek okullarına yönelen öğrencilere bağlamaktadır.

5.3. Malatya’nın Eğitim Göstergeleri

Malatya’nın okul, öğretmen ve öğrenci sayıları Tablo 5.2’de, okuryazarlık oranları Tablo 5.3’de, eğitim durumuna göre nüfus verileri Tablo 5.4’de, okulöncesi eğitimde okullaşma oranı, öğretmen ve öğrenci sayıları Tablo 5.5’de, eğitim seviyesine göre okul, öğretmen ve öğrenci sayıları Tablo 5.6’da, ilköğretim ve ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Tablo 5.7’de verilmiştir.

Tablo 5.2. Malatya'nın Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

	Toplam		
	Okul	Öğretmen	Öğrenci
TR Türkiye			
2006/'07	63 265	615 269	14 874 496
2007/'08	64 879	662 394	14 817 654
2008/'09	66 097	679 373	15 351 849
2009/'10	68 904	735 255	16 137 436
TRB11 Malatya			
2006/'07	951	8 187	169 149
2007/'08	971	8 842	167 435
2008/'09	1 000	9 083	172 936
2009/'10	1 007	9 585	179 377

Kaynak; TÜİK Malatya Bölge Müdürlüğü

Tablo 5.3. Okuma Yazma Oranları (%), 2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Okuma yazma bilmeyen	15,7	11,8	9,6	11,2	11,4	7,1
Okuma yazma bilen	78,3	82,4	84,1	80,8	82,5	87,3
Bilinmeyen	6	5,8	6,3	8	6,1	5,6

Kaynak: TÜİK, 2010a.

Malatya'da okuma yazma bilmeyen oranının Türkiye ortalamasının yaklaşık 3 puan üzerinde olması bu alanda ciddi bir soruna işaret etmektedir. Bu konu Malatya'nın eğitim gündemine taşınmalıdır.

Tablo 5.4. Eğitim Durumuna Göre Nüfus, 2009 [6 ≥ yaş]

	TR Türkiye	TRB11 Malatya
Okuma yazma bilmeyen	4 672 257	64 207
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	13 517 214	138 979
İlkokul mezunu	18 523 823	152 276
İlköğretim mezunu	7 432 613	81 371
Ortaokul veya dengi okul mezunu	2 795 917	32 876
Lise veya dengi okul mezunu	10 379 229	114 495
Yüksekokul veya fakülte mezunu	4 320 813	41 320
Yüksek lisans mezunu	279 268	1 385
Doktora mezunu	95 502	731
Bilinmeyen	3 032 457	34 034

Not: Oranlar hesaplanırken bilinmeyen kapsanmamıştır.

Kaynak: Anonim, 2009c.

Yukarıdaki tabloya göre Malatya ilkokul, lisans, yüksek lisans ve doktora mezunu alanlarında Türkiye ortalamasının altında; ilköğretim, ortaokul ve lise mezunları alanlarında ortalamanın üzerindedir.

Tablo 5.5. Okulöncesi Eğitimde Okullaşma Oranı, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Okullaşma Oranı	36,7	48,3	41,9	59,3	46,5	38,5
Öğretmen Sayısı	186	420	451	85	1.142	42.716
Öğrenci Sayısı	4.117	9.142	11.015	1.196	25.470	980.654
Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	22	21	24	14	22	23

Kaynak: Anonim, 2010c.

TRB1 Bölgesi, % 46,5 olan okulöncesi okullaşma oranı ile % 38,5 olan ülke ortalamasının üstünde bir orana sahiptir. Tunceli %59,3'lük okulöncesi okullaşma oranı ile bölgede en yüksek okullaşma oranına sahiptir. Bingöl %36,7'lik okullaşma oranı ile bölgede ülke ortalamasının altında orana sahip tek ildir.

Tablo 5.5.'den de anlaşılacağı üzere bölge okulöncesi okullaşma oranı ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısı bakımından ülke ortalamasının üstünde değerlere sahiptir. Ancak gelişmiş ülkelerdeki yüksek okullaşma oranları dikkate alındığında ülkemizdeki okullaşma oranının oldukça düşük olduğu görülecektir. Bu nedenle hem TRB1 Bölgesi'nde hem de tüm ülke genelinde okulöncesi okullaşma oranının yükseltilmesi büyük önem taşımaktadır.

Tablo 5.6. Eğitim Seviyesine Göre Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları

		Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
İlköğretim	Okul	321	363	560	45	1.289	33.310
	Öğretmen	2.164	4.390	6.316	673	13.543	485.677
	Öğrenci	46.765	83.818	113.342	7.853	251.778	10.916.643
Ortaöğretim (genel)	Okul	20	41	73	19	153	4.067
	Öğretmen	364	1.291	1.791	251	3.697	111.896
	Öğrenci	8.679	26.626	35.665	3.459	74.429	2.420.691
Ortaöğretim (mesleki/teknik)	Okul	14	32	48	8	102	4.846
	Öğretmen	239	732	1.027	93	2.091	94.966
	Öğrenci	5.540	12.564	19.355	948	38.407	1.819.448

Kaynak: TÜİK, 2010a.

Tablo 5.7. İlköğretim ve Ortaöğretimde Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
İlköğretim	21	18	17	11	18	22
Ortaöğretim	19	16	16	11	16	18
Genel Ortaöğretim	19	17	17	12	17	18
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	19	14	15	8	15	17

Kaynak: TÜİK, 2010a.

5.4. Meslek Eğitimi ve Yeni Yaklaşımlar

Türkiye’de yakın zamana kadar uygulanan üniversite giriş sınavlarında liselere farklı katsayı uygulaması ve bu sürecin sonunda mağdur olan meslek lisesi öğrencilerine yönelik başlatılan meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş uygulaması meslek eğitimini çok derinden etkilemiştir.

Meslek Liseleri ve Meslek Yüksekokullarındaki son yıllarda kendini yoğun bir şekilde hissettiren eğitim-öğretimin kalitesi ile ilgili tartışmalar da büyük oranda yukarıda bahsettiğimiz uygulamadan kaynaklanmıştır. Yaklaşık on yıl süreyle uygulanan farklı katsayı uygulaması Türkiye mesleki ve teknik eğitim sistemini adeta felç ettikten sonra 2009 yılında YÖK tarafından alınan bir kararla bu uygulamanın zararlı etkisi hafifletilmiştir.

Türkiye’de bunlar tartışılırken dünyanın gelişmiş ülkelerinde meslek eğitime yönelik paradigma boyutunda değişimler yaşanmaktadır.

Öğrencilerin erken yaşlarda katı bir şekilde belli mesleklere yönlendirildiği uygulamalar dünyada hızla terk edilmektedir. Zira çocukları 13–14 yaşlarında henüz yeterince olgunlaşmadan yapmış oldukları bir tercihe mahkûm etmek anlamsız bulunmaktadır. Bunun yerine öğrenciler akademik liselerde çok yönlü ve çok boyutlu bir eğitim programına tabi tutulmakta ve ayrıca seçmeli derslerle birçok mesleğin temelleri öğretilmektedir. Bu çerçevede geçtiğimiz aylarda Milli Eğitim Bakanı tarafından Fen ve Anadolu liseleri dışında kalan bütün liselerin meslek liselerine dönüştürüleceği açıklaması kaygı vericidir.

Zira ülkemizde eğitimle ilgili temel sorun; hızla gelişen, değişen ve dönüşen bir ülke olarak özellikle iletişim becerisi ve sosyal zekâ açısından gelişmiş, analitik ve eleştirel düşünebilen, girişimcilik yeteneği açısından temayüz etmiş bir gençlik yetiştirilmesidir. Bu ise ancak gelişmiş ve iyi yapılanmış bir akademik eğitimle mümkün olabilir. Bunun sağlanması ülkenin, önce sosyokültürel sonra ise sosyoekonomik gelişmesini tetikleyecektir. Bu, demokrasinin ve özgürlüklerin gelişimi açısından da önemlidir.

Özellikle bilgi çağına geçişini önemli oranda tamamlamış gelişmiş ülkelerde işgücü gereksiniminin beden gücünden beyin gücüne kaydığı dikkate alınarak meslek eğitimi ortaöğretim düzeyinden ön lisans ya da lisans düzeyine çekilmiştir. Mesela ABD, İngiltere ve İrlanda gibi ülkelerin orta öğretim sisteminde meslek lisesi bulunmamakta ve lise öncesi yönlendirme yapılmamaktadır (Gür, 2009). Meslek eğitimi Kıta Avrupa’sında ve başka birçok yerde hala ağırlıklı olarak orta öğretimde verilirken, ABD ve İngiltere’de bu eğitim yükseköğretim düzeyine kaydırılmış durumdadır.

Dahası, bir eğitim sisteminin öncelikli ve temel amacı işgücü yetiştirmek olmamalıdır. Sanayi kuruluşlarının işgücü ihtiyacı öncelikle kendi sorunlarıdır ve ihtiyaç duydukları işgücünün temini için kaynak ve altyapı hazırlamalıdır. Eğitimin esas amacı, sadece ve sadece insanı özgürleştirmek, zihinsel, duygusal, bedensel ve entelektüel açıdan geliştirmek, kendini keşfetmek yolunda öğrenciye olabildiğince çok seçenek ve imkân sunmaktır. Bu yapıldıktan sonra isteyen sanayi kuruluşu, yetişmiş bu kitle içinden ihtiyaç duyduğu kadar insana ilgili alanda eğitim vermeli ve istihdam etmelidir. Bu anlamda çocuklara ve gençlere verilen eğitimin içeriğini iş dünyasının talepleri odaklı belirlemekten vazgeçilmelidir.

Dünyanın hiçbir yerinde iş dünyası bizde olduğu kadar devlete adeta adrese teslim işgücü siparişinde bulunamaz. Bunun yerine işçi eğitimi için eğitim merkezi kurar, kaynak ayırır ve ihtiyaç duyduğu iş gücünü kendisi yetiştirir. Maalesef bizde iş dünyası genel itibarıyla hala işçi eğitimine kaynak ayırmadan, teknoloji geliştirmeden, AR-GE çalışması yapmadan, ihracata yönelmeden, çalıştıracağı işçinin eğitimini bile devletten bekleyerek para kazanma eğilimini devam ettirmektedir. Bu yaklaşımdan vazgeçilmelidir.

Bu yaklaşım, öğrencilerin, sanayi kuruluşlarının çıkarları adına manipüle edilmesine ve sömürülmesine yol açmaktadır. Yetenek ve potansiyellerini keşfetmelerine fırsat verilmeden daha çocuk yaşta hiçbir bedel ödemeye yanaşmayan iş dünyasının talep ve istekleri doğrultusunda talime (eğitime değil) tabi tutulan öğrencilerin bu hali, boyu uzamasın diye sürekli budama işlemine tabi tutulan Japon bonzai ağaçlarının durumunu andırmaktadır. Uzun süre uygulanması halinde uygulandığı her yerde bir tür kast sisteminin doğmasına ve efendi köle ilişkisinin gelişmesine yol açan feodalite kalıntısı bu yaklaşım bir an önce terk edilmelidir. *“Meslek Lisesi meselesi, memleket meselesidir”* tartışmalarına bir de bu gözle bakılmalıdır.

Birçok ülkede uygulanan ve küçük bir azınlığa akademik eğitim verip diğerlerini çok küçük yaşlarda fabrikalara yönlendiren ve çocukları akademik ve entelektüel açıdan geri bırakan uygulamanın faturası özellikle bazı Avrupa ülkelerine, neredeyse okuma yazma bilmeyen, temel zihni melekelerden yoksun milyonlarca çocuk ve genç olarak geri dönmektedir. Oysa çocukları küçük yaşlarda farklı kategorilere ayırmaktan vazgeçen ve yönlendirmeyi mümkün merteye daha geç yaşlarda ve esnek yöntemlerle gerçekleştiren ülkelerin hem eğitim hem de ekonomik büyüme açısından önemli ilerlemeler kaydettiğine şahit oluyoruz. Finlandiya, İsveç, Norveç ve G. Kore bu ülkeler grubuna girmektedir.

Türkiye’de orta vadede meslek liseleri kapatılarak tüm liseler muadil akademik liselere dönüştürülmeli ve meslek eğitimi ön lisans ve lisans düzeyine çekilmelidir. Liseyi bitirdikten sonra isteyen herkesin meslek eğitimi alabilmesi için fakülte ve MYO’ların yanı sıra özel sektörün de bu alana girmesi sağlanmalıdır. Özellikle mevcut durumda sayıları 3–4 bini bulan üniversite hazırlık dershaneleri kolaylıkla bu alana kaydırılabilirler. Bu kursların öğrenci ücretleri devlet, işveren ve öğrencinin ortak katkılarıyla karşılanabilir. Bu sistemde devletin meslek eğitime yaptığı harcama çok daha azalacaktır. Bu uygulama ülkemizde arz odaklı olan mesleki ve teknik eğitimin talep odaklı olmasını da sağlayacaktır. Ayrıca bu yolla, ilgili alanda çalışıp çalışmayacağı belli olmayan kimselere boş yere çok daha pahalı bir eğitim olan meslek eğitimi verilmek zorunda kalınmayacaktır.

Türkiye, meslek liselerine yönelik uygulanan MEGEP ve meslek yüksekokullarına yönelik uygulanan İKMEP projelerinde olduğu gibi merkezden ders, içerik ve müfredat belirleme yaklaşımından vazgeçmelidir. Aşırı merkezîyetçi bu yaklaşım bilgi çağında sürdürülebilir bir yaklaşım değildir. Yapılması gereken şey meslek elemanlarından istenen mesleki yeterlikleri belirlemek ve akredite kuruluşlar vasıtasıyla bu yeterlikleri sertifikalandırmaktır. Bunun için 2006 yılı sonunda kurulan Mesleki Yeterlikler Kurumu bir an önce kurulum sürecini tamamlamalı, akredite kuruluşlarını belirlemeli ve belgelendirme çalışmalarını hızlandırmalıdır. Bu süreç meslek eğitimi rekabete açacak, hangi okul ya da kurs mezunu olursa olsun, hatta ister alaylı ister mektepli olsun, yeterlikleri sağlayan herkesin sertifika olarak meslek hayatına atılmasını sağlayacaktır.

5.5. Dünyada Yüksek Öğretim

Geçen yüzyılın son çeyreğinden itibaren yeniden yapılanma sürecine giren üniversiteler, örgütsel yapı, misyon, çalışma alanları vb açılardan yeniden tasarlanmaya başlanmıştır. Üniversitelerle ilgili yeni yaklaşım ve tartışmalarda özerklik, katılım, etkili yönetim, planlama, hesap verilebilirlik, fayda- maliyet ilişkisi, performans değerlendirme, kaynak sağlama, paydaş katılımı vb kavramlar en sık vurgu yapılan kavramlardır.

Günümüzde yükseköğretim için öngörülen temel amaçlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

1. AR-GE çalışmaları vasıtasıyla bilgi birikimini arttırmak ve ülkenin ihtiyaç duyduğu yeni teknolojileri üretmek.
2. Evrensel değerler, milli kültür ve yerel özellikler arasında sağlıklı bir denge kurarak bunları korumak, geliştirmek ve yeni kuşaklara aktarmak.
3. Karşılıklı hoşgörü ortamını besleyerek, demokratik ve sivil toplum anlayışının gelişmesine katkı sağlamak.
4. Kültürel, sosyal, ekonomik ve politik alanların ihtiyaç duyduğu eğitilmiş insan kitlesini yetiştirmek.
5. Ülkenin insan kaynakları potansiyelinin en üst düzeyde gelişimine katkı vermek ve bu yolla ülkenin daha sağlıklı bir gelecek tasarlamasına yardımcı olmak.

Daha iyi eğitilmiş kişilerin istihdam edilebilirliğinin daha yüksek ve ekonomik olarak aktif oldukları sürece işsiz kalma ihtimallerinin daha düşük olduğu, kişilerin eğitim düzeyi artıkça işgücüne katılım oranının da arttığı ve daha yüksek gelir elde ettikleri çeşitli çalışmalarla kanıtlanmıştır (UNESCO ve OECD, 2003)

Bilgi çağına geçişle birlikte beşeri sermaye, ekonomik büyümenin sağlanmasında belirleyici faktör haline gelmiştir. Genel olarak beşeri sermayeye ve özel olarak eğitime yapılan yatırım; ekonomik refahın, tam istihdamın ve toplumsal birliğin sağlanmasına yönelik stratejilerde merkezi konuma geçmiştir. Eğitim ile ekonomik büyüme arasındaki etkileşimi araştıran çalışmalarda ortaya çıkan en önemli husus eğitimin, başka bir ifadeyle beşeri sermayenin hangi mekanizmalarla ekonomik büyümeyi tetiklediğidir (SETA, 2011).

Tarım ve sanayi çağından sonra bilgi toplumuna dönüşüm ve bilgi ekonomisine geçiş süreci bilginin üretilmesi ve paylaşılmasından sorumlu olan yükseköğretim kurumlarından beklentileri artırmış ve yükseköğretim bütün ülkelerde toplumların ilgi odağı haline gelmiştir.

1950 yılında 2,5 milyar olan Dünya nüfusu 1980 de 4,5 milyara, 1990 da 5,3 milyara ve 1999 yılında ise 6 milyara ulaşmıştır (United Nations, 1999). 1950 - 2000 dönemindeki hızlı nüfus artışı yükseköğretim çağ nüfusunun ve dolayısıyla eğitim talep eden nüfusun artmasına neden olmuş ve beraberinde yükseköğretimde kitleselleşmeyi getirmiştir.

Dünyada yükseköğrenim gören öğrenci sayısı 1985 yılında 20 milyon düzeyinden 1990 da 26 milyona, 1995 de 38 milyona yükselmiş, 2001 yılında ise 85 milyonu aşmıştır. 2008 yılında 100 milyonu aşarak 158.713.182' ye ulaşan yükseköğretim öğrenci sayısının (World Bank, 2008) 2020 yılında 200 milyona yaklaşacağı tahmin edilmektedir. 1985 yılında %9 olan dünya yükseköğretim okullaşma oranı 2008 yılında %26 ya yükselmiştir (YÖK 2007). Dünya ticaretinin %3'ü öğrenci hareketliliğinden oluşmaktadır.

Yükseköğretim sistemleri, okullaşma oranı %15'in altındaysa elitist; %15-50 arasındaysa kitlesel ve %50'yi aşıyorsa evrensel sistemler olarak tanımlanmaktadır (Trow,1973). 1990'ların ortalarında yükseköğretim okullaşma oranı Fransa, Almanya ve Birleşik Krallık gibi bazı Avrupa ülkelerinde % 50'lere, ABD de ise %75'lere ulaşarak evrensel erişim olarak kabul edilen seviyeye yükselmiştir.

2007 yılı itibarıyla OECD ülkelerinde 25-64 yaş grubundaki nüfusun ortalama %60'ı yükseköğretime katılmakta olup, İsveç %90 oran ile OECD ülkeleri arasında ilk sıradadır. İsveç'in ardından % 84 ile Yeni Zelanda, %79 ile İsviçre ve %72 ile Norveç gelmektedir. OECD ülkelerinin neredeyse tamamında (Yunanistan, Macaristan ve Kore hariç) yükseköğretime yetişkinlerin katılımı % 50'nin üzerindedir.

Güney Kore ve ABD de yükseköğretim harcamalarının GSYİH içindeki payı sırası ile %2,5 ve %2,9 olup OECD ülkeleri içinde en yüksek payı oluşturmaktadır. OECD ortalaması %1,4 ün üzerindedir. Türkiye ise %0,8 oranıyla OECD ortalamasının altında kalmıştır.

5.6. Türkiye'de Yükseköğretim

Türkiye yükseköğretimi birçok ciddi sorunla karşı karşıyadır. Üniversite toplum ve üniversite sanayi arasında yeterli bir işbirliği mevcut değildir. Üniversiteler toplumun ve buldukları şehrin ihtiyaçlarına kayıtsız kalmakta, yaptıkları bilimsel çalışmalarda yörenin ihtiyaç ve önceliklerini göz ardı etmekte, açılan birim ve programlara yöre halkından bağımsız karar verilmektedir. Türkiye'de üniversite özerkliği yanlış anlaşılakta ve bu durum, üniversitelerin topluma karşı hesap vermez tavrını güçlendirmektedir.

Türkiye'de üniversite yönetimlerinin çoğu demokratik katılımdan uzak, aşırı merkeziyetçi ve mutlakiyetçi bir yapıya sahiptir. Üniversite sayısının 150'yi bulduğu bir ülkede aşırı merkeziyetçi bir sistemin uygulanmaya devam etmesi makul değildir.

Türkiye'de üniversiteler genel olarak topluma ve toplumsal sorunlara uzak durmaktadır. Üniversiteler bu halleriyle "askeri bir tesise" benzetilmektedir (YÖK, 2007). Dünyada üniversiteler isteyen herkesin rahatlıkla ziyaret edip, istifade edebildiği mekânlara dönüşmüştür. Kendini toplumdan yalıtın üniversite en temel amaçlarından biri olan topluma hizmeti ihmal ediyor demektir. Türkiye'de çoğu üniversiteler kendi bulunduğu yörenin kültürel mirası ve toplumsal sorunlarına yönelik neredeyse hiçbir çalışma yapmamaktadır. Diğer taraftan üniversiteler kapılarını öğrenciler dışındaki kesimlere açmakta oldukça tutucu davranmaktadır (Okçabol, 2007).

Bu sorunların ortadan kaldırılması ya da en azından hafifletilmesi için üniversiteler toplu ile ilişkilerini geliştirmeli, üniversitelerin eğitimsel, sosyal ve sportif tesisleri kamunun azami istifadesine açılmalı, toplumun bütün kesim ve kurumları faaliyetlerini üniversitede yapabilmelidir.

Üniversitelerarası Kurulun mevcut toplantı formatı işlevsel değildir. Bu toplantı formatı değiştirilerek, yılda iki kez birkaç saatlik görüşmeler yapmak yerine, yılda bir kez üç-beş gün süreli üniversitelerin her türlü sorunlarının konuşulduğu, eğitim alanındaki gelişmelerin tartışıldığı, bildirimlerin sunulduğu, tekliflerin görüşüldüğü ve gerekli kararların alındığı bir şura ya da kongreye dönüştürülmelidir. Hatta bu şuranın çalışmalarına, isteyen tüm eğitimci, akademisyen ve entelektüellerin katılımına imkân sağlanmalıdır.

YÖK'ün mevcut formatı, adı ve yetkileri yeniden düzenlenerek, üniversitelerarası kurula bağlı olarak çalışan koordinasyondan sorumlu bir icra organına dönüştürülmelidir.

Yukarıda bahis konusu edilen sorunlara rağmen Türkiye'de özellikle son yıllarda yükseköğretim alanında önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Dünyada yaşanan yükseköğretimdeki genişleme sürecine bağlı olarak Türkiye'de de üniversiteler ülke geneline yaygınlaştırılmış ve kontenjanlarda ciddi düzeyde artışlar yapılmıştır. Bununla birlikte Türkiye'de üniversite eğitimi önünde yığılma hala devam etmektedir. Yığılmada en etkili faktör yükseköğretim kontenjanlarının ÖSYS'ye başvuran aday sayısı karşısında yetersiz kalmasıdır. Buna rağmen Türkiye'de yükseköğretim artık elit bir kesime sunulan bir hizmet olmaktan çıkarak kitlelere ulaşan bir hizmet olmaya doğru büyük bir dönüşüm geçirmektedir.

Türkiye'de yükseköğretim okullaşma oranı ve 2010 yılında %35,6 ya yükselmiştir. Açık öğretimde dâhil edildiğinde toplam okullaşma oranı %67 olmaktadır. Türkiye yükseköğretim okullaşma oranının 2015 yılında %37,1, 2020'de %44,6 ve 2025'te ise %53,7'ye ulaşacağı ve Türkiye'nin 2023 yılından itibaren %50'yi aşan okullaşma oranı ile kitlese yükseköğretim sistemini yakalayacağı tahmin edilmektedir (SETA, 2011).

2010 yılında yükseköğretimdeki öğrenci sayısı 1.972.117'ye, öğretim elamanı sayısı 105.427'ye, öğretim üyesi (Yrd. Doç; Doç ve Prof) sayısı ise 42.181'e ulaşmıştır. Ancak öğretim elemanı sayısındaki artış, öğrenci sayısı artışının gerisinde kalmıştır.

Yine 2010 yılı itibariyle ikinci öğretim öğrencilerinin örgün öğretim öğrenci sayısı içindeki payı 2010 yılında %22,6 ya yükselmiştir. Vakıf yükseköğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin toplam örgün öğretim öğrenci sayısı içindeki payı ise % 8,9 düzeyindedir (DPT, 2010).

Öğretim üyesi sayısında öğrenci sayısı artışına paralel bir artış yapılmaması nedeniyle öğretim üyesi başına öğrenci sayısı 1984-2010 döneminde 43-50 öğrenci düzeyinde kalmıştır. Gelişmiş ülkelerdeki bu oran 20 öğrenci civarındayken, Türkiye'de bu kadar yüksek olması eğitimin kalitesini olumsuz etkilemektedir. 2010 yılı itibariyle öğretim üyesi başına 46,8 öğrenci, öğretim elemanı başına ise 18,7 öğrenci düşmektedir. Ancak bu rakamlar alandan alana ciddi farklar göstermektedir. Sosyal bilimler alanında öğretim üyesi başına 59,2, öğretim elemanı başına ise 30,4 öğrenci düşerken, bu rakamlar sağlık bilimlerinde sırası ile 8,3 ve 3,5'dür.

Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı açısından üniversiteler arasında da aşırı uçurumlar oluşmuş durumdadır. Örneğin öğretim üyesi başına öğrenci sayısı Boğaziçi Üniversitesi'nde 27,4; İstanbul Üniversitesi'nde 26; ODTÜ'de 34,5; Ankara Üniversitesi'nde 24,4 ve Hacettepe Üniversitesi'nde de 23,4 iken Iğdır Üniversitesinde 639,3, Kırklareli Üniversitesi 556,7 ve Ardahan Üniversitesinde ise 454,3'dür (SETA; 2011).

Yapılan bazı araştırmalar Türkiye yükseköğretim sisteminin önümüzdeki yıllarda da ciddi sorunlarla mücadele etmek zorunda kalacağını göstermektedir. Bu çerçevede 2025 yılı için gerçekleştirilmiş bir projeksiyon çalışmasında;

- ✓ Türkiye'de yükseköğretim çağ nüfusunun 2017 yılına kadar hızla artmaya devam edeceği,
- ✓ ÖSYS'ye başvuran öğrenci sayısının yetişkinlerin de eklenmesiyle 2025 yılında 2.669.695'e ulaşacağı,
- ✓ Mevcut eğilimlerin devam etmesi ve herhangi bir müdahalede bulunulmaması halinde 2025 yılında yükseköğretim okullaşma oranının %53,7'ye ulaşacağı ve Türkiye'nin bugün %50'lerin üzerinde olan gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmaya devam edeceği,
- ✓ 2010 yılı itibarıyla 42.181 olan öğretim üyesi, 105.427 olan öğretim elamanı sayısı ve 1.972.117 olan örgün yükseköğretim öğrenci sayısının, 2025 yılında sırasıyla 66.179, 160.660 ve 3.110.425'e ulaşacağı ve günümüzde karşılanamayan yükseköğretim talebinin 2025 yılında da karşılanamayacağı,
- ✓ Öğrenci sayısındaki artışın öğretim üyesi ve öğretim elemanı artışından çok daha yüksek olmasının ileriki yıllarda ciddi sorunlara yol açacağı tahmininde bulunulmuştur (SETA, 2011).

Bu sorunların üstesinden gelmek ve 2025 yılı itibarıyla iki buçuk milyon üzerinde kişinin yükseköğretim talebini karşılayabilmek için sadece mevcut sistemde iyileştirmeler yapmak yeterli olmayacaktır. Yeni araçlara ve yeni yaklaşımlara ihtiyaç vardır. Bu çerçevede, Türkiye'de yükseköğretime erişimin gençler başta olmak üzere toplumun bütün kesimlerinin talebini karşılayacak düzeyde artırılması; öğretim elemanı yetiştirme çalışmalarının hızlandırılması, devlet ve vakıf üniversiteleri yoluyla genişlemenin yanı sıra özel üniversitelerin açılması, üniversiteler arası nitelik farklarının azaltılması, yükseköğretimde farklılaşmaya ve çeşitliliğe daha geniş özgürlük tanınması yapılacakların başında gelmelidir.

5.7. Malatya'da Yükseköğretim

Malatya'da yükseköğretim denildiğinde haklı olarak İnönü Üniversitesi akla gelmektedir. İnönü Üniversitesi ilimizin tek üniversitesidir. 1975 yılında kurulan İnönü Üniversitesi kuruluşundan bugüne önemli mesafeler almış, sürekli gelişen kampüsü ve sürekli artan öğrenci ve personel sayısı ile Türkiye'nin önemli üniversitelerinden biri haline gelmiştir.

Mevcut durumda İnönü Üniversitesi; 12 Fakülte, 4 Yüksekokul, 10 Meslek Yüksekokulu, 4 Enstitü, 12 Araştırma Merkezinden oluşmaktadır. İnönü Üniversitesi 134 profesör, 136 doçent ve 310 yardımcı doçent olmak üzere 580 öğretim üyesi; 95 öğretim görevlisi, 81 okutman, 58 uzman ve

430 araştırma görevlisi olmak üzere toplam 664 öğretim elemanı ile toplamda 1244 akademik personel ve 1121 idari personelle yaklaşık 22 000 öğrenciye hizmet veren bir kurumdur (Anonim, 2011a). İnönü Üniversitesinin TRB1 ve Türkiye ortalamasıyla 2010 yılı verileri esas alınarak yapılan karşılaştırması Tablo 5. 8’de verilmiştir (TÜİK, 2010a).

Tablo 5.8. TRB1 Bölgesi ve Türkiye’de Yükseköğretimde Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Toplam öğretim elemanı	50	1.452	1.049	10	2.561	100.504
Mezun öğrenci	253	4.027	3.800	118	8.198	409.023
Okuyan öğrenci	830	18.826	16.494	494	36.644	2.757.828

Kaynak: TÜİK, 2010a.

Yukarıdaki tabloya göre Malatya, şehir nüfusu dikkate alındığında toplam öğretim elemanı açısından Türkiye ortalamasını yakalarken, mezun olan ve okuyan öğrenci kategorilerinde Türkiye ortalamasının altında görünmektedir.

Malatya’nın mevcut potansiyeli, son yıllarda eğitime ayrılan kaynakların artması ve dönemsel şartların uygunluğu dikkate alındığında İnönü Üniversitesi henüz olması gereken noktada değildir.

Bu sorunların çözülmesi ve üniversitemizde katılımcı ve demokratik bir yönetim anlayışının kurumsallaştırılması hem öğrencilerimiz ve üniversite personeli hem de bölge insanı için büyük önem arz etmektedir. İnönü Üniversitesi bölgesel düzeyde Malatya ilinin eğitim, sağlık, tarım, sanayi ve hizmet sektörlerindeki potansiyelinin ortaya çıkarılması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi hususlarında öncülük rolünü üstlenmelidir.

Tüm akademik ve idari uygulamalarda rasyonel yaklaşım, bilimsellik ve verimlilik ilkelerine riayet edildiği, atama ve görevde yükseltmelerde liyakat ve ehliyetin esas alındığı, bilgi, emek, takım çalışması, katılımcılık ve biz bilincinin önemsendiği, risk almanın ve inisiyatif kullanmanın teşvik edildiği, düşünsel farklılıklara, insan hak ve hürriyetlerine saygı gösterildiği, üniversite-toplum, üniversite-sanayi ve üniversite-paydaş ilişkilerinin geliştirildiği bir üniversite oluşturmak hepimizin temel sorumluluklarından biri olmalıdır.

5.8. Eğitimden Beklentiler

Eğitimi; insanı, bedensel, zihinsel, duygusal ve entelektüel yönden geliştirme, bir ilişkiler ağı ortamında toplumsallaştırma, milli kültür, evrensel değerler ve ahlaki erdemlerle donatma ve etkin bir yaşam sürmesini sağlayacak bilgi ve beceriler kazandırma çabalarının toplamı olarak tanımlayabiliriz.

Eğitimden beklentilere geçmeden önce ülkemizdeki eğitim anlayışıyla ilgili bir tespite yer verelim.

“Eğitimdeki, mevcut yarış sistemi çocukları strese sokmakta ve tüm yaratıcı özelliklerini yitirmelerine yol açmaktadır. Eğitim, amacından saptırılmış, “test çözme” talimine döndürülmüştür. Niçin sorusu sorulmaz olmuş, meydan nasıl sorusuna terkedilmiştir. Şu test nasıl çözülür, şu sınav nasıl kazanılır? Öğretmen ve anne babanın durumu daha da trajiktir. Çünkü onların başarısı da çocukların hangi kolej ya da fakülteye girdiğiyle ölçülmektedir. Öğretmen eğitimci olma niteliğini yitirmiş, talimci olmuştur. Türk eğitim sistemi, medreseler dönemi de dâhil bu kadar tehlikeli bir dönem yaşamamıştır. Bir takım küçük çıkarlar uğruna, dünyanın en yüce yarattığı insan sistemin içinde kaybolmuştur” (Turgut, 1991).

Gençlerimizi ve çocuklarımızı hayata hazırlamaktan çok sadece sınavlara hazırlayan, analitik düşünme yerine ezberciliği teşvik eden, öğrenciler arasında işbirliğinden çok rekabeti körükleyen bu eğitim yaklaşımı ülkemizin gençliğini ve geleceğini tehdit eder hale gelmiştir.

Ülkemiz şartları dikkate alındığında bu sorunun kısmi çözümü; okulu, sınavı, oyunu, eğlenmeyi, duygusal, bedensel ve zihinsel gelişmeyi birlikte önemseyen bir yaklaşımdan geçmektedir. Yani çok yönlü eğitim, çok boyutlu gelişim... Ne hayatı çocuklarımıza zehir edelim, ne de ülkemizin gerçeklerini ve sınavların önemini görmezden gelemiz. Aradaki dengeyi kurmak ise elbette ki liyakat ve ehliyet sahibi eğitimcilerin ve sağlıklı anne babaların işi olacaktır. Sonuç olarak eğitimden beklentilerimizi ve “*Nasıl Bir Eğitim?*” sorusuna cevabımızı aşağıdaki gibi özetleyebiliriz.

- ✓ Bedensel, zihinsel, duygusal ve entelektüel yönden gelişmiş,
- ✓ Kişilik sahibi, hoşgörülü, toplumuyla ve toplumsal değerleriyle barışık,
- ✓ Ülkesini seven, yerel değerlere bağlı, evrensel değerlere açık,
- ✓ Ailesine, ülkesine ve insanlığa karşı sorumluluklarının bilincinde,
- ✓ Cumhuriyetimizin temel değerlerine ve kazanımlarına sahip çıkan,
- ✓ Sözlü ve yazılı anlatım yeteneği açısından gelişmiş,
- ✓ İyilikteki tekâmülün en az akademik tekâmül kadar önemli olduğuna inanan,
- ✓ Hayata farklı açılardan bakabilen ve daima kendinden bir şeyler katabilen,
 - Kişi ve olaylardan çok, olgular üzerine,
 - Tanımlamaktan çok, tanıma üzerine,
 - Anlatmaktan çok, anlama üzerine,
 - Cevap vermekten çok, soru sorma üzerine,
 - Konuşmaktan çok, dinleme üzerine,
 - Tüketmekten çok, üretme üzerine yoğunlaşan,
- ✓ Birey olarak “*Bir ağaç gibi tek ve hür*”,
Toplum olarak “*Bir orman gibi kardeşçe*” olmayı başarabilen,
- ✓ Fikri, vicdani ve irfanı hür nesiller yetiştirilmesini sağlayan bir eğitim...

6. MALATYA'DA SAĞLIK

Sağlık İl Müdürlüğü Şubat 2011 kayıtlarına göre Malatya'da 9 devlet hastanesi, 8 özel hastane, 1 üniversite hastanesi ve 1 askeri hastane olmak üzere toplam 19 hastane mevcuttur. Bu hastanelerde 617 uzman, 661 pratisyen hekim olmak üzere toplam 1278 hekim görev yapmaktadır. Ayrıca Malatya'da 155 dış hekimi bulunmaktadır. Yine ilde 1517 hemşire ve 738 ebe görev yapmaktadır. Ayrıca Malatya'da 142'si merkez, 44'ü ilçelerde olmak üzere 186 eczane / eczacı, 5 adet de ecza deposu bulunmaktadır. Malatya'da bulunan toplam hastane yatağı sayısı ise 1114'dür (Anonim, 2011c). 2010 sonu itibari ile Malatya'nın sağlık hizmetleriyle ilgili diğer bazı veriler Tablo 6.1'de verilmiştir.

Tablo 6.1. Malatya İli Sağlık Hizmetleri İle İlgili Temel Veriler

	2002	2010	Artış Oranı (%)
112 Acil İstasyon Sayısı	8	23	188
112 Ambulans Sayısı	9	39	333
112 İle Taşınan Vaka Sayısı	6.918	28.880	317
112 Hizmeti Alabilen Kırsal Nüfusun Oranı (%)	33	100	203
İlk 10 Dakikada Kentsel Vakaya Ulaşım Oranı (%)	78	96	23
İlk 30 Dakikada Kırsal Vakaya Ulaşım Oranı (%)	65	92	42

Kaynak: Anonim, 2011b.

Yukarıdaki tabloya göre son yıllarda Malatya Sağlık sisteminde temel sağlık hizmetleri ve araç altyapısı alanında önemli kazanımlar elde edilmiştir.

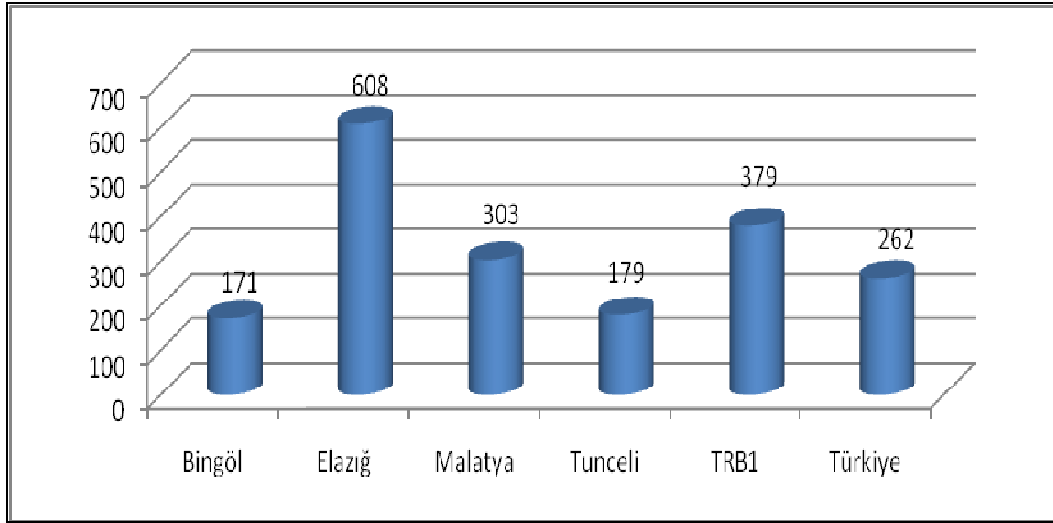
Malatya'nın da içinde yer aldığı TRB1 Bölgesi sağlık alanında son yıllarda yaşanan gelişmelerin etkisi ile sağlık hizmetlerinden yararlanma ve özellikle de sağlık kuruluşlarının kapasitesi bakımından ülke ortalamasının üstünde standartlara kavuşmuştur. TRB1 bölgesi sağlık sektörü gelişmişlik sıralamasında 26 bölge arasında 15. sırada olup özellikle kamuya ait hastanelerde kişi başına düşen yatak sayısı bakımından ülke ortalamasının üstünde değerlere sahiptir.

TRB1 Bölgesi İl Sağlık Müdürlükleri'nden alınan bilgiye göre bölgede toplam 42 adet hastane bulunmaktadır. Bu hastanelerden biri Bingöl, üçü Elazığ ve sekizi Malatya'da olmak üzere 12'si özel hastanedir (FKA, 2010).

TRB1 Bölgesi ve bölge dışına hizmet veren en önemli hastaneler İnönü ve Fırat Üniversitelerinin Tıp Fakülteleri bünyesindeki hastanelerdir. İnönü Üniversitesi bünyesinde 1996 yılında hizmete açılan ve Türkiye'nin en modern hastanelerinden biri olan Turgut Özal Tıp Merkezi 880 yatak kapasitesine sahiptir.

Sağlık Bakanlığı'nın 2007 yılı verilerine göre TRB1 Bölgesi'nde her 100.000 kişiye ortalama 379 adet yatak düşmektedir. Bölge bu oran ile Türkiye ortalaması olan 262 adet yatak ortalamasının üstünde bir orana sahip olup, 26 bölge arasında 100.000 kişiye düşen yatak sayısı bakımından birinci sıradadır. Elazığ her 100.000 kişiye düşen yatak sayısı bakımından 608 yatak ile Türkiye'de 2. sırada yer alırken, Bingöl 171 yatak kapasitesi ile bölgede en düşük kapasiteye sahip ildir (FKA, 2010).

Malatya, TÜİK'in 2010 verilerine göre yüz bin kişiye düşen yatak sayısı bakımından TRB1 bölgesi içinde ikinci sırada olmasına rağmen bölge ortalamasının altındadır (Şekil 6.1.). Bu durum, komşumuz Elazığ'ın ilgili gösterge açısından çok iyi durumda olmasından kaynaklanmaktadır.

Şekil 6.1.100.000 Kişiye Düşen Yatak Sayısı, 2007 (Kaynak: TÜİK, 2010a).

Malatya'nın sağlık göstergeleri açısından Türkiye'deki yeri, en önemli iki sağlık göstergesi açısından Tablo 6.2'de verilmiştir. 2006 verilerini esas alan bu tabloya göre Malatya yüz bin kişiye düşen hastane yatak sayısı açısından ortalamanın üstünde iken hekim sayısı açısından ortalamanın altındadır.

Tablo 6.2. Sağlık Göstergeleri (Yüz bin Kişi başına, 2006)

İller	Hastane yatak sayısı	Hekim Sayısı		
		Uzman	Pratisyen	Toplam
Malatya	293	70	81	151
Türkiye	253	81	79	160

Kaynak: TÜİK

DPT tarafından hazırlanan IX. Beş Yıllık planda sağlık sektörüyle ilgili önemli tespitlere yer verilmiştir. Aşağıdaki tespitler bu plandan alınmıştır.

Sağlık hizmetleri sunumunun bölgesel ve kent-kır düzeyindeki dengesizliği devam etmektedir. Örneğin sosyoekonomik gelişmişlik seviyesi en düşük 10 il ile en yüksek 10 il arasında yatak başına düşen nüfus sayısı açısından 2.5, doktor başına düşen nüfus sayısı açısından ise 4 kat fark ortaya çıkmaktadır (Anonim, 2008a).

Birinci basamaktaki altyapı, personel ve kalite yetersizlikleri ile sevk zincirinin etkin çalıştırılmaması, hastaların hizmet maliyetleri daha yüksek olan ikinci ve üçüncü basamağa yönelmesine sebep olmakta ve oluşan yığılmalar hastanelerin hizmet kalitesini düşürmektedir. 2000-2004 döneminde sağlık ocağı imkânlarının geliştirilmesi ve mobil sağlık hizmeti uygulaması ile bu alanda önemli iyileşmeler sağlanmasına rağmen, yataklı tedavi kurumlarında verilen poliklinik hizmetlerinin yüzde 95'i ayakta tedavi hizmetlerinden oluşmaktadır (Anonim, 2008a).

Toplam sağlık harcaması 2000 yılında GSYİH'nın yüzde 6,6'sından 2005 yılında yüzde 7,6'sına ulaşmıştır. 2000 yılında yüzde 39 olan ilaç ödemelerinin sağlık harcamalarına oranı 2005 yılında yüzde 34 olarak gerçekleşmiştir. AB ülkelerinde ise ilaç harcamaları sağlık harcamaları toplamının yaklaşık yüzde 16'sını oluşturmaktadır (Anonim, 2008a).

IX. Beş yıllık kalkınma planında, planın son yılı olan 2013 yılı için önemli hedefler belirlenmiştir. Bunlardan bazıları Tablo 6.3'de verilmiştir.

Tablo 6.3. Türkiye'nin Sağlık Hizmetlerinde Hedefleri

	2006	2013
Hekim Sayısı	103.150	120.000
Hekim Başına Düşen Nüfus	707	658
Tıp Fakültelerinin Yeni Kayıt Sayısı	4.800	7.000
Yatak Sayısı	197.170	236.600
Yatak Başına Düşen Nüfus	372	335

7. MALATYA'DA KÜLTÜR ve TURİZM

7.1. Malatya'da Kültür

On bin yıla dayanan tarihi, düşünce çeşitliliği, farklılıkları bir arada barındıran toplumsal yapısı, Dünya ve Türkiye mirasına kattığı değerler ve yakın geçmişindeki diyalektik düşünme geleneği dikkate alındığında özellikle son yıllarda Malatya'nın sosyokültürel hayatının hiçte istenilen seviyede olmadığı söylenebilir.

Kentsel dönüşümler, kültürel değişim ve dönüşümlerle desteklenmedikçe çok anlamlı olmayacaktır. Bu anlamda kentsel dönüşümler nasıl ki proje şeklinde ele alınıyorsa, kültürel değişim ve dönüşümlerde aynı yaklaşımla ele alınmalıdır.

Bir kentin gelişiminde modern binalar, yollar, alt-üst geçitler, üretim ve tüketim merkezleri, duble yollar ve tüneller vb fiziki yapılar önemlidir ve bir kentin yaşam koşullarını kolaylaştıran unsurlardır. Ancak tabiidir ki tüm bunlar asla bir kentin ruhunu temsil edemezler. Bu yüzden günümüzde birçok kent için modern fakat ruhsuz tanımlamaları yapılmaktadır. Bir kente ruh ve asalet kazandıran şey o kentin tarihi ve kültürel dokusudur.

Bütün kültür tarihçilerinin de kabul ettiği gibi İslam dini Türklerin kentli olmasında ve varlıklarını sürdürmelerinde son derece etkili olmuştur. Nitekim İslamiyet'i kabul etmeyen Türkler, bir kültür ve medeniyet hamlesi başlatamamış ve tarih sahnesinden çekilmek zorunda kalmışlardır.

Türkler, İslam'ı kabulde birlikte bir kent yaşamında olması gereken tüm "medenî" unsurları ortaya çıkarmaya başlamışlardır. Hanlar, hamamlar, kervansaraylar, köprüler, mabetler, vakıflar, çeşitli el sanatları, dokuma tezgâhları, matbaacılık vs. bunlardan bazılarıdır.

On bin yıllık tarihi, insan ve düşünce çeşitliliği dikkate alındığında özellikle son yıllarda Malatya'nın fikri ve kültür hayatı hiçte istenilen seviyede değildir.

Bu anlamda Malatya'nın kent tarih ve kültürünün araştırılmasına ağırlık verilmesi kent kimliği ve kent bilincinin geliştirilmesinde önemli bir altyapı oluşturacaktır. Dahası tarih bilinci oluşturma süreci kültürel gelişimi, kültürel gelişim sivilleşmeyi, sivilleşme ise demokrasinin güçlenmesini getirecektir. Kültürel gelişim ve sivilleşme aynı zamanda kent demokrasisinin güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

Malatya'da yoğun göç ve plansız kentleşme sonucu yaşanan sorunlar toplumun kültürel hayata katılımını zorlaştırmaktadır. Göç ve çarpık kentleşmenin oluşturduğu uyum sorunları terör ve asayiş başta olmak üzere toplumsal bütünlüğü ve uyumu zedeleyici ortamlar hazırlamaktadır. Bu kapsamda ulusal ve yerel düzeyde, topluma entegrasyon ve aidiyet duygusunu geliştirici önlemlerin alınması hususunda yerel yönetimlere ve STK'lara önemli sorumluluklar düşmektedir. Malatya'nın kültür göstergeleri TRB1 ve Türkiye bazında karşılaştırmalı olarak Tablo 7.1, 7.2, 7.3, 7.4 ve 7.5'de verilmiştir.

Tablo 7.1. Malatya, TRB1 ve Türkiye’de Kütüphane ve Kitap Verileri (2009)

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Kütüphane sayısı	6	8	20	7	41	1149
Kitap sayısı	67.536	115.125	165.806	65.813	414.280	14.093.896
Yararlanma sayısı	84.765	353.797	394.441	56.129	889.132	19.929.836
Ödünç verilen materyal sayısı	14.878	55.773	91.086	15.086	176.823	5.390.401

Kaynak: TÜİK, 2010a.

Tablo 7.2. Malatya, TRB1 ve Türkiye’de Müze Sayısı, Eser Mevcudu ve Ziyaretçi Sayısı

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
Müze sayısı	0	1	2	0	3
Eser mevcudu	-	32.386	16.093	-	48.479
Ziyaretçi sayısı	-	8.3157*	17.796	-	-

* 2005 verisidir. Kaynak: TÜİK, 2010a; Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2010.

Tablo 7. 3. Malatya ve Türkiye’de Kültür Göstergeleri

Halk kütüphaneleri			
	Kütüphane sayısı	Kitap sayısı	Yararlanma sayısı
TR Türkiye			
2006	1 178	12 958 376	21 138 821
2007	1 162	13 198 814	20 228 517
2008	1 156	13 662 483	19 034 750
2009	1 149	14 093 896	19 929 836
TRB11 Malatya			
2006	20	153 153	640 720
2007	20	156 565	632 753
2008	20	163 076	367 647
2009	20	165 806	394 441

Tablo 7. 4. Müzeler, Mevcut Eserler ve Ziyaretçiler

	Müze sayısı	Eser Mevcudu	Ziyaretçi sayısı
TR Türkiye			
2006	175	2 866 303	9 229 429
2007	165	2 767 149	11 936 591
2008	159	2 989 749	12 422 148
TRB11 Malatya			
2006	2	16 029	8 881
2007	1	16 041	3 721
2008	1	16 065	7 407
	Salon sayısı	Gösteri sayısı	Gösteri başına seyirci sayısı
TR Türkiye			
2006	1 045	25 297	929
2007	1 140	28 733	719
2008	1 514	32 003	973
TRB11 Malatya			
2006	7	145	1 299
2007	7	120	1 265
2008	7	104	1596

7.2. Malatya'da Turizm

Turizm, yarattığı katma değer, istihdam ve döviz geliri bakımından Türkiye ekonomisinde son 20 yılda önemli atılım gösteren sektörlerden biri olmuştur. Türk turizminin uluslararası turizm geliri içindeki payı 2000 yılında yüzde 1,6 iken 2005 yılında yüzde 2,9'a ulaşmıştır. Aynı dönemde yabancı turist sayısı 10,4 milyon kişiden, 21,1 milyon kişiye artarken, turizm geliri ise 7,6 milyar dolardan 18,2 milyar dolara yükselmiştir. Turist sayısı ve döviz gelirlerindeki bu artışla Türkiye, dünyada en çok turist kabul eden ülke sıralamasında 12., gelirlerde ise 8. sırada yer almaktadır.

2000 yılında 352 bin olan Kültür ve Turizm Bakanlığında belgeli yatak kapasitesi, 2005 yılında 450 bine, 350 bin olan belediye belgeli yatak sayısı ise 400 bine yükselmiştir. Yatırım aşamasında ise 260 bin yatak bulunmaktadır. Sektörde 4.825 seyahat acentesi faaliyet göstermektedir.

Ülkemizde son yıllarda yatak kapasitesindeki hızlı artışa ve kaydedilen önemli gelişmelere rağmen tanıtım ve pazarlama konusunda yapısal bir reform gereği hissedilmektedir. Turizm eğitiminde henüz mesleki belgelendirme sistemine geçilememiş olması ise hizmet kalitesini olumsuz etkilemektedir (Anonim, 2008a).

Malatya, Aslantepe Höyüğü, Nemrut Dağı, Battalgazi, Darende ve Arapkir’de bulunan çok sayıdaki tarihi eserleri, Levent Vadisi, Sultansuyu Tarım İşletmesi, Tohma Kanyonu (rafting ve doğa yürüyüşü), Baraj Sahilleri, Yamadağı (kayak turizmi) ve sağlık kurumlarından kaynaklanan önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Malatya, bu potansiyelini değerlendirmek için “Büyük Malatya Turizm Gelişim Projesi” başlıklı bir proje çerçevesinde bu potansiyeli harekete geçirmeli ve bir yol haritası çıkarılmalıdır.

Malatya’nın, turizmden sağladığı ekonomik kazanımlar potansiyeline oranla oldukça düşük düzeydedir. Malatya da bölgenin diğer illeri gibi tarihi ve doğal güzelliklere sahiptir. Aslantepe Höyüğü, Ulu Cami, Şire Pazarı, Bakırcılar Çarşısı, Yeni Cami, Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı, Kanlı Kümbet, Taşhan ve Arkeoloji Müzesi ildeki önemli tarihi mekânlar arasında yer alırken; Sultansuyu Harası, Karakaya Baraj Gölü, Gürpınar Şelalesi, Somuncu Baba Camii Çevresi ile İspendere İçmesi doğal güzellikleri açısından turistik öneme sahiptir. Ayrıca Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu’nun (UNESCO) dünya miras listesinde de bulunan, Malatya’nın Pütürge ilçesi ile Adıyaman’ın Kâhta ilçesi sınırlarının kesiştiği yerde bulunan Nemrut Dağı da Malatya turizmi açısından önemlidir (Malatya Valiliği, 2010; Malatya İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2010). Malatya’ya gelen yerli ve yabancı turist sayıları Tablo 7. 6’da, turizm göstergeleri ise Tablo 7. 7’de TRB1 illeri ile karşılaştırmalı olarak verilmiştir (FKA, 2010).

Tablo7.6. Bölgeye Gelen Yerli ve Yabancı Turist Sayısı

Yıl	Bingöl		Elazığ		Malatya		Tunceli		TRB1	Türkiye
	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Toplam	Toplam
2006	47	31.777	668	50.736	1.899	114.479	184	41.184	240.974	33.756.204
2007	63	32.577	707	106.400	3.210	137.842	38	38.057	318.894	43.775.362
2008	91	24.882	1.210	104.008	2.964	115.210	51	20.214	268.630	40.518.018

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kayıtları, 2006-2008.

Tablo 7.7. Turizm Göstergeleri

	Yıl	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
Belediye Belgeli Tesis	2006	3	16	16	10	45
Turizm Belgeli Tesis	2008	1	5	9	4	19
Belediye Belgeli Yatak	2006	163	913	590	376	2042
Turizm Belgeli Yatak	2008	56	877	1236	579	2748
Doluluk Oranı* (%)	2008	42,5	34,9	31,7	29,9	34,8

*Turizm işletme belgeli tesislerin doluluk oranı.

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kayıtları, 2007

8. MALATYA'DA ÇEVRE VE ORMAN

Büyük insanlar büyük çevrelerde, güzel insanlar güzel çevrelerde yetişir. Özgür düşünceli, medeni, ufku açık insanlar ancak ilim, kültür ve estetik açıdan gelişmiş, güzel bir çevreye sahip ortamlarda yetişebilir. Alman düşünür Shiller'in "Estetik açıdan geliştiremediğiniz insanı ahlaki açıdan geliştiremezsiniz" sözü sanırız bunun için söylenmiştir. Bu nedenle olsa gerek, gelişmiş ülkeler çevreye ve çevre eğitime çok önem vermektedirler. Bu ülkelerin birçoğunda metropol kentlerde bile insanlar bir kır havası içinde, bir küçük kasabada yaşıyormuş gibi yaşamaktadır.

Bu anlamda su, toprak, çevre ve insan arasındaki ilişkiyi en iyi şekilde dengede tutan unsur ormanlarımızdır. Hem sağlık hem de estetik açıdan insanlığın vazgeçilmez yaşam alanlarından olan ormanlarımızı korumak ve gelecek nesillere taşıyarak, yarınlarımız olan çocuklarımıza güzel ve yaşanacak bir dünya bırakmak bizim en kutsal görevlerimizden olmalıdır.

Türkiye'de 02.09.1999 tarih 3030 Sayılı "Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" ile kişi başına düşen yeşil alan miktarı büyükşehir belediyeleri haricinde belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde 10m², bu sınırın dışında 14m² olarak belirlenmiştir. Kişi başına düşen yeşil alanın Elazığ'da 0,4m², Malatya'da 2,62m² olduğu dikkate alındığında Bölge'nin bu standartların oldukça altında olduğu görülecektir (Anonim, 2008c).

8.1. Çevrenin Korunması ve Kentsel Altyapının Geliştirilmesi

IX. Kalkınma Planında (2007–2013) çevrenin korunması ve orman altyapısının geliştirilmesi konularında aşağıdaki tespitlere yer verilmiştir.

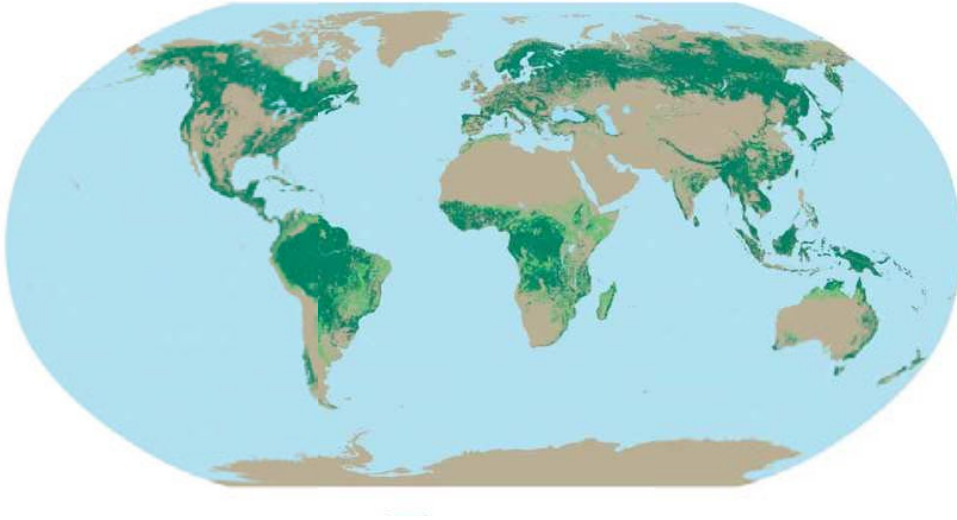
1. Gerek Türkiye'de gerekse de dünyada hızlı nüfus artışı ve sanayileşme süreci doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı üzerinde önemli bir baskı unsuru olmaya devam etmektedir.
2. AB'ye uyum sürecinde, atık yönetimi, doğa koruma, gürültü ve çevresel etki değerlendirme konularında ilerleme sağlanmasına rağmen, çevre alanında hala çok sayıda düzenlemeye gereksinim bulunmaktadır.
3. Ülkemizdeki doğal bitki gen kaynağı ile biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilirliği için Genetik Olarak Değiştirilmiş Organizmalar (GDO) ve biyoteknoloji ürünlerinin kullanımı ve dolaşımı konusunda standartların oluşturulması ihtiyacı devam etmektedir.
4. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinin (İDÇS) TBMM tarafından onaylanmasıyla ülkemiz, 24 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla İDÇS'ye taraf olmuştur.
5. 2004 yılı itibarıyla, 3225 belediyenin 1911'inden derlenen istatistiklere göre, belediye sınırları içinde yaşayan nüfustan kanalizasyon hizmetlerinden yararlananların oranı yüzde 80'e, atık

su arıtma tesislerinden yararlananların oranı yüzde 47'ye, içme ve kullanma suyundan yararlananların oranı yüzde 93'e, içme suyu arıtma tesisi hizmetlerinden yararlananların oranı ise yüzde 42'ye ulaşmıştır.

8.2. Dünya Orman Varlığı

Dünyamızda 3.952 milyon hektar ormanlık alan olup, kara alanının %30'una tekabül etmektedir. Nüfus artışı, ekonomik gelişme, hızlı sanayileşme ve yanlış arazi kullanımı ormanların azalmasına veya yapılarının bozulmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda çevre kirliliği ve erozyon tehlikesi artmakta, tahrip olan ormanlar kendisinden beklenen fonksiyonları tam olarak yerine getirememektedir (Anonim, 2007a).

Dünyamızda yılda ortalama olarak 13 milyon hektar orman yok olmaktadır. Orman alanlarının daralmasıyla iklim değişikliği, küresel ısınma, çölleşme, biyolojik çeşitliliğin yok olması gibi çevre problemleri yaşanmaktadır. Dünyadaki orman varlığının coğrafi dağılımı Şekil 8.1'de verilmiştir.

Şekil 8.1. Dünyadaki Ormanlık Alanların Dağılımı (FAO)

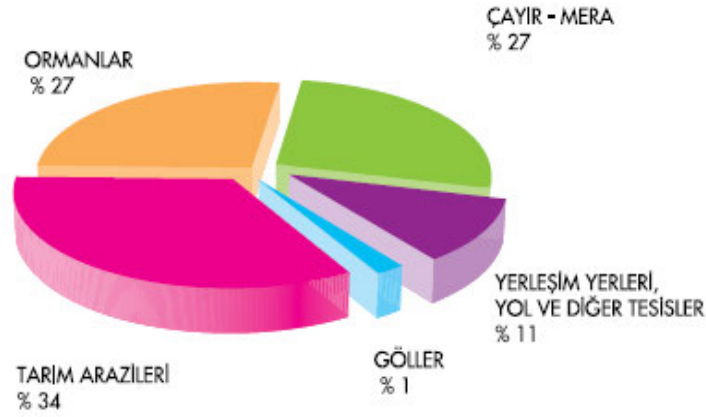
8.3. Türkiye'nin Orman Varlığı

Dünyada bir ülkenin orman bakımından kendine yeterli olabilmesi için topraklarının en az %30'unun verimli ormanlarla kaplı olması gereklidir. Bu oran Türkiye için %27,2'dir. Bu oran dünya normlarına yakındır. Ancak bizim ormanlarımızın %49'u verimsiz ormanlardır. Süratle ülkemizdeki verimsiz ormanların verimli hale getirilmesi gerekmektedir (Anonim, 2007a).

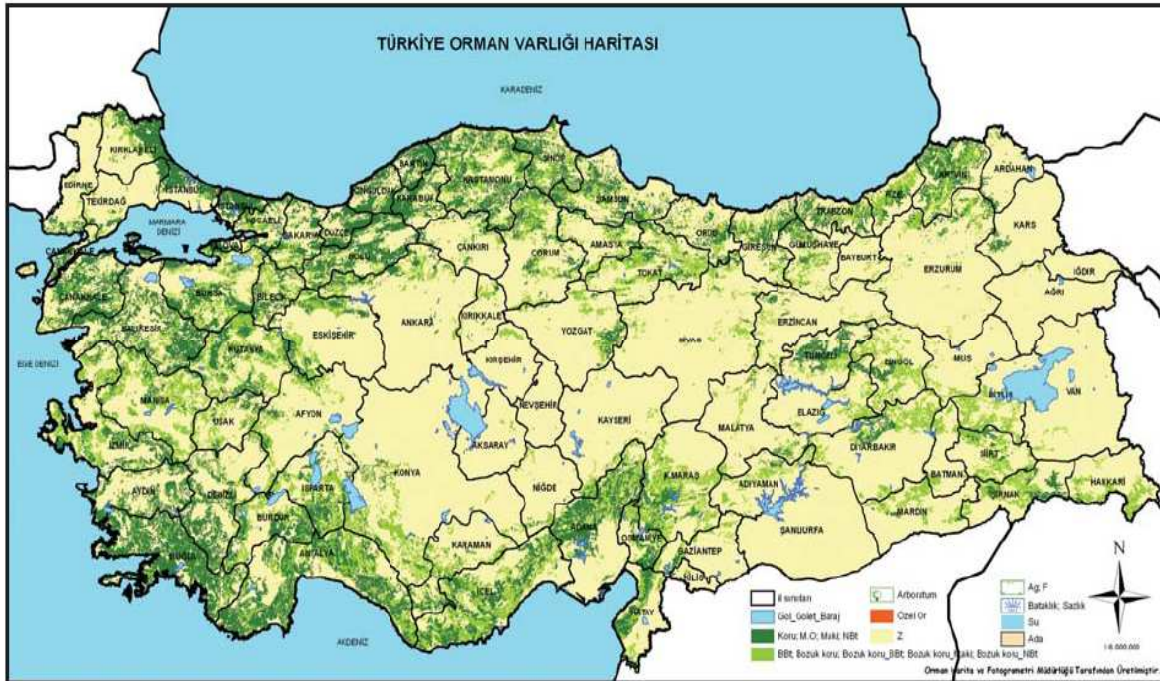
Çevre ve Orman Bakanlığımızın bu konuda oldukça duyarlı olması ve son yıllarda başarılı çalışmalara imza atması önemlidir. Yapılan bu başarılı çalışmalar sayesinde ülkemizde ilk kez orman azalması durdurulmuş ve hatta artmaya başlamıştır. Nitekim 20.2 milyon hektar olan orman

varlığımızın yapılan son envanter çalışmalarında 21.2 milyon hektara çıktığı anlaşılmıştır. Ülkemiz, son yıllarda gerçekleştirilen başarılı projelerle, orman ve yeşil alan oluşturma çalışmalarında dünyada ilk sıralara yükselmiştir. Bu, ülkemiz adına sevindirici bir durumdur.

Türkiye'nin 77.846.000 ha olan toplam arazi varlığının kullanım durumu Şekil 8.2'de, ormanlarımızın yurt sathına dağılım durumu Şekil 8.3'de, bölgelere dağılım durumu ise Tablo 8.1'de verilmiştir. Ülkemizin orman varlığı 21.188.747 hektar olup, toplam alanın % 27,2'sine tekabül etmektedir (Kaynak: Anonim, 2007b).

Şekil 8. 2. Türkiye'de Arazileri Kullanım Durumu

Şekil 8.3. Türkiye orman varlığının yurt sathına dağılım durumu

Tablo 8.1. Türkiye Orman Varlığının Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Karadeniz Bölgesi	Akdeniz Bölgesi	Ege Bölgesi	Marmara Bölgesi	İç Anadolu Bölgesi	Doğu Anadolu Bölgesi	Güneydoğu Anadolu Bölgesi
%24	%20	%18	%15	%11	%8	%4

Çevre ve Orman Bakanlığınca 2008–2012 yıllarını kapsayacak şekilde düzenlenen yeni eylem planı ile beş yılda 2,3 milyon hektar alanın ağaçlandırılması ve ıslahı hedeflenmektedir. Bu eylem planının ana amacının; ülkemizin sahip olduğu orman kaynaklarının sürdürülebilir biçimde ve uluslararası sözleşmeler çerçevesinde çağdaş bir anlayışla halkımızın istifadesine sunulması için vasıflarının iyileştirilmesi ve miktarının artırılması olduğu bildirilmiştir.

Tüm bu çabalara rağmen orman varlığı bakımından kendine yeterli bir ülke değiliz. Çünkü bunun için topraklarımızın en az % 30'unun verimli ormanlarla kaplı olması gerekiyor. Oysa ülkemiz topraklarının % 27,2'si ormanlarla kaplı ve bunun da sadece yarısı verimlidir (Anonim, 2007b).

8.4. Malatya'nın Orman Varlığı

Malatya'nın ormanla kaplı alanı %15,3'dir. Bu değer hem dünya hem Türkiye hem de TRB1 bölge ortalamalarının altındadır (Tablo 8.2). İlimizin dünyanın en önemli kayısı merkezi olması maalesef bu gerçeği değiştirmemektedir. %13 olan kayısı kaplı alanları da dikkate aldığımızda bu oran %28 olmaktadır.

Ülkemiz toprakları, geçmişte hiç şüphesiz daha yeşildi. Anadolu'nun tarih boyunca uygarlıklara beşiklik etmesi bunun en güzel delilidir. Asırlara dayalı hoyrat kullanım bugünkü durumu yaratmıştır. Nitekim 1655 yılında Malatya'ya gelen ünlü seyyah Evliya Çelebi seyahatnamesinde Beydağlarının ormanlarla ve meyve ağaçlarıyla kaplı olduğunu, bu meyvelerin güzelliğinden ve lezzetinden dolayı her yıl Osmanlı Sultanına hediye olarak gönderildiğinden bahsetmiştir.

Tablo 8.2. TRB1 İlleri Orman Alanları

	Orman Arazisi (ha)	İl Arazisi İçindeki Oranı (%)	Bölge Orman Arazisi İçindeki Oranı (%)
Bingöl*	226.842	27,49	29,66%
Elazığ**	130.403	14,2	17,05%
Malatya***	149.128	12	19,50%
Tunceli****	258.500	33	33,80%
TRB1	764.873	20,44	100,00%
Türkiye*****	21.188.747	27,20	-

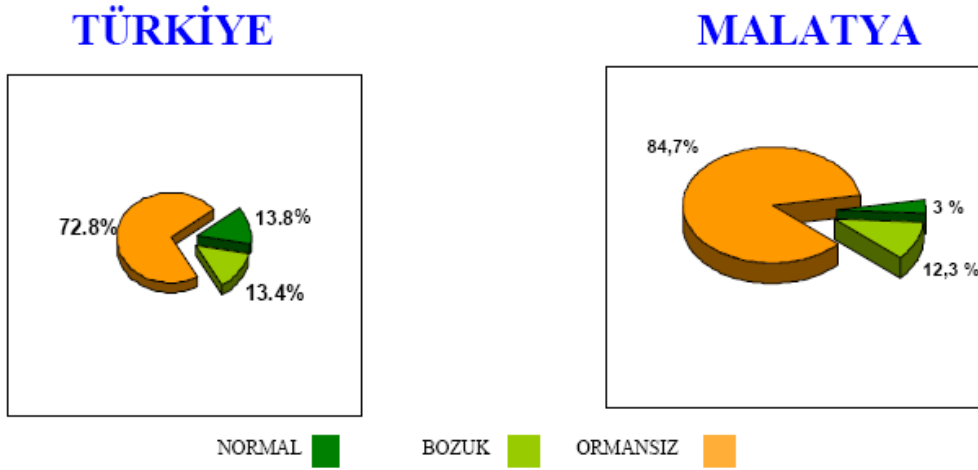
Kaynak: *Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006a; ** Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005;

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2004; *Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2006b;

***** Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010.

Malatya'nın orman varlığı ve nitelik durumu Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Şekil 8.4'de verilmiştir (Anonim, 2008d).

Malatya'da 2006 sonu itibariyle ağaçlandırma, erozyon kontrolü, mera ıslahı, rehabilitasyon ve özel ağaçlandırma olmak üzere toplam 47 640 ha alanda çalışma yapılmıştır. Potansiyel olarak ise ilimizde, üzerinde çalışma yapılması gereken 81 000 ha alan mevcuttur.

Şekil 8.4. Türkiye ve Malatya'nın orman varlığı ve nitelik durumu

Bugün bütün dünya küresel ısınma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Dahası pek çok ülke, kuraklık ve çölleşme tehlikesi altındadır. Tarım topraklarımızda çoraklaşma, orman ve mera alanlarımızdaki tabii yapının bozulması, yanlış arazi kullanımı, toprak kirliliği ve daha önemlisi ülke topraklarımızın %86'lara varan kısmında erozyon ve toprak kaybının var olması gibi gerçekler, ülkemizin çölleşmeden etkilenme ihtimalinin yüksek olduğunun önemli göstergeleridir. Günümüzde yaşanan küresel ısınma ve bunun sonucunda yaşanan iklim değişikliğine karşı alınabilecek en önemli tedbirlerin başında verimsiz ormanların süratle ıslah edilmesi ve uygun yerlerde ağaçlandırma yapılması gelmektedir.

2008-2012 yıllarını kapsayan Ulusal Eylem Planında Malatya için de önemli hedefler mevcuttur. Bu dönemde Malatya'da Orman teşkilatının yapacağı çalışmalardan başka yerel kurum, kuruluş ve kişilerce 2.350 ha ağaçlandırma yapılması öngörülmektedir. Bu, tüm Malatyalılar için önemli bir taahhüt ve görevdir. Ayrıca ilimizin en önemli doğal bölgelerinden biri olan Beydağ'ının 2010 yılı itibariyle ağaçlandırma kapsamı içine alınması Malatya için çok önemli bir kazanım olmuştur.

8.5. Malatya'da Çevre

Malatya toprakları önemli bitki örtüsünden yoksundur. Doğal şartlar ormanların kendi kendisini yenilemesini büyük ölçüde güçleştirdiğinden yer yer bozkırlar ortaya çıkmıştır. Çoğu bozuk nitelikli olmak üzere, meşenin çoğunlukta olduğu yapraklı ormanlar vardır. Malatya yöresinde yayılış gösteren bitkiler (flora) arasında endemik (yaygın) olan türlerin sayısı tespit edilebildiği kadarı ile 132'dir.

Malatya'nın hayvan varlığı (fauna) ayrıntılı olarak belirlenememiştir. Endemik hayvanlarla ilgili net bilgiler bulunmamaktadır. Ayı, Şahin, Doğan, Turaç, Leylek, Porsuk, Gelincik, Kokarca, Kakım, Keklik, Kervan Çulluğu, Yaban Ördeği, Kirpi, Yarasa, Karabatak koruma altına alınan hayvan türleridir.

İlimizde Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiat Anıtı ve Tabiatı Koruma Alanları gibi alanlar bulunmamaktadır. Ancak ilimizin Pınarbaşı bölgesinde bir alan tabiat parkı olarak düzenlenmek üzere belirlenmiştir. Ayrıca Hekimhan Yağca mevkiinde Yaban Hayvanı Üretim İstasyonu oluşturulmuş olup burada dağ keçisi, ceylan ve Anadolu yaban koyunu üretimi yapılmaktadır. İlimizde kişi başına düşen yeşil alan miktarı oldukça az olup 3 m²'nin altındadır. 70'den fazla parkın bulunduğu ilimizde şu ana kadar 800.000 m²'nin üzerinde yeşil alan düzenlenmiştir. Her yıl ortalama 50.000 – 60.000 m² yeni yeşil alanın düzenlendiği şehrimizde yılda ortalama 30.000 adet yeni fidan dikilmektedir (Anonim, 2007d).

8.5.1. Katı Atıklar

İlimizdeki katı atıklar, Malatya Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü kontrolünde Esenlik Ltd Şirketi tarafından toplanmaktadır. Toplanan katı atıklar Malatya-Elazığ Karayolunun 15. km.'sinde yer alan Yassitepe ile Karamıldan Tepesi arasındaki mevcut çöp depolama alanında depolanmaktadır. Çöpler herhangi bir ayırma işlemi yapılmadan karışık olarak toplanıp, mevcut çöp depolama alanında vahşi bir şekilde depolanmaktadır. Bu sahaya günlük 350-450 ton çöp dökülmektedir (Anonim, 2007d). Malatya Belediyesince Malatya - Elazığ yolu üzerinde yeni bir çöp toplama alanı belirlenmiş olup ÇED raporu alınmıştır.

8.5.2. Tıbbi Atıklar

Hastane atıkları (tıbbi atıklar), evsel katı atıkların dışında havada, suda ve toprakta kalıcı özellik gösteren ve ekolojik dengeyi bozan atıklar olduğundan tehlikeli ve zararlı atık sınıfına girmektedir.

Sağlık kuruluşlarında oluşan tıbbi atıklar bu iş için eğitilmiş personel tarafından diğer atıklardan ayrı olarak özel, kırmızı renkli ve üzerinde "Uluslararası Klinik Atıklar" amblemi ve "Dikkat Tıbbi Atık" ibaresi bulunan plastik torbalarda toplanmaktadır. Toplanan bu atıklar hastane içinde tekerlekli ve bu iş için tahsis edilmiş taşıma araçları ile hastane içindeki geçici depo yerine nakledilmektedir. Sağlık kuruluşları, toplanan tıbbi atıkları biriktirmek için geçici depo inşa etmekte ya da aynı işlevi görecektir konteyner bulundurmaktadırlar.

8.5.3. Atıkların Geri Kazanımı ve Değerlendirilmesi

İlimizde oluşan katı atıkların işlenerek içerisinde kağıt, cam, metal ve plastikler gibi kullanılabilir maddeleri ayırmak ve bunları değerlendirmek için ayrıştırma ünitesi kurulmuştur. Günlük 500 ton katı atığı geri kazanım amaçlı ayrıştırma kapasitesine sahip olarak projelenecek tesis mevcut atığın üçte biri kadarını ayrıştırabilmektedir. Bu tesis sayesinde geri kazanım yaparak, doğal kaynaklar korunmuş, enerji tasarrufu sağlanmış, atık miktarı azaltılmış ve ekonomiye katkı sağlanmış olmaktadır (Anonim, 2005a).

8.6. Su Kaynaklarının Korunması Ve Değerlendirilmesi

Su, yaşamın en kritik maddesidir. Dünya'da 1,1 milyar (%18) insan temiz ve sağlıklı içme suyuna erişememekte ve 2,6 milyar (%42) insan ise temel temizlik koşullarından yoksun yaşamaktadır. Dahası, dünyamızda her yıl 25 milyon insan temiz sudan mahrum kaldığı için hastalanarak ölmektedir.

Şu anda yeryüzünde suyun oluşumuna olanak sağlayacak kadar yüksek ısı yoktur. Bu nedenle yeni su moleküllerinin oluşumu imkânsızdır. Dünyada hali hazırda var olan, içtiğimiz, kullandığımız, denizleri, okyanusları oluşturan su, dünyanın oluşumu sırasındaki yüksek sıcaklık sonucu oluşan sudur.

Bu anlamda dünyamızdaki su miktarı sabit olup milyonlarca yıldır hemen hemen hiç değişmemiştir, bundan sonra da değişmeyecektir. Buna karşın dünyamızda yaşayan insan nüfusu sürekli artmaktadır. 1750'li yıllarda yaklaşık 500 milyon insan tarafından paylaşılan su, günümüzde 6 milyardan fazla insan tarafından paylaşılmaktadır. Dahası kişi başına su tüketimi de eski dönemlere göre hızla artmaktadır. Sadece 20. yy da kişi başına su tüketimindeki artış nüfus artışının iki katı olmuştur.

Dünyanın dörtte üçü sularla kaplıdır. Fakat bu suların yüzde 97,5'si tuzlu su, sadece yüzde 2,5'u tatlı sudur. Bu %2,5'lik tatlı suyun ise %1,5'i kutup bölgelerinde ve buzullarda bulunur. Yani insanoğlunun doğrudan yararlanabileceği yer üstü ve yeraltı tatlı su rezervleri toplam dünya rezervinin yalnızca %1'idir.

Bu %1'in %70'i tarımsal sulamada, %22'si sanayide kullanılırken sadece %8'i (%1'in %8'i) içme ve diğer amaçlar için kullanılmaktadır. Bu anlamda tarımda kullanılan suların verimliliği ve kullanılma yöntemleri çok önemlidir.

Türkiye bilinenin aksine su zengini bir ülke değildir. Türkiye'de kişi başına düşen yıllık su tüketimi yaklaşık 1600 m³'dür. Bu rakamla, yaklaşık 800 m³ olan dünya ortalamasının iki katı su tüketmemize rağmen birleşmiş milletlerin sınıflandırmalarına göre ülkemiz su sıkıntısı çeken ülkeler arasında gösterilmektedir.

Bu anlamda Türkiye ne su zengini ne de su fakiri, fakat su sıkıntısı çeken bir ülkedir. DSI'nin yaptığı projeksiyonlara göre 2030 yılında Türkiye'nin nüfusu 100 milyon olacak ve kişi başına düşen su tüketimimiz 1000m³'ün altına inecektir.

Bu durumda Türkiye, Birleşmiş Milletlerin kriterlerine göre su fakiri bir ülke durumuna düşecektir. Zira Birleşmiş Milletler yıllık su tüketimi 2000m³'ün altında olan ülkeleri su sıkıntısı çeken ülkeler olarak kabul ederken, 1000 m³'ün altına düşen ülkeleri su fakiri ülkeler sınıfına dâhil etmektedir. Nitekim Birleşmiş Milletler tarafında yayınlanan "Gelecek İçin Tatlı Su 2003" raporunda Türkiye hakkında "2025 yılından itibaren ciddi su sıkıntısı çekecek ülkelerden biri" ifadesi yer almaktadır.

Tüm bunlar, Türkiye'nin su kaynaklarının korunması ve değerlendirilmesi konusunda ulusal bir projeksiyona sahip olması gerektiğini ortaya koymaktadır

Su meselesinde Malatya söz konusu olduğunda, konuyu daha ayrıntılı, daha kapsamlı ve daha derinlikli düşünmek gerekmektedir. Zira Malatya ve çevresindeki bazı illerle ilgili son yıllarda elde edilen yağış ve diğer iklim verileri hiç de iç açıcı görünmemektedir. Henüz sebebi net olarak anlaşılacakla birlikte Malatya'ya özgü bir yağış kıtlığından ve kuraklıktan söz edilmektedir. Dahası rakamlarda bunu doğrulamaktadır. Malatya'nın son kırk yıllık yağış ortalaması 400 mm iken son on yıllık yağış ortalaması 360 mm'dir.

Elbetteki Malatya'yı güneyden kuşatan Beydağı ile kuzeyden kuşatan Yama dağlarının Akdeniz ve Karadeniz'den gelen yağmur bulutlarını kesici etkisi bilinmektedir. Fakat bu etki son yıllarda özellikle bu bölgede yaşanan kuraklığı tek başına açıklamamaktadır.

Bu anlamda bu sorunla ilgili yapılması gereken ilk şey, Malatya ve çevresinde bu sonuca yol açan sebeplerin araştırılması, ortaya çıkarılması ve bundan sonra gerek su konusunda gerekse diğer konularda ortaya konulacak projeksiyonların bu etki dikkate alınarak ortaya konulmasıdır.

9. MALATYA'DA EKONOMİ

9.1. Türkiye'de Durum (Kalkınma Vizyon ve Stratejisi)

1990'lı yıllar boyunca uygulanan maliye ve para politikalarına bağlı olarak makroekonomik yapıda artan kırılganlıklar, Türkiye ekonomisini istikrarlı büyüme ortamından uzaklaştırmış, yüksek büyüme sağlanan yılları ekonomik daralma veya düşük büyüme oranları takip etmiştir.

1990'lı yıllarda istikrarsız büyüme, yüksek enflasyon, artan kamu açıkları, faiz harcamaları ve borç stoku ile verimsizlik ekonominin temel sorunları olmuştur. Dünyada küreselleşme ve ticaretin serbestleşmesi eğilimlerine bağlı olarak uluslararası rekabet ve ekonomik dönüşüm alanlarında ciddi dönüşümlerin yaşandığı 1990'lı yıllar, Türkiye ekonomisi için maalesef kayıp yıllar olmuştur.

Böyle bir ortamda hazırlanan VIII. Planın ilk yılında derin bir ekonomik kriz yaşanmasına rağmen, sonrasında uygulamaya konulan istikrar programı ve yapısal reformlar ile Türkiye ekonomisinde ciddi bir dönüşüm süreci başlamıştır.

Türkiye ekonomisi VIII. Kalkınma Planının başlangıç yılı olan 2000 yılında yüzde 7,4 oranında büyümüş ancak 2001 krizi neticesinde yüzde 9,5 oranında daralmıştır. Kriz sonrası dönemde ise kararlı bir şekilde uygulanan sıkı maliye ve para politikaları sayesinde makroekonomik istikrarın sağlanması yönünde önemli adımlar atılmış ve yüksek büyüme performansı sağlanmıştır. Nitekim 2002-2005 döneminde GSYİH yıllık ortalama yüzde 7,5 oranında büyümüştür. Bunun sonucunda, 2000 yılında 2.879 dolar olan kişi başına milli gelir, 2005 yılında 5.042 dolara yükselmiştir.

Büyümenin sektörel yapısına bakıldığında, en büyük katkının sanayi sektöründen geldiği görülmektedir. 2001-2005 döneminde tarım sektörü büyümesi yıllık ortalama yüzde 1.1 olurken, sanayi ve hizmetler sektörleri sırasıyla yüzde 5,1 ve 4,3 oranında büyümüştür. Bu gelişmeler sonucunda, tarım sektörünün toplam katma değer içindeki payı azalmaya devam etmiş ve 2000 yılındaki yüzde 14,1 seviyesinden 2005 yılında yüzde 10,3 düzeyine gerilemiştir. Hizmetler sektörünün payı yüzde 62,6'dan yüzde 64,4'e, sanayi sektörünün payı ise yüzde 23,3'ten yüzde 25,4 seviyesine ulaşmıştır.

Uygulanan sıkı para politikasının bütçe disiplini ve yapısal reformlarla desteklenmesi sonucu, enflasyon 34 yıl aradan sonra ilk kez 2004 yılında tek haneli seviyelere inmiş, 2005 yılında yüzde 7,7 olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılında ise tüketici fiyatları endeksi (TÜFE) yüzde 6.40, üretici fiyatları endeksi (ÜFE) ise yüzde 8.87 olarak açıklanmıştır (TÜİK,2010).

Bu sürecin sonunda Türkiye'de ve dünyada son yıllarda yaşanan değişimler de dikkate alınarak hazırlanan ve 2007-2013 yılları arasını kapsayan IX. Kalkınma Planı çerçevesinde Türkiye'nin kalkınma vizyon, ilke ve stratejileri uluslararası gelişmeler ve temel eğilimler doğrultusunda yeniden belirlenmiştir (Anonim, 2008a).

9.1.1. Vizyon

2007–2013 dönemine ilişkin, Türkiye ekonomisine ilişkin geçmiş dönemdeki gelişmeler ile mevcut ekonomik ve sosyal gelişmeler dikkate alınarak hazırlanan Dokuzuncu Kalkınma Planının vizyonu, **“istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen ve AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye”** olarak belirlenmiştir.

9.1.2. Temel İlkeler

Bu vizyona ulaşılırken aşağıdaki ilkeler temel alınacaktır:

1. Ekonomik, sosyal ve kültürel alanlara bütüncül bir yaklaşım esastır.
2. Toplumsal diyalog ve katılımcılık güçlendirilerek, toplumsal katkı ve sahiplenmenin sağlanması esastır.
3. İnsan odaklı bir gelişme ve yönetim anlayışı esastır.
4. Rekabetçi bir piyasa, etkin bir kamu yönetimi ve demokratik bir sivil toplum, gelişme sürecinde birbirini tamamlayan kurumlar olarak işlev görecektir.
5. Kamusal hizmet sunumunda; şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, verimlilik ve vatandaş memnuniyeti esastır.
6. Devletin ticari mal ve hizmet üretiminden çekilerek, politika oluşturma, düzenleme ve denetleme işlevlerinin güçlendirilmesi esas olacaktır.
7. Politikalar oluşturulurken kaynak kısıtı göz önünde bulundurularak önceliklendirme yapılacaktır.
8. Uygulamanın vatandaşa en yakın birimlerce yapılması esastır.
9. Toplumsal yapımızın ve bütünlüğümüzün ortak miras ve paylaşılan değerler çerçevesinde güçlendirilmesi esastır.
10. Doğal ve kültürel varlıklar ile çevrenin gelecek nesilleri de dikkate alan bir anlayış içinde korunması esastır.

9.1.3. Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi

Türkiye’nin IX. Kalkınma planında 2007-2013 yılları arasında geliştirilmesi öngörülen ekonomik ve sosyal gelişme eksenleri ve bu alanlarda hedeflenen başarıların elde edilmesi için yapılması gerekenler Tablo 9.1’de verilmiştir.

Tablo 9.1. Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi (2007-2013)

EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞME EKSENLERİ				
Rekabet Gücünün Artırılması	İstihdamın Artırılması	Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi	Bölgesel Gelişiminin Sağlanması	Kamu Hizmetlerinde Kalite ve Etkinliğin Artırılması
1. Makroekonomik İstikrarın Kalıcı Hale Getirilmesi	1. İşgücü Piyasasının Geliştirilmesi	1. Eğitim Sisteminin Geliştirilmesi	1. Bölgesel Gelişme Politikasının Merkezi Düzeyde Etkinleştirilmesi	1. Kurumlar Arası Yetki ve Sorumlulukların Rasyonelleştirilmesi
2. İş Ortamının İyileştirilmesi	2. Eğitimin İşgücü Talebine Duyarlılığının Artırılması	2. Sağlık Sisteminin Etkinleştirilmesi	2. Yerel Dinamiklere ve İçsel Potansiyele Dayalı Gelişiminin Sağlanması	2. Politika Oluşturma ve Uygulama Kapasitesinin Artırılması
3. Ekonomide Kayıtdışılığın Azaltılması	3. Aktif İşgücü Politikalarının Geliştirilmesi	3. Gelir Dağılımının İyileştirilmesi, Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele	3. Yerel Düzeyde Kurumsal Kapasitenin Artırılması	3. Kamu Kesiminde İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi
4. Finansal Sistemin Geliştirilmesi		4. Sosyal Güvenlik Sisteminin Etkinliğinin Artırılması	4. Kırsal Kesimde Kalkınmanın Sağlanması	4. e-Devlet Uygulamalarının Yaygınlaştırılması ve Etkinleştirilmesi
5. Enerji ve Ulaştırma Altyapısının Geliştirilmesi		5. Kültürün Korunması, Geliştirilmesi ve Toplumsal Diyalogun Güçlendirilmesi		5. Adalet Sisteminin İyileştirilmesi
6. Çevrenin Korunması ve Kentsel Altyapının Geliştirilmesi				6. Güvenlik Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi
7. Ar-Ge ve Yenilikliliğin Geliştirilmesi				
8. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Yaygınlaştırılması				
9. Tarımsal Yapının Etkinleştirilmesi				
10. Sanayi ve Hizmetlerde Yüksek Katma Değerli Üretim Yapısına Geçişin Sağlanması				

9.1.4. Uluslararası Gelişmeler ve Öne Çıkan Temel Eğilimler

Türkiye'nin IX. Kalkınma Planında uluslar arası gelişmeler ve temel eğilimler hakkında aşağıdaki tespitler yapılmıştır. Ancak 2008 yılından itibaren başlayan küresel ekonomik kriz bu dengeleri önemli ölçüde olumsuz olarak etkilemiş, hatta büyüme tahminlerinin yerini küçülme tahminleri almıştır. Aşağıda yer alan temel eğilimler bu durum dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

1. Günümüzde demokratikleşme, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı, düşünce, ifade ve girişim özgürlüğü dünyada ortak değerler olarak benimsenmektedir.
2. Hızla gelişen ve yaygınlaşan bilgi ve iletişim teknolojilerinin de katkısıyla küreselleşme, ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmelerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu süreçte, gerek organizasyon yapılarında gerekse iş yapma biçimlerinde büyük bir değişim gerçekleşmektedir. Geçmişte üretim yapısının ve uluslararası sermayenin akış yönünün belirlenmesinde etken olan ucuz işgücü ve hammadde bolluğu gibi geleneksel faktörler önemini görece yitirken, yerini etkin işleyen bir piyasa mekanizması, kurumsal yapı, gelişmiş bir teknolojik ve ticari altyapıya sahip olma ve pazarın değişen ve gelişen tercihlerini yakından izleyebilmenin önemi artmıştır.
3. Teknolojik gelişimin artan hızı, insanların yaşam biçimlerini ve ilişkilerini derinden etkilemektedir. Küresel bir perspektif kazanmanın ötesinde çok hızlı bir bilgi erişimi olanağına kavuşmuş olması coğrafyayı sınırlayıcı bir unsur olmaktan neredeyse çıkarmıştır. Bilgi yoğun sanayilerin gelişimi ve diğer coğrafyalardaki insan gücünden yararlanma olanaklarının

genişlemesi, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki iyi yetişmiş yeteneklerin önemini küresel bazda artırmaktadır. Bu çerçevede nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi için eğitim olanaklarının genişletilmesi bütün dünyanın üzerinde özenle durduğu temel konu haline gelmiş bulunmaktadır.

4. Gelişmekte olan ülkelerin küresel ortamda rekabetçi konumlarını sürdürebilmeleri ve güçlendirebilmeleri, büyümelerini verimlilik artışlarına dayandırmalarına ve yeni mukayeseli üstünlük alanları yaratabilmelerine bağlıdır. Bu doğrultuda, yenilikçiliğe önem verilmesi, bilim ve teknoloji kapasitesinin artırılması, beşeri sermayenin geliştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin biçimde kullanabilmesi büyük önem taşımaktadır. Önümüzdeki dönemde; biyoteknoloji ve nanoteknoloji gibi alanlar öne çıkmaktadır.
5. Dünya ekonomisindeki canlılığa ve istihdamdaki artışlara karşın işsizlik, pek çok ülkede ve özellikle genç nüfus diliminde sorun olmayı sürdürmektedir. Küresel işgücü verimliliğindeki artış 1995 yılından bu yana yüzde 2 dolayındadır. Tarım küresel istihdamın yaklaşık yüzde 40'ını oluştururken, imalat sanayinde istihdamın son yıllarda daraldığı, yeni iş alanlarının daha çok hizmetler sektörü tarafından yaratıldığı görülmektedir.
6. Dünya genelinde 2000 yılında 1.396,5 milyar dolar düzeyindeki doğrudan yabancı yatırım girişleri, 2004 yılında 648,1 milyar dolara düşmüştür. Söz konusu dönemde gelişmekte olan ülkelerin payı ise yüzde 18,1'den yüzde 36'ya yükselmiştir.
10. Japonya ekonomisi 1990'ların ilk yarısından bu yana yaşadığı durgunluğu, bankacılık alanındaki reformlara ve işgücü piyasasına dönük düzenlemelere bağlı olarak, 2002 yılından itibaren aşma belirtileri göstermeye başlamış ve 2005 yılında yüzde 2,8 büyüme sağlamıştır. Ancak, gelişmiş ülkelerin çoğunda olduğu gibi uzun dönemde Japonya'da da ortaya çıkan nüfus yaşlanmasına bağlı olarak işgücü arzının daralacak ve tasarruf oranlarının düşecek olması nedenleriyle bu ülkenin geçmişteki yüksek büyüme sürecini yinelemesi beklenmemektedir. Nitekim bu ülke için uzun dönem büyüme tahminleri yıllık ortalama olarak ancak yüzde 1 dolayındadır.
11. 1980'li yılların ortalarından itibaren oldukça iyi bir performans sergileyen Güney Kore, Tayland, Endonezya, Malezya gibi bazı Doğu ve Güneydoğu Asya ekonomileri 1997 krizi sonrasında bir ölçüde canlanmıştır. Bu ülkeler 2010 yılına kadar yıllık ortalama yüzde 5-7 arasında büyüme potansiyeli taşımaktadır.
12. 1978 yılında gerçekleştirdiği reformların ardından son çeyrek yüzyıldan beri yılda ortalama yüzde 9 oranında büyüyen Çin ekonomisinin ortaya çıkışı, küreselleşme sürecine damgasını vuran en önemli gelişmelerden biri olmuştur. Çin'de kişi başına gelir 1985 yılında 280 dolar iken, 2005 yılında 1290 dolara yükselmiştir. Bu gelişme sonucunda, son 20 yılda yaklaşık 500 milyon kişinin refah düzeyi günlük 1 dolarlık fakirlik sınırının üzerine çıkmış, ancak gelir dağılımı genelde bozulmuştur.

13. Çin, yabancı sermaye girişine ve ihracata dayalı bir büyüme stratejisi izlemektedir. İhracata dönük doğrudan yabancı yatırımın yanı sıra teknoloji yoğun yatırıma da ağırlık verilmesi bu stratejinin tıkanmadan sürdürülebilmesine imkân sağlamaktadır. Emek yoğun ihracatın gerisinde, çalışma saatlerinin pek çok demokratik ülkeye göre daha uzun ve ücret düzeyinin düşük olması yatmaktadır. Çin'in 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütüne (DTÖ) üye olması, işgücü yoğun sektörler başta olmak üzere tüm ülkeleri, bu arada Türkiye ekonomisini olumsuz etkilemiştir.
15. Çin'de dış ticaret hacmi GSYİH'nın yüzde 70'ine ulaşmıştır. Dolayısıyla, Çin ekonomisinde büyümenin sürdürülebilmesi bakımından ülke nüfusunun yavaş yavaş tüketici haline gelmesi, yani ihracata dayalı büyümenin iç taleple de desteklenmesi önem taşımaktadır. Çin ekonomisinin orta vadede yıllık ortalama yüzde 8 büyüyeceği tahmin edilmektedir.
16. Asya'da son dönemlerde hızlı büyüme gösteren ülkelerden biri de Hindistan'dır. 1991 yılından bu yana uygulamaya konulan yapısal reformlar sonucunda hızlı büyüme sürecine giren Hindistan'ın, halen fiziki altyapıdaki yetersizlik, özellikle enerji yetersizliği ve kamu kuruluşlarının finansal sorunları gibi önemli sorunları aşarak, önümüzdeki dönemde yıllık ortalama yüzde 7 dolayında bir büyüme sağlaması beklenmektedir.
17. Hindistan, yazılım sektöründeki dünya lideri konumunu giderek pekiştirmektedir. Önümüzdeki birkaç on yıl içinde Hindistan'ın geleneksel olmayan hizmet ihracatında dünyanın önde gelen ihracatçılarından biri olması beklenmektedir. Bunun gerisinde, Hindistan'ın uzunca bir dönemdir yüksek eğitime ağırlık vermesi yatmaktadır.
18. Çin ile Hindistan'ın küreselleşme sürecinin gerekli kıldığı yapısal nitelikteki reformları belli bir hızda uygulamaları durumunda, sağlamış oldukları hızlı reel büyüme temposunu uzun dönemde sürdürmelerine ve paralarında ortaya çıkacak değerlenmeye bağlı olarak oluşacak gelir düzeyi itibarıyla dünya ölçeğinde güç haline gelmeleri doğal bir gelişme olacaktır.
19. OPEC ülkeleri dışında en büyük petrol üreticisi olan ve tüm Batı Avrupa'dan Doğuda Çin'e kadar uzanan bir coğrafyanın doğal gaz tedarikçisi olan Rusya'nın bir kaç on yıldır gerilemiş olan küresel rolü yeniden güçlenmeye başlamıştır. Son yıllardaki enerji hammadde fiyatları artışından olumlu etkilenecek potansiyel büyüme hızının üstünde bir performans sağlayan Rusya, sahip olduğu enerji kaynaklarının yanı sıra enerji nakil hatları ile de çok önemli bir ülke konumundadır. Rusya için orta vadeli büyüme tahminleri yüzde 5 dolayındadır.
20. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan, köklü ve ortak dil ve tarih bağlarımızın bulunduğu Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan ve Kazakistan enerji hammaddeleri bakımından zengin rezervlere sahip ülkelerdir. Bu ülkelerin petrol ve doğal gazının gerek Doğu-Batı, gerekse Kuzey-Güney yönünde uluslararası pazarlara ulaştırılmasındaki stratejik konumu nedeniyle Türkiye'nin, önümüzdeki dönemde kilit önemde enerji dağıtım merkezlerinden biri haline gelmesi söz konusudur. Dokuzuncu 5 yıllık plan döneminde, Türkiye'nin bir yandan AB'ye uyum sürecini tamamlaması, diğer yandan da bölgesinde cazibe merkezi haline gelmesi için, komşularıyla iktisadi ve ticari ilişkilerini güçlendirmesi öngörülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin, taraf olduğu İSEDAK, EİT, KEİ, D-8 gibi oluşumlardaki etkinliğini artırması önem taşımaktadır.

9.1.5. Plan Dönemi Sonu Hedef ve Tahminleri

Plan döneminde GSYİH'nın yıllık ortalama yüzde 7 oranında artması ve kişi başına gelirin 2013 yılında 10.100 dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. GSYİH'sı yaklaşık 800 milyar dolara ulaşacaktır. Türkiye'nin planın gerçekleşmesi halinde 2013'de dünyanın en büyük 17'inci ekonomisi olma hedefi şimdiden sağlanmıştır. Raporda plan dönemi sonunda genel ekonomik dengelerle ilgili öngörülen hedefler Tablo 9.2'de, diğer makroekonomik dengelerle ilgili hedefler ise Tablo 9.3'de verilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin 2023 yılı genel hedefi dünyanın en büyük ilk 10 ekonomisi içinde olmaktır.

Tablo 9.2. Plan Dönemi Sonu İçin Öngörülen Genel Ekonomik Hedefler

	<u>2006</u>		<u>2013</u>	2007-2013 Ortalaması Reel Artış Oranı (Yüzde)
	GSYİH İçindeki		GSYİH İçindeki	
	Milyar TL	Pay (Yüzde)	Pay (Yüzde)	
Tarım	54,8	9,9	7,8	3,6
Sanayi	142,9	23,9	27,2	7,8
Hizmetler	354,1	64,2	65	7,3
GSYİH	551,8	100	100	7,0
Toplam Tüketim	449	81,4	76,1	6,8
Kamu	68,8	12,5	9,8	1,6
Özel	380,2	68,9	66,3	7,2
Sabit Sermaye Yatırımları	117,2	21,2	24,2	9,1
Kamu	31,0	5,6	6,0	8,1
Özel	86,2	15,6	18,2	9,4
Toplam Nihai Yurtiçi Talep	566,2	102,6	100,3	7,5
Toplam Yurtiçi Talep	593,4	107,6	103,4	7,2
Mal ve Hizmet İhracatı	161,5	29,3	32,4	11,2
Mal ve Hizmet İthalatı	203,2	36,8	35,8	11,2

Plan döneminde yıllık ortalama yüzde 2,7 oranında istihdam artışı sağlanması beklenmektedir. Yine bu dönemde sanayi ve hizmetler sektörlerinde yıllık ortalama 835 bin kişi gibi dikkate değer oranda yüksek bir istihdam artışı öngörülmekte, işsizlik oranının dönem sonunda yüzde 7,7'ye düşürülmesi beklenmektedir.

2005 yılında 73,4 milyar dolar düzeyinde gerçekleşen ihracatın, plan dönemi boyunca yıllık ortalama yüzde 14,2 oranında artış göstererek 2013 yılında 210 milyar dolara ulaşması hedeflenmektedir. İthalatın da yıllık ortalama yüzde 11 oranında artış göstermesi ve 2013 yılında 275 milyar dolara ulaşması öngörülmektedir. Plan dönemi sonunda dış ticaret hacminin yaklaşık 470 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Yine, 2005 yılında yüzde 9 olan dış ticaret açığının GSYİH'ya oranının 2013 yılında yüzde 5,6'ya ineceği tahmin edilmektedir. Bu çerçevede, cari işlemler açığının GSYİH'ya oranı ise 2005 yılındaki yüzde 6,4 seviyesinden, plan dönemi sonunda yüzde 3 seviyesine gerileyecektir.

Tablo 9.3. Diğer Makroekonomik Göstergeler

	2006	2013	2007-2013 Yıllık Ortalama Yüzde Artış
Üretim Faktörleri Artışı, %			
İstihdam Artışı	2,3	3,3	2,7
Sermaye Stoku Artışı	4,3	5,6	4,8
TFV Artışı	1,5	2,2	2,3
Üretim Faktörlerinin Büyümeye Katkıları, %			
İstihdam	27,0	35,1	29,4
Sermaye Stoku	34,8	36,3	33,6
TFV	38,2	28,6	37,0
GSYİH, Cari Fiyatlarla, Milyar TL	551,8	1145,5	---
GSYİH, Cari Fiyatlarla, Milyar \$	380,5	797,4	---
Kişi Başına GSYİH,\$	5.215	10.099	9,9
Kişi Başına GSYİH, SAGP, \$	5.215	15.332	8,3
Dış Ticaret			
İhracat f.o.b. , Milyar \$	83,1	210	14,2
İthalat c.i.f. , Milyar \$	133,3	275	10,9
Dış Ticaret Dengesi,Milyar \$	-38,1	-45	---
Dış Ticaret Hacmi/GSYİH, %	54,4	59	---
Turizm Gelirleri, Milyar \$	19,6	36	9,3
Cari İşlemler Dengesi/GSYİH , %	-7,3	-3,0	---
Doğrudan Yabancı Sermaye Girişi, Milyar \$	17,0	12,0	12,1*
Fiyatlar			
TÜFE Artışı, Yıl Sonu	5,0**	3,0	---

*Yıllık ortalama doğrudan yabancı sermaye girişi rakamıdır.

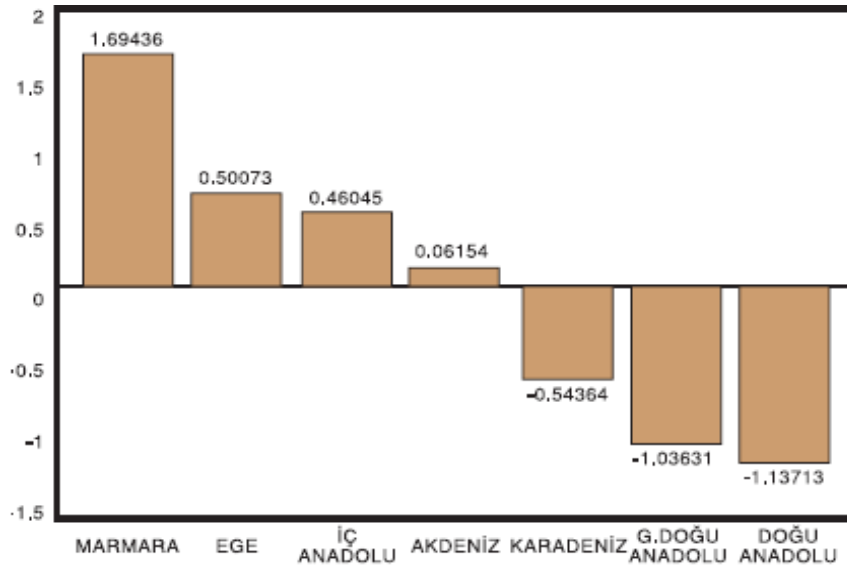
**2006 yılı Program hedefi korunmuştur.

9.2. Doğu Anadolu Bölgesi ve Malatya

9.2.1. Bölgeler Arası ve Bölge İçi Gelişmişlik Farkları

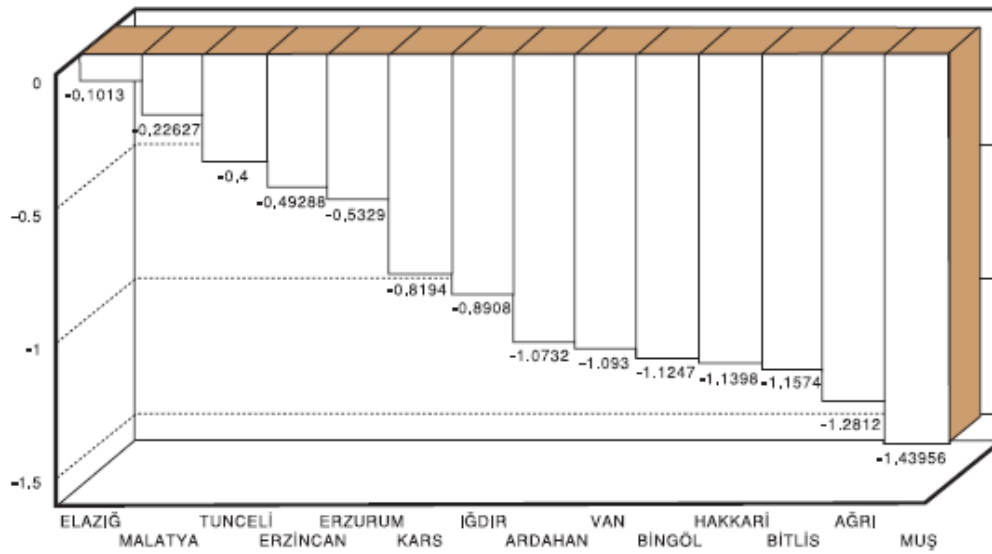
Ülkemizdeki bölgeler arası gelişmişlik farkı önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Hemen tüm kalkınma planlarında özellikle üzerinde durulmasına ve tedbirler öngörülmesine rağmen, bu konuda önemli bir mesafe alınamamıştır. Bu durum ülkemizde yaygın bir şekilde yaşanan göçlerin de en temel sebeplerinden biridir. Doğu Anadolu Bölgesindeki tüm iller (16 il) sosyoekonomik göstergeler ve ülke ekonomisine sağladıkları katma değer açısından geriye gitmeye devam etmektedirler. Bu gerçekten üzüntü verici bir durumdur. Bölgeler arası gelişmişlik farkı azalacağına her geçen gün artmaktadır.

Türkiye'nin gelişmemiş bölgeleriyle (Doğu ve Güneydoğu Anadolu) gelişmiş bölgeleri (Marmara ve Ege) arasındaki kalkınmışlık farkları önemli ölçüde belirginleşmeye ve aradaki fark azalması gerekirken artmaya devam etmektedir. Bölgelerin kalkınmışlık indeks değerlerine bakıldığında bu durum açıkça görülmektedir (Şekil 9.1). Bölgeler arasındaki farklılıkların tamamen ortadan kaldırılması coğrafya, iklim vb doğal şartlardan dolayı mümkün değildir. Ancak bunun makul bir seviyeye düşürülmesi, ülkemiz için kaçınılmaz bir zorunluluk halini almıştır. Bu aşamadan sonra bu sorunun aşılması sıradan desteklerle imkân dışı olup ancak ilgili bölgelere yönelik “şok” niteliğindeki güçlü destek uygulamalarıyla mümkün olabilir.

Şekil 9. 1. Bölgeler Arası Gelişmişlik Farkları (TÜİK, 2008c)

Malatya'nın da içinde bulunduğu Doğu Anadolu Bölgesi, ülke ekonomisine en az katkı sağlayan bölge durumuna gelmiştir. Bölgenin gelişmişlik açısından son sıraya gerilemesinin elbette birçok sebebi olabilir. Ancak en önemli sebeplerden biri Doğu Anadolu Bölgesi'nde bir türlü bir Gaziantep, bir Kayseri, bir Samsun'un ortaya çıkamamasıdır. Doğu Anadolu Bölgesinde Malatya'da dâhil hiçbir şehir bunu gerçekleştirememiştir. Bölgedeki illerin gelişmişlik indekslerini gösteren Şekil 9. 2 incelendiğinde bu açıkça görülmektedir. Doğu Anadolu Bölgesinin illeri ile ülkemizin gelişmiş illeri arasındaki fark açılmaya devam etmektedir. Dahası bölgedeki illerin kendi aralarında da ciddi farkların oluşmaya başladığı görülmektedir.

Şekil 9. 2. Doğu Anadolu Bölgesi'nin Gelişmişlik İndeks Değerleri (MÜSİAD, 2008a)

Türkiye'nin on altı ilini kapsayan Doğu Anadolu Bölgesi, uzun yıllardır göç vermeye devam etmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) açıkladığı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre, bölge nüfusu 2000 yılı sayımına nispetle 2007 yılında 501 bin 710 kişi azalmıştır.

Bunun anlamı bölgenin her yıl 70-80 bin civarında göç verdiğidir. Erzincan %33 oranıyla en fazla göç verirken, bunu ikinci sırada %32 oranıyla Gümüşhane izlemektedir. Bölgede 12 ilin nüfusunda azalma yaşanırken sadece 4 ilde (Ağrı, Bingöl, Hakkâri ve Van) artış olduğu belirlenmiştir. Yaşanan göçün en büyük sebepleri arasında zayıf ekonomik yapı, işsizlik ve bölgenin zorlu kış şartları öne çıkmaktadır.

AB hibe projelerinin "coğrafi odaklanma" koşulu ve DPT'nin "Stratejik Çerçeve Uyum Belgesi" çalışmaları doğrultusunda Türkiye'de 12 ilin cazibe merkezi olarak belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Bu iller Malatya, Elazığ, Erzurum, Van, Diyarbakır, Gaziantep, Kayseri, Konya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa ve Trabzon'dur. Bu illerden dördü Doğu Anadolu Bölgesi'nin göreceli olarak en gelişmiş illeridir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı içinde de yer alan cazibe merkezleri yaklaşımı, bu illerin aynı zamanda birbirleriyle olan ilişkilerinin ve ulaşım ağlarının güçlendirilmesini öngörmektedir. Yapılan

planlara göre, tespit edilen 12 cazibe merkezinin 2015 yılına kadar Ankara, İstanbul ve İzmir'in alt metropollerini olması hedeflenmektedir. Böylece bu merkezler, göçleri masseden ikincil gelişme bölgeleri olarak ortaya çıkacaktır.

9.3. TRB1 Bölgesi ve Malatya

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci doğrultusunda, 2002/4720 no'lu kararname gereğince, DPT ve TÜİK tarafından üç ayrı düzeyde İstatistikî Bölge Birimi oluşturulmuştur. Buna göre Düzey 1 olarak 12, Düzey 2 olarak 26 ve Düzey 3 olarak da 81 İstatistikî Bölge Birimi tanımlanmıştır. Söz konusu sınıflandırma Harita 9.1'de verilmiştir. Bingöl, Elazığ, Malatya ve Tunceli illerinden oluşan TRB1 Bölgesi, TRB olarak isimlendirilen Düzey 1 Ortadoğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır (FKA, 2010).

Harita 9.1. İBBS Düzey 2 Bölgeleri

TRB1 Bölgesi, DAP kapsamı içinde yer almaktadır. DAP bünyesinde belirlenen dört cazibe merkezinden ikisi olan Malatya ve Elazığ bölgede yer almaktadır. DAP kapsamındaki bölgeler içinde önemli bir konuma sahip olan TRB1 Bölgesi'nin, DAP'ın hayata geçmesiyle birlikte daha da önem kazanacağı düşünülebilir.

TRB1 Bölgesi, Türkiye yüzölçümünün yaklaşık %4,7'sini, ülke nüfusunun ise 2009 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre %2,3'ünü oluşturmaktadır. Türkiye'nin doğusunda yer alan bölge, talep merkezlerine ve limanlara görece uzaktır. Bunlar, bölgede ekonominin gelişmesini engelleyen önemli faktörlerdir. DPT tarafından 2003 yılında yayınlanan "İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması" çalışmasına göre 81 il içinde Elazığ 36., Malatya 41., Tunceli 52., Bingöl 76. sırada yer almıştır. Kişi başına düşen gayri safi katma değer bakımından 26 bölge içinde bölge 20. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2010a). Bölgenin ülkeye ekonomik katkısının ortalamadan düşük olduğu bu göstergelerden anlaşılmaktadır (FKA, 2010).

Türkiye nüfusunun %2,3'ünü oluşturan bölgede, Malatya 740.643 kişi ile en fazla nüfusa sahip iken Tunceli 83.061 kişilik nüfusla en az nüfusa sahip ildir. 2009 yılı itibariyle TRB1 bölgesinde yüz bin kişi başına düşen şirket ve kooperatif sayısı Türkiye ortalaması 66, Malatya 34, Elazığ 42, Bingöl 28, Tunceli 22 dir (FKA, 2010).

Ekonomik faaliyetler açısından bakıldığında 2002 TÜİK işyeri sayım sonuçlarına göre bölgede toplam 32.087 adet işletme olup bunların %44,7'si Malatya'da, %38,7'si Elazığ'da, %10,7'si Bingöl ve %6,1'inin de Tunceli'de bulunduğu görülmektedir (FKA, 2010).

TRB1 bölgesi il ve ilçeleriyle birlikte Harita 9.2'de görülmektedir. Haritada görüldüğü gibi Malatya merkez dâhil 14 ilçe; Elazığ 11 ilçe, Tunceli ve Bingöl ise 8'er ilçeden oluşmaktadır. TRB1 bölgesindeki toplam 41 ilçenin, sosyoekonomik gelişmişlik açısından Türkiye'nin toplam 872 ilçesi arasındaki sıralamaları Tablo 9.4'de verilmiştir.

Harita 9.2. TRB1 Bölgesi İl ve İlçeleri

Tablo 9.4. İlçelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıraları, 2004

36. ELAZIĞ		41. MALATYA	
Merkez	71	Merkez	37
Ağın	233	Yeşilyurt	353
Keban	323	Arapgir	437
Kovancılar	429	Battalgazi	493
Karakoçan	599	Hekimhan	598
Maden	615	Darende	627
Alacakaya	626	Doğanşehir	654
Sivrice	687	Akçadağ	675
Baskil	691	Kuluncak	708
Palu	757	Yazıhan	731
Arıcak	831	Kale	744
		Arguvan	748
		Doğanyol	750
		Pütürge	823
52. TUNCELİ		76. BİNGÖL	
Merkez	97	Kiğı	276
Hozat	340	Merkez	344
Ovacık	377	Yayladere	414
Pülümür	432	Yedisu	779
Nazımiye	510	Genç	800
Çemişgezek	518	Solhan	819
Pertek	586	Karlıova	820
Mazgirt	711	Adaklı	841

Kaynak: DPT, 2004.

Tablo 9. 4 incelendiğinde il merkezleri ile ilçeler arasında önemli düzeyde sosyoekonomik gelişmişlik farklılıkları göze çarpmaktadır. Bu farkın en belirgin şekilde gözlemlendiği il Malatya'dır. Malatya il merkezi, gelişmişlikte 37. sırada yer almasına rağmen, ilçelerin en gelişmiş olan Yeşilyurt ancak 353. sırada, Pütürge ise 823. sırada yer alabilmektedir. Diğer bir dikkat çekici husus ise, Bingöl şehir merkezinin, Kiğı ilçesinden ve gerek bölgedeki gerekse bölge dışındaki pek çok ilçeden daha az gelişmiş olmasıdır. İl merkezlerindeki gelişmenin ilçelere yayılmaması ve bazı merkez ilçelerin diğer ilçelerden daha az gelişmiş olması durumları, bölge içi gelişmişlik farklarının yüksekliğini ortaya koymaktadır (FKA, 2010).

Bölgelerarası gelişmişlik farkı konusunda merkezi yönetime, il ve bölge içi gelişmişlik farkları konusunda ise yerel yönetimlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Doğal şartlar, iklim ve bulunulan coğrafya gibi gelişmişliği doğrudan etkileyen faktörler dikkate alındığında bu farkların tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir. Esas olan azaltılması ve mevcut durumdaki uçurumun giderilmesidir. Ancak hem il ve bölge içi, hem de bölgelerarası farkın mevcut durumu dikkate alındığında bu farkın kolay kolay ve sıradan tedbirlerle giderilemeyeceği ortadadır. Bunun sağlanması şok niteliğinde hatta paradigma değişikliği boyutunda tedbirler gerektirecektir. Zira yıllardır alınan tedbirler bu farkı kapatmak ya da azaltmak yerine artırmıştır.

Bu aşamadan sonra yapılması gereken bölgenin derinlikli bir analize tabi tutularak, mevcut kaynakların neler olduğu, bölge potansiyelinin nasıl harekete geçirileceği, bunun için neler yapılması gerektiği, bölgeyi bekleyen fırsat ve tehditler ile diğer özelliklerin ortaya konulması daha sonra ise buna yönelik proje ve programlarının uygulanmaya geçirilmesidir. Bu çerçevede Fırat Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan Bölge Planı çalışması önemli bir adım olup bu konuda bir başlangıç niteliği taşımaktadır.

TRB1 Bölgesi ‰ 1,5 yıllık nüfus artış hızı ile, ‰ 14,5 olan ülke yıllık nüfus artış hızının oldukça altında bir orana sahip olup yıllık nüfus artış hızı bakımından 26 bölge içinde 24. sıradadır. Elazığ ve Malatya pozitif yıllık nüfus artış hızına sahip iken Bingöl ve Tunceli negatif oranlara sahiptir. 2009 yılı verilerine göre ‰ -40 yıllık nüfus artış hızına sahip olan Tunceli Türkiye'nin en yüksek yıllık nüfus azalış hızına sahip ilidir. Bölge illerinin tamamı dışarıya göç vermekte olup, bölge ‰ -6,3 olan net göç hızı ile 26 bölge arasında 22. sıradadır. Malatya ‰ -3,3 olan net göç hızı oranı ile bölgenin en az göç veren ili olurken, ‰ -25,0 net göç hızı oranına sahip olan Tunceli bölgenin dışarıya en fazla göç veren ilidir (FKA, 2010). Bölge illerinin nüfus göstergeleri ve Türkiye ortalamaları ile karşılaştırması Tablo 9.5'de verilmiştir.

Tablo 9. 5. TRB1 Nüfus Göstergeleri, 2009-2010

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Nüfus Yoğunluğu (Kişi/km ²) -2010	31	72	63	10	45	96
Şehirleşme Oranı (%) -2010	54,1	72,5	64,8	62,0	65,6	76,3
Yıllık Nüfus Artış Hızı (‰) -2010	-2,25	3,59	5,13	-79,69	-0,74	15,88
Net Göç Hızı (‰) -2009	-14,5	-3,8	-3,3	-25,0	-6,3	--

Kaynak: TÜİK, 2010a.

Bölgedeki en yüksek şehirleşme oranı %72.5 ile Elazığ'a ait olup, Elazığ bu oran ile %76.3 olan Türkiye ortalamasına yakın bir seviye yakalamıştır.

TRB1 Bölgesi'nde yerel yönetimlerin yanı sıra çok sayıda kamu kurumunun il temsilcilikleri ile bazı merkez teşkilatlarının Bölge Müdürlükleri de yer almaktadır. Bölgede, Tapu ve Kadastro 16. Bölge Müdürlüğü (Elazığ), Devlet Malzeme Ofisi Bölge Müdürlüğü (Elazığ), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Bölge Müdürlüğü (Elazığ, Malatya), D.S.İ 9. Bölge Müdürlüğü (Elazığ), Orman Bölge Müdürlüğü (Elazığ), Meteoroloji Bölge Müdürlüğü (Elazığ, Malatya), Karayolları 8. Bölge Müdürlüğü (Elazığ), MTA Orta Anadolu 4. Bölge Müdürlüğü (Malatya), Vakıflar Bölge Müdürlüğü (Malatya), Türkiye Futbol Federasyonu Bölge Müdürlüğü (Malatya), TCDD 5. Bölge Müdürlüğü (Malatya), MİT Doğu Anadolu Bölge Müdürlüğü (Malatya), KOSGEB Hizmet Merkezi Müdürlüğü (Malatya), TÜİK Bölge Müdürlüğü (Malatya) bulunmaktadır.

9.4. Malatya'nın Sosyoekonomik Göstergeleri

1996, 2003 ve 2010 yıllarında yapılan ve Türkiye'nin bütün illerinin sosyoekonomik açıdan sıralamaya tabi tutulduğu üç araştırmanın sonuçları Malatya'nın da içinde bulunduğu TRB1 illeri açısından Tablo 9.6'da verilmiştir. Her üç çalışmada da aynı araştırma yöntemi ve aynı analiz tekniği kullanılmış ve bütün iller sosyoekonomik gelişmişlik açısından sıralamaya tabi tutulmuştur.

Tablo 9. 6. Malatya ve Diğer TRB1 İllerinin Gelişmişlik Sıralaması

İller	Gelişmişlik Sıralaması (1996)	Gelişmişlik Sıralaması (2003)	Gelişmişlik Sıralaması (2010)
Elazığ	33	36	46
Malatya	38	41	47
Tunceli	60	52	63
Bingöl	73	76	75

Kaynak: Dinçer vd., 1996; Dinçer vd., 2003; Yıldız vd., 2010.

Yukarıdaki sonuçlara göre Malatya, Türkiye'deki illerin gelişmişlik sıralamasında 1996 ile 2003 arasında üç sıra, 2003 ile 2010 arasında ise altı sıra olmak üzere toplamda dokuz sıra gerilemiştir. Özellikle 2010 yılı sonuçları Malatya'nın sosyoekonomik göstergeler açısından 1996 yılına göre gerilemeye devam ettiğini göstermektedir. Dahası Malatya, Türkiye'de 2003 ile 2010 arasında diğer illere kıyasla en fazla geriye giden 13 ilden biridir. Malatya'nın net göç hızı negatif olmasına rağmen sıralamada düşüş göstermesi durumu daha da kötüleştirmektedir (Yıldız vd., 2010).

Ancak bir hususa dikkat çekmek gerekir. Burada bir gerilemeden bahsedilmesi Malatya'nın gelişmediği, yerinde saydığı hatta eskisinden daha geriye gittiği anlamına gelmez. Elbetteki bütün iller gibi Malatya'da her geçen gün daha iyiye gidiyor ve kendi içinde dikey bir gelişme gösteriyor. Burada

bahse konu olan gerileme, diğer illerle karşılaştırıldığında ortaya çıkan bir gerilemedir. Bu sonuçlar, ülkemizdeki bütün illerin bir gelişim süreci içinde olduğunu fakat bazı illerin bazı illerden daha hızlı ve daha çok geliştiği ve sıralamada öne geçtiği şeklinde okunmalıdır.

DPT'nin "Stratejik Çerçeve Uyum Belgesi" çalışmaları doğrultusunda Türkiye'de 12 ilin cazibe merkezi olarak belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Bu illerden biri de Malatya'dır. Yukarıdaki tablo dikkate alındığında Malatya'nın bu hedefi nasıl yakalayacağı anlamlı bir soru olarak ortada durmaktadır.

9.5. Malatya Ekonomisinin Sektörel Dağılımı

Malatya ilinde belli sektörlerin toplam hasıla içindeki payları Türkiye ortalamasıyla karşılaştırmalı olarak Tablo 9.7'de verilmiştir.

Tablo 9.7. Tarım, Sanayi ve Hizmet Sektörlerinin GSYİH Payları

Sektör	GSYİH'si İçindeki Payı (%)	
	Malatya (2001)	Türkiye (2005)
Tarım	13,3	10,3
Sanayi	27,7	25,4
Hizmetler	59,0	64,4

Kaynak: BİLSAM, 2009.

Malatya'nın tarım, sanayi ve hizmetler sektörünün GSYİH içindeki payları genel anlamda Türkiye ortalamasıyla paralellik arz etmektedir. Bununla birlikte Malatya tarımda ve sanayide Türkiye ortalamasının biraz üzerinde, hizmetler sektöründe ise biraz altındadır. Ancak Malatya'ya ait değerlerin 2001 yılına, Türkiye ortalama değerlerinin ise 2005 yılına ait olduğu unutulmamalıdır.

9.6. Malatya'nın Kamu Yatırımlarından Aldığı Pay

Malatya'nın son yıllarda kamu yatırım tahsislerinden aldığı paylar Türkiye ortalamasıyla karşılaştırmalı olarak Tablo 9.8 ve 9.9'da verilmiştir.

Tablo 9. 8. Kamu Yatırım Tahsisleri (2003-2009) (2009 Yılı Fiyatlarıyla)

İller	Yatırım Tutarı* (Milyon TL)	Ödeneğin Türkiye İçinde Dağılımı (Yüzde)	Kişi Başına Ödenek Miktarı (TL)
Malatya	604	0,7	823
Türkiye	92.278	100,0	1.290

Kaynak: DPT * Birden fazla ili kapsayan kamu yatırım projeleri yatırım tutarına dâhil edilmemiştir.

Tablo 9. 9. 2005–2009 KÖYDES Projesi

İller	Ayrılan Ödenek Tutarı (Milyon TL)	Ödeneğin Türkiye İçinde Dağılımı (Yüzde)
Malatya	85	1,6
Türkiye	5.200	100

Kaynak: DPT

2003-2009 yılları arası kamu yatırımı tahsislerinde Malatya'nın aleyhine bir durum göze çarpmaktadır. Türkiye'de kişi başına ortalama 1290 TL yatırım yapılmışken, Malatya kişi başına 823 TL yatırım almıştır. Malatya nüfus olarak Türkiye'nin %1'ini oluştururken yapılan yatırımların ancak % 0,7'sini alabilmiştir. Oysa bölgesel kalkınmışlık farklarının ortadan kaldırılması için ortaya konulan çabalar da dikkate alındığında, Malatya'nın Türkiye ortalamasının üstünde yatırım alması beklenirdi.

Bunun yanı sıra KÖYDES Projesinde Malatya'nın payı Türkiye ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Zira Türkiye'deki toplam köylerin %1.44'ü Malatya'da iken KÖYDES projesine ayrılan toplam kaynağın %1.6'sı Malatya'ya ayrılmıştır.

9.7. Malatya'nın Cazibe Merkezi Olma Potansiyeli

Malatya 2007–2013 yılları arası yani IX. Kalkınma Planı Döneminde AB hibe kredilerinin öncelikli olarak verileceği 12 cazibe merkezinden biri olarak belirlenmiştir. Malatya'nın cazibe merkezi olmasında en önemli rolü organize sanayi bölgelerinin üsteleneceği düşünülmektedir. İlimizde hâlihazırda dört sanayi bölgesi bulunmaktadır.

Malatya; bir şehrin gelişimi için gerekli altyapıyı oluşturan; kara yolu, demir yolu, hava yolu ulaşımları ile iletişim ve enerji kaynakları açısından yeterli imkânlarla sahiptir. Dahası Malatya organize sanayi bölgeleri ve istihdam imkânları ile birlikte kamu teşvik ve ilgisine de mazhar olan bir şehirdir.

Bu özellikleri dikkate alındığında Malatya'nın coğrafi açıdan iyi bir konumda olduğu söylenebilir. Bölgeler arası kesişme noktasında olması ve bir transfer şehri özelliği göstermesinden dolayı Malatya sosyal yapı açısından da çeşitlilik ve zenginlik gösterir.

1985'ten itibaren özellikle sanayide sağladığı başarılarla Malatya, bölgesindeki diğer tüm illerin toplamından daha fazla sanayi üretimi yapan ve bölgenin en gelişmiş şehri kabul edilen noktaya gelmiştir. Bu yüzdendir ki doğusundaki illerden yoğun göç almaktadır. Fakat Malatya'nın bu başarısı ve gelişmişliği coğrafi bölgesine göredir ve görecelidir. Yakın komşuları olan Kayseri, Antep, Adana gibi şehirler dikkate alındığında bu illerle benzer potansiyele sahip olan Malatya'nın bu illere benzer bir çıkış yapamaması düşündürücü ve analize muhtaçtır.

Malatya; çözmesi gereken birçok sorununun varlığına rağmen, günümüzde tekstil ve gıda ağırlıklı sanayisi, kayısı ağırlıklı tarım sektörü ve sağlık ağırlıklı hizmet sektörü ile bölge ve ülke

ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda ülkemizin birçok bölgesinde önemli çıkışlar yapan ve bölgelerinin lokomotifi olan illerin yaptığının bir benzerini Doğu Anadolu’da yapma potansiyeli en yüksek olan il Malatya’dır ve bu yönüyle cazibe merkezi olmayı hak etmektedir.

Bölgesel gelişmeyi benzer özellik, potansiyel ve sorunlara sahip olan illeri bir araya getirerek beraber gerçekleştirmek amacıyla ülkemizde 26 yerde kurulan Bölge Kalkınma Ajanslarından biri olan “Fırat Kalkınma Ajansı”nın Malatya’da kurulmuş olması, Malatya ve diğer iller için anlamlı ve önemli bir fırsat olmuştur. Zira Malatya, zengin kültürel yapısı, farklılıkları massedebilen sosyal dokusu ve hoşgörülü insan yapısıyla bölgeyi bir bütün olarak daha iyi kuşatacaktır. Bu dört ilimiz birbirlerinin birikiminden faydalanmak ve ortak bir gelişmeyi beraberce sağlamak için her alanda işbirliği yapmalıdır.

9.8. Malatya’da Dış Ticaret (İhracat ve İthalat)

Malatya her yıl ortalama 200-250 milyon dolar ihracat, 50-60 milyon dolar ithalat gerçekleştirmektedir. Malatya’nın ihracatının ithalatını karşılama oranı oldukça yüksektir. Bu özellik, Malatya ihracatının ülke ihracatından ayrılan yönüdür. Türkiye ortalama 120 milyar dolarlık ihracatı 60 milyar dış ticaret açığıyla yani yaklaşık 180 milyar dolar ithalat karşılığında yaparken, Malatya kendi ihracatını 150-200 milyon dolar dış ticaret fazlasıyla yapmaktadır.

Malatya’nın dış ticaret rakamları Tablo 9.10’da, en çok ihracat ve ithalat yapılan ülkeler Tablo 9.11’de, en çok ihraç edilen ürünler Tablo 9.12’de, en çok ithal edilen ürünler Tablo 9.13’de, kişi başına ihracat ve ithalat rakamları Tablo 9.14’de, ihracatçı firma sayısı Tablo 9.15’de, ithalatçı firma sayısı Tablo 9.16’da, TRB1 bölgesi illerle karşılaştırmalı olarak ihracat rakamları Tablo 9.17’de, İthalat rakamları Tablo 9.18’de, ana sektörler ihracat rakamları Şekil 9.3’de, kuru meyve ve mamulleri hariç ana sektörler ihracat rakamları TRB1 illeriyle karşılaştırmalı olarak Şekil 9.4’de verilmiştir.

Tablo 9.10. Malatya’nın Dış Ticaret Göstergeleri

	2007	2008	2009
İhracat (Milyon \$)	181	256	221
Değişim (%)	19,9	41,4	-13,7
İthalat (Milyon \$)	57	56	47
Değişim (%)	29,5	-1,8	-16,1
Dış ticaret dengesi (Milyon \$)	124	200	174
Dış ticaret hacmi (Milyon \$)	238	312	268
İhracat / İthalat karşılama oranı	317,5	457,1	470,2

Tablo 9.11. En Çok İthalat ve İhracat Yapılan Ülkeler (2009)

İhracat (Milyon \$)	220,9
Rusya Federasyonu	35,1
A.B.D.	26,7
Almanya	23,8
Fransa	13,7
İngiltere	9,3
İtalya	8,8
Diğerleri	103,5
İthalat	46,6
A.B.D.	8,7
Çin	5,5
Almanya	3,9
Rusya Federasyonu	3,2
Yunanistan	2,4
Türkmenistan	2,0
Diğerleri	20,9

Tablo 9.12. En Fazla İhraç Edilen Ürünler

Maddeler (USTS, 3.Rev)	İhracat (Milyon \$)
Toplam	220,93
Gıda Ürünleri ve İçecek	163,34
Tarım ve Hayvancılık	31,09
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	9,16
Tekstil Ürünleri	6,14
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat	3,95
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	1,72
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Elektrikli Makine ve Cihazlar	1,55
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri	0,77
Metal Eşya Sanayi (Makine ve Teçhizatı Hariç)	0,75
Mobilya ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Diğer Ürünler	0,62
Giyim Eşyası	0,54
Kimyasal Madde ve Ürünler	0,48
Ana Metal Sanayi	0,26
Ağaç ve Mantar Ürünleri (Mobilya Hariç); Hasır vb. Örülerek Yapılan Maddeler	0,20
Taşocakçılığı ve Diğer Madencilik	0,09
Diğer	0,27

TÜİK Malatya Bölge Müdürlüğü, 2009

Tablo 9.13. En Fazla İthal Edilen Ürünler

Maddeler (USTS, 3.Rev)	İthalat (Milyon \$)
Toplam	46,65
Kimyasal Madde ve Ürünler	11,99
Tarım ve Hayvancılık	11,36
Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri ve Nükleer Yakıtlar	8,91
Ana Metal Sanayi	3,98
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat	3,31
Gıda Ürünleri ve İçecek	2,63
Tekstil Ürünleri	1,64
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Elektrikli Makine ve Cihazlar	0,59
Giyim Eşyası	0,47
Kağıt ve Kağıt Ürünleri	0,44
Tıbbi Aletler; Hassas Optik Aletler ve Saat	0,44
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	0,36
Mobilya ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Diğer Ürünler	0,15
Ağaç ve Mantar Ürünleri (Mobilya Hariç); Hasır vb. Örülerek Yapılan Maddeler	0,15
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	0,12
Diğer	0,12

TÜİK Malatya Bölge Müdürlüğü, 2009

Tablo 9.14. Kişi Başına İhracat ve İthalat Göstergeleri

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1
İhracat Sıralaması* (2009)	77	64	28	81	23
Türkiye İhracatına Oranı (%)* (2008)	0,001	0,017	0,220	0	0,239
Kişi Başı İhracat (Dolar) ** (2008)	3	83	348	1	186
Kişi Başı İthalat (Dolar) ** (2008)	1	55	76	0	53
Kişi Başı İhracat (Dolar) ** (2009)	6	55	300	0	155
Kişi Başı İthalat (Dolar) ** (2009)	1	68	64	0	52

Kaynak: * Anonim, 2010d. ** TÜİK, 2010b.

Tablo 9.15. İhracatçı Firma Sayısı, 2006-2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1/Türkiye %
2006	5	55	108	1	169	44.159	0,38%
2007	9	53	119	1	181	48.265	0,38%
2008	4	51	119	1	175	48.143	0,36%
2009	4	62	140	1	207	48.586	0,43%

Kaynak: Anonim, 2010d.

Tablo 9.16. İthalatçı Firma Sayısı, 2006-2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1/Türkiye (%)
2006	1	39	95	1	136	53.765	0,25%
2007	4	35	102	2	143	58.902	0,24%
2008	4	56	99	1	160	57.785	0,28%
2009	2	50	87	1	140	55.031	0,25%

Kaynak: Anonim, 2010e.

Tablo 9.17. İhracat Rakamları (Bin Dolar), 2006-2009

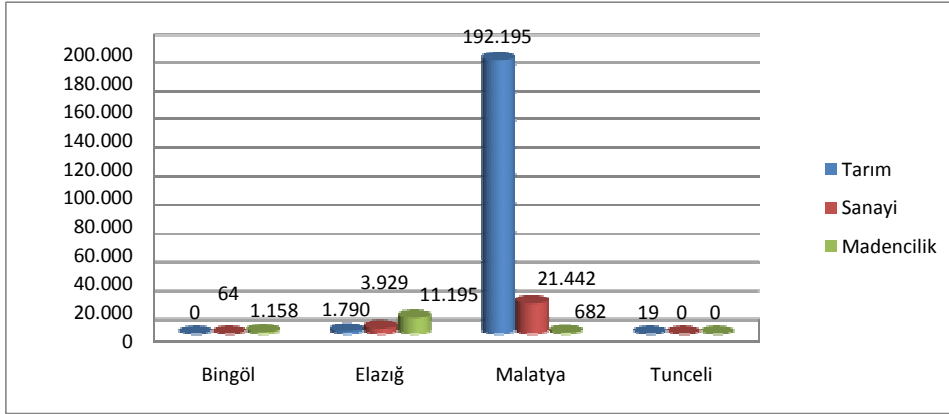
	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1/Türkiye (%)
2006	351	68.265	151.417	18	220.051	85.534.676	0,257
2007	951	57.779	179.017	67	237.814	107.271.750	0,221
2008	665	44.727	250.486	60	295.938	132.027.196	0,224
2009	1.478	30.061	221.160	19	252.718	102.128.759	0,247

Kaynak: Anonim, 2010d.

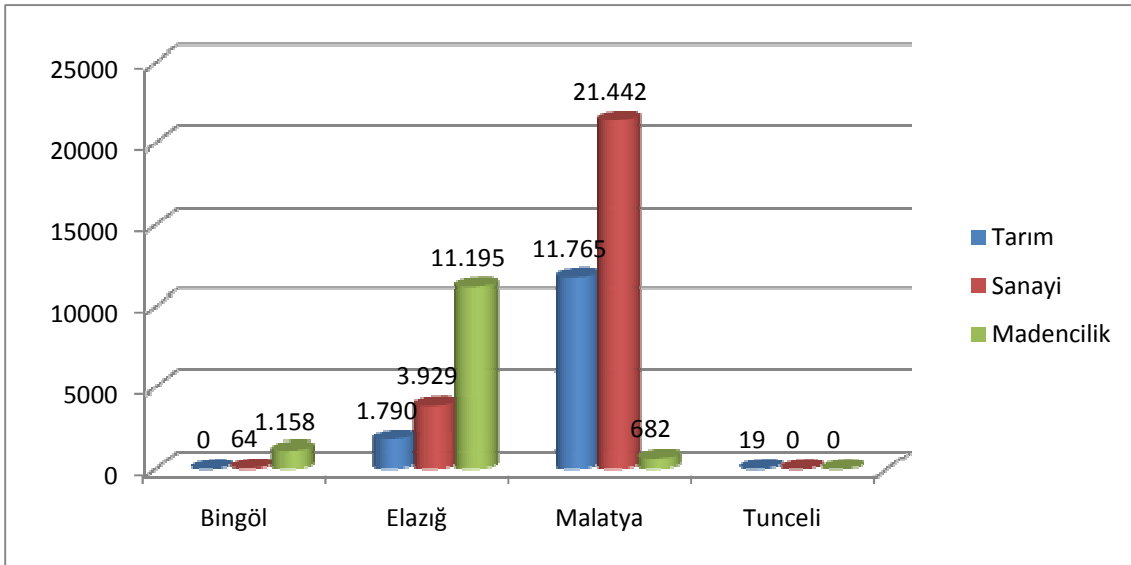
Tablo 9.18. İthalat Rakamları (Bin Dolar), 2006-2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1/Türkiye %
2006	27	88.895	44.342	504	133.768	139.576.174	0,096
2007	87	22.731	55.842	137	78.797	170.062.715	0,0463
2008	306	22.694	54.448	1	77.449	201.963.574	0,0383
2009	345	37.193	47.058	0	84.596	140.926.023	0,06

Kaynak: Anonim, 2010e.

Şekil 9. 3. Ana Sektörler İhracat Rakamları (1.000 \$), 2009, Kaynak: Anonim, 2010e.

Şekil 9. 4. Kuru Meyve ve Mamulleri Hariç Ana Sektör İhracat Rakamları (1.000 USD), 2009 Kaynak: Anonim, 2010e.

Yukarıdaki tablo ve şekiller topluca değerlendirildiğinde;

1. Malatya, ortalama 250 milyon dolar ihracat ve 50 milyon dolar ithalat ile 300 milyon dolarlık bir dış ticaret hacmine sahiptir. Bu yönüyle Malatya, TRB1 Bölgesi'nin en fazla ihracat yapan ve her yıl dış ticaret fazlası vererek ülkeye döviz girdisi sağlayan ili konumundadır. 2009 yılı rakamlarına göre TRB1 bölgesinde gerçekleştirilen toplam ihracatın %85'den fazlası, toplam ithalatın ise %56'sı Malatya tarafından gerçekleştirilmektedir.

2. Malatya bu ihracat rakamlarıyla Türkiye'nin 28. en çok ihracat yapan ili konumundadır. Malatya, Türkiye'nin toplam ihracatının % 0.22'sini gerçekleştirmektedir. Bu rakam ülke nüfusunun %1'ine, ülke topraklarının ise %0,69'una sahip olan ilimiz için düşük bir rakamdır.
3. Malatya'da kişi başına ihracat değeri 300 dolar, ithalat değeri ise 64 dolardır. Bu rakamlar bölge şartlarında oldukça iyi görünmesine rağmen Türkiye ortalamasının çok altındadır. Zira Türkiye'nin kişi başına ihracat değeri 1846 dolardır.
4. Malatya'nın ihracatı, özellikle kayısının ilkbahar geç donlarından etkilenmesine bağlı olarak yıldan yıla %40'lara varan değişim göstermektedir.
5. Malatya en fazla ihracatı Rusya Federasyonu, ABD ve Almanya'ya yapmakta en fazla ithalatı ise ABD, Çin ve Almanya'dan yapmaktadır.
6. Malatya'nın ihraç ürünlerinin yaklaşık % 75'ini gıda ürünleri ve içecekler, %14'ünü tarım ve hayvancılık ürünleri, %5'ini metalik olmayan diğer mineral maddeler, %3'ünü tekstil ürünleri, %2'sini ise makine ve teçhizat oluşturmaktadır. 2009 yılı rakamlarına göre Malatya ihracatının yaklaşık % 70'i kuru kayıtsız olmaktadır.
7. Malatya'nın ithalatının yaklaşık %25'ini kimyasal madde ve ürünler, %25'ini tarım ve hayvancılık, %20 petrol ürünleri, %8'ini ise metal sanayi ürünleri oluşturmaktadır.
8. Malatya ihracatı sektörel bazda incelendiğinde, toplam ihracatta tarımın % 90, sanayinin %10, madencilik ise % 0.3'lük bir paya sahip olduğu görülür. Aynı değerlendirme kuru gıda ve türev ürünler kapsam dışı tutularak yapıldığında % 63'lük bir payla sanayi öne çıkmakta, tarım % 34, madencilik ise % 2 paya sahip olmaktadır.
9. Kayısının da dâhil olduğu kuru meyve mamullerinin ihracatı, TRB1 bölgesinin tarım ihracatının %93'üne ve toplam ihracatının ise %76'sına karşılık gelmektedir. Kuru kayısı ihracatı %76'lık bir payla bölge toplam ihracatında belirleyici bir role sahiptir.
10. Malatya'da toplam 108 ihracatçı, 95 ithalatçı firma bulunmaktadır. Özellikle ihracatçı firma sayısı dikkate alındığında TRB1 bölgesindeki ihracatçıların % 64'ünün, Türkiye'deki ihracatçı firmaların ise % 0.25'nin Malatya'da olduğu görülmektedir.

9.9. Malatya'nın Rekabetçiliği

Türkiye'nin 2023 yılında dünyanın en büyük 10 ekonomisinden biri olma hedefi, her bir ilin rekabet becerisinin analizini çok daha önemli hale getirmiştir. Bu tür çalışmalarla, illerin eksikliklerini gidermek veya avantajlı oldukları alanları daha da güçlendirmeleri açısından yeni fırsatları görebilmeleri mümkündür.

Rekabetçilik Endeksi, her ilin yıllar içerisindeki değişimini gösterdiği için, bir ilin Türkiye'deki diğer iller arasındaki göreceli performansını ortaya koymaktadır. Bu da özellikle yerel yöneticilerin bir nevi performans göstergesi olarak düşünülebilir.

Ancak URAK tarafından yıllık olarak gerçekleştirilen bu çalışmada bir ilin rekabetçiliğini önemli oranda ilgilendiren iller bazında GSYİH, işsizlik oranı, göç oranı gibi temel değişkenlerin (yıllık olarak hesaplanmaması yüzünden) hesaplamalara dâhil edilmemesi bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir.

“Bölgesel Rekabet Gücü” ya da ‘Bölgesel Rekabet Edebilirlik’ kavramı; bölgelerin bir yandan dış rekabet koşulları içerisinde uluslararası pazarlara yönelik mal ve hizmet üretebilmeleri, bir yandan da bölge içi yüksek ve sürdürülebilir gelir seviyeleri, istihdam olanakları yaratabilmeleri olarak tanımlanabilir (URAK, 2009).

Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği’nin (URAK) yapmış olduğu bir araştırmaya göre rekabetçilik genel endeks bazında Malatya 2007-2008’de 81 il arasında 36. sırada iken 2008-2009’da 32. sıraya yükselmiştir. Bu durum ilimiz açısından sevindiricidir. Aynı dönemde Elazığ, 33. den 37’ye; Bingöl 72’den 75’e; Tunceli ise 78’den 79 gerilemiştir (Tablo 9.19). Özellikle yeni patent, tasarım ve faydalı model tescili gibi üretimde katma değeri artırıcı faaliyetler bölgede çok düşük düzeydedir. Malatya’nın en iyi çıktığı alan “Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi” (25.), en kötü çıktığı alan ise “Erişilebilirlik” (41.) sırasındadır (Tablo 9.20).

Tablo 9.19. İllerin Rekabetçilik Endeks Sıralaması

İl	Genel Endeks Bazında Sıra		Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Sırası		Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik Sırası		Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Sırası		Erişilebilirlik Sırası	
	2008-2009	2007-2008	2008-2009	2007-2008	2008-2009	2007-2008	2008-2009	2007-2008	2008-2009	2007-2008
Bingöl	75	72	70	69	73	72	79	75	70	71
Elazığ	37	33	10	7	41	43	72	60	33	30
Malatya	32	36	25	24	37	36	36	33	41	41
Tunceli	79	78	58	63	77	77	81	81	75	74

Kaynak: URAK, 2009.

İllerarası Rekabetçilik Endeksi 2008-09 yılı sonuçlarına göre, 19,55 puanla Türkiye’deki 81 il içerisinde en rekabetçi 32. il olarak tespit edilen Malatya’nın rekabetçilik gücü alt endeksler bazında incelendiğinde, Erişilebilirlik Endeksi’nin ilin rekabetçilik seviyesine %48,01 oranında katkı sağladığı tespit edilmiştir. Diğer endekslerin ilin rekabetçiliğine katkıları oransal olarak şöyledir: Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Endeksi %28,06, Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Endeksi %23,61, Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik Endeksi %0,32 (URAK, 2009).

Tablo 9.20. Malatya'nın Bazı Ana ve Alt Bileşenler Açısından Rekabetçiliği

	2007-2008	2008-2009
Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi	24	25
İlde Kişi Başı Sabit Telefon Hattı Sayısı	55	55
Haberleşme ve Ulaşım Sektörü Kamu Yatırımı	39	24
Kilometrekare'ye Düşen Bölünmüş Yol Uzunluğu	43	34
Kişi Başına Öğretim Elemanı ve Üyesi	20	20
Bir Yüksek Öğrenim Programından Mezun Olan Kişi Sayısı	24	26
ÖSS Başarı Oranı	29	9
Kişi Başına Düşen Hastane Yatağı	19	20
Kişi Başına Düşen Otomobil Sayısı	50	51
Kişi Başına Düşen Alışveriş Merkezi Metrekaresi	21	29
Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli	33	36
Sanayi Elektrik Tüketim Miktarı	28	35
Kullanılan Kredi Miktarı	33	33
İlde Tahakkuk Eden Vergi Miktarı	36	36
Şehrin Yatırım Teşvik Belgesi Verilen Sabit Yatırım Miktarı	47	38
Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik	36	37
Son Beş Yıla Ait Patent Tescil Ortalaması	33	35
Son Beş Yıla Ait Marka Tescil Ortalaması	28	28
Son Beş Yıla Ait Endüstriyel Tasarım Tescil Ortalaması	44	46
Erişebilirlik	41	41

9.10. Yaşanabilirlik Açısından Malatya

CNBC-E Business adlı ekonomi dergisi, Eylül 2010 sayısında Türkiye illerini yaşanabilirlik açısından sıralamaya tabi tutan bir araştırma yayımlamıştır. Toplam otuz dört parametrenin dâhil edildiği bu çalışmada, ekonomi 11 alan ve %25 ağırlık; eğitim 5 alan ve %20 ağırlık; sağlık 2 alan ve %20 ağırlık; güvenlik 2 alan ve %15 ağırlık; kent hayatı 6 alan ve %12 ağırlık; kültür sanat 8 alan ve %8 ağırlık ile temsil edilmiştir. Malatya'nın 28. olduğu bu çalışmada illerin durumu aşağıya alınmıştır.

1.Ankara, 2.Eskişehir, 3.Isparta, 4.Trabzon, 5.İstanbul, 6.Artvin, 7.Bolu, 8.Antalya, 9.İzmir, 10.Rize, 11.Kırıkkale, 12.Edirne, 13.Adana, 14.Sinop, 15.Burdur, 16.Sivas, 17.Samsun, 18.Karaman, 19.Nevşehir, 20.Muğla, 21.Kırklareli, 22.Karabük, 23.Uşak, 24.Kayseri, 25.Çanakkale, 26.Kocaeli, 27.Erzurum, **28.Malatya**, 29.Giresun, 30.Kütahya, 31.Bayburt, 32.Zonguldak, 33.Çankırı, 34.Mersin, 35.Konya, 36.Aydın, 37.Kastamonu, 38.Bursa, 39.Balıkesir, 40.Elazığ, 41.Gümüşhane, 42.Yalova, 43.Düzce, 44.Tekirdağ, 45.Bartın, 46.Manisa, 47.Tokat, 48.Niğde, 49.Tunceli, 50.Kırşehir, 51.Çorum, 52.Denizli, 53.Bilecik, 54.Amasya, 55.Erzincan, 56.Sakarya, 57.Ordu, 58.Afyon, 59.Gaziantep, 60.Kilis,

61.Hatay, 62.Adiyaman, 63.Ardahan, 64.Osmaniye, 65.Aksaray, 66.Yozgat, 67.Kahramanmaraş, 68.Diyarbakır, 69.Kars, 70.Muş, 71.Şırnak, 72.Batman, 73.Hakkâri, 74.Bingöl, 75.İğdır, 76.Van, 77.Şanlıurfa, 78.Siirt, 79.Mardin, 80.Bitlis, 81.Ağrı.

Bu çalışmada, Malatya diğer bazı çalışmalara göre daha iyi bir sonuç elde etmiştir. Malatya TRB1 bölgesinin en yaşanabilir kenti çıkmasının yanı sıra bu açıdan Mersin, Konya, Bursa, Gaziantep ve Kahramanmaraş gibi illerin de önüne geçmiştir. Bu sevindirici bir durumdur.

10. MALATYA'DA TARIM

Türkiye'de son yıllarda tarım sektörünün gerek toplam katma değer ve gerekse istihdam içindeki payı hızla azalmaktadır. Türkiye'de büyümenin sektörel yapısına bakıldığında, en büyük katkının sanayi sektöründen geldiği görülmektedir. 2001-2005 döneminde tarım sektörü büyümesi yıllık ortalama yüzde 1,1 olurken sanayi ve hizmetler sektörleri sırasıyla yüzde 5,1 ve 4,3 oranında büyümüştür. Tarımsal istihdamın toplam istihdam içerisindeki payı ise 2000 yılındaki yüzde 36 seviyesinden 2005 yılında yüzde 29,5 seviyesine inmiştir (Anonim, 2008a).

Bu gelişmeler sonucunda, tarım sektörünün toplam katma değer (GSYİH) içindeki payı da azalmaya devam etmiş ve 2000 yılında yüzde 14,1 seviyesinden 2005 yılında yüzde 10,3, 2006 yılında ise yüzde 9,4 düzeyine gerilemiştir. Oysa aynı dönemde hizmetler sektörünün payı yüzde 62,6'dan yüzde 64,4'e, sanayi sektörünün payı ise yüzde 23,3'ten yüzde 25,4 seviyesine ulaşmıştır (Anonim, 2008a).

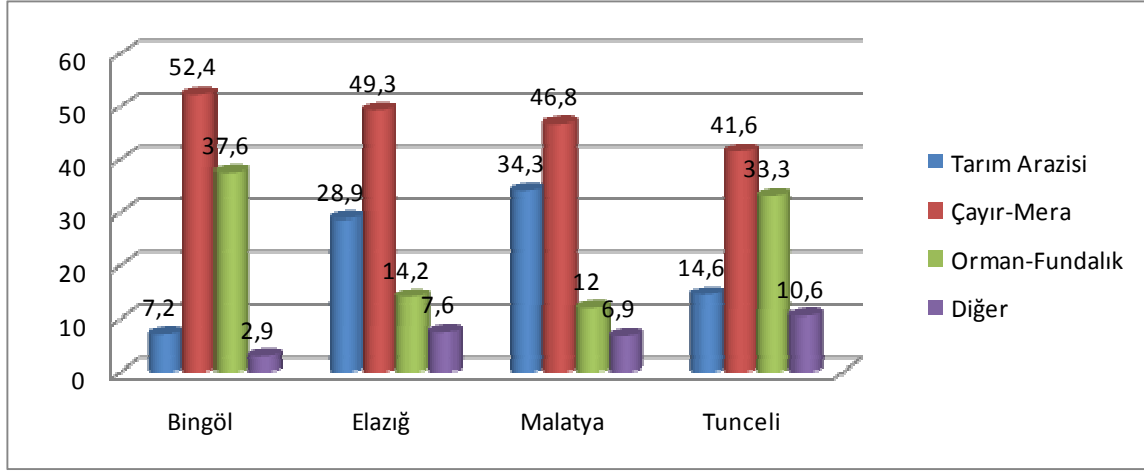
Dokuzuncu 5 yıllık kalkınma planında, daha etkin ve rekabetçi bir tarımsal yapı için öngörülen hedefler Tablo 10. 1'de verilmiştir.

Tablo 10. 1. Tarımsal Yapının Etkinleştirilmesi Hedefleri

	2006	2013
Hayvancılık Üretiminin Toplam Tarım Üretimi İçindeki Payı, Yüzde	28,0	37,0
Sertifikalı Hububat (Buğday-Arpa) Tohumu Kullanım Oranı, Yüzde	30,0	50,0
Melez Kültür Irkı Sığır Varlığının Toplam Sığır Varlığına Oranı, Yüzde	67,0	77,0
Organik Tarım Alanlarının Toplam Tarım Alanına Oranı, Yüzde	1,0	3,0
DSİ Sulama Alanı (Net Kümülatif), Milyon Hektar	2,55	3,00
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Arazi Toplumlaştırma Faaliyeti (Kümülatif), Milyon Hektar	0,6	1,27
Endüstriyel ve Toprak Muhafaza Ağaçlandırmaları (Kümülatif), Milyon Hektar	2,60	3,30

10.1. Arazilerden Faydalanma

Malatya'nın toplam 1.241.200 hektar olan arazi varlığının yaklaşık 1/3'ü (425 450 ha) tarımsal amaçlı kullanılabilir arazi özelliğine sahiptir. Tarım dışı alan ise 729 551 ha düzeyinde olup, il arazisinin yaklaşık 2/3 üne tekabül etmektedir. Yaklaşık 25.8 milyon hektar olan Türkiye tarım alanlarının %1,65 kadarı Malatya ili sınırları dâhilinde bulunmaktadır. Malatya ve diğer TRB1 illerinin tarımsal arazi kullanım durumu Şekil 10.1'de, sulanan arazi durumu ise Türkiye ortalamasıyla karşılaştırmalı olarak Tablo 10.2'de verilmiştir. Şekil 10.1'e göre bölgede tarım arazisi oranı en yüksek il %34,3 ile Malatya'dır.

Şekil 10. 1. Arazi Kullanım Durumu (2005) (FKA, 2010)

Tablo 10. 2. Tarım Arazilerinin Sulanma Durumu (ha), 2007

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye
Tarım Arazisi	59.140	264.180	425.450	113.180	861.950	26.013.732
Sulanabilir Arazi	47.300	213.659	218.557	67.355	546.871	8.500.000
Sulanan Arazi	27.300	137.273	173.389	29.355	367.317	4.900.000
Devlet Sulaması	17.300	60.064	51.584	23.485	152.433	3.900.000
Halk Sulaması	10.000	77.209	121.805	5.870	214.884	1.000.000

Kaynak: Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2007.

10.2. Malatya'nın Türkiye Tarımındaki Yeri

Malatya'nın Türkiye ortalamasıyla karşılaştırılmalı olarak tarımsal üretim değeri Tablo 10. 3'de, bitkisel üretim değeri Tablo 10.4'de, hayvansal üretim değeri ise Tablo 10. 5'de verilmiştir.

Tablo 10. 3. Malatya Tarımsal Üretim Değeri (2008) (FKA, 2010)

Tarımsal Değeri	Üretim	Bitkisel Üretim (TL)	%	Canlı Hayvan	%	Hayvansal Ürünler	%
Türkiye		66 010 114	100	25 521 071	100	23 816 982	100
Malatya		710 425	1.08	250 831	0.98	256 131	1.08

Tablo 10. 4. Bitkisel Ürünlerin Üretim Değerleri (2006, Kırsal Nüfus Kişi başına TL)*

İller	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler		Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri		Toplam
	Bitkisel Ürünler	Sebzeler	Baharat Bitkileri		
Malatya	326	206	1.005		1.538
Türkiye	874	655	844		2.372

Kaynak: TÜİK, *Nüfusu 20.000 ve altı olan yerleşim birimleri kırsal yerleşim birimleri olarak tanımlanmıştır

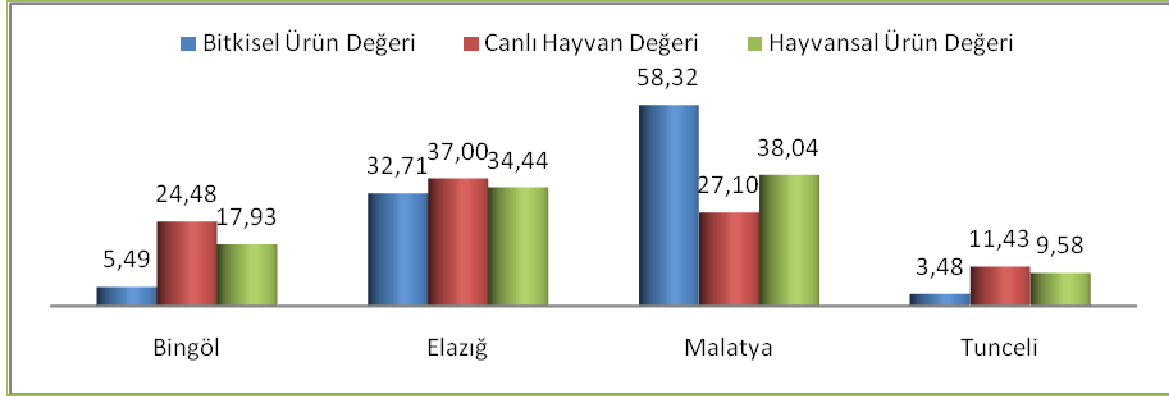
Tablo 10. 5. Canlı Hayvan Üretim Değerleri (2006, Kırsal Nüfus Kişi başına TL)*

İller	Küçükbaş	Büyükbaş	Toplam
	Hayvancılığı	Hayvancılığı	
Malatya	130	455	584
Türkiye	232	649	882

Kaynak: TÜİK, *Nüfusu 20.000 ve altı olan yerleşim birimleri kırsal yerleşim birimleri olarak tanımlanmıştır.

Yukarıdaki üç tablo topluca değerlendirildiğinde; Malatya'nın tarımsal üretim değeri bakımından Türkiye ortalamasını yakaladığı ancak Türkiye toplam arazi varlığının %1.65'inin Malatya'da olduğu dikkate alındığında bu değer yeterli olmadığı görülecektir. Özellikle kırsal nüfus fert başına tarımsal üretim değerleri meyvecilik alanı hariç Türkiye ortalamalarının oldukça altındadır.

Ayrıca Malatya TRB1 illeri arasında da tarımsal üretim değeri açısından oldukça önemli bir yere sahiptir (Şekil 10. 2).

Şekil 10. 2. İllerin Tarımsal Üretim Değerlerinin TRB1'deki Ortalama Payı (%) , 2001-2008

TRB1 Bölgesi'nin 2001-2008 yılları arasındaki bitkisel üretim değerinin %58.32'si Malatya ilinde gerçekleşmiştir. Malatya ilini bu derece öne çıkaran bitkisel ürün değerinin %57'si tek başına kayısı üretiminden sağlanmaktadır (TÜİK, 2009a). Bölge bitkisel ürün değeri içerisinde Bingöl ve Tunceli illerinin katkısı çok düşüktür. Bingöl ili hayvancılık alanında görece daha iyi olmakla beraber, Tunceli ile beraber genel itibariyle en düşük tarımsal üretim değerine sahip bölge illeridir (FKA, 2010).

10.3. Kayısı Yetiştiriciliği ve Malatya İçin Önemi

Türkiye, yılda yaklaşık 500.000 ton taze kayısı ve bunun önemli bir bölümünden 120.000 ton kuru kayısı üretimi gerçekleştirmektedir. Diğer bir ifadeyle dünya yaş kayısı üretiminin %20'si, dünya pazarlarına konu olan kuru kayısının ise yaklaşık %80'i Türkiye tarafından sağlanmaktadır. Diğer taraftan Malatya ili, Türkiye taze kayısı üretiminde %60, kuru kayısı üretiminde ise, %90'lık bir paya sahiptir. Ayrıca, ülkemizdeki toplam 15 milyon civarındaki ağaç sayısının yaklaşık 8 milyonu ilimizde bulunmaktadır. Bu rakamlar dikkate alındığında Malatya ilinin tek başına dünya yaş kayısı üretiminde %12, dünya kuru kayısı üretiminde ise yaklaşık %70'lik bir paya sahip olduğu görülür (BİLSAM, 2009).

10.4. Malatya Kayısını Farklı Kılan Özellikler

Ekolojik özelliklerin uygunluğundan dolayı, renk, tat, koku, aroma ve kuru madde bakımından dünyanın en ünlü kayısıları ilimizde üretilmektedir. Ancak, Malatya kayısının en önemli özelliği içerdiği kuru madde oranının, hem ülkemizin diğer bölgeleri hem de dünyanın diğer ülkelerinde yetiştirilen kayılara kıyasla oldukça yüksek olmasıdır.

Türkiye'nin diğer bölgeleri ve dünya kayısılarının kuru madde oranı ortalama %15 iken, Malatya kayısının kuru madde oranı ortalama %25-30'dur. Türkiye'nin diğer illeri de dâhil dünyanın her yerinde yaklaşık 7 kg yaş kayısıdan 1 kg kuru kayısı elde edilirken, Malatya'da 3-4 kg yaş kayısıdan 1 kg kuru kayısı elde edilmektedir. Bu yüzden Malatya kayısı kurutularak değerlendirilmeye çok uygundur. Ayrıca, hasat dönemi iklim şartları doğal kurutmaya çok uygun olduğundan kurutma işlemi çok daha ekonomik olmaktadır (Anonim, 1989).

Kayısının Malatya Ekonomisine Katkısı

Malatya’da üretilen kayısıların yaklaşık %90’ı hasat, kükürt uygulama, kurutma ve çekirdeğini çıkarma işlemlerinden sonra Malatya’da bulunan çok sayıdaki kayısı işleme tesisinde işlenmekte ve başta Avrupa ülkeleri olmak üzere yaklaşık 100’den fazla ülkeye ihraç edilmektedir.

İlimizde her yıl yaklaşık 100 bin ton kuru kayısı üretilerek ihraç edilmekte ve bundan yaklaşık 250-300 milyon dolar döviz girdisi sağlamaktadır. Malatya’da 50 civarındaki kayısı işleme tesisinde yaklaşık 5.000 insanımız çalışmaktadır. Ayrıca, 300 kadar esnaf ve tüccar ile 50 kadar ihracatçı da kayısı işletmeciliği ile uğraşmaktadır. Yine ilimizde 10’a yakın firma kayısı makineleri imalatı yapmaktadır (BİLSAM, 2009).

Dahası, ilimizde 50 bin aile kayısı tarımıyla uğraşmakta ve yaklaşık 250.000 insanımız geçimini bu yolla temin etmektedir. İlimizdeki meyve alanlarının %80’ini kayısı bahçeleri oluşturmaktadır. Bu durum tek boyutlu (monokültür) bir meyve üretimine işaret etmektedir.

10.5. Kayısı Değer Zinciri

“Malatya Kayıscılığının Sorunları ve Çözüm Önerileri” temalı ve ilgili tüm kesimlerin temsilcilerinin katıldığı bir forumda yapılan değerlendirmeler sonucu kayısının değer zinciri tahmini olarak belirlenmiştir (Tablo 10.6) (BİLSAM, 2009).

Tablo 10. 6. Kayısının Değer Zinciri

	Alış (\$/Ton)	Masraf (\$/Ton)	Satış (\$/Ton)	Kar (\$/Ton)	Kar (%)
Üretici	-	1500	2200	700	46
Aracı/Tüccar	2200	30	2300	70	3
İşletmeci - İhracatçı	2300	300	3000	400	15
Yurtdışı İthalatçı	3000	150	3300	150	5
Dış İşletmeci-Üst Toptancı	3300	500	4500	700	18
Yurtdışı Perakendeci	4500	1000*	12000	6500	118
Tüketici	12000				

Not: III. Kalite kayısı, 2009 Haziran tahmini fiyatları (ABD Piyasası)

*Bu gider kayısına yapılan masraf olmayıp, tahmini market giderleridir.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde masraflı ve emek yoğun bir tarım şekli olmasına rağmen, kayısı üreticisinin normal dönemlerde kayısı üretiminden yeterli kâr sağladığı söylenebilir. Dahası işletme büyüklüğü optimal seviyeye ulaştıkça (en az 30 da ya da 300 ağaç), mekanizasyon imkanları arttıkça maliyetler düşeceğinden üreticilerin kâr oranları daha da artacaktır. Ancak kayısıya harcanan emek düşünüldüğünde diğer tarafların kâr marjının üretici kârına kıyasla yüksek olduğu görülmektedir. Değer zinciri içindeki üretici payını arttırmak için çaba gösterilmeli, çareler aranmalıdır. Kaldı ki kayısı ağaçları her yıl aynı oranda ürün vermemekte sık sık don zararlarına maruz kalmaktadır.

Tabloda en dikkat çekici diğer bir boyut ise yurtdışı perakendeci karının oldukça yüksek oluşudur. Bu rakamlara göre Malatya kuru kayısının kilosu yurt dışı marketlerde 12 \$'a satılmakta ve perakendeci her kilogram kayısıda 6,5 dolar kâr etmektedir. Fakat bunun yanı sıra Amerikalılar kendi ürettikleri kuru kayısının kilosunu marketlerde 15 \$'a satmaktadırlar. Ancak marketlerin kâr oranının bu kadar yüksek olması kayısıda rantın büyük kısmının onlara gittiği anlamına gelmez. Zira her marketin satacağı kayısı miktarı genel olarak birkaç tonu geçmeyecektir. Bu durum dikkate alındığında kayısı rantının önemli bir kısmının ciddi düzeylerde sürüm yapan yurtiçi ve yurtdışı işletmeci tarafından paylaşıldığı söylenebilir.

Kayısının pazarlanması ve tüketimiyle ilgili temel hedef; kayısıyı üreticinin, aracının, ihracatçının, ithalatçının ve perakendecinin makul düzeyde kar elde ettiği, tüketicinin ise makul fiyata tüketebildiği bir ürüne dönüştürmek olmalıdır.

10.6. Tarım Sigortaları Uygulamaları

2008 yılında Devlet Destekli Tarım Sigortaları uygulaması kapsamında ilimiz genelinde toplam 18.037 adet poliçe düzenlenmiştir. Düzenlenen poliçelerin ülke geneline oranı % 25'dir. Düzenlenen poliçelerin toplam prim tutarı 45.492.000 TL olup ülke geneline oranı % 58'dir. İlimiz genelinde teminat altına alınan ürün tutarı 317.067.764 TL olup, ülke geneline oranı ise %44'tür (Anonim, 2009d).

11. MALATYA'DA SANAYİ

11.1. Türkiye'de Sanayi

Genel anlamda Türkiye ekonomisinin sektörsel yapısına bakıldığında, en büyük katkının sanayi sektöründen geldiği görülmektedir. 2001–2005 döneminde tarım sektörü büyümesi yıllık ortalama yüzde 1,1 olurken sanayi ve hizmetler sektörleri sırasıyla yüzde 5,1 ve 4,3 oranında büyümüştür. Bu gelişmeler sonucunda, tarım sektörünün toplam katma değer içindeki payı azalmaya devam etmiş ve 2000 yılındaki yüzde 14,1 seviyesinden 2005 yılında yüzde 10,3 düzeyine gerilemiştir. Hizmetler sektörünün payı yüzde 62,6'dan yüzde 64,4'e, sanayi sektörünün payı ise yüzde 23,3'ten yüzde 25,4 seviyesine ulaşmıştır (Anonim, 2008a).

Türkiye'de imalat sanayinin GSYİH içindeki payı 2000 yılında yüzde 19,2 iken, 2005 yılında yüzde 20,8'e yükselmiştir. 2001 krizinin ardından başlayan iyileşme ile birlikte, 2002 yılından itibaren imalat sanayi yatırımında, üretiminde ve ihracatında önemli artışlar yaşanmıştır. Türkiye'nin imalat sanayi göstergeleri AB ülkeleri ortalaması ile karşılaştırmalı olarak Tablo 11.1'de verilmiştir.

2000 yılında 25,5 milyar dolar olan imalat sanayi ihracatı 2005 yılında 68,8 milyar dolara ulaşmış, böylece toplam ihracat içindeki payı yüzde 92'den yüzde 93,7'ye yükselmiştir. VIII. Plan döneminde (2001–2005) imalat sanayii ihracatı içinde gıda, tekstil-giyim ve demir çelik sektörleri ağırlığını sürdürürken, otomotiv, makina, elektronik, metal eşya, petrol ürünleri ve lastik-plastik sektörleri payını artırmıştır. Aynı dönemde imalat sanayii ihracatının yaklaşık yüzde 52'si AB–25 ülkelere yapılmıştır.

Tablo 11.1. İmalat Sanayi Göstergeleri

Göstergeler (Yüzde)	2000	2005	2001-2005 Ortalaması	AB (2004)
GSYİH İçindeki Payı	19,2	20,8	20,4	20,5 (1)
Üretim Artışı (Sabit Fiyatlarla) (2)	6,5	4,8	4,9	2,8 (3)
İhracat Artışı (Cari Fiyatlarla)	6,7	15,2	21,9	9,5 (4)
İthalat Artışı (Cari Fiyatlarla)	29,8	16,6	16,3	8,8 (4)
Özel Sektör Yatırımlarındaki Payı	26,5	41,4	35,5	-
Özel Kesim Kapasite Kullanım Oranı	74,6	78,9	74,6	-
Çalışan Başına Kısmi Verimlilik Artışı	8,8	5,6	6,0	-0,3 (5)

Kaynak: TÜİK-EUROSTAT

(1) AB-25 Sanayi verisi, (2) Sanayi üretim endeksi artış hızı kullanılmıştır. (3) AB-25 İmalat Sanayi 2005 verisi, (4) AB-25 SITC Sınıflandırmasına göre (5) AB-15

2000 yılında 44,2 milyar dolardan, 2005 yılında 94 milyar dolara yükselen imalat sanayii ithalatının toplam ithalattaki payı yüzde 80,7 olmuştur. İmalat sanayi ithalatının 2000 yılında yüzde 55,9'u AB-25 ülkelerinden yapılırken, bu oran 2005 yılında yüzde 49,8'e gerilemiştir. Çin'den yapılan imalat sanayi ürünleri ithalatı 2000 yılında 1,3 milyar dolar iken, yıllık ortalama yüzde 38,2 artışla 2005 yılında 6,7 milyar dolara ulaşmıştır. Çin'den ithalat yapılan önemli sektörler elektrikli makineler, elektronik ve bilgi işlem makineleri, tekstil-giyim ve deri, makine ve kimya sanayileri olmuştur.

Çin ve Hindistan gibi ucuz emek gücüne sahip ülkelerin, dünya ticaret sistemine entegrasyonu temel ürünlerde maliyetlere dayalı rekabetin sürdürülmesi güçleşmiştir. Bunun sonucunda, ülkemizde tekstil, giyim, deri gibi geleneksel sektörlerde 2002-2005 döneminde üretim gerilemiştir.

Buna karşılık, otomotiv, makine ve elektronik sanayilerinde 2002–2005 döneminde ihracat ve üretimdeki yüksek artışlar nedeniyle orta ve yüksek teknoloji sektörlerinin imalat sanayindeki payı önemli oranda yükselmiştir. Ancak AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında bu sektörlerin payı hala düşük kalmaktadır. Bu sektörlerde aynı zamanda yüksek oranda ithal girdiye bağımlılık nedeniyle katma değer artışı beklenen düzeyde gerçekleşmemektedir.

Bu gelişmeler, ülkemiz imalat sanayinin gerek alt sektörler gerekse alt faaliyet alanları itibarıyla, değer zincirinde rekabetin belirleyici unsurunun bilgi ve yenilikçilik olduğu alanlara yönelmesini gerekli kılmaktadır.

Savunma sanayinin ülke sanayisi ile bütünleşmesi ve yerli girdi payının artırılması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Ancak, savunma sanayi ürünlerinde büyük ölçüde dışa bağımlılık devam etmektedir. Türkiye imalat sanayinin üretim ve ihracat yapısı Tablo 11.2'de verilmiştir.

Tablo 11. 2. Türkiye İmalat Sanayi Üretim ve İhracat Yapısı (Yüzde Pay)

Teknoloji Yoğunluğu (1)	Türkiye						AB İhracatı (4) 2003
	Üretim			İhracat			
	2000 (2)	2002	2005 (3)	2000	2002	2005	
Yüksek	5,9	5,1	6,3	7,8	6,2	6,0	21,5
Orantının Üstü	22,5	18,2	25,3	20,4	24,3	28,5	41,9
Orantının Altı	30,4	26,7	27,0	20,5	22,8	26,9	15,9
Düşük	41,2	50,0	41,4	51,3	46,8	38,7	20,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK OECD STAND Database

(1) OECD Science Technology and Industry Scoreboard sınıflandırması esas alınmıştır.

(2) 10 + kişi çalıştıran işyerlerini kapsamaktadır.

(3) 2002 yılı fiyatlarıyla DPT tahminidir.

(4) OECD ülkeleri AB üyesi

11.2. Malatya Sanayinin Durumu

Malatya’da onlarca yıldır faaliyetlerini sürdüren Şeker Fabrikası, Tekel Yaprak İşletmesi, Tekel Sigara Fabrikası, Sümerbank Pamuklu Dokuma Fabrikası gibi devletin sanayi kuruluşları ilimiz sanayisinin temellerini oluşturmuşlardır. Bu işletmelerden Şeker Fabrikası hariç diğerleri özelleştirilmiş ve satın alanlar tarafından farklı sektörlerde yatırıma dönüştürülmüşlerdir. Şeker Fabrikası ise özelleştirilmeyi beklemektedir. Günümüzde ise sanayileşme özel sektörün elinde yeni boyutlar kazanarak gelişmeye devam etmektedir.

Malatya’da 1985–2000 yılları arasında endüstri sektöründe belirgin bir gelişmenin sağlandığı görülmektedir. İmalat sanayi şehirde önemli bir gelişme göstermiş ve 1985–2000 yılları arasında elde edilen katma değer yaklaşık 5 kat artmıştır. 1985–2000 yılları arasında sanayi katma değerinin yıllık büyüme oranı % 10,7, imalat sanayinin yıllık büyüme oranı % 11 olarak gerçekleşmiştir. Malatya, 1997 yılı itibarıyla bölgenin sanayi katma değerinin %54,6’sını oluşturmaktadır (Söyler, 2006).

Malatya’da hizmet katma değeri diğer sektörlerdeki gelişimin toplamına eşdeğer bir eğilim izlemektedir. 1985–2000 yılları arasında hizmet katma değerinin yıllık büyüme oranı %7,7, inşaat katma değerinin yıllık büyüme oranı % 3, ticaret katma değerinin yıllık büyüme oranı % 10, ulaştırma ve haberleşme katma değerinin yıllık büyüme oranı % 8,6, serbest meslek ve hizmetler katma değerinde yıllık büyüme oranı % 9 olarak gerçekleşmiştir (Söyler, 2006).

Mevcut durumda Malatya Sanayi yatırımları dört kategoride ele alınabilir.

- a) Tarıma dayalı olarak yapılan yatırımlar: Malatya Şeker fabrikası (1953), Kayısı işleme ve ambalajlama tesisleri, Un ve unlu mamul tesisleri vs.
- b) Hayvancılığa dayalı olarak yapılan yatırımlar: Et Kombinesi, Tavukçuluk İşletmeleri, Süt fabrikaları ve Yem sanayi vs.
- c) Sümerbank’ın açtığı yolu izleyerek özellikle 1. ve 2. Organize Sanayi Bölgelerinde yapılan Tekstil sektörü yatırımları (iplik üretimi, örgü triko kumaş üretimi, denim kumaş üretimi ve terbiyesi, ayrıca örgü, boyalı kumaş ve terbiye tesisleri gibi)
- d) Diğer yatırımlar: Akçadağ kâğıt fabrikası, makine ve donanım imalatı, mobilya fabrikası, döküm, plastik imalatı, transformatör fabrikası, kalorifer kazanı imalatı, yem fabrikaları vs.

2009 yılı itibarıyla Malatya’nın sanayisini birinci derecede tekstil sektörünün, ikinci derecede ise kayısıya dayalı gıda sanayinin (işleme ve paketleme tesisleri) şekillendirdiği söylenebilir.

Malatya’daki belli başlı sanayi işletmeleri ile bunların hammaddeleri arasındaki ilişki dikkate alındığında, gıda işletmeleri, sigara fabrikası, şeker fabrikası, yem fabrikaları ve ciddi oranda gelişme potansiyeli bulunan madencilik alanları için ilin altyapısı uygunken, tekstil sektörünün ana hammaddesi olan pamuğun ağırlıklı olarak Güneydoğu Anadolu ve Ege Bölgesinden geldiği görülmektedir.

Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) genel olarak; yeni yatırımların yapılması, istihdamın artırılması, bölgesel kalkınmanın sağlanmasının yanı sıra, planlı ve düzenli sanayileşme ile kentleşme ve çevre politikalarına yönelik etkin bir politika uygulanması açısından da önem arz etmektedir (Cansız, 2010). OSB uygulaması, Türkiye’de sanayi yatırımlarının yapılmasında ve işletmelerin verimliliklerinin artırılmasında kritik bir görevi üstlenmekte, iş yapmanın önündeki engellerin aşıldığı mikroklima işlevini görmektedir (Çağlar, 2006).

1977’de I. Organize Sanayinin 2004 yılında da II. Organize Sanayinin kurulmasıyla sanayi, il merkezinden organize sanayi bölgelerine doğru kaymıştır. Özellikle organize sanayi bölgelerinin teşvik edilmesi ve yatırımlarda bir takım kolaylıklar getirilmesi, sanayinin organize bölgelerinde şekillenmesini sağlamıştır. 2009 yılı itibariyle Malatya’da 4 adet organize sanayi bölgesi şekillenmiş durumdadır (Tablo 11. 3).

Tablo 11. 3. Malatya’nın Organize Sanayi Bölgeleri

Sanayi Bölgesi	Başlama Tarihi	Kurulu Alan	Açıklama
I.O.S.B.	1977	300 Hektar	1.000 Hektar (10 bin dönüm) ilave çalışmalar sürüyor.
II.O.S.B.	2004	350 Hektar	Alt yapı çalışmaları ve sanayileşme devam ediyor.
Darende O.S.B.	2004	56 Hektar	İmar çalışmaları bitti. Tapular dağıtıldı. Sanayiler kurulmakta
Akçadağ Mermer İhtisas O.S.B	2008	125 Hektar	Kurulacak alan belirlendi. 220 milyon ton mermer rezervi var

Malatya’nın Darende ilçesinde yeni OSB kurulmuş bulunmakta, Akçadağ ilçesinde de Mermercilik OSB kuruluş çalışmaları sürdürülmektedir. Darende OSB parsellerinin tahsis çalışmaları ve altyapı çalışmaları devam etmektedir. Akçadağ Mermercilik İhtisas OSB için 125 hektar olarak yer tespiti yapılmış, etüt çalışmaları tamamlanmış, imar çalışmaları ise devam etmektedir (Anonim, 2010f).

Malatya, TRB1 Bölgesi’nde sanayisi en gelişmiş il olup Malatya Ticaret Sanayi Odası’na kayıtlı toplam 856 şirkette 22.727 kişi istihdam edilmektedir. Malatya’da sırasıyla gıda, tekstil ve inşaat sektörlerinin hem istihdam sayısı hem de şirket sayısı bakımından ön plana çıktığı, deri ve medikal-sağlık sektörlerinin ise Malatya’da en az gelişmiş sektörler olduğu görülmektedir. Şirket başına düşen istihdam sayısına bakıldığında ise tekstil, inşaat ve makine sektörlerinin önde olduğu ve bu sektörlerde entegre ve büyük ölçekli firmaların faaliyet gösterdikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca sanayi alanındaki toplam istihdamın %54’ünün tekstil sektöründe, %26’sının ise gıda sektöründe olduğu görülmektedir (FKA, 2010). Malatya sanayinin ilgili sektörlere göre dağılımı Tablo 11. 4’de, yıllara göre değişimi ise Tablo 11. 5’de verilmiştir.

Tablo 11. 4. Malatya ili Sektörlere Göre Sanayi Tesisleri ve İstihdam Sayısı

Sektör	Şirket Sayısı	İstihdam Sayısı	İstihdam / Şirket
Deri	7	50	7
Gıda	380	6.075	16
İnşaat	61	1.098	18
Kimya	36	352	10
Maden	26	86	3
Makine	58	960	17
Medikal - Sağlık	5	64	13
Metal Eşya	46	458	10
Orman	61	724	12
Plastik	47	527	11
Tekstil	129	12.333	96
Genel Toplam	856	22.727	27

Kaynak: Malatya Ticaret ve Sanayi Odası (MTSO), 2010.

Tablo 11. 5. Malatya Sanayisinin Yıllara Göre Gelişim Tablosu

Sektörü Adı	1985	1990	1995	2000	2005	2007	2008	2009
Gıda Ve Kayısı San.	27	41	81	96	207	312	322	327
Dok. Ve Giyim San.	4	7	48	59	87	105	119	120
Orman Sanayii	5	7	16	17	29	19	24	25
Kağıt Sanayii	1	2	2	6	18	20	21	26
Plastik Sanayii	2	3	5	10	14	32	36	45
Kimya Sanayii	-	1	14	15	20	39	40	41
İnşaat Ve Çimento	8	9				42	47	59
Demir- Çelik Eşya San.	6	8	15	12	16	19	20	20
Madeni Eşya San.	4	16	12	11	21	18	25	25
Tarım Mak. İm. San.	6	7	9	9	14	10	11	11
Elektrikli Mlz.Trafo	2	2	2	1	1	8	8	8
Mermer Sanayii	-	1	4	5	12	24	26	26
Demir Dışı Metal San.	2	5	8	8	10	7	8	8
Tütün Ve Mam. San.	2	2	2	2	2	2	2	2
Gıda Mak. İma.San.	1	1	2	4	8	8	8	8
Yem Sanayii	1	2	5	4	7	8	8	8
Kal.Kazan Yd.Parça	1	2	4	4	9	7	7	9
Güneş En. Montaj	1	3	6	6	12	7	7	8
Cam Sanayii	-	1	2	3	6	6	7	7
Deri Ve Mamül San.	1	2	4	5	5	3	3	4
Genel Toplam	74	105	244	277	498	696	749	787

Kaynak: Malatya Ticaret ve Sanayi Odası (MTSO), 2010.

Malatya'nın sanayi alanındaki göreceli başarısının OSB kaynaklı olduğu dikkate alınarak, özellikle ihtisas organize sanayi bölgelerinin sayısı arttırılmalıdır. Hatta bundan sonra kurulacak sanayi bölgelerinin tamamı ihtisas sanayi bölgesi olarak planlanmalıdır (Gıda İhtisas Organize Sanayi, Tekstil İhtisas Organize Sanayi, Elektronik ve Tıp Cihazları Organize Sanayi, Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi, Mermer İhtisas Organize Sanayi, Gün Kuruşu Kayısı Üretim Organize Sanayi, Soğuk Hava Deposu İşletmeciliği Alanı vs.).

Malatya'da faaliyet gösteren en büyük sanayi kuruluşları ile en çok vergi ödeyen kişi ve kurumlar aşıya alınmıştır (Anonim, 2010f).

Malatya'nın en büyük 10 sanayi kuruluşu (İşçi sayısına göre)

1. Gap Güney Doğu Tekstil San. Ve Tic.A.Ş. (1.337 İşçi)
2. Anateks Anadolu Tekstil Fab. A.Ş. (900 İşçi)
3. Taha Tekstil San. Ve Tic.A.Ş. (900 İşçi)
4. Güntaş Gündüzbey İplik Ve Dok. Fab. San. Ve Tic. A.Ş. (613 İşçi)
5. Malatya İplik San. Ve Tic.A.Ş. (544 İşçi)
6. Ilsan Tekstil San.Tic.A.Ş. (377 İşçi)
7. Babacan Tekstil Örme Paz.San.Tic.Ltd.Şti. (300 İşçi)
8. Fırat Entegre Tekstil San.Ve Tic.A.Ş. (273 İşçi)
9. Karagözlüler Tekstil San.Ve Tic.A.Ş. (242 İşçi)
10. Rota Tekstil Trzm.San.Tic.A.Ş. (235 İşçi)

Malatya'da Gelir Vergisinde ilk 10

1. Ahmet Kılıçaslan (935.806,35 TL)
2. Mehmet Özer (327.586,93 TL)
3. Jale Değirmenci (285.000,00 TL)
4. Bediha Tuncal(268.047,56 TL)
5. Hüseyin İnel (246.156,98 TL)
6. İrfan Levent (240.662,20 TL)
7. Mehmet Reşat Kadak (229.054,07 TL)
8. İsmet Arpacı (200.927,01 TL)
9. Süreyya Kadir Karagöz (199.98625 TL)
10. Enes Faruk Özdemir (193.351,66 TL)

Malatya'da Kurumlar Vergisinde ilk 10

1. Ultra Emar Sağlık Merkezi Ltd.Şti. (9.037.800,79 TL)
2. MAKSAN Malatya Makina Sanayi A.Ş.(4.203.672,87 TL)
3. Yeni Doğu Sağlık Ve Medikal Hizmetleri A.Ş. (2.723.183,21 TL)
4. Güven Sağlık Hizmetleri San.Tic.Ltd.Şti. (2.067.018,04 TL)
5. Arma Yapı İnşaat Taahhüt Ve Tic.Ltd.Şti. (1.991.343,01 TL)
6. Malatya Sentetik Çuval Dokuma Gıda San.Tic.Ltd.Şti. (1.913.681,64 TL)
7. Özel Egem Hayat Hastanesi Egm Sağlık Hiz.Ltd.Şti. (1.770.500,11 TL)
8. Malatya Hayat Sağlık Hizmetleri A.Ş. (1.374.505,60 TL)
9. Oralgaz San. ve Tic. A.Ş. (1.240.762,47 TL)
10. Fırat Un Ve Yem Fab. Nak. Gıda Paz. İth. İhr. San. Tic. Ltd. Şti. (1.226.622,49 TL)

11.3. Malatya Tekstil Sanayinin Durumu ve Sorunları

Tekstil sektörünün tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. Zira giyinme, ilk insanın yaratılışından beri insanın zaruri ihtiyaçlarından biri olmuştur. Bu anlamda Malatya'nın tekstil sektörü de oldukça önemli bir geçmişe sahiptir. Malatya, özel sektör yatırımları ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde tekstil sektörü açısından gelişmiş bir üretim merkezi haline gelmiştir. Malatya'da işletme başına istihdam sayısının en fazla olduğu sektör tekstil sektörüdür.

Tekstil sektörü genel yapısı itibariyle iplik üretimi, dokuma kumaş, örme kumaş, tekstil terbiyesi ve konfeksiyon imalatı olmak üzere beş kategoride toplanır.

İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçılar Birliği (İTKİB) kayıtlarına göre dünya tekstil ticareti hacmi yıllık 400 milyar \$ olup, bunun 170 milyar \$'ı tekstil ticareti, 230 milyar \$'ı ise konfeksiyon ticaretidir. Bu ticaret içinde Türkiye'nin payı 12,5 milyar \$ (%3,1) dir. Bunun 5,2 milyar \$'ı tekstil ticareti, 7,3 milyar \$'ı konfeksiyon ticaretidir.

Dünyada yaklaşık 20 milyon ton pamuk üretilmekte ve tüketilmektedir. Türkiye'nin pamuk üretimi maksimum 925.000 ton olup dünya üretiminin %3,3'üne karşılık gelmektedir. Türkiye'nin pamuk tüketimi ise 1.450.000 ton ile dünya tüketiminin %6'sını oluşturmaktadır. Üretimin tüketimi karşılamaması yüzünden Türkiye her yıl yaklaşık 525.000 ton pamuk ithal etmek zorunda kalmaktadır (İTKİB Kayıtları, 2010).

Pamuk fiyatlarının belirlenmesinde en büyük faktör Çin ve ABD olup, Çin'in pamuk üretiminde yıllık 3.000.000 ton açığı, ABD'nin ise 3.100.000 ton fazlası vardır. Dolayısıyla dünya pamuk fiyatları Çin'in pamuk talebine göre artıp azalmaktadır.

Türkiye'deki toplam tekstil yatırımı 50 Milyar \$ olup, Malatya'nın bu yatırımdaki payı 2 Milyar \$ ile % 4'lük dilimi oluşturmaktadır. Türkiye'de tekstil sektöründe istihdam edilen iş gücü toplam 2.500.000 kişi olup, Türkiye'deki toplam istihdamın %10'unu oluşturmaktadır. Ülkemizde istihdama çözüm aranılacaksa emek yoğun bir sektör olan tekstil sektörü güçlü tutulmalıdır (İTKİB Kayıtları, 2010).

Türkiye'deki iplik üretimi yatırımının %40'ı GAP bölgesindedir. Bu üretimde söz sahibi olan iller ise Malatya, K.Maraş, Adıyaman, G.Antep ve Ş.Urfa'dır.

Türkiye'de Ege bölgesi, Diyarbakır, Ş.Urfa, Hatay yörelerinde kaliteli pamuk üretimi mevcuttur. Fakat üretilen pamukların toplanmasında önemli sorunlar ortaya çıkmakta, hasat işleminde uygulanan yanlışlıklar sonucu toplanan pamuklara her türlü yabancı madde (kontaminasyon) karışabilmektedir.

Diyarbakır ilimizin Gold pamuğu, İsrail Pima pamuğuna eş değer olmasına rağmen Türkiye'de yetişen pamuk, İsrail pamuğundan % 40 daha ucuza satılmaktadır. Türkiye'de dönümde 300–350 kg ürün alırken, İsrail 700–750 kg pamuk almaktadır. Bu anlamda tekstil sektörünün sorunlarını çözmeye çalışırken diğer taraftan pamuk politikamızı da gözden geçirmek zorundayız.

1930'lu yıllarda Malatya Yeşilyurt kasabasında el dokuma tezgâhları ile başlayan tekstil imalatı 1937'de Malatya Sümerbank dokuma fabrikasının kurulmasıyla yeni bir aşamaya geçmiştir. Malatya'nın nüfusunun 40.000 olduğu o yıllarda sadece Sümerbank 4.000 kişilik istihdam sağlamıştı. O dönemde

Sümerbank da üretilen ürünlerin başta ABD ve Avrupa ülkelerine ihraç edilmesi sayesinde Malatya, II. Dünya savaşı yıllarını Sümerbank sayesinde önemli sıkıntılar yaşamadan atlattır.

Özel sektörün tekstil sektörüne, dolayısıyla da sanayiye adım atması 1972 yılında Yeşilyurt'lu işadamlarımızın İpaş Malatya İplik San.Tic. A.Ş.'yi şehrimize kazandırmaları ile başlamış, bunu 1984 yılında Anateks Anadolu Tekstil San.Tic. A.Ş., 1988 de Güntaş Gündüzbey İplik Fabrikası'nın kuruluşu izlemiş ve bu süreç devam ederek, 2008 yılı sonu itibariyle 119 adet tekstil işletmesi ve 9000 çalışanı ile bugünkü seviyeye gelinmiştir (Anonim, 2010f).

Günümüzde I. Organize Sanayi Bölgesinde yatırımların % 35'i, II. Organize Sanayi Bölgesindeki yatırımların ise %28'i tekstil sektörüne ait işletmelerden oluşmaktadır. Tesislerin toplam yatırım değeri 2 milyar \$ olup, yıllık ciroları 800 milyon \$ civarında tahmin edilmektedir. İş-Kur kayıtlarına göre Malatya'daki toplam istihdamın % 14'ü tekstil sektörünce gerçekleştirilmektedir.

Çalık ailesinin kurduğu Gap Tekstil ve Anateks grubu Malatya Tekstil sanayinin en büyük grubunu oluşturmaktadır. Bu grupta toplam 4000 kişi istihdam edilmekte olup, toplam yatırım büyüklüğü 500 milyon \$ dır. Malatya sanayisince kullanılan enerji tüketiminin %22'si bu grupça tüketilmekte olup, yıllık 300 milyon \$ ciro ile şehrimize en büyük katkısı olan tekstil grubudur. Malatya ili tekstil sektörünün yapısal özellikleri ve üretim yapısı Tablo 11. 6'da verilmiştir.

Tablo 11.6. Tekstil Sektörünün Yapısal Özellikleri ve Üretim Yapısı

Üretim Çeşidi	İşletme Sayısı	Çalışan Sayısı
İplik fabrikası	16	3700
Dokuma fabrikası	12	450
Örme kumaş	20	1200
Boyahane (iplik+kumaş)	9	1000
Çorap fabrikası	6	350
Konfeksiyon (muhtelif)	27	2000
Telef işletme	5	50
Branda imalatı	5	50
Diğer imalatlar	19	200
Toplam	119	9000

Kaynak: Malatya Ticaret ve Sanayi Odası (MTSO), 2010.

11.4. Malatya Gıda Sanayinin Durumu ve Sorunları

Gıda sanayi Malatya'da tekstilden sonra en önemli sektör durumundadır. Bu sektörün en önemli ham madde kaynağını kuru kayısı oluşturmaktadır. Malatya'da her yıl ihraç edilen kuru kayısı miktar ve tutarları Tablo 11. 7'de verilmiştir.

Tablo 11. 7. Malatya'da İhraç Edilen Kuru Kayısı Miktar ve Tutarları

	İhraç Edilen Miktar (Ton)	İhracat Tutarı (USD)	KG Satış Fiyatı (USD)
2005	94.808	179.613.793	1,895
2006	110.972	194.607.735	1,754
2007	102.281	236.613.673	2,313
2008	98.086	318.573.000	3,248
2009	97.875	276.210.478	2,822
Ortalama	100.804	241.123.736	2,392

Kaynak: Malatya İl Tarım Müdürlüğü, 2010.

Malatya'da kayısı işleme dışında da çok sayıda gıda şirketi faaliyet göstermektedir. Malatya Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı gıda sektöründe faaliyet gösteren şirketler incelendiğinde işletmelerin %35'inin kayısı, %11'inin ise ekmek, un-yem ve bulgur sektörlerinde olduğu görülmektedir. Katma değeri yüksek olan baharat, çerez ve soğuk hava deposu sektörlerinin ise ilde en düşük sayıya sahip işletmeler olduğu görülmektedir. İstihdam sayısına bakıldığında gıda sektöründeki istihdamın %35'inin kayısı, %22'sinin ise şekerli maddeler sektöründe olduğu; şekerli maddeler ve tuz-et sektörlerinin ise ilde şirket başına en fazla istihdam sağlayan sektörler olduğu görülmektedir (Tablo 11.8).

Tablo 11. 8. Malatya İli Gıda Sektörü Dağılımı

	Şirket Sayısı	İstihdam Sayısı	İstihdam / Şirket
Baharat	3	29	10
Bakliyat	12	72	6
Çerez	6	47	8
Ekmek	44	452	10
İçecek	5	47	9
Kayısı	131	2110	16
Muhtelif Gıda	5	26	5
Soğuk Hava Deposu	6	47	8
Su Ürünleri	2	31	16
Süt ve Süt Ürünleri	36	249	7
Şekerli Maddeler	38	1299	34
Un-Yem-Bulgur	42	461	11
Yemek Fabrikaları	34	535	16
Tuz-Et	10	337	34
TOPLAM	374	5742	-

Kaynak: MTSO, 2010.

11.5. Malatya’da Madencilik

Malatya ili, sahip olduğu jeolojik yapı gereği çeşitli maden yatakları oluşumu için uygun bir ortam sunmaktadır. Bölgede yapılan araştırmalar sonucu endüstriyel hammadde ve metalik maden yatakları ortaya çıkarılmıştır. Türkiye’nin tek, dünyanın da sayılı profilit yataklarından biri Malatya Pütürge’de bulunmaktadır. Metalik maden açısından, bu yöre demir ve bakır yönüyle zengindir. Ayrıca ilde dolomit, fluorit, vermikülit, mermer ve çimento hammaddeleri bulunmaktadır. Türkiye’nin en önemli demir yataklarından biri olan Hekimhan-Hasançelebi demir yatakları, Malatya’dadır. Bu yataklarda 865 milyon ton görünür ve muhtemel rezerv, Hekimhan-Deveci’de, 40 milyon ton, Hekimhan-Karakuz’da 14.5 milyon ton rezerv bulunmaktadır. Türkiye’deki Demir yataklarının toplam potansiyelinin yarısından fazlasını oluşturan Hasançelebi Demir Yatağı yüksek titan içeriği nedeniyle işletilememektedir. (MTA, 2010). Akçadağ yöresindeki mermer yatakları Malatya’nın diğer önemli bir maden kaynağıdır.

11.6. Malatya’da Enerji

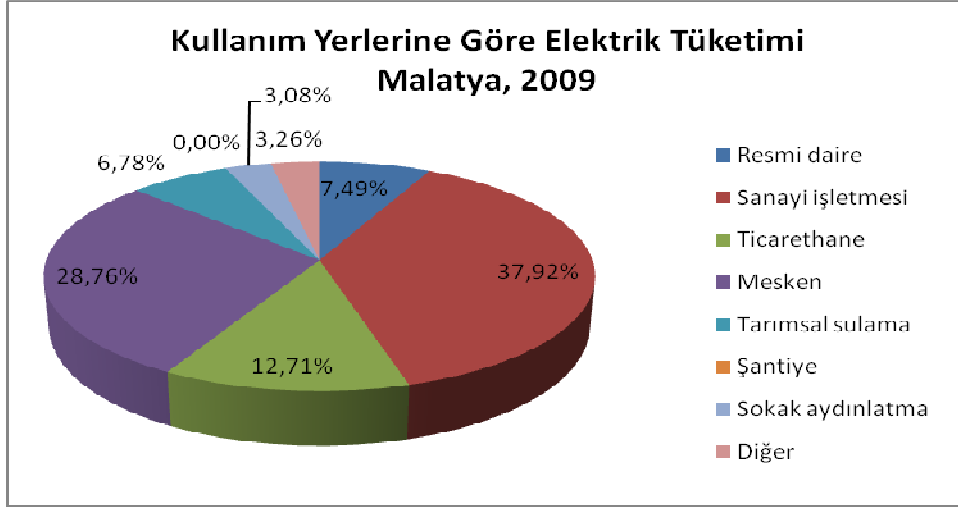
Ülkelerin kalkınma politikalarının temel araçlarından biri olan enerji; gelişmişlik seviyesinin en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Türkiye’nin dünya enerji üretimindeki payı, gelişmekte olduğunu destekler şekilde, 2004’de %0,86 iken 2007’de %0,97’ye yükselmiştir (Anonim, 2010r).

Malatya’nın toplam elektrik tüketimi ve bunun kullanım alanlarına dağılımı Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 11. 9’da, bu değerlerin grafik olarak ifadesi ise Şekil 11. 1’de verilmiştir.

Tablo 11. 9. Malatya’nın Kullanım Yerlerine Göre Elektrik Tüketimi (MWh)

	Türkiye		Malatya	
	2008	2009	2008	2009
Toplam tüketim	161.947.528	156.894.070	1.054.274	1.022.546
Resmi daire	7.344.252	6.989.641	80.618	76.554
Sanayi işletmesi	74.850.263	70.470.076	386.154	387.800
Ticarethane	23.903.332	25.018.856	134.530	129.981
Mesken	39.583.598	39.147.505	288.469	294.075
Tarımsal sulama	4.730.976	3.661.805	72.417	69.305
Şantiye	-	-	-	-
Sokak aydınlatma	3.970.228	3.844.834	62.437	31.452
Diğer	7.564.880	7.761.353	29.648	33.378

Kaynak: TÜİK

Şekil 11. 1. Malatya'nın kullanım yerlerine göre elektrik tüketimi

Yukarıdaki tabloya göre 2008 yılından 2009 yılına geçerken hem Türkiye'nin hem de Malatya'nın enerji tüketiminde azalma yaşanmıştır. Bu azalmanın 2008 yılında başlayan küresel krizden kaynaklandığı düşünülebilir.

2009 yılı rakamlarına göre Malatya, Türkiye'nin toplam enerji tüketiminde % 0,65'lik bir paya sahiptir. Malatya'nın nüfusu dikkate alındığında bu değer olması gerekenden düşüktür. 2009 yılında Malatya ilinde tüketilen elektrik miktarı incelendiğinde, toplam elektrik tüketiminin % 37,92' sinin sanayi işletmeleri tarafından, % 28,76' sının meskenler tarafından, % 12,71' inin ticarethaneler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir

12. MALATYA'DA ULAŞIM

12.1. Ulaşım Altyapısının Geliştirilmesi

Ulaştırmanın gelişimi doğrudan ekonomik gelişme ile ilgilidir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra, kentlerde - sanayileşme çalışmalarının yüksek bir ivmeyle artması, kentlerin de planlı / plansız büyümesine yol açmıştır. II. Dünya Savaşı'nın yol açtığı 10 yıllık süreçte yaşanan duraklamanın ardından, savaş sonrasında ekonomik toplu kalkınmaların bir sonucu olarak ulaştırma gelişmiştir. Şehirlerin planlı büyümemesi durumunda önceden öngörülmeven birçok problem ortaya çıkmakta kent altyapıları yetersiz hale gelmektedir. Bu altyapı problemlerinin en büyüğü, hiç şüphe yok ki bugün de olduğu gibi şehrin büyümesi karşısında ulaşım altyapısının yetersiz kalmasıdır.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile ulaşım sistemlerinin etkileşimi doğrusaldır. Gelişmiş ülkeler, yalnızca karayollarını değil bütün taşımacılık sistemlerini, teknoloji ışığında düzene koymuşlardır. Elektrik, temiz su, pis su, yağmur suyu, ısıtma, çöp toplama ve değerlendirme gibi alt yapı ihtiyaçlarını ulaştırma sistemleriyle birlikte tasarlamışlardır.

Bütün ülkeler için ulaştırma ve erişilebilirlik gelişmenin temelini oluşturur. İlke basit ve açıktır. Ulaşamadığınız yeri geliştiremezsiniz. Toplumsal kalkınmanın itici gücü olan bilgi ve kültür yönetiminin, sanat faaliyetlerinin, enerji üretiminin, sanayileşme ve turizm ihtiyaçlarının alt yapısını ulaştırma sektörü oluşturur.

Ulaştırma hizmetleri, ülkelerin sosyolojisi ve kent imar planlarından da ayrılamaz. Kentleşme ve kent düzenlemelerinde kent içi ve kent dışı ulaşım sistemleri, yerleşmelerin besleme kanallarıdır. Birçok ülkede, yeniden gelişme ve kenar mahallelerin temizlenmesi ve bazı kent bölgelerinin devam eden büyümesi ile başa çıkmak için 20'nci yüzyılın ikinci yarısından itibaren '*master planlar*' geliştirilmiştir (Thorns, 2004).

IX. Beş yıllık kalkınma planında ulusal ölçekte ulaşım yollarının durumu ve öngörülen hedefler çıkarılmıştır. Bunlardan bazı kesitler aşağıya alınmıştır.

VIII. Plan döneminde yurt içi yük taşımacılığında karayollarının payı 2000 yılında yüzde 88,7'den 2005 yılında yüzde 90 seviyesine ulaşmıştır. Sektörde küçük bir paya sahip olan deniz yolu yük taşımalarının payı daha da azalarak 2005 yılında yüzde 2,8 seviyesine gerilemiştir. Demiryolu ve boru hattı taşımaları paylarını korumuştur. Bu dönemde yurt içi yolcu taşımalarının yüzde 95,2'si karayolu ile gerçekleştirilmiştir. Yurt dışı yük taşımaları denizyolu, yolcu taşımaları ise havayolu ağırlıklı yapısını korumuştur.

Türkiye'deki mevcut demiryolu ağı toplam 10.984 km olup, bu ağın 8.697 km'si ana hattır. Mevcut demiryolu ağının 2.305 km'si elektrikli ve 2.665 km'si sinyallidir.

Demiryolu yoğunluğu açısından Türkiye, AB üyesi ülkelerle karşılaştırıldığında en az yoğunluğa sahip ülkedir. Ana şehirlerarasındaki koridorlarda taşımacılık nispeten eskimiş bir altyapı üzerinde sürdürülmektedir. Demiryolu altyapısının en önemli problemi büyük nüfuslu şehirlerarasındaki demiryolu hatlarının yüksek hız ve kaliteli servise uygun olmamasıdır. Kilometre başına toplam trafik birimi itibarıyla da Türkiye AB ortalaması olan 3,2'nin oldukça altındadır.

Dünya sıralamasında 2000 yılında 18. sırada yer alan Türk deniz ticaret filosu, son yıllarda daha da belirgin olarak yaşanan finansman sorunları ve bayraktan kaçış nedenleri ile 2005 yılında 24. sıraya gerilemiştir.

Ülkemizde 2006 yılı başı itibarıyla, trafiğe açık 37 havaalanı bulunmaktadır. 2000 yılında toplam 34,9 milyon yolcu taşınırken, bu sayı 2005 yılında 55,5 milyon yolcuya yükselmiştir. Biletler üzerinden alınan kamu payının düşürülmesi ve özel havayolu şirketlerinin iç hatlarda uçuşa başlaması yolcu talebini artırmıştır.

Türkiye'de trafik kazaları sonucu ortaya çıkan can kayıplarının yanı sıra uğranılan ekonomik kayıplar önemli bir sorun olmaya devam etmiştir. Ülkemizde trafik kazalarından kaynaklanan yolcu-km başına düşen ölü sayısı AB ortalamasının oldukça üzerindedir. 2004 yılı istatistiklerine göre, kent içi ve şehirlerarası yollarda toplam 537 bin kaza meydana gelmiştir. Bu kazalarda 4.428 kişi hayatını kaybetmiş, 136.229 kişi de yaralanmıştır.

2005 yılı başı itibarıyla köy yolları hariç 62 bin km uzunluğundaki devlet ve il yolunun yaklaşık 4.000 km'si stabilize ve toprak haldedir. VIII. Plan döneminde 170 km otoyol ve bağlantı yolunun yapımı tamamlanmış, İstanbul Büyükşehir Belediyesine devredilen 117 km'lik yol ile birlikte toplam otoyol ağı 1.944 km'ye ulaşmıştır.

Devlet ve il yollarında 2003 yılı sonrasında hız kazanan bölünmüş yol yapımları ile toplam bölünmüş yol uzunluğu 5.576 km artışla 2005 yılında 9.441 km olmuştur. Ağır taşıt trafiğine uygun bitümlü sıcak karışım kaplamalı (BSK) devlet ve il yolu uzunluğu 7.080 km'dir. Yeni bölünmüş yolların büyük çoğunluğu sathi kaplamalı olarak inşaa edilmiş olup BSK'ya çevirme çalışmalarına başlanmıştır.

Uluslararası karayolu taşımacılık filomuz, 2004 yılı verilerine göre yaklaşık 32.000 araç ve 1,4 milyon tonluk taşıma kapasitesiyle yılda yaklaşık 2 milyar dolar civarında gelir sağlamak ve ihracatımızın değer olarak yüzde 40'ını taşımaktadır. AB ülkelerinde araçlarımıza uygulanan geçiş kotası sınırlamaları sorun olmaya devam etmekte, filo kapasitesinin etkin kullanımını engellemektedir.

12.2. Ulaşımında Öngörülen Hedefler

1. Her kentin özgün yapısı, dinamikleri ve potansiyelleri göz önüne alınarak, kent içi ulaşım türlerinde çeşitlilik ve bütünleşme sağlanacaktır.
2. AB'ye uyum sürecinde sürdürülebilir bir kent içi ulaşım sistemi oluşturmaya yönelik olarak yaya ve bisiklet ulaşımı ile toplu taşımaya öncelik verilecek ve bu türlerin kullanımı özendirilecektir.

3. Raylı sistem projeleri, alternatif toplu taşıma sistemlerinin yetersiz kaldığı, sistemin işletmeye açılması öngörülen yıl için doruk saat yolculuk talebinin tek yönde asgari 15.000 yolcu/saat düzeyinde gerçekleşmesi beklenen koridorlarda planlanacaktır.
4. Kent içi ulaşım projelerinin finansmanında dışa bağımlılığı en aza indiren, ulusal üretim, istihdam ve finansman imkânlarından azami ölçüde yararlanan modeller kullanılacaktır.

12.3. Malatya’da Ulaşım Altyapısı

Yaya ve hayvan sırtında erişimin egemen olduğu dönemde plansız oluşan ve karayolu taşıtlarının etkisi ile bir ölçüye kadar şekillenen kentlerimiz, bugün sürekli artan taşıt trafiği karşısında ulaşım ve dolaşım sorunları ile karşı karşıyadır (Acar, 2002).

Ulaşım sorunlarına çare olarak sunulan otomobil eksenli politikalar ve stratejiler, kentleri içerisinden çıkılmaz sorun yumağına dönüştürmektedir. Kentsel ulaşımın amaçları sorgulandığında; daha hızlı, daha ucuz, daha güvenli, daha konforlu, daha estetik, daha çevreye duyarlı ulaşım sistemlerinin tercih edilmesi gerekliliği ile karşılaşmaktadır (Polat ve Atmaca, 2008).

Ulaşım sorunu, dünyadaki büyük kentler için çözülmeyi bekleyen diğer sorunların yanında ayrıcalıklı bir öneme ve önceliğe sahiptir. Sorunun çözümü için gelişmiş ülkeler, bütçelerinden bazan hiçbir konuda olmadığı kadar büyük miktarlarda kaynak aktarmakta ve AR-GE çalışmalarına destek sağlamaktadırlar. Kentiçi ulaşım projeleri hem komplekstir hem de diğer faktörlerden etkilenir ve etkiler; bu yüzden projeler büyük emek ve zaman gerektirir.

Malatya’nın şehir içi yollarının yeterli olmayışı, trafiği olumsuz yönde etkilemektedir. Şehir içinde artan nüfus ve hareketlilik sebebi ile oluşan yolculuk talepleri istenilen ölçülerde karşılanamamaktadır. Dolayısıyla kent içerisinde giderek fazlalaşan trafik sorunu ile karşılaşmaktadır.

Malatya, Doğu Anadolu’dan batı bölgelere, Akdeniz’e ve Güneydoğu’ya giden yolların geçiş merkezi olması nedeni ile karayolları bakımından gelişmiştir. Devlet ve il yolları dışında 415 km’si asfalt, 2.275 km’si stabilize, 3.141 km’si tesviye ve 655 km’si ham yol olmak üzere toplam 6.486 km köy yolu bulunmaktadır. Kent içi trafik düzeninde önemli sorunlar mevcuttur (Anonim, 2009e). Malatya’da bulunan devlet yolları Tablo 12. 1’de, il yolları Tablo 12. 2’de ve bölünmüş yollar ise Tablo 12. 3’de TRB1 ve Türkiye geneli ile karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo 12. 1. Malatya'nın Devlet Yolları Varlığı (km), 2010

	Asfalt Yollar	Şebeke Uzunluğu
Bingöl	228	228
Elazığ	322	322
Malatya	468	484
Tunceli	132	138
TRB1	1.150	1.172
Türkiye	30.770	31.311
TRB1/Türkiye (%)	3,74	3,74

Kaynak: Karayolları Gn. Md. Kayıtları.

Tablo 12. 2. Malatya'nın İl Yolları Varlığı (km), 2010

	Asfalt Yollar	Parke	Stabilize	Toprak	Diğer Yollar	Şebeke Uzunluğu
Bingöl	314	0	67	0	0	381
Elazığ	457	1	4	13	12	487
Malatya	454		45	49	34	582
Tunceli	366	2	48	22	46	484
TRB1	1.591	3	164	84	0	1.842
Türkiye	27.693	114	1.353	730	1.058	30.948
TRB1/Türkiye(%)	5,7	2,6	12,1	11,5	-	6,0

Kaynak: Karayolları Gn. Md. Kayıtları.

Tablo 12. 3. Malatya'nın Bölünmüş Yol Varlığı (km), 2010

Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1/Türkiye (%)
69	259	225	18	571	14.458	3,95

Kaynak: Karayolları Gn. Md. Kayıtları.

Yukarıdaki tablolar beraberce değerlendirildiğinde TRB1 bölgesindeki devlet yollarının %41, il yollarının %32, bölünmüş yolların %39'u Malatya'da bulunmakta olduğu görülecektir. Yine bu tablolara göre Türkiye'deki devlet yollarının %1,5'i, il yollarının %1,9, bölünmüş yolların ise %1,6'sı ilimizde bulunmaktadır. Bu rakamlar, bölge ve Türkiye ortalamalarıyla kıyaslandığında Malatya'nın iyi bir ulaşım ağına sahip olduğu söylenebilir.

İldeki demiryolu ağı, doğu, batı, kuzey ve güneyi birbirine bağlayan bir köprü vazifesi görmektedir. Malatya dâhilindeki demiryolu ağı toplamı 237 km. olup, ülke genelindeki demiryolları ağının %3'ünü teşkil etmektedir. Bu yollar üzerinde 5 durak ve 15 istasyon bulunmaktadır.

Malatya'dan çevre bölgelere üç hat bulunmaktadır. Bunlar; Kahramanmaraş yönünde Malatya-Narlı (98 km) hattı, Sivas yönünde Malatya-Çetinkaya (105 km) hattı, Elazığ yönünde Malatya-Yolçatı (34 km) hattı, şehri diğer bölgelere bağlamaktadır. TCDD 5. Bölge Müdürlüğü Malatya'da bulunmakta olup belirtilen uzunluklar hattın Malatya sınırları içinde kalan kısmını ifade etmektedir (FKA, 2010).

Malatya'da sivil hava alanı bulunmamaktadır. Sivil hava taşımacılığı il merkezine 35 km. uzaklıkta bulunan Malatya Askeri Havaalanı ile gerçekleştirilmektedir. Malatya'da bulunan havaalanı sivil-askeri kategoride olup 1941 yılında hizmete girmiştir. Şehre uzaklığı 34 km olan havaalanının pist boyutu 3350 m x 45m'dir. Pistin kaplama cinsi asfalttır. Yolcuya açık alanlar 1.065 m²'dir (DHMI, 2010b). Bunun yanı sıra 2010 yılında gerçekleştirilen genişletme çalışmalarıyla pist boyutu ve yolcuya açık kapalı alanda önemli düzeyde artırıma gidilmiştir. Malatya'ya gelen giden yolcu sayısı ile gerçekleştirilen uçak seferi sayısı Tablo 12. 4.ve 12. 5'de verilmiştir.

Tablo 12. 4. Malatya Havaalanına Gelen-Giden Yolcu Sayısı

	2008 Yılı			2009 Yılı		
	İç Hat	Dış Hat	Toplam	İç Hat	Dış Hat	Toplam
Elazığ	135.293	-	135.293	343.348	1.496	344.844
Malatya	438.226	25.591	463.817	463.817	23.827	487.644
TRB1	573.519	25.591	599.110	807.165	25.323	832.488
Malatya/ TRB1 (%)	76.41	100	77.42	57.46	94.08	58.58
Türkiye	35.832.776	43.605.513	79.438.289	41.226.959	44.281.549	85.508.508
Malatya/Türkiye (%)	1.22	0.06	0.58	1.26	0.05	0.57

Kaynak: DHMI, 2010

Tablo 12. 5. Malatya Havaalanındaki Uçak Trafiği (Sefer Sayısı)

	2008 Yılı			2009 Yılı		
	İç Hat	Dış Hat	Toplam	İç Hat	Dış Hat	Toplam
Elazığ	1.588	-	1.588	2.520	24	2.544
Malatya	3.871	231	4.102	4.353	213	4.566
Türkiye	385.764	356.001	741.765	419.422	369.047	788.469
Malatya / Türkiye (%)	1.00	0.06	0.55	1.03	0.58	0.58

Kaynak: DHMI, 2010

Malatya il merkezinin ilçelerine ve başlıca il merkezlerine olan uzaklıkları Tablo 12. 6'da verilmiştir.

Tablo 12. 6. Malatya'nın İlçelerine, Komşu İllere Ve Önemli Merkezlere Uzaklığı

İl Adı	Uzaklık (Km)	İlçe Adı	Uzaklık (Km)
Ankara	672	Merkez	0
İstanbul	1.126	Akçadağ	37
İzmir	1.219	Arapgir	120
Bursa	1.052	Arguvan	72
Adana	410	Battalgazi	8
Antalya	967	Darende	107
Elazığ	101	Doğanşehir	59
Diyarbakır	252	Doğanyol	90
Adıyaman	185	Hekimhan	80
Kahramanmaraş	223	Kale	40
Sivas	247	Kuluncak	110
Erzincan	364	Pütürge	74
Tunceli	234	Yazıhan	40
Kayseri	354	Yeşilyurt	8

Kaynak: Malatya İl Planlama Müdürlüğü

12.4. Malatya'nın Kara Taşıtları Varlığı

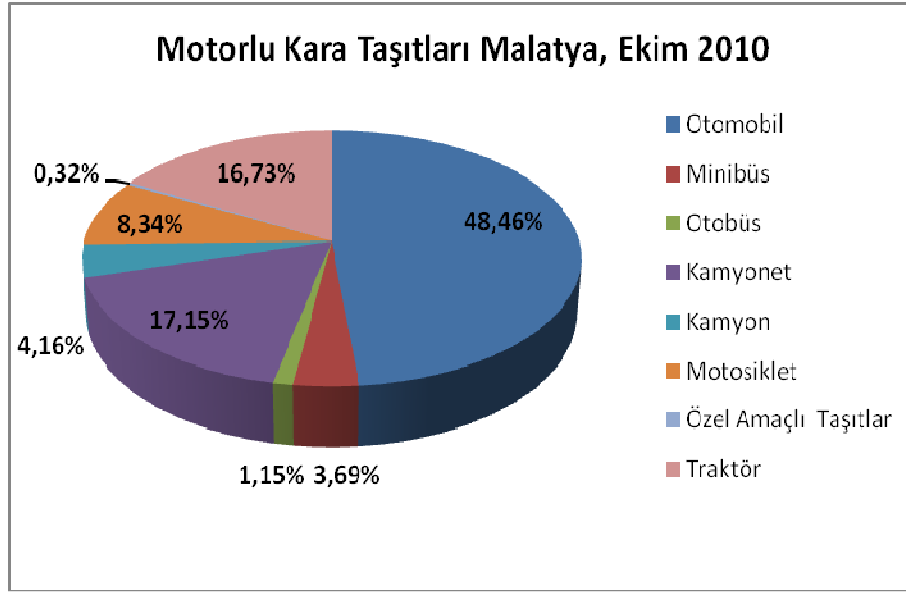
Malatya'nın kara taşıtı varlığı TRB1 ve Türkiye geneli ile karşılaştırmalı olarak Tablo 12. 7'de, bu taşıtların yüzdelerle dağılımı Şekil 12.1'de verilmiştir.

Tablo 12. 7. Malatya'nın Motorlu Kara Taşıtları Varlığı, 2010

Düzyer	Elazığ	Bingöl	Tunceli	Malatya	TRB1	Malatya/ TRB1 (%)	Türkiye	Malatya/ Türkiye (%)
Otomobil	38.804	4.542	1.888	50.695	95.929	52,85	7.450.737	0,68
Minibüs	3.157	949	541	3.862	8.509	45,39	385.938	1,00
Otobüs	659	209	105	1.199	2.172	55,20	207.009	0,58
Kamyonet	13.206	2.733	992	17.939	34.870	51,45	2.361.791	0,76
Kamyon	3.879	830	367	4.357	9.433	46,19	725.918	0,60
Motosiklet	6.780	591	410	8.727	16.508	52,87	2.382.248	0,37
Özel Amaçlı Taşıtlar	319	124	97	330	870	37,93	35.551	0,93
Traktör	7.253	826	838	17.506	26.423	66,25	1.394.523	1,26
Toplam	74.057	10.804	5.238	104.615	194.714	53,73	14.943.715	0,70

Kaynak: TÜİK

Yukarıdaki tablo incelendiğinde TRB1 bölgesindeki toplam 194 714 kara taşıtının 104 615'i yani yaklaşık % 54'ünün; Türkiye'deki kayıtlı toplam 14 943 715 motorlu kara taşıtının ise % 0.70'inin Malatya'da olduğu görülür. Bu oran traktör için TRB1 bölgesi içinde % 66, Türkiye genelinde % 1.26'dır. Malatya'nın kara taşıt varlığı Türkiye geneliyle kıyaslandığında ise bir iki kalem hariç ortalamanın altında olduğu görülür.

Şekil 12. 1. Malatya'daki kara taşıtı varlığının yüzdeleri dağılımı

Yukarıdaki grafiğe göre 2010 yılında Malatya'ya kayıtlı toplam 104 615 adet motorlu kara taşıtının, % 48,46'sını otomobiller, % 16,73' ünü traktörler, % 17,15' ini kamyonetler, % 8,34' ünü motosikletler oluşturmuştur.

12.5. Malatya'nın Trafik Kazası Sicili

Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri olan trafik kazaları gerek Malatya'da gerekse bölgede de sıkça meydana gelmektedir. Özellikle 2008 yılında ölümlü kazalar artmıştır. 2001-2008 yılları arasında bölgedeki trafik kazalarının yaklaşık %50'sinin Malatya'da gerçekleşmiş olması dikkat çekicidir (FKA, 2010). Malatya'da gerçekleşen trafik kazası sayısı, ölü ve yaralı sayısı Tablo 12. 8'de verilmiştir.

Tablo 12. 8. Malatya İli Trafik Kazaları Durumu

	Kaza sayısı	Ölü sayısı	Yaralı sayısı
	(Adet)	(Kişi)	(Kişi)
2001	596	33	1 168
2002	671	56	1 338
2003	628	44	1 224
2004	695	52	1 392
2005	771	37	1 521
2006	872	24	1 619
2007	1 015	37	1 971
2008	943	56	1 912

Yukarıdaki tablo incelendiğinde son 8 yılda en fazla trafik kazasının 2007 yılında olduğu (1015), en fazla can kaybı olaylarının 2002 ve 2008 yıllarında (56) yaşandığı, en fazla yaralanmanın yine 2007 yılında meydana geldiği görülmektedir.

Bu sonuçlara göre sekiz yıl içinde 339 kişinin trafik kazalarında can verdiği yaklaşık 15000 bin kişinin ise yaralandığı ortaya çıkmaktadır. Bu rakamlar Malatya ölçeğindeki bir il için oldukça yüksek ve düşündürücü rakamlardır.

12.6. Malatya’da Kent İçi Ulaşım Sorunu ve Raylı Sistem Alternatifi

Kentler büyüdükçe nüfus artmakta, nüfus artışı ise yolcu ve yolculuk sayısının artmasına neden olmaktadır. Dünyada kentiçi ulaştırma sistemleri seçilirken ve planlanırken, hem talebi karşılayacak hem de gelecekteki gelişmelere uyarlanabilecek sistemlere öncelik verilmelidir. Bu durum ise kentsel ulaşımında toplu taşımayı önemli bir alternatif haline getirmektedir.

Gelişmiş ülkelerin büyük kentlerinde, XIX. yüzyılın sonlarından başlayan raylı sistem ağlarının genişletilme çabaları, günümüzde de sürmektedir. Bu çabalar, 1973-1974 yıllarındaki enerji bunalımı ve 1990 yıllarından sonra çevreye olan duyarlılığın artmasına paralel olarak hızlanmıştır (Öğüt ve Evren, 2006).

Bu eğilim son dönemlerde raylı taşıma sistemlerini kentsel ulaşım projelerinin odak noktası haline getirmiştir. Özellikle tek yönde büyük miktarlarda yolcu taşınmasını gerektiren kesimlerde karayoluna göre sağladığı üstünlük, getirdiği çevresel yararlar ve konfor bu sistemi karayoluna göre daha cazip kılmaktadır. Hafif raylı sistemler ve metrolar trafik tıkanıklığına çözüm getirdiği gibi, diğer taşıma şekillerinin sınırlı olduğu kentlerde ulaşım sorununun çözümüne de yardımcı olmaktadır.

Kent içi raylı sistemler sınıflandırılırken en önemli kriter sistemin yolcu kapasitesidir. Ticari hız, bir dizideki vagon sayısı, aracın ivmesi, yolun geometrik özellikleri, sinyal sistemi, karayolu ile

kesişme noktalarının varlığı veya karayollarından korunma oranı, istasyon uzunlukları, istasyonlar arasındaki mesafe, zirve saatteki dizi çalıştırma sıklığı gibi parametreler kapasite ile ilişkili faktörlerdir (Öztürk, 2009) .

Talebin yüksek mertebelere ulaştığı durumlarda düşük kapasiteli araçlarla yapılan taşımacılık, trafik probleminin en önemli sebebidir. Böyle bir durumda daha yüksek kapasiteli sistemleri kullanmak gerekmektedir. Genel itibari ile saatlik yolcu sayısının 7000-8000 pphpd (saatte tek yönde taşınan yolcu sayısı) değerine ulaştığı yerlerde tramvay sistemi önemli bir seçenek olarak ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde son yıllarda raylı sistemlere önem vermeye başlanmış olmasına karşın, henüz ülke geneli için gelinen nokta yetersizdir. Ülkemizde özellikle karayoluna yatırım yapılmış, kentiçi raylı sistemler önemli ölçüde ihmal edilmiştir. Halbuki yapılan çalışmalarda demiryolu sistemleri ile karayolu sistemleri birim alan talebi açısından karşılaştırılmış ve İstanbul örneğinde 5.5 kat daha az alan kullanıldığı tespit edilmiştir (Öztürk ve Öztürk, 2010).

Bu bağlamda birçok kentimizde olduğu gibi Malatya’da da yavaş işleyen, hizmet düzeyi düşük, güvensiz, çevreyi kirleten, önemli işgücü ve yakıt kayıplarına yol açan, kent içinde birçok noktada trafik akışını kilitleyen kısaca çağdaş bir kente yakışmayacak bir ulaşım ve trafik durumunun hüküm sürdüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı, raylı sistem projelerini alternatif toplu taşıma sistemlerinin yetersiz kaldığı, sistemin işletmeye açılması öngörülen yıl için doruk saat yolculuk talebinin tek yönde asgari 15.000 yolcu/saat düzeyinde gerçekleşmesi beklenen koridorlarda planlanacağını öngörmektedir.

Yapılan değerlendirmelerde Malatya’nın yakın vadede bu kriteri sağlayamayacağı öngörülmektedir. Ancak Malatya’nın gelişim formu ve şehrin son yıllarda yaşadığı kent içi ulaşım sorunları raylı sistemi anlamlı bir alternatif olarak ortaya çıkarmaktadır. Plan tarafından öngörülen kriteri sağlamadığı için böylesi bir projenin merkezi hükümet tarafından mali olarak desteklenmeyeceği beklenebilir. Ancak bu durum bu projenin kesinlikle yapılamayacağı anlamına gelmez. Bu durumda yerel kaynaklar ya da yurt dışı kredi imkânları gündeme alınmalıdır.

2008 yılında Malatya Belediyesine sunulmak üzere gerçekleştirilen bir çalışmada (Arısal, 2008) Malatya için olası bir raylı sistem projesi hazırlanmıştır. İlgili projenin önerileri aşağıya alınmıştır.

- Malatya’nın nüfusu dikkate alındığında düşük kapasiteli raylı sistem yeterli olacaktır.
- Maliyet faktörü göz önüne alındığında yüzeyden geçen bir raylı sistem hattı tercih edilmelidir. Doğu – Batı aksında raylı sistemin yüzeyden geçeceği genişliğe sahip cadde, halen şehirlerarası ulaşım da hizmet veren çevre yoludur.
- Maliyet unsuru dikkate alınarak proje etaplar halinde (3 etap) ve 5 yıllık bir süreye yayılmalıdır. Bu etaplar;

- I. Etap: Yolculukların daha fazla olduğu öngörülen, doğuda Çöşnük kavşağı ile batıda Özsan Sanayi Kavşağı arasında kalan bölge (9,5 km).
- II. Etap: Çöşnük kavşağından Turgut Özal Tıp Merkezi ve İnönü Üniversitesi arası (9 km).
- III. Etap: Özsan Sanayi Kavşağı ile Organize Sanayi bölgesi arası (3,5 km).
- Sistem olarak 30x2.4 m boyutlarında, her biri 240 kişi kapasiteli toplam 20 araçtan oluşan tek taşıtlı sistem tercih edilmelidir.
- Enerji temini katener sistemiyle 750 V doğru akımla sağlanmalıdır.
- En acil bölge olan I. Etap hattın tahmini yatırım bedeli yeni araç alımı durumunda 60 750 000 Avro, kullanılmış araç alımı durumunda ise 30 750 000 Avro olacaktır.

13. MALATYA'DA İSTİHDAM VE İŞSİZLİK

13.1. Türkiye'de Durum

Türkiye'de her yıl yaklaşık 800 -850 bin kişi çalışabilir çağ nüfusuna katılmaktadır. Yine bu sayının yaklaşık yarısı yani 400-450 bin kadarı çalışma hayatına girmektedir. Her yıl yaklaşık 150-200 bin kişinin tarım sektöründen sanayi ve hizmet sektörüne kaydığı da dikkate alınırsa, Türkiye'nin var olan işsizliği şimdiki düzeyinde tutmak için dahi her yıl ortalama 600-700 bin kişiye iş üretmesi gerekmektedir. Bu sayının yakalanması işsizlik oranını sabit tutacak, altına düşülmesi işsizlik oranını artıracak, üzerine çıkılması ise işsizlik oranını azaltacaktır.

Mevcut durumdaki yaklaşık 3 milyon işsiz varlığı da dikkate alınırsa işsizlik sorununu çözebilmesi için Türkiye'nin 10 yıl süreyle her yıl bir milyon kişiye iş üretecek bir projeksiyon geliştirmesi gerekmektedir. Oysa Türkiye 2003-2010 yılları arası her yıl ortalama 550 bin kişi istihdam edebilmiştir. Bunun böyle devam etmesi işsizliğin gittikçe artacağı anlamına gelmektedir.

VIII. Plan döneminde de benzer bir sonuç ortaya çıkmıştır. 2001-2005 yılları arasında Türkiye'de yaratılan istihdam, çalışma çağı nüfusunun ve işgücünün gerisinde kalmıştır. Bu dönemde, çalışma çağı nüfusu yıllık ortalama yüzde 1,9, işgücü yüzde 1,3 ve istihdam yüzde 0,4 oranında artmıştır. Aynı dönemde, GSYİH yıllık ortalama yüzde 4,4 büyümesine rağmen, toplam istihdam artışı yüzde 0,4 yani büyümenin onda biri kadar olmuştur (Anonim, 2008a).

İstihdam artışının büyümeden daha düşük düzeyde gerçekleşmesinin en önemli nedeni, tarım sektöründe yaşanan istihdam azalışıdır. VIII. Plan döneminde, tarım sektörünün istihdam içerisindeki payı yüzde 36'dan yüzde 29,5'e gerilemiş ve bu sektördeki istihdam 1 milyon 276 bin kişi azalmıştır.

Tarım sektöründe istihdamın azalması sonucunda ve 2001 krizinin etkisiyle işsizlik oranı 2000 yılında yüzde 6,5 iken, 2005 yılında yüzde 10,3'e, 2008 yılında yüzde 13,6'ya, 2009'da ise %15.5 seviyesine yükselmiştir. Genel işsizlikten yaklaşık iki kat daha fazla olan genç işsizlik ise hala önemini korumaktadır. Ancak, 2010 yılında işsizlik oranında belirgin bir gerileme görülmüş ve bu oran %11-12'ye kadar düşmüştür.

Türkiye, iş gücüne katılım, istihdam sağlama ve işsizlik sorunlarıyla baş etme konusunda ciddi şekilde zorlanmaktadır. Bu sorunların mevcut yöntemlerle çözülmesi oldukça zor görünmektedir. Bu sorunların çözümü konusunda yeni bir yaklaşıma hatta yeni bir paradigmaya ihtiyaç vardır.

2010 yılı itibarıyla Türkiye'nin istihdam oranı %44, işgücüne katılım oranı ise %49'dur. İstihdamı bir puan artırmak yani 44'ü 45 yapmak, ortalama 200-220 bin kişiye iş bulunmasını gerektirmektedir. Batılı ülkelerin istihdam oranları %70'i bulmuşken bu rakam bizde hala %44'dür. Türkiye'de erkek ve kadın istihdam oranları arasında yaklaşık 3 katlık bir uçurum söz konusudur. Türkiye'nin istihdam göstergeleri ve 2013 hedefleri Tablo 13. 1'de verilmiştir.

Tablo13. 1. Türkiye'nin İstihdam Göstergesi ve Hedefleri (Yüzde)

	2006	2013	2007-2013 Ortalaması
İş gücüne katılma oranı	48,6	50,7	49,8
Kadın	25,4	29,6	27,8
Erkek	72,2	72,2	72,2
İstihdam Artış Oranı	2,3	3,3	2,7
Tarım	-2,9	-2,9	-2,9
Tarım Dışı	4,4	4,9	4,5
Sanayi	3,6	2,0	2,5
Hizmetler	4,7	5,9	5,2
İstihdamın Sektörel Dağılımı			
Tarım	28,0	18,9	22,7
Tarım Dışı	72,0	81,1	77,3
Sanayi	19,7	19,4	19,8
Hizmetler	52,4	61,7	57,5
İstihdam oranı	43,6	46,8	45,1
İşsizlik oranı	10,4	7,7	9,6

13.2. Malatya'da İstihdam, İşgücü ve İşsizlik

İş-Kur kayıtlarına göre 30 Kasım 2010 tarihi itibarıyla Malatya'da 21.487 kayıtlı işsiz vardır. Bu rakamlar 2007 yılında 10.200, 2008 yılında 15.169, 2009 yılında 25.125 kişidir. Üç yıl üst üste %50'nin üzerinde artan işsizlik 2010 yılından itibaren inişe geçmiştir. Kuruma kayıtlı işsizlerin 20.171'i normal işsiz, 1.090'ı engelli işsiz, 220'si eski hükümlü işsiz, 6'sı ise terör mağdurlarından oluşmaktadır. Kayıtlı işsizlerin 15.353'ü erkek, 6.134'ü bayanlardan oluşmaktadır.

2010 yılının ilk 11 ayında toplam işe yerleştirme sayısı 3.211'dir. 2009 yılının aynı döneminde ise yerleştirilen kişi sayısı 2.451 olmuştur.

Malatya'da kayıtlı engelli işsiz sayısı 1.090'dır. İş-Kur aracılığı ile 2008 yılında 152, 2009 yılında 217, 2010 yılında ise 62 engelli işsiz işe yerleştirilmiştir. İş-Kura kayıtlı 220 eski hükümlüden 18'i 2008 yılında işe yerleştirilmiştir. Gerçekleştirilen yasal düzenleme sonucu özel sektörün eski hükümlü çalıştırma yükümlülüğü kaldırıldığı için bu statüde istihdam hızla azalmıştır. 2010 yılında sadece 2 eski hükümlü işe yerleştirilmiştir. İlimizde 1 Aralık 2010 tarihi itibarıyla 993 kişiye işsizlik sigortası ödemesi yapılmıştır.

İş - Kur kayıtlarına göre Malatya'da 6.227'si özel sektör, 241'i ise kamuya ait olmak üzere toplam 6.468 işyeri bulunmaktadır. SGK kayıtlarına göre 2010 yılı sonu itibarıyla Malatya'da BAĞ-KUR, SSK ve Emekli Sandığına kayıtlı 144.338 çalışan mevcuttur. Malatya'da 2009 yılı ocak ayında

76.266 olan SSK'lı sayısı, aynı yılın şubat ayı sonunda 71.530'a gerilemiştir. Bir-iki aylık gibi kısa bir zamanda yaklaşık 6.000 kişi sistemin dışına çıkmıştır. Malatya'da 2009'un ilk üç ayında yaklaşık 4.000 kişi işinden ayrılmak zorunda kalmıştır. İşten ayrılan bu insanların bir kısmı 2010'dan itibaren tekrar işlerine geri dönmüştür. Krizin yoğun hissedildiği 2009'un ortalarında ilimizdeki kayıtlı işsiz sayısı 25 bini geçmiştir.

İlimizdeki işsizlik sorununun çözülmesinde işadamlarına daha fazla sorumluluk düşmektedir. İlimiz ekonomisinin büyüme oranı istihdamdaki büyümenin çok üzerinde seyretmektedir. Yine ilimiz sanayisinin ekonomideki payı, istihdamdaki payın çok üzerindedir. Tüm bunlar elde edilen kâr artışının istihdam artışına yol açmadığı, işletmelerin elde ettiği büyümeyi işçi artışıyla sağlama yerine çalışma saatlerini artırarak sağlama eğiliminde olduklarına işaret etmektedir.

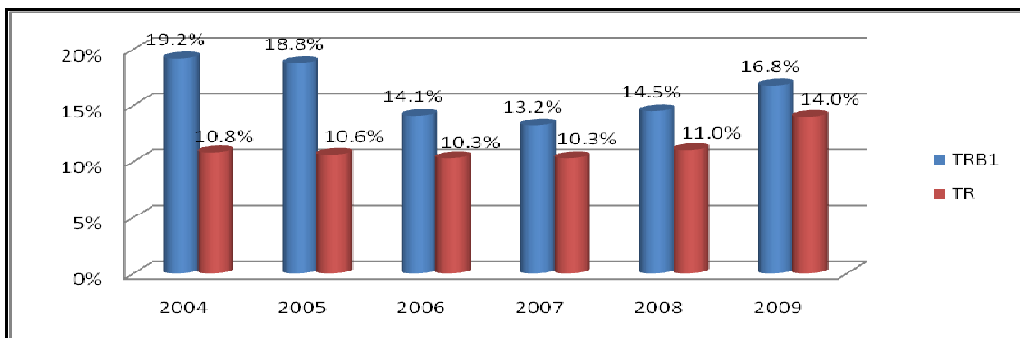
İlimizdeki toplam 6.468 civarındaki işletmenin yaklaşık yarısı sadece bir kişiyle çalıştırılmaktadır. 250'den fazla eleman çalıştıran işletme sayısı sadece 16'dır. Bu rakamlar, Malatya'nın istihdam sağlama kapasitesinin istenilen seviyede olmadığına işaret etmektedir.

İlimizin de dâhil olduğu TRB1 bölgesindeki işgücü ve istihdam durumu Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 13. 2'de, Türkiye ve TRB1 bölgesi işsizlik oranlarının yıllara göre değişimi Şekil 13. 1'de, işsizlik oranlarının illere göre değişimi Şekil 13. 2'de, istihdamın illere göre değişimi ise Şekil 13. 3'de verilmiştir.

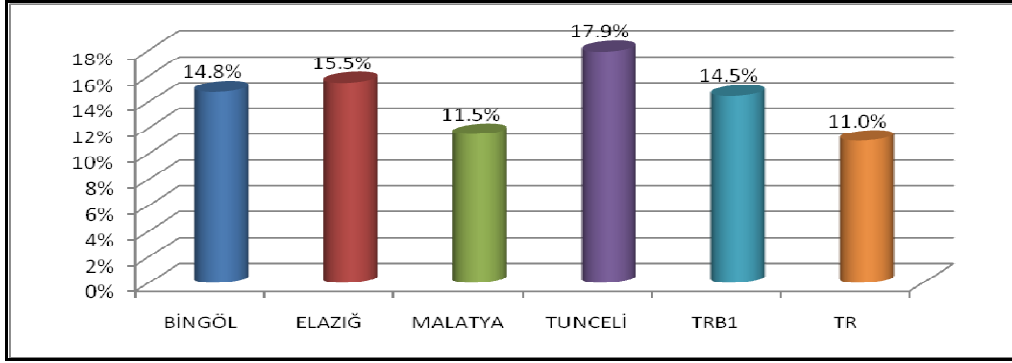
Tablo 13. 2. TRB1 ve Türkiye'de İşgücü ve İstihdam Durumu (%)

	TR Türkiye		TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	
	2008	2009	2008	2009
İşsizlik oranı	11,0	14	14,5	16,8
İstihdam oranı	41,7	41,2	36,4	38,6
Tarım dışı işsizlik oranı	13,6	17,4	20,0	23,8

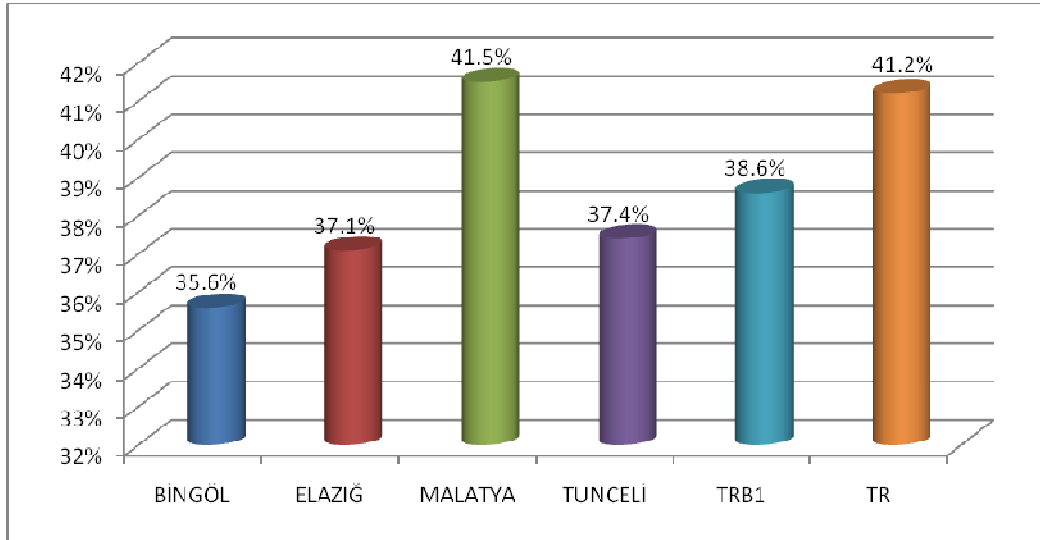
Kaynak: FKA, 2010.

Şekil 13. 1. TRB1 ve Türkiye İşsizlik Oranları, 2009 (Kaynak: TÜİK, 2010c)

Şekil 13. 2. Malatya'nın İşsizlik Oranları, 2009 (Kaynak: TÜİK, 2010c)

Şekil 13. 3. Malatya'nın İstihdam Durumu, 2009 (Kaynak: TÜİK, 2010c)

Yukarıdaki tablo ve şekiller topluca incelendiğinde;

1. Gerek Tablo 13. 2, gerekse Şekil 13. 1'e göre TRB1 bölgesi 2008 de başlayan ve 2009'da da devam eden küresel krizden Türkiye geneline göre daha az etkilenmiştir.
2. Şekil 13. 1'e göre TRB1 bölgesi ile Türkiye geneli arasındaki işsizlik oranı farkı gittikçe azalmaktadır.
3. Şekil 13. 2'ye göre Malatya TRB1 bölgesinde en düşük işsizlik oranına sahip il olup (%11.5), bu oran Türkiye ortalamasına (%11) yakındır.
4. Şekil 13. 3'e göre Malatya TRB1 bölgesinde en yüksek istihdam oranına sahip il olup (%41.5), bu oran Türkiye ortalamasına (%41.2) yakındır.

14. İŞ ve YATIRIM ORTAMININ İYİLEŞTİRİLMESİ

14.1. Türkiye’de Durum

Türkiye’de son dönemde makroekonomik istikrarın sağlanması yanında gerçekleştirilen çeşitli düzenlemelerle iş ortamının iyileştirilmesinde önemli mesafe alınmış ve yatırımlarda artış kaydedilmiştir. İlimiz girişimcilerinin ve karar alıcılarının dikkatine sunmak amacıyla IX. Kalkınma Planında ayrıntılı bir şekilde anlatılan bu düzenleme ve iyileştirmelerden bazıları aşağıya alınmıştır.

1. Türkiye’de Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Reform Programı kapsamında; yatırım ve işletme dönemlerinde karşılaşılan idari engellerin kaldırılmasına yönelik birçok düzenleme gerçekleştirilmiştir.

Bu çerçevede,

- Bir günde şirket kurulması mümkün hale getirilmiş,
- Doğrudan yabancı yatırım için aranan en düşük sermaye miktarı kaldırılmış,
- İzin sisteminden bilgilendirme sistemine geçilmiş,
- Şirket kurma öncesi işlemlerde yabancı ve yerli yatırımlar arasındaki ayırım giderilmiş,
- Türkiye’de çalışacak yabancılara verilecek çalışma izinleri ile ilgili esaslar belirlenmiş,
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bu izinlerle ilgili tek yetkili kuruluş olarak tespit edilmiştir.

2. Yeni Maden Kanunu ile madencilik konusundaki izinlerde süreci önemli ölçüde kolaylaştıran düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, Kalkınma Ajansları Kanunuyla, illerde izin başvurularının yapılacağı, takip ve koordine edileceği tek merci olarak Yatırım Destek Ofisleri oluşturulmasına imkân sağlanmıştır.

3. Ülkemizde yatırımın başlangıcından işletmeye geçiş dönemine kadar, ilgili kuruluşlar tarafından verilen izin, onay ve lisanslarda bürokrasinin fazlalığı, mükerrerliği, yeterince açık olunmaması gibi konuların önümüzdeki dönemde çözüme kavuşturulması ihtiyacı devam etmektedir. Bu durum, Türkiye’nin OECD ülke ortalamaları ile karşılaştırıldığında daha net görülmektedir.

4. Bunun yanı sıra bazı olumsuzluklar hala devam etmektedir. Örneğin teşvik sisteminde etkin destek araçlarının bulunmayışı, karmaşıklık, mükerrerlik, eşgüdüm eksikliği ve performans izleme mekanizmalarının yetersizliği gibi konular bu alanda yapılan çalışmaları olumsuz etkilemeye devam etmektedir.

14.2. Malatya’da İş ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi

2009 yılı verilerine göre Malatya’nın iş istatistikleri Türkiye ortalamasıyla karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 14. 1). Bu tablodaki değerler dikkate alındığında iş istatistikleri açısından Malatya’nın nüfusuna oranla Türkiye ortalamasının oldukça altında olduğu görülmektedir. Bu durumun iyileştirilmesi için bazı öneriler getirilebilir.

Kamu, özel sektör ve STK temsilcilerinden oluşan Malatya Ekonomik ve Sosyal Konseyi oluşturulmalıdır.

1. İş kurma süreçlerinin her aşamasında girişimcilerimize destek olmak, il bünyesinde “Girişimci Bilgi Sistemi” ve “Malatya Sanayi Bilgi Sistemi” kurulmalıdır.
2. E-ticaretin yaygınlaşması, işletmelerin maliyetlerini düşürmeleri, verimliliklerini yükseltmeleri, yurtiçi ve yurtdışı satış potansiyellerini geliştirmeleri teşvik edilmelidir.
3. Altyapısı tamamlanmış arsa ve arazi temin imkânları artırılmalıdır.

Tablo 14. 1. Malatya İlinin İş İstatistikleri (TÜİK, 2009)

İş Demografisi, 2009	(Adet)		
	TR	TRB11	
	Türkiye	Malatya	%
Kurulan şirket ve kooperatiflerin sayısı	44 472	287	0.65
Kapanan şirket ve kooperatiflerin sayısı	10 395	43	0.41
Kurulan ticaret ünvanlı işyerlerinin sayısı	44 050	227	0.52
Kapanan ticaret ünvanlı işyerlerinin sayısı	32 419	172	0.53

14.3. Rekabet Gücünün Arttırılması

Dünyada küreselleşme ve hızlı teknolojik gelişme sürecinde uluslararası piyasalarda uzmanlaşma ve teknoloji geliştirme yetkinliği rekabet gücünün önemli unsurları olmuştur. Rekabet avantajı unsurlarının hızla değiştiği bu süreçte, bilgi ve iletişim teknolojileri iş yapma biçimlerinde köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Ekonomik gelişmede bilgi yoğun ve yüksek katma değerli mal ve hizmet üretimi ön plana çıkmış, özellikle işgücünün eğitim seviyesi ve gerekli yeteneklere sahip olması önem kazanmıştır.

Son yıllarda Türkiye ekonomisinin rekabet gücü sıralamasındaki yerinde bir iyileşme gözlenmektedir. Bu iyileşme işletme operasyonları ve strateji, iş ortamının kalitesi ve teknoloji faktörleri açısından daha belirgin olarak görülmektedir (Tablo 14. 2).

Tablo 14. 2. Ülkeler Arası Rekabet Gücü Sıralamasında Türkiye'nin Yeri

Kriterler	2000	2002	2005
Kapsanan Ülke Sayısı	59	80	117
Büyüme Rekabet Gücü (GCI)	40	69	66
-Teknoloji	-	54	53
-Kamu Kurumları	-	63	61
-Makroekonomik Ortam	-	78	87
İş Ortamı Rekabet Gücü (BCI)	29	54	51
-İşletme Operasyonları ve Strateji	28	56	38
-Ulusal İş Ortamı Kalitesi	29	55	51

Kaynak: World Economic Forum Global Competitiveness Reports (2000-2006)

Ülkemizde işgücü verimliliğinin; gerek gelişmiş ülkelerle, gerekse işgücü maliyetleri açısından Türkiye'ye benzeyen Polonya ile karşılaştırıldığında düşük olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, işgücü verimliliği Çin, Hindistan ve Romanya ile karşılaştırıldığında Türkiye'de daha yüksektir. Bu üç ülkenin önemli avantajlarından biri, imalat sanayinde işgücü maliyetlerinin saatte 1 doların altında olmasıdır. Ülkemizde rekabet gücünün artırılabilmesi için verimlilik artışının sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Tarım sektöründeki verimlilik seviyesi ülke ortalamasının çok altındadır.

Son yıllarda birçok alanda gerçekleştirilen yapısal reformlar ve sağlanan makroekonomik istikrar sonucu önemli verimlilik artışları elde edilmesine rağmen ülkemizin rekabet gücü yeterince geliştirilememiştir. Bunun temel sebepleri; makroekonomik istikrarda, iş ortamının kalitesinde, finansmana erişimde, enerji ve ulaştırma altyapısında, çevrenin korunması ve kentsel altyapıda, AR-GE ve yenilikçiliğin geliştirilmesinde, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaştırılmasında yaşanan yetersizlikler ile kayıt dışılığın yüksekliği, tarımsal yapıdaki sorunlar ve sanayi ve hizmetlerde yüksek katma değerli üretim yapısına geçilememesidir. (Anonim, 2008a).

15. MALATYA'DA SOSYAL HİZMETLER VE YOKSULLUK

Yoksulluk ve gelir dağılımında adaletsizlik insanlığın en eski ve en can alıcı sorunlarından biri olarak yerinde durmaktadır. Yoksulluk ve gelir adaletsizliğinin temelinde zenginliğin ve dünya kaynaklarının adil bir şekilde dağıtılmaması yatmaktadır. Özellikle son bir iki yüzyıldır kapitalizmin sömürgecilikle bir araya gelmesi durumu daha da içinden çıkılmaz hale getirmiştir.

TÜİK 2009 verilerine göre Türkiye'de en zengin %20'lik kesim, milli gelirin %47'sini en yoksul %20'lik kesim ise %5,6'sını almaktadır. Bu rakamlar Türkiye'de bu iki kesim arasında 8-9 kat fark olduğunu göstermektedir. İki kesim arasındaki bu fark son yıllarda eskiye göre önemli derecede azalmış olsa da, makul kabul edilen sınırın maksimum 4 kat olması gerektiği düşünülürse, mevcut şekliyle bile hala çok yüksek olduğu söylenebilir. Yine, 2005 rakamlarına göre Türkiye'de 900 bin kişi günlük 1 \$'ın altında bir gelire yaşamaktadır.

Gerek Malatya'da ve gerekse Doğu Anadolu Bölgesi'nde yoksulluğun en önemli nedenleri; zor iklim şartları, uzun süren kışlar, bölgede sanayinin gelişmemiş olması, tarıma elverişli toprakların kısıtlı olması, varlıklı insanların Batıya göçmeleri ve iş piyasasının yeterince gelişmemiş olması gibi faktörlerdir. Özellikle göçler bölgeye sermaye kaybı yaşatarak iş piyasasının gelişmesini ve büyümesini engelleyici bir rol oynamaktadır. Merkezi bütçeden Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya yapılan harcamaların "yüzde 18'inin "kamu düzeni ve güvenlik", yüzde 11 oranında "savunma" olmak üzere yüzde 29'unun "asker -polis harcaması" olduğu" belirtilmiştir. Bu, yüksek bir orandır. Harcamaların güvenlik sorunları yerine ekonomik kalkınma konularına yöneltilmesi gerekmektedir (MÜSİAD, 2008a).

Türkiye'de yaklaşık 20 milyon kişinin yoksulluk sınırının altında yaşadığı, bunun yaklaşık 7 milyonunu çocukların oluşturduğu ve çocuk yoksulluğunda yüzde 26'lık oranla Güneydoğu Anadolu Bölgesinin başı çektiği bildirilmektedir. Bu bölgedeki yoksul çocukların sayısı İstanbul'daki yoksul çocukların üç katı kadardır.

Türkiye'de kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler ve kente göç edenler başta olmak üzere, yoksulluk riskiyle karşı karşıya olanlara yönelik eğitim, kültür ve sağlık gibi hizmetlerin artırılması ihtiyacı devam etmektedir.

Türkiye'de süregelen hastalığı olan engellilerin yüzde 24,8'i ve diğer özürülülerin ise yüzde 36,3'ü okuma-yazma bilmemektedir. Ayrıca, sosyal yaşam alanlarının hareket edebilirliklerini kısıtlaması, işyerlerinde uygun ortamın yaratılmaması ve engelli işgücüne olan talebin oldukça sınırlı olması gibi nedenlerle, her 5 engelliden sadece 1'i işgücü piyasasında yer alabilmektedir.

Engelli insanların sağlığı, eğitim, istihdam ve sosyal güvenliğe erişimlerinin artırılarak topluma katılımlarının sağlanmasını amaçlayan 5378 sayılı Özürülüler Kanunu 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. En üst seviyede bir duyarlık oluşturularak bu kanunun gerekleri sonuna kadar yerine getirilmelidir.

Günümüzde çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar ve zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılması ile çalışan çocuk sayısında azalma olmasına rağmen, çocuk işçiliği, sokak çocukları ve sokakta çalışan çocuklar sorunu önemini korumaktadır.

Kadınlarda okuryazarlık oranı, 2000 ile 2004 yılları arasında yüzde 76,2'den, yüzde 80,6'ya yükselmesine rağmen, erkek okur-yazarlık oranının gerisindedir. Kadınlarda istihdam oranı yüzde 22,3 iken, erkeklerde bu oran yüzde 64,8'dir. Kırsal alanda ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilen kadınlar, kente göç sonucunda kentsel alandaki işlere göre niteliklerinin yetersiz kalması ve farklı bir ortamın getirdiği sosyal baskılardan dolayı işgücünden çıkmakta ve ekonomik yaşamın dışında kalarak yoksulluk ve sosyal dışlanma risklerine açık hale gelmektedir. Nitekim kırsal alanda yaşayan kadınlarda işgücüne katılma oranı yüzde 33,7 iken kentte bu oran yüzde 19,3'tür.

Şiddet, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de daha çok kadın ve çocukların maruz kaldığı bir sorundur. Kadınlara karşı şiddetin ve istismarın önlenmesi için toplumun bilinçlendirilmesine yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmaları devam etmektedir (Anonim, 2008a).

15.1. Malatya'da Sosyal Hizmetler

Malatya İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğünden alınan bilgiye göre Malatya ilinde sokakta yaşayan çocuk bulunmadığı, bununla birlikte zaman zaman sokakta çalıştırılan çocuklara rastlanıldığı, sokakta çalıştırıldığı tespit edilen çocuklar ile ilgili olarak ise ilgili mevzuat hükümleri doğrultusunda işlemlerin gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Son yıllarda Malatya İl Emniyet Müdürlüğü tarafından yürütülen bazı sosyal içerikli projelerle neredeyse sokakta çalışan çocuk kalmamıştır. Yine İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü kayıtlarına göre 2007-2010 tarihleri arasında Malatya ilinde uçucu madde bağımlısı çocuğa rastlanmamıştır.

Malatya'da bulunan sosyal hizmet kuruluşları, kapasiteleri ve hizmet alanlarına ait bilgiler Tablo 15. 1'de, ilimizdeki mağdur çocuklara ait bilgiler Tablo 15. 2, Malatya İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne korunma ve bakım altına alınan kişi sayısı (çocuk, yaşlı, özürlü) Tablo 15. 3'de verilmiştir.

Tablo 15. 1. Malatya'nın Sosyal Hizmet Kurumları ve Durumu

Kuruluş	Kapasite	Mevcut	Açıklama
MİAD Sevgi Evleri Çocuk Yuvası	144	127	-
Sevgi Çocuk Evi	12	12	İkisi site içinde
Kız Yetiştirme Yurdu	80	58	-
Erkek Yetiştirme Yurdu	60	64	-
Huzurevi Müdürlüğü	100	98	65 erkek, 33 kadın
Kadın Konukevi	18	21	16 kadın, 5 çocuk
TOPLAM	414	380	-

Tablo 15. 2. Mağdur Durumdaki Çocuklara Ait Bilgiler

Mağduriyet Şekli	2007	2008	2009	2010
Madde bağımlısı çocuklar	-	-	-	-
Sokakta çalıştırılan çocuklar	200	180	165	115
Sokakta yaşayan çocuklar	-	-	-	-
Suçta karışan çocuklar	10	12	8	8
Sosyal yardım yapılması için talep gelen aile sayısı	-	-	-	23

Tablo15. 3. Korunma ve Bakım Altına Alınan Kişi Sayısı (çocuk, yaşlı, engelli)

Yıllar	Çocuk (0-18)	Yaşlı	Engelli	Toplam
2007	241	28	-	269
2008	229	29	-	258
2009	248	40	-	288
2010	263	8	-	271

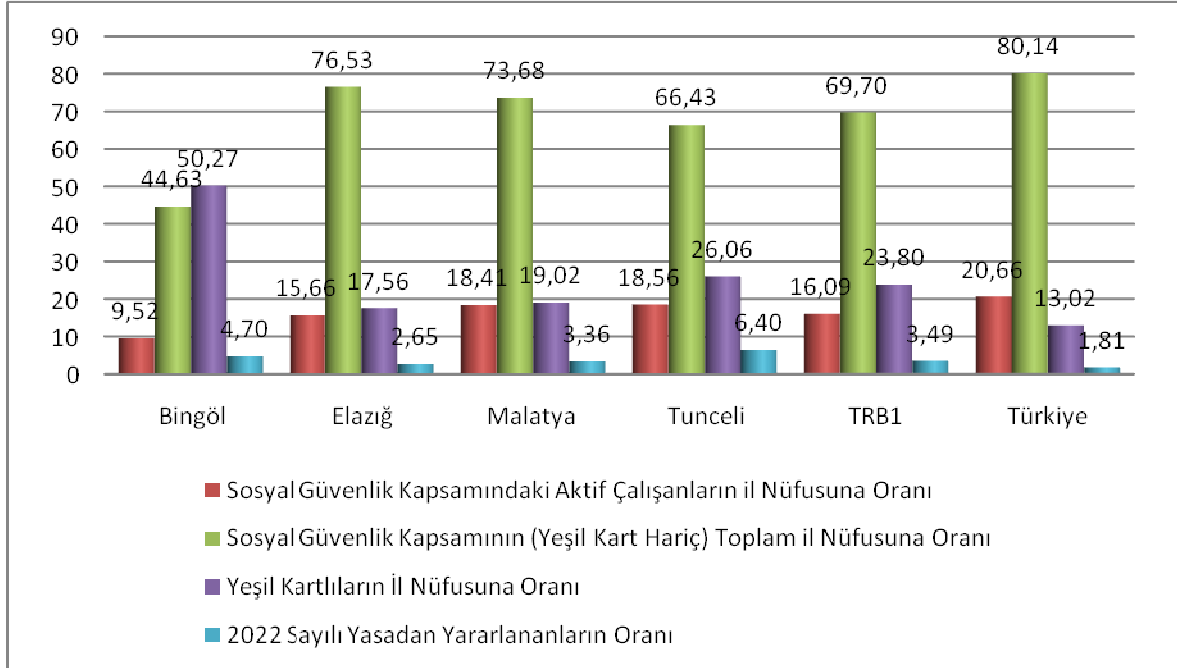
Ayrıca İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ve MEM kayıtlarına göre;

- İlimizde 1 adet Aile Danışma Merkezi bulunduğ,ı,
- Kasım 2010 itibariyle toplam 2366 engelli insanımızın bakım hizmeti aldığı,
- 2010 yılında 218 aileye, 819.952,04 TL tutarında ayni ve nakdi yardım yapıldığı,
- İlimizde 12 koruyucu aile yanında 15 çocuğun bulunduğ,ı,
- Engellilere yönelik olarak 4 adet Özel Eğitim Okulu, 1 Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi ve 19 Özel Rehabilitasyon Merkezinin faaliyette olduğ,ı,
- İlimizde "Engelsiz Yaşam Merkezi" yapımı için yaklaşık 16 dönüm arsa tahsisi yapılarak SHÇEK Genel Müdürlüğünce yatırım programına alınmış olduğ,ı tespit edilmiştir.

15.2. Malatya’da Yoksulluk

Malatya’da özellikle çok sayıda ev hanımı, çocuk, yaşlı ve engelli yoksulluktan elem çekmektedir. Bu soruna çözüm olarak sunulan reçetelerin hemen hiç biri yeterli bir çözüm olamamakta ve sorun devam etmektedir. İlimizde de bu konuda yapılan çalışmalar belli bir sistematik yaklaşımdan ve ciddi bir planlamadan uzak görünmektedir.

Malatya’nın da içinde olduğu TRB1 bölge nüfusunda yeşil kartlıların oranı %23,8 olup, bu oran %13 olan Türkiye ortalamasının oldukça üstündedir. Herhangi bir geliri ve sosyal güvencesi bulunmayan vatandaşlara verilen yeşil kart, bölge halkının gelir durumunu yansıtan önemli göstergelerden biridir. Sosyal güvenlik koruması altındaki nüfus oranı, yeşil kartlı nüfus vb veriler iller düzeyinde Türkiye ve TRB1 ortalamasıyla karşılaştırmalı olarak Şekil 15.1’de verilmiştir.

Şekil 15.1. TRB1 Bölgesi Sosyal Güvenlik Verileri, Kaynak, SGK 2010.

Yukarıdaki grafik dikkate alındığında Malatya’da sosyal güvenlik kapsamındaki aktif nüfusun toplam nüfusa oranı %18,41, yeşil kart hariç sosyal güvenlik kapsamındaki nüfusun toplam nüfusa oranı %73,68, yeşil kartlı nüfus oranı ise 19,2’dir. Yeşil kartlı nüfus oranı Elazığ’da 17,6, Tunceli’de %26, Bingöl’de ise %50,3’dir. Bu verilere göre TRB1 bölgesi içinde yoksulluk oranının en yüksek olduğu il, her iki kişiden birinin yeşil kartlı olduğu Bingöl iken, en düşük olduğu il ise Elazığ’dır.

Malatya merkez ve yakın beldelerinde yapılan bir çalışmada (Tunç, 2011), TÜİK, Malatya Merkez SYDV ve Malatya Belediyesi verilerinden hareketle Malatya’nın şehir merkezi ve yakın köy ve

beldelerin yoksulluk oranları hesaplanmış ve bu verilerden hareketle yoksulluk haritası çıkarılmıştır (Harita 15. 1). Bu çalışmaya göre Malatya merkezin yoksulluk oranı kömür yardımı esasına göre %11, yeşil kart sahibi olma esasına göre ise %12,6 olarak bulunmuştur.

Yukarıda bahis konusu edilen veriler topluca değerlendirildiğinde Malatya yoksulluk oranının yeşil kartlı olma esasına göre merkez ve yakın köy ve beldelerde yaklaşık %13, Malatya genelinde ise yaklaşık %19 olduğu söylenebilir. Buna göre Malatya merkezdeki yoksulluk oranı aynı kritere göre Türkiye yoksulluk oranı olan %13 ile paralellik arz ederken Malatya genelindeki yoksulluk oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Malatya’da yaklaşık iki yüz bin kişi yeşil kart sahibidir.

Aynı araştırmaya göre Malatya’nın en yoksul mahalleleri Tablo 15. 4’de, merkez ilçeye bağlı en yoksul köyler Tablo 15. 5’de, en yoksul beldeler ise Tablo 15. 6’da verilmiştir. Tablolardaki yoksulluk oranı yüzde olarak yoksul oranını, yoksulluk dilimi ise 1 ila 10 arasında hangi dilime girdiğini göstermektedir. Rakamın büyüklüğü yoksulluğun şiddetini göstermektedir.

Tablo 15. 4. Malatya’nın En Yoksul Mahalleleri

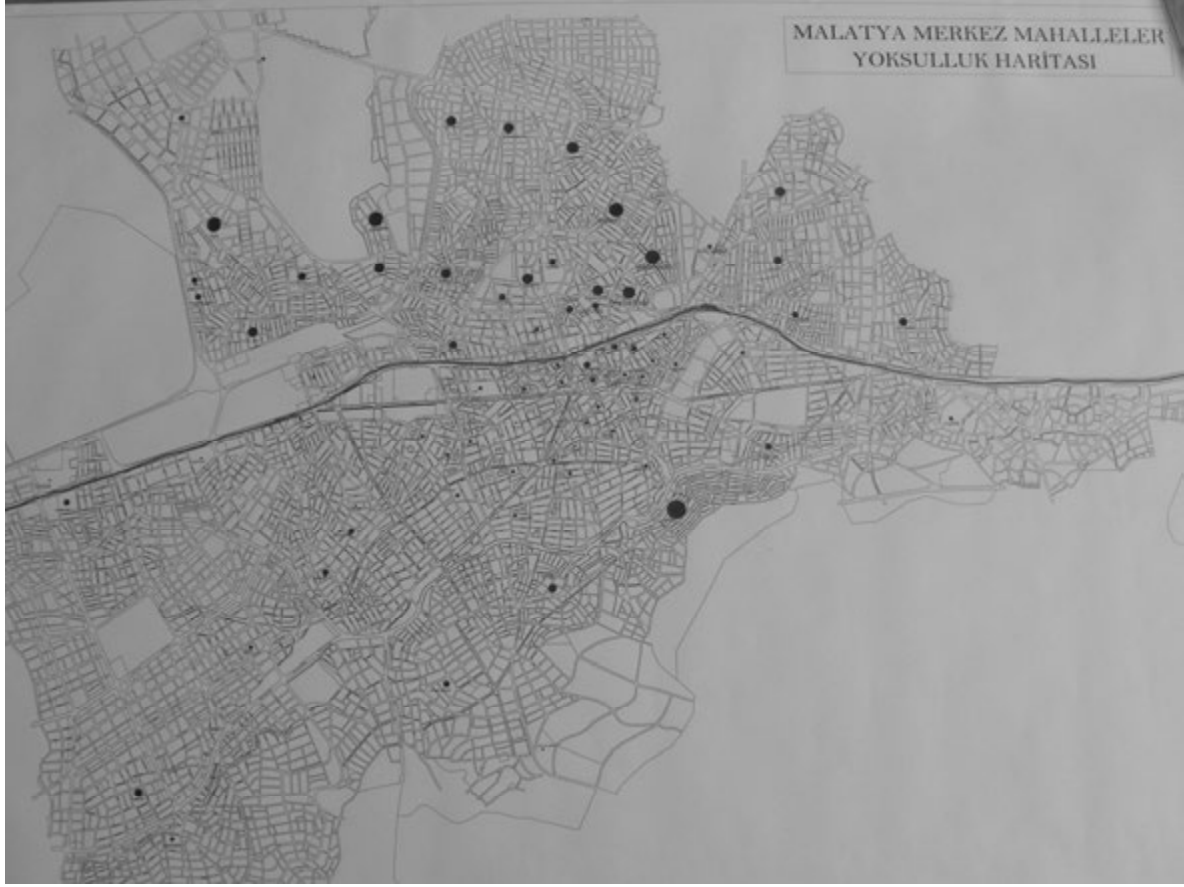
Sıra No	Mahalle Adı	Yoksulluk Oranı (%)	Yoksulluk Dilimi (1-10 Arası)
1.	Yamaç	0.42	9
2.	Taştepe	0.32	7
3.	Y.Yeşilkaynak	0.31	7
4.	Şehitfevzi	0.30	7
5.	Beylerbaşı	0.28	6
6.	Melekbaba	0.27	6
7.	Y.Gazi	0.25	6
8.	Kiltepe	0.24	5
9.	Y.Fatih	0.24	5
10.	Kaynarca	0.23	5
11.	Y.Seyran	0.22	5
12.	Hidayet	0.21	5
13.	İlyas	0.21	5
14.	Battalgazi	0.21	5
15.	Çarmuzu	0.20	5

Tablo 15. 5. Malatya'nın En Yoksul Köyleri

Sıra No	Köy Adı	Yoksulluk Oranı (%)	Yoksulluk Dilimi (1-10 Arası)
1.	Düzyol	0.47	10
2.	Pelitli	0.37	8
3.	Bulutlu	0.32	7
4.	Tokluca	0.28	6
5.	Tanışık	0.25	6
6.	Üzümlü	0.24	5
7.	Tohma	0.22	5
8.	Uluköy	0.21	5
9.	Duruldu	0.20	5
10.	Karagöz	0.20	5

Tablo 15. 6. Beldelerde Yoksulluk Oranları

Sıra No	Belde Adı	Yoksulluk Oranı (%)	Yoksulluk Dilimi (1-10 Arası)
1.	Hanımınçiftliği	0.19	4
2.	Orduzu	0.17	4
3.	Yaygın	0.14	3
4.	Dilek	0.13	3
5.	Erenli	0.11	3
6.	Beydağı	0.10	3
7.	Topsöğüt	0.09	2
8.	Şahnahan	0.09	2

Harita 15. 1. Malatya Merkez Mahalleler Yoksulluk Haritası

Yukarıdaki tablolar topluca incelendiğinde;

1. Malatya'nın en yoksul mahallesi Yamaç Mahallesidir.
2. Yamaç Mahallesi hariç ildeki en yoksul mahallelerin tamamı çevre yolunun altındadır. Bu yönüyle mevcut çevre yolu, şehri sadece coğrafi olarak değil yoksulluk açısından da ikiye bölmektedir. Zira Malatya'da yoksulluğun en az yaşandığı 15 mahallenin tamamı çevre yolunun yukarısında bulunmaktadır. Bunun tek istisnası Cevatpaşa Mahallesidir.
3. En yoksul mahalle olan Yamaç Mahallesinin, gecekondulaşmanın en çok yaşandığı ve şimdilerde kentsel dönüşüme konu olan Venk-Karagöz hattında yer alması dikkat çekmektedir. Bu hat ikinci bir yoksulluk hattı olarak ortaya çıkmaktadır.
4. En yoksul mahallelerin yoksulluk oranı ortalaması %27 olarak gerçekleşmektedir. Bu mahallelerin yoksulluk oranı gerek tek tek, gerekse ortalama olarak Türkiye yoksulluk oranı olan %18,08'den daha yüksektir.
5. Malatya'da köylerin yoksul olup olmasının dağ ya da ova köyü ekseninde belirlendiği, dağ köylerinin daha yoksul olduğu görülmektedir. En yoksul köylerin konu edildiği Tablo 15.5'deki köylerin tamamı dağ köyü olup bunun tek istisnası Tohma Köyüdür. Tohma Köyü

ova köyü olmasına rağmen yoksulluk oranı çok yüksektir. Ayrıca Bulutlu ve Duruldu köylerinin de kısmen ova köyü olduğunu belirtmek gerekir.

6. En yoksul köylerin ortalaması % 28 olarak gerçekleşmekte ve Malatya merkezdeki mahallerle karşılaştırıldığında yoksulluk oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Fakat Türkiye kırsal yoksulluk oranı olan % 38,69 'den (TÜİK, 2011) daha düşüktür, bunun nedeni olarak Malatya ilinde kayırcılığın ve meyveciliğin yüksek oranlarda olması gösterilebilir. Ancak Malatya'nın diğer ilçe ve köylerinin bu çalışmaya dahil edilmediği dikkatten uzak tutulmamalıdır. Malatya'nın bütün ilçe ve köylerinin dikkate alınması durumunda yoksulluk oranları daha yüksek çıkacaktır. Zira merkez ilçe ile diğer ilçeler arasında ciddi düzeyde ekonomik gelişmişlik farkı mevcuttur.
7. Sonuç olarak (Harita 15. 1) Malatya'da yoksulluğun en fazla kümелendiği alanlar ve hatlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.
 - i. Kuzeyde Çevre Yolu altı Hattı,
 - ii. Güneyde Venk-Karagöz Hattı,
 - iii. Merkezde Vali Konağı-Dörtyol Hattı (özellikle Akpınar civarı).

16. MALATYA'DA FİNANSAL YAPI

Malatya'nın geliri ile gideri arasında ciddi bir uçurum söz konusudur (Tablo 16.1). Bu tabloya göre gelirin giderini karşılama oranı Türkiye ortalamasının çok altındadır. Yine kişi başına düşen banka mevduatı ve kredi kullanımı açısından da benzer bir durum söz konusudur (Tablo 16.2). Malatya'daki banka mevduatının çok düşük olması, halkın kültürel özelliklerinden kaynaklanabileceği gibi, sermaye sahiplerinin paralarını bankada tutmak yerine yatırıma yönlendiriyor olmalarından da kaynaklanabilir.

Tablo 16. 1. Bütçe Gelir ve Giderleri (2008)

İller	Gelir(Tahsilat) (Milyon TL)	Gider (Milyon TL)	Gelirin Gideri Karşılama Oranı (Yüzde)
Malatya	348	1.013	34,3
Türkiye	208.898	225.967	92,4
İl / TR (%)	0,2	0,4	-

Kaynak: Maliye Bakanlığı Kayıtları

Tablo 16. 2. Banka Mevduat ve Kredilerinin İllere Göre Dağılımı (2007, kişi başına \$)

İller	Mevduat	Kredi
Malatya	1.182	971
Türkiye	3.997	2.770

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Kayıtları

2009 yılı itibariyle Türkiye'de faaliyet gösteren toplam 45 bankanın 14'ü Malatya'da da faaliyet göstermektedir. Malatya'da 2000 ile 2009 yılları arasında 10 banka faaliyetlerine son vermiştir. Bu sebeple 2000'de 24 olan banka sayısı 2009 yılında 14'e düşmüştür. Banka sayısında son on yılda yaşanan değişim ve Türkiye sıralaması TRB1 bölge illeriyle karşılaştırmalı olarak Tablo 16. 3'de verilmiştir.

Tablo 16. 3. Faaliyet Gösteren Banka Sayıları, 2009

İller	Banka Sayısı		2000-2009	%	Türkiye Sıralaması
	2000	2009	Nominal Değişme	Dağılım	Sıra
Bingöl	6	5	-1	11,11%	76
Elazığ	15	15	0	33,33%	26
Malatya	24	14	-10	31,11%	42
Tunceli	6	5	-1	11,11%	80
Türkiye	79	45	-43,0	100,00%	

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği (TBB), 2010.

TRB1 Bölgesi mevduat durumu da banka şube sayılarıyla paralellik göstermekte ve bölgedeki mevduatın %46,45'i Malatya'da, %36,04'ü Elazığ'da, %10,75'i Tunceli'de ve %6,76'sı Bingöl'de bulunmaktadır (FKA, 2010).

17. MALATYA'DA AR-GE ÇALIŞMALARI VE YENİLİKÇİLİK

17.1. Türkiye'de Durum

Yenilikçilik, rekabetçi ekonomik yapının en önemli unsurlarından biridir ve yeniliklerin büyük kısmı bilgi ve teknoloji üreten AR-GE faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır. Ülkemizde AR-GE altyapısı büyük oranda üniversiteler ve kamu araştırma kurumlarında yer almakta ve araştırma faaliyetlerinin çoğunluğu buralarda gerçekleştirilmektedir.

AR-GE faaliyetlerini gerçekleştiren, bu faaliyetlere destek sağlayan ve bu faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan bilgi ve teknolojiyi kullanan kurumlar arasında güçlü bir bağ kurulamamış olması nedeniyle, AR-GE faaliyetlerinin sonuçları uygulamaya geçirilememekte ya da yapılan araştırmalar genellikle sanayinin ihtiyaç ve talebinden uzak olmaktadır. Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeyi değerlendirmede aşağıdaki temel göstergeler esas alınır.

- AR-GE harcamalarının Gayri Safi Yurt İçi Hâsılaya (GSYİH) oranı;
- Her on bin çalışan nüfus başına düşen AR-GE personeli sayısı;
- Temel atif indeksleri kapsamına giren uluslararası bilimsel dergilerde yayınlanan makale sayılarının etki oranı;
- Verilen patent sayısı;

2005 yılında TÜBİTAK tarafından uygulamaya geçirilen Türkiye Araştırma Alanı Programı kapsamında, "Akademik ve Uygulamalı AR-GE Destek", "Kamu AR-GE Destek", "Sanayi AR-GE Destek", "Savunma ve Uzay AR-GE Destek", "Bilim ve Teknoloji Farkındalığını Artırma" ve "Bilim İnsanı Yetiştirme ve Geliştirme" Programları başlatılmıştır.

Ülkemizde iktisaden faal 10.000 kişiye düşen tam zaman eşdeğeri araştırmacı personel sayısı 2002 yılı itibarıyla 13,6 olup, 66,6 olan OECD ortalamasının oldukça altındadır. Ayrıca, ülkemizdeki araştırmacıların yüzde 73,1'i yükseköğretim kurumlarında görev yapmakta iken, gelişmiş ülkelerde araştırmacıların yüzde 70'i özel sektörde çalışmaktadır.

AB'nin bilim ve teknoloji alanındaki Altıncı Çerçeve Programına ülkemizce tam katılım sağlanmış olmasına karşın, Programa ödenen katılım payına oranla projelerden sağlanan geri dönüş oldukça düşük kalmıştır. Bu durumun en önemli nedenleri AB araştırma ağı ile bağlantının, AR-GE altyapısının ve araştırmacı sayısının yetersizliğidir. Bunları göz önüne alan Türkiye GSYİH içindeki AR-GE harcamaları payını 2013 yılı için %2 olarak hedeflemiştir (Tablo 17. 1).

Tablo 17. 1. AR-GE Hedefleri

	2002	2006*	2013
Ar-Ge Harcamalarının GSYİH içindeki payı (%)	0,67	0,80	2,00
Tam Zaman Eşdeğer Araştırmacı Sayısı	23.995	28.000	80.000

Kaynak: TÜİK *DPT Müsteşarlığı tahminidir.

Gelişmekte olan ülkelerin küresel ortamda rekabetçi konumlarını sürdürebilmeleri ve güçlendirebilmeleri, büyümelerini verimlilik artışlarına dayandırmalarına ve yeni mukayeseli üstünlük alanları yaratabilmelerine bağlıdır. Bu doğrultuda, yenilikçiliğe önem verilmesi, bilim ve teknoloji kapasitesinin artırılması, beşeri sermayenin geliştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin biçimde kullanılabilmesi büyük önem taşımaktadır. Önümüzdeki dönemde; biyoteknoloji ve nanoteknoloji gibi alanlar öne çıkacaktır (Anonim, 2008a).

17.2. AR-GE ve Bilişimde Hedefler

Türkiye’de AR-GE harcamalarının büyük çoğunluğu üniversiteler tarafından yapılmaktadır. Bu yüzden 2013 yılı itibari ile özel sektörün toplam AR-GE harcamalarının en az yüzde 60’ını gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda kamu tarafından sağlanacak olan desteklerin özel sektörün AR-GE faaliyetlerini artırıcı yönde tasarlanması sağlanacaktır.

AR-GE harcamalarının bu ölçüde artırılması, ortaya çıkan kaynağı verimli bir şekilde kullanabilecek yeterli sayıda ve nitelikte araştırmacı insan gücüyle anlamlı olacaktır. 2002 yılı itibari ile toplam araştırmacıların yüzde 73,1’i üniversitelerde, yüzde 11,5’i diğer kamu kurumlarında ve yüzde 15,4’ü özel sektörde görev yapmaktadır. Bu kapsamda araştırmacı sayısının artırılmasının yanında, bu araştırmacıların büyük kısmının özel sektörde istihdamını sağlayıcı politikalar uygulanacaktır (Anonim, 2008a).

Temel atıf indeksleri tarafından taranan bilimsel dergilerde yayınlanan Türkiye adresli makaleler ve Türkiye’de verilen patentler bu değerlendirmede kullanılan göstergelerdir.

Türkiye dâhil 28 ülke ve Latin Amerika, Asya-Pasifik (Japonya dahil), Asya-Pasifik (Japonya hariç), Avrupa Birliği, OECD ülkeleri ve bütün ülkelere ait (Dünya Toplamı), 1981–2006 yılları arasındaki yayın sayısı değerlendirildiğinde, Türkiye’nin 25 yılda 98.186 makale ile Dünyada 21. sırada bulunduğu görülmektedir.

Bu makale sayısı Türkiye’nin Dünya bilimsel makalelere katkı oranı % 0.6, toplam atıf sayısı 428.642, etki değeri de 4,37’dir. OECD ve Avrupa Birliği ülkeleri bilimsel makale üretme konusunda oldukça iyi durumdadırlar. Ancak, bu ülkelerin tamamının ortak özelliği GSMH dan %2’nin üzerinde bilime katkı yapmalarıdır (Anonim, 2007f).

17.3. Malatya’da Yenilikçilik

Bir il ya da ülkenin inovasyon ya da yenilik üretme yeteneğini ortaya koyan en temel kriterler açısından Malatya’nın durumu, TRB1 ve Türkiye geneli ile karşılaştırmalı olarak Tablo 17. 2’de verilmiştir.

Tablo 17. 2. İnovasyon Göstergeleri, 2005-2009

	Bingöl	Elazığ	Malatya	Tunceli	TRB1	Türkiye	TRB1 / Türkiye
Patent Başvuruları	1	20	36	1	58	8759	%0,66
Patent Tescilleri	0	1	1	0	2	1326	%0,15
Faydalı Model Başvuruları	0	12	20	1	33	13059	%0,25
Faydalı Model Tescilleri	0	9	10	0	19	8752	%0,22
Endüstriyel Tasarım Başvuruları	2	13	8	0	23	28439	%0,08
Endüstriyel Tasarım Tescilleri	2	13	7	0	22	27113	%0,08
Marka Başvuru Sayıları	73	808	1250	30	2161	282660	%0,76
Marka Başvuru Tescilleri	42	453	643	19	1157	179104	%0,65

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü, 2010

Yukarıdaki tablo incelendiğinde gerek bölge olarak gerekse il olarak icat gücü, yenilik üretme yeteneği ve teknoloji geliştirme konularında hiç de iç açıcı bir durumda olmadığımız ortaya çıkacaktır. Sanırız burada Aliya İzzet Begoviç’in “*Bir medeniyet teknoloji ve kültür üretmeye devam ettiği sürece yaşar*” sözünü hatırlamak anlamlı olacaktır.

17.4. Malatya’da Bilgi Teknolojileri Sektörü

Malatya’da bilgisayar donanımı üreten herhangi bir firma bulunmamaktadır. I. Organize Sanayi Bölgesinde elektrik malzemesi üretimi yapan sadece bir işletme mevcuttur. Tüm Türkiye’de olduğu gibi Malatya’da da bu konuda ciddi eksiklikler söz konusudur. İlimizde yazılım üretimi ve web tasarımı yapan şirketler bulunsa da çok az sayıdadır. Bilgisayar hizmetleri verip, Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı firmalardan yazılım üretimi yapan şirketlerin sayısı 15’ten daha azdır.

Bu yetersizliklerden dolayı Malatya yazılım üretip, başka şehirlere ve yurtdışına satmak bir yana, kendi ihtiyacını dahi karşılayamamakta, hastaneler, okullar ve özel işletmelerin büyük bir kısmı yazılımlarını başka şehirlerde üretim yapan firmalardan satın almaktadır.

İlimizde SMS servisleri ve uzman BT danışmanlığı hizmeti veren hiçbir firma mevcut değildir. Bu gerçekler dikkate alındığında yaklaşık 750 bin nüfusa sahip olan Malatya’nın bilişim sektöründe ciddi yatırımlara ihtiyaç duyduğu açıktır.

İşletmelerde kullanılan bilgisayarlardan yeterince istifade edilememektedir. Bilgisayarlar ağırlıklı olarak kayıt tutma ve arşivleme gibi faaliyetlerde kullanılmakta, bu bilgisayarların çok azı araştırma, planlama ve otomasyon gibi işlemlerde kullanılmaktadır. Sürekli gelişen bu cihazlar, ilimizde maalesef yapabileceklerinin çok azı için kullanılmaktadır.

Ülke olarak bu konuya yeterli önemi vermediğimizden hareketle Prof. Dr. Erol TAYMAZ şöyle demektedir. *“Bilişim sektöründe sürekli Hindistan örnek gösteriliyor. Hindistan’da sadece bir kamu araştırma merkezinde 2500 Bilgisayar Mühendisi çalışırken Türkiye’de, AR-GE alanında çalışan, üniversiteler, TÜBİTAK v.s.de toplam çalışan bilgisayar mühendisi sayısı yüzlerle ifade edilmektedir. Eğer Hindistan’ı örnek veriyorsak bu işi onlar kadar ciddiye almalıyız (Koçer, 2007a).”*

Eskiden geniş hammadde kaynaklarına ve sermaye birikimine sahip ülkeler zengin olurken, şimdi bilgi ve beceri (knowledge and skills) mukayeseli üstünlüğün tek kaynağıdır. Bu anlamda ulusların varlık ve refahının motoru olacak teknolojilerden bazıları aşağıya alınmıştır.

- Mikroelektronik
- Biyoteknoloji
- Yeni malzeme (hammadde) bilimi
- İletişim
- Sivil havacılık
- Takım tezgâhları ve robotlar
- Bilgisayar yazılım ve donanımı

Malatya’da sanayi işletmelerinde bilgisayar, internet ve e-ticaret kullanım düzeyinin belirlenmesine yönelik yapılan bir araştırmada 2001 - 2008 arasında bu özellikler açısından işletmelerin yaşadıkları değişim süreci incelenmiştir (Patır, 2008). Bu çalışmada yedi yıllık ilerleme ve değişim aşağıdaki kriterler açısından karşılaştırılmıştır.

- Bilgisayar kullanım durumu,
- Bilgisayar kullanım düzeyi,
- İnternet kullanım düzeyi,
- İnternete bağlanma amacı,
- Web sitesi olan işletmeler,
- E-ticaret işlemi ve bu oranın belirlenmesi,
- Karşılaştıkları sorunlar.

Elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

1. Malatya sanayi işletmelerinin bilgisayar kullanım oranı, 2001 yılı ile kıyaslandığında 2008’de %22’lik bir artış göstermiştir.
2. İşletmeler bilgisayarı bütün birimlere; üretim, finansman, personel, pazarlama ve kalite kontrolü gibi işlevlerine entegrasyonu ve haberleşmenin önemini kavramada %70’ lik bir ilerleme sağlamışlardır.

3. Bilgisayar kullanımında muhasebe ve finansman başta olmak üzere, yazışma ve üretim amaçlı kullanım önceliği oluşturmaktadır.
4. Üretim faaliyetlerinde bilgisayar kullanımını; stok kontrolü önceliği oluştururken, bunu ürün tasarımı ve üretim planlaması konuları takip etmektedir. Geçmişle karşılaştırıldığında ürün tasarımı %13'lük bir ilerleme kaydetmiştir. Aynı şekilde stok kontrolünde %10, ürün geliştirmede ise %8'lik artışlar gözlemlenmiştir.
5. İnternet donanımına sahip olma ve kullanma konularında işletmelerde büyük bir ilerleme tespit edilmiştir. 2001 yılına oranla %35'lik bir artış gözlemlenmiştir. Bu sonuç internetin işletmeler nezdinde öneminin kavrandığını göstermesi açısından önemlidir.
6. İşletmelerin internete giriş önceliklerini iletişim(e-mail) başta olmak üzere sektörel takip ve resmi gazete takibi gibi konular oluşturmaktadır.
7. İşletmelerin WEB sayfasına sahip olmaları açısından, 2001'le kıyaslandığında %34'lük bir artış gözlemlenmiştir.
8. Elektronik ticaret yapabilme yetenekleri açısından işletmelerin e- ticaret uygulamasında %66'lık bir ilerleme sağladıkları belirlenmiştir.
9. İşletmelerin bilgisayarlarla ilgili yaşadıkları sorunlar açısından geçen yedi yılda pek bir şeyin değişmediği görülmüştür. Bilgisayar kullanımı ile ilgili en fazla şikâyet konusu; kalifiye elaman bulamama, servis imkânlarının yetersizliği ve virüs programları olarak ifade edilmiştir.

18. MALATYA GELİŞİM EKSENLERİ ve STRATEJİK SEKTÖRLER

Malatya'nın gelişim potansiyeli taşıdığı her alanda gelişme göstermesi mümkün değildir. Her alanda gelişmiş bir ülke olmadığı gibi ekonomisini her alanda geliştirecek şehir de olamaz. Malatya için ekonomik gelişimi sürükleyici bir sektörün ana gelişme eksenini belirlemesi, diğer sektörlerin de bu ana eksen etrafında geliştirilmesi gerekir. Bu sektör, Malatya ekonomisinin bel kemiğini oluşturan tekstil, gıda, tarım, hayvancılık olabileceği gibi potansiyel vadeden turizm, bilişim, sağlık, gibi alanlardan biri de olabilir. Ana gelişme alanı olarak seçeceğimiz sektöre yönlendirme ve planlarımızla birlikte kaynaklarımızı da yoğunlaştırırsak buna bağlı başka sektörlerinde gelişimini sağlayabiliriz. İşte bu anlamda Malatya için ana gelişme eksenini oluşturacak sektörü ve bu ana sektörle ilişkili sektörleri belirlemek için aşağıdaki ölçütleri göz önüne almamız gerekecektir (Koçer, 2007a).

1. Malatya için gelişme potansiyeli taşıması,
2. Yeterli istihdam alanı yaratması,
3. Hem küçük, hem de büyük sermayeli yatırımlara açık olması,
4. Geleceğin sektörleri arasında olması,
5. Var olan insan gücü niteliklerine ve altyapısına dayanıyor olması,
6. Yüksek katma değer sağlaması,
7. Doğal yapıya uygun bir çevre kullanımı gerektirmesi,
8. Sürdürülebilir bir gelişme sağlanabilmesi,
9. Türkiye için gelişmeye açık bir sektör olması,
10. Ulusal destek planları içinde yer alma şansının yüksek olması,
11. Mevcut imkânlar üzerinden hızlı örgütlenebilir ve hızlı sonuç üretilebilir olması.
12. Tarım istihdamından uzaklaştırılacak kitleye de iş alanları yaratacak olması,
13. Dünyadaki gelişme trendinin desteklediği bir gelişme eksenini olması.

Yukarıda atıf yapılan çalışmada Malatya için yukarıdaki ölçütler de göz önünde bulundurularak, ana gelişme alanı sağlık ve buna bağlı örgütlenecek turizm olarak belirlenmiştir. İlgili çalışmada Turgut Özal Tıp Merkezi bu anlamda Malatya için potansiyel oluşturan en önemli çekirdek kurum kabul edilmiştir.

Söz konusu çalışmada Malatya’da markalaşmış bir ürün olan kayısıya dayalı gıda sektörünün, Malatya için ana gelişim alanı olarak belirlenmemiş olmasına gerekçe olarak aşağıdaki nedenler sıralanmıştır.

1. Kayısı geliri ortalama 250-300 milyon dolar ile sınırlıdır. Çok ciddi çabalar ortaya konulsa bile ulaşılabilecek maksimum değer en fazla bir milyar dolar olacaktır. Kayısı için ortaya konulacak çabalar sosyal refahın dar gelirli gruplara yaygınlaşmasını sağlamadaki rolü sebebiyle olmalıdır. Buna rağmen bu alanın harcanacak çabaya oranla sınırlı girdi artışı üreteceği ise muhakkaktır.
2. Bunun yanı sıra sanayi üretimi şimdiden 900 milyona, sadece tıp fakültesinin geliri ise 240 milyona ulaşmıştır. Devlet ve özel hastanelerle birlikte bu değer kabaca 400 milyon dolar olacaktır. Sadece TÖTM hâlihazırda kayısı kadar girdi sağlamaktadır. 5 yıl gibi bir sürede iyi bir planlama ile bu rakamın bir milyar dolara çıkması mümkündür.
3. Bu projeksiyona uyulması durumunda Malatya’nın 13 yıl sonra yani 2023 yılındaki yıllık GSYİH’si yaklaşık 15 milyar \$’a ulaşacaktır (2,5 milyar \$ sanayi, 1 milyar \$ tarım, 8 milyar \$ sağlık, 3,5 milyar \$ diğer alanlar).

Yukarıdaki yaklaşıma genel anlamda katılmamak mümkün değildir. Bahsedilen alanlar ana gelişim eksenleri olarak belirlenebilir. Bunun yanı sıra Malatya’nın mevcut durumdaki üstünlükleri de korunmalıdır. Hâlihazırda Malatya ekonomisinin lokomotif alanlarından biri olan kayısı üretimi ile gıda ve tekstil ağırlıklı sanayi ürünleri üretimi bu alanlardan bazılarıdır. Bir taşra kenti olmasına rağmen Malatya’nın sanayi katma değeri Türkiye ortalamasının üzerindedir. Aynı durum meyve üretim değeri için de geçerlidir. Bu alanlardaki üstünlük daha da güçlendirilerek devam ettirilmelidir. Zira Malatya Doğu Anadolu’da gerek tarım gerekse sanayinin gelişmesi ve istihdam sağlaması açısından cazibe merkezi olmaya en yatkın il konumundadır.

Sonuç olarak Malatya’nın ana gelişim alanı sağlık ve ona bağlı olarak gelişecek turizm olarak belirlenmeli ancak hizmetler sektöründeki bu alanların yanı sıra sanayide gıda ve tekstil, tarımda ise meyvecilik ve balıkçılık alanları önemsenmeli ve geliştirilmelidir. Bu yaklaşıma göre ana sektörlerin ilimiz açısından öncelik ve önem sıralaması, Türkiye ve Dünyadaki gelişmelere paralel olarak hizmetler, sanayi ve tarım olarak belirlenmiş olacaktır.

19. MALATYA SWOT ANALİZİ

19.1. Başarılarımız

1. Kuru kayısı üretim ve pazarlanmasında Türkiye ve Dünya’da başarı,
2. Tekstil sektöründe yakalanan düzey,
3. 250 - 300 milyon dolar ihracat,
4. Organ naklinde Türkiye ve Dünya boyutunda yakalanan başarı,
5. Sanayi üretiminde Türkiye ortalamasının üzerine çıkılması,
6. Organize Sanayi Bölgeleri oluşturulması,
7. Ulusal çapta girişimcilerin ortaya çıkarılması ve marka üretilmesi,
8. Turgut Özal Tıp Merkezi gibi lokomotif bir kurumun oluşturulması,
9. “Malatya Günleri” ve “Film Festivali” gibi ulusal ve uluslar arası boyutta organizasyonlar gerçekleştirmek,
10. Farklı sosyal kesimlerin barış içinde bir arada yaşadığı bir toplumsal formasyona sahip olmak,
11. Kültür ve Tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonu.

19.2. Başarmamız Gerekenler

1. İstihdam oranının artırılması ve işsizlik sorununun çözülmesi,
2. Sürdürülebilir kentleşme ve kentsel dönüşüm,
3. İnovasyon ve AR-GE çalışmaları ile marka ve patent sayısında Türkiye ortalamasının yakalanması,
4. Turizm potansiyelinin harekete geçirilmesi,
5. Kuru kayısı ve madenler gibi ürünlerdeki katma değer artırılması,
6. Nitelikli işgücü altyapısının iyileştirilmesi,
7. Kamu, özel sektör ve STK’lar da kurumsallaşma,
8. Atama ve görevlendirmelerde liyakat ve ehliyetin dikkate alınması,
9. Doğal afetlere karşı hazırlık bilincinin geliştirilmesi (sağlıksız yapı envanteri tespiti ve dönüşümü, sığınak vs),
10. Üniversite-Toplum ve Üniversite-Sanayi işbirliğinin sağlanması,

11. İldeki sosyal ve sportif altyapının iyileştirilmesi,
12. Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde okullaşma oranının arttırılması, okur-yazar olmayan nüfusun minimize edilmesi,
13. Beydağı'nın ağaçlandırılması, orman arazi varlığı ile şehir içinde kişi başına düşen yeşil alan miktarının arttırılması,
14. Ulaşım Master Planının hazırlanması ve kent içi trafik sorununun çözülmesi,
15. Başta engelliler olmak üzere dezavantajlı toplumsal grupların sorunlarının minimize edilmesi ve yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi,
16. Kent dokusunun engellilere uygun hale getirilmesi,
17. Tarımda ürün çeşitliliğinin arttırılması,
18. Şehrin önemli kurumları arasındaki eşgüdüm ve işbirliği sağlanması.

19.3. Önemli Sorunlarımız

1. İşsizlik ve yoksulluk,
2. Plansız ve sağlıksız kentleşme,
3. Kent içi trafik,
4. Doğal afetler (Deprem, Don Olayları vs),
5. Kayısı üretimi ve pazarlanmasında yaşanan sorunlar,
6. Eğitim sorunları,
7. Tarımsal Sulamada Yaşanan Sıkıntılar,
8. Nitelikli işgücü yetersizliği,
9. Kent yönetimine ve karar alma süreçlerine katılımında yaşanan zorluklar,
10. Gençlere yönelik sosyal ve kültürel alt yapının yetersizliği,
11. Üniversite - toplum ve üniversite - sanayi ilişkilerinin zayıflığı,
12. Merkez ilçe ile diğer ilçeler arasındaki aşırı gelişmişlik farkları,
13. AR – GE, inovasyon ve markalaşma çalışmalarının yetersizliği,
14. Bilgi ve entelektüel sermaye yönetim beceri düzeyinin yetersizliği,
15. İl ya da ülke dışı insan kaynağından yeterince istifade edilmemesi,
16. İşbirliği ve dayanışma kültürünün zayıflığı,
17. Kurumlar arası eşgüdüm ve koordinasyon eksikliği.

19.4. Başlıca Yanlışlarımız

1. Vagon Onarım Fabrikasının yeterli fizibilite çalışması yapılmaksızın inşa edilmesi,
2. Bölge Eğitim Hastanesi yer seçiminin yanlış yapılması,
3. Niyazi Mısır-i Caddesinin hem yol hem de yerleşim açısından yanlış planlanması
4. Beylerderesi köprüsü ve mevcut çevre yoluna inşa edilen alt geçitlerde raylı sistem hattının düşünülmemesi,
5. Fahri Kayahan bulvarının ve bölgesinin yanlış planlanması,
6. Organize Sanayi Bölgesinin şehrin gelişim yönü dikkate alınmaksızın projelendirilmesi ve sonuçta şehrin batıya doğru gelişiminde kesici bir etkiye yol açması,
7. Çat barajının maliyet - fayda ilişkisi açısından yanlış planlanması ve öngörülen hedefin gerisinde kalarak birçok üreticiyi mağdur etmesi,
8. Arıtma tesisi yer seçiminin, sistemden elde edilen temiz suyun sulamada kullanılmasına imkân vermeyecek şekilde seçilmesi (Daha yukarıya inşa edilmiş olsaydı sistemden elde edilen temiz sular sulamada kullanılabilirdi),
9. Malatya Belediyesi hizmet binasının fonksiyonellik – estetik dengesi açısından yanlış planlanması
10. Şehir planlamasının, alt merkezler düşünülmemesinin tek merkez olarak planlanması,
11. Şehrin hafızası sayılabilecek kültürel ve doğal mirasın büyük ölçüde yok edilmesi.

Aslında bir şehrin uzun araştırmalara ve doğru verilere dayanan, şehrin hangi alanının nasıl değerlendirileceğinin belirtildiği bir “Çevre Düzeni Planı” yoksa ya da “Ulaşım Mastır Planı” hazırlanmamış ise özellikle yer seçimi konusunda neyin doğru neyin yanlış olduğuna karar verebilmek çok güç olacaktır. Burada yapılan şey, genel gözlemlere, şehrin gelişim yön ve dinamiklerine bakarak bir çıkarımda bulunmaktan ibarettir.

19.5. Güçlü Yönlerimiz

1. Malatya'nın sanayide bölge illeriyle kıyaslandığında görece üstünlüğü,
2. Yüksek düzeyde doluluk oranına sahip OSB'lerin varlığı,
3. Tarımsal sanayinin gelişmiş olması,
4. FKA, KOSGEB, ABİGEM, İŞGEM, Teknokent ve KUDEB gibi kurumların varlığı,
5. Kayısı üretiminde yakalanan düzey,
6. Özellikle demir, profilit ve mermer yatakları açısından zenginlik,

7. İnönü Üniversitesi ve Turgut Özal Tıp Merkezi gibi güçlü kurumların varlığı,
8. Organ nakli alanında Türkiye ve Dünyada yakalanan düzey,
9. Sosyal yapının çeşitliliği ve zenginliği,
10. Terör sorununun olmaması,
11. Genç ve dinamik nüfusun varlığı,
12. Bölgeler arası geçiş yolları kavşağında olunması,
13. Malatya ikliminin birçok meyvenin yetişmesine imkân tanıyan bir mikroklima özelliği taşıması,
14. Son yıllarda meyvecilik, balıkçılık ve hayvancılık (tavuk ve büyük baş sığır) alanlarında önemli yatırımların yapılması,
15. Tarih, doğa ve inanç turizmine uygun alt yapı,
16. Malatya'nın önemli oranda genç ve dinamik bir nüfusa sahip olması.

19.6. Zayıf Yönlerimiz

1. Bilişim ve elektronik sanayinin gelişmemiş olması,
2. İlimizdeki sermaye birikiminin yetersiz olması,
3. AR – GE, inovasyon ve markalaşma çalışmalarının yetersizliği,
4. Merkez ilçe ile diğer ilçeler arasındaki aşırı gelişmişlik farkı,
5. Nitelikli işgücünün yetersizliği,
6. Okuryazar olmayan nüfusun fazlalığı,
7. Ülkenin en az yağış alan bölgelerinden biri olması,
8. Ormanla kaplı alanlarının %15 gibi düşük bir düzeyde olması,
9. Şehrin doğal gelişim akslarının Doğuda Bayrak Tepesi, Batıda Beyler Deresi ve Güneyde Beydağları ile sınırlanması,
10. Üniversite - Toplum ve Üniversite - Sanayi işbirliğinin yetersizliği,
11. Kentleşmede planlı bir gelişim çizgisinin takip edilmemesi,
12. İlçe merkezlerindeki kadın işsizlik oranının çok yüksek olması,
13. Malatya merkezde birbirinden bağımsız çok sayıda belde belediyesinin varlığı ve her birinin merkezden bağımsız planlama yapması.

19.7. Fırsatlar

1. Teşvik uygulamalarının Malatya'ya sağladığı avantajlar,
2. Türkiye'nin dış itibarının yüksek olması ve bunun sunduğu imkânlar,
3. Cazibe merkezi olarak belirlenen 12 ilden biri olması,
4. AB Üyelik süreci ve AB Projeleri,
5. Komşu ülkelerle aramızda dostane ilişkilerin hâkim olması,
6. Orta Doğuda 2011 başlarında yaşanan siyasi karışıklıklardan dolayı turizm rezervasyonlarının Türkiye' ye kaydırılması.

19.8. Risk ve Tehditler

1. İşsizlik,
2. Çarpık kentleşme,
3. İklim değişimi ve azalan yağışlar,
4. İlin birinci derece deprem bölgesinde bulunması,
5. Yatırımlarda finansman darboğazları,
6. Batı illerine doğru yaşanan sermaye ve nitelikli insan göçü,
7. Meyvecilikte monokültür yapı,
8. Kayısıya sharka virüsünün bulaşma ve yayılma riski,
9. Malatya'da imar planlarının doğu-batı hava akımını kesecek şekilde yapılması,
10. Tarımda uygulanan kimyasal mücadelenin ekolojik denge ve insan sağlığı açısından tehdit oluşturması,
11. Toplumsal yapıda yaşanan gettolaşma eğilimi,
12. İlin insan kaynağı vasıfları açısından niteliksiz göç alıp, nitelikli göç vermesi.

20. MALATYA İÇİN VİZYON ÖNERİSİ

20.1. Malatya Vizyon 2023

Türkiye, 2007–2013 arasını kapsayan IX. Kalkınma Planında vizyonunu, “**istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen ve AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye**” olarak belirlemiştir. Dahası Türkiye kendine 2023 yılında dünyanın en büyük on ekonomisinden biri olma hedefi koymuştur. Bu anlamda Malatya da kendine bölgesel ve ulusal düzeyde hedefler belirlemelidir.

Yukarıda Türkiye için ifade edilen vizyondan hareketle ve onunla uyumlu olarak Malatya için vizyon anlamında aşağıdaki tespitler yapılabilir.

Vizyon 2023; Nasıl Bir Malatya?

1. Nüfusu bir milyonu aşmış, nüfusunun %75’i şehirde yaşayan, ulaşım, trafik ve diğer erişilebilirlik sorunlarını çözmüş, üniversiteden organize sanayi bölgesine kadar olan 22 km’lik alanı raylı sistem taşımacılıkla birbirine bağlamış bir Malatya,
2. Hızlı tren ağıyla Ankara ve İstanbul’a bağlanmış, uluslar arası sivil havalimanına sahip, doğudan batıya, kuzeyden güneye tüm erişilebilirlik sorunlarını çözmüş bir Malatya,
3. Beydağı, Melekbaba, Kıltepe, Taştepe, Şehitfevzi vb mahalleleri kentsel dönüşüme, Bakırcılar Çarşısı, Cezmi Kartay, Şire pazarı vb alanları ise kentsel yenilemeye tabi tutmuş bir Malatya,
4. Türkiye ekonomisine katkısını %1’in üzerine çıkarmış, milli geliri 25 000 \$’ı, dış ticaret hacmi ise bir milyar doları aşmış bir Malatya,
5. İşsizlik oranını %5’in altına indirmiş, ildeki yoksulluk sorununu minimize etmiş, insan onuruna yakışan ve sürdürülebilirliği esas alan bir sosyal yardım ağı oluşturmuş bir Malatya,
6. Kent yaşamında kültürel çeşitliliği ve zenginliği sağlamış, STK üye sayısı ve örgütlülük oranını %10’un üzerine çıkarmış, inovasyon ve AR-GE çalışmaları ile marka ve patent sayısında Türkiye ortalamasını yakalamış, üç üniversitesi ve 75 000 üniversite öğrencisi olan, okullaşma oranını okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde %100’e, yükseköğretimde ise % 50’ye çıkarmış bir Malatya,
7. Başta engelliler olmak üzere dezavantajlı toplumsal grupların sorunlarını çözmüş, yaşam kalitelerini iyileştirmiş ve “*Engelli Dostu Kent*”e dönüşmüş bir Malatya,
8. Bebek ölüm oranını binde 5’in, anne ölüm oranını ise binde 10’un altına çekmiş, kadın hakları, kadın erkek eşitliği ve medeni haklar konusunda temayüz etmiş, kadın konusundaki hassasiyetiyle “*Kadın Dostu Kent*” unvanına layık bir Malatya,

9. Orman arazi varlığını %20'nin, şehir içinde kişi başına düşen yeşil alan miktarını ise 10m²'nin üzerine çıkarmış, Beydağlarını ağaçlandırmış ve Beylerderesi Yeşil Vadi projesini hayata geçirmiş bir Malatya,
10. Kültür ve tabiat varlıklarını koruma altına almış, turizm potansiyelini harekete geçirmiş, ulusal ve uluslar arası tur operatörlerinin ajandasına girmiş, yıllık turist sayısı 100 bini aşmış, turizm senaryosunu "*Tarihin İlk Kent Devleti*" imajı ve "*Aslantepe*" eksenine oturtmuş bir Malatya,
11. Sporda kurumsallaşmayı başarmış, spor alt yapısını ve spor yapma bilincini topluma yaymış ve futbolda süper ligde mücadele eden bir Malatya,
12. Farklı toplumsal kesimler arasındaki iletişimi güçlendirerek sosyal kırılganlık riskini ortadan kaldırmış, hem sosyal açıdan hem de kurumsal açıdan birlikte çalışma ve dayanışma kültürünü yaygınlaştırmış bir Malatya,
13. Tarımda kayısı, sağlıkta organ nakli, turizmde ise Aslantepe unsurlarını iyi değerlendirerek ulusal ve uluslar arası tanınırlığını artırmış bir Malatya,
14. Ana gelişim eksenlerini, hizmetler sektöründe sağlık, tarım sektöründe meyvecilik, sanayi sektöründe ise gıda ve tekstil üzerine bina etmiş, sosyoekonomik gelişmişlik, rekabetçilik ve yaşanabilirlik açısından bölgesinde birinci, ülkede ise ilk 20'de olan bir **MALATYA**...

21. MALATYA'NIN KENTSEL GELİŞİM YOL HARİTASI

Bu konuda sorulması gereken ilk soru “planlı ve sürdürülebilir bir kentsel gelişimi nasıl sağlayabiliriz” sorusu olmalıdır. İkinci aşamada ise “nereden başlamalı”, “ne yapmalı” ve “nasıl yapmalı” soruları önemli hale gelecektir. Bu sorulara cevap olabilecek bazı öneriler aşağıya alınmıştır.

1. Malatya ile ilgili temel göstergeler elde edilmeli, son yıllardaki gelişim çizgisi ortaya konulmalı ve gerçekleştirilecek bilimsel araştırmalarla gerçekçi bir durum tespiti ve analizi yapılmalıdır.
2. Malatya'yı farklı kılan unsurlar ve kimlik özellikleri tespit edilmelidir.
3. Malatya için bir “Kent Vizyonu” belirlenmelidir.
4. Kapsamlı bir “Kentsel Gelişim Planı” hazırlanmalı, bu plan çerçevesinde Malatya'nın gelişimi için stratejik amaçlar, genel hedefler, önemli projeler vs ortaya konulmalıdır.
5. Kamu, özel sektör ve STK'ların da katılımıyla Malatya'nın “Kentsel Gelişim Stratejik Planı” hazırlanmalıdır.
6. Bu sürecin doğru işletilebilmesi için bir süredir hazırlık çalışmaları yürütülen 1/100 000'lik “TRB1 Bölge Planı”nın Malatya'nın gelişim alanları, vizyonu ve gelecek projeksiyonlarına uygun olarak hazırlanması, sürecin katılımcı bir şekilde yürütülmesi ve verilerin doğru toplanması için özel hassasiyet gösterilmelidir.
7. Yine hazırlıklarına başlanan ve Malatya'nın ileriye dönük konut, sanayi, tarım, turizm, sağlık, eğitim, ulaşım vb alanlarının belirlenmesini sağlayacak olan 1/25 000'lik “Malatya Çevre Düzeni Planı”nın bölge planıyla uyumlu ve ildeki tüm kesim ve kurumların katılımıyla hazırlanması sağlanmalıdır.
8. Bölge ve il çevre düzeni planından sonra bu planlarla uyumlu olarak arazilerin imar durumu, bölge tipleri, yapı yoğunluğu, ulaşım hatları, park alanları vb göstermek ve uygulama imar planlarının hazırlanmasına esas olmak üzere 1/2000 ya da 1/5000 ölçekli “İmar Ana Planı” (İmar Master Planı) hazırlanmalıdır. Bu aşamadan sonra ise kullanılacak alanla ilgili daha çok ayrıntı veren 1/1000 ölçekli “Uygulama İmar Planları” hazırlanmalıdır. İlde bu aşamadan önceki planlar olmadığı için uygulama imar planları maalesef “parça bütün ilişkisinden” bağımsız bir şekilde uygulanmaktadır. Bu ise ilin plansız bir şekilde gelişmesine yol açmaktadır.
9. Bu çalışmalar kapsamında şehrin gelişim eksenleri, stratejik sektörleri ve rekabet üstünlüğü olan alanlar belirlenmelidir.

10. Belirlenen vizyon ve hazırlanan plan çerçevesinde her kurumun görev ve sorumluluk alanları açıkça ortaya konulmalıdır.
11. İlin gelişiminde etkili olan bütün kurumlar için performans kriterleri belirlenmelidir.
12. Merkez ilçe ile diğer ilçeler arasındaki aşırı düzeye varmış olan sosyoekonomik gelişmişlik farkını makul düzeye çekecek bir projeksiyon geliştirilmelidir.
13. Şehir merkezinde ve ilçelerde sosyal zekâ ve iletişim becerisi açısından gelişmiş kadroların yetişmesi için mekanizmalar oluşturulmalı ve bu konuda STK'ların daha aktif olması sağlanmalıdır.
14. Türkiye ve Dünyadaki gelişmeler takip edilmeli, kentsel ekonomiler ve yerel kalkınma alanında yaşanan değişimler iyi okunmalı ve gelecek döneme yönelik projeksiyonlar buna göre ortaya konulmalıdır.
15. Türkiye'nin 2023 yılında en büyük on ekonomiden biri olma ulusal hedefiyle uyumlu yerel hedefler belirlenmelidir.
16. Bu çalışmaların tamamına, ilgili bütün paydaşların katılımı sağlanmalı, özellikle kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında yoğun işbirliği ortamı oluşturulmalıdır.
17. Malatya'daki bütün kurumların planlı bir çalışma sistemi benimsemesi sağlanmalı, özellikle her kurumun yılın başında çalışma programını, yılın sonunda ise faaliyet raporunu kamuoyuna açıklaması sağlanmalıdır.
18. Yukarıda sayılan bütün bu yaklaşımların daha sağlıklı bir çerçeveye kavuşturulabilmesi için TBMM'de bekletilen yerel yönetimler yasa tasarısının bir an önce çıkarılması için siyasetler üzerinde kamuoyu baskısı oluşturulmalıdır.
19. Bütün bu süreçleri takip etmek ve kurumlar arası eşgüdümü sağlamak için mümkün mertebe herkesi temsil edecek bağımsız bir kurum ya da bir platform oluşturulmalıdır.
20. Bunun için en uygun kurum Malatya Kent Konseyidir. Ancak Malatya Kent Konseyinin mevcut çalışma formatı bu misyonu yerine getirmeye tam uygun değildir. Kent Konseyinin bu misyonu yerine getirebilmesi için olabildiğince belediyeden ve diğer kurumlardan bağımsız hale getirilerek Malatya'nın her türlü sorununun tartışıldığı, konuşulduğu, bütün toplumsal kesimlerin ve kurum temsilcilerinin katılımının sağlandığı, sadece belediyeçilik alanıyla değil bütün alanlar ve bütün kurumlarla ilgili tavsiye kararların alındığı ve bu kararların sadece belediyeye değil bütün kurumlara iletildiği bir yapıya dönüştürülmelidir. Dahası Kent Konseyinin bazı toplantıları, Malatya'nın her türlü sorunlarının konuşulduğu, kentleşme alanındaki gelişmelerin tartışıldığı, bildirilerin sunulduğu, tekliflerin görüşüldüğü ve gerekli kararların alındığı bir şura ya da kongreye dönüştürülmelidir. Hatta bu çalışmalara şehir içinden ve dışından isteyen tüm araştırmacı, akademisyen, kanaat önderi, STK temsilcisi ve entelektüellerin katılımına da imkân sağlanmalıdır.

22. MALATYA İÇİN BAZI PROJE ÖNERİLERİ

Malatya'nın 1/100 000 bölge planı ve 1/25 000 çevre düzeni planı yapıldıktan ve şehrin gelişim yönleri, ana gelişme eksenleri, önemli kurumlar vs yerleri belirlendikten sonra aşağıdaki projeler gündeme alınabilir.

18. İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri (Hayvancılık, Tekstil, Gıda vs)
19. Bilişim Vadisi Projesi
20. Sağlık Vadisi Projesi
21. Eğitim Vadisi Projesi
22. Beylerderesi Yeşil Vadi Projesi (Gölet ve Mesire Alanları vs)
23. Üniversite Şehri (Unicity)
24. Hipodrom ve Atlı Sporlar Merkezi
25. Gençlik Merkezleri ve Kampları
26. Agropark ve Hobi Bahçeleri
27. Yeni Adliye Binası ve İstinaf Mahkemeleri
28. Kentsel Dönüşüm ve Kentsel Yenileme Projeleri
29. Malatya – Baskil Karayolu Köprüsü
30. Kent Ormanı ve Japon Bahçesi Projesi
31. İspendere Turizm Gelişim Projesi
32. Metrobüs Ulaşım Sistemi (Kısa ve Orta Vadede)
33. Hafif Raylı Ulaşım Sistemi (En azından çevre düzeni planına işlenmesi)
34. Hızlı Tren Projesi
35. Şoför Okulu Alanı Uydu Kent Projesi (Kayısı Kent)
36. Askeri Atış Alanı Uydu Kent Projesi
37. Tıbbi Teknoloji Gelişim Projesi
38. İnanç ve Kültür Turizmi Gelişim Projesi
39. Karakaya Baraj Gölü Sahil ve Su Sporları Merkezi
40. Yeni Hükümet Konağı (Yeni Bir Alt Merkeze)
41. Otopark Projeleri ve Semt Pazarları
42. Çevre Yolu Altı Gelişim Projesi
43. Alt Merkez Oluşturma Projeleri

44. Tarihsel Mirası Koruma ve Geliştirme Projeleri
45. İnönü Kapalı Çarşısı ve Meydanının Yeniden Düzenlemesi
46. Malatya Belediyesi Teknik Eğitim Kursları Projesi (BELTEK, BELMEK)
47. Malatya Belediyesi Üniversite Hazırlık Kursları (BELDER) (Varoşlarda)
48. Eko Kent Projesi
49. Çiçek ve Böcek Müzesi
50. Masal, Şiir, Fıkra ve Türkü Ağacı Projeleri
51. Kent Tarihi Müzesi
52. Malatya Kent Kütüphanesi (Dijital-online hizmeti olan)
53. Uluslar Arası Sivil Hava Limanı
54. Ulaşım Master Planı
55. Kernek- Beydağı Teleferik Projesi
56. Hitit Medeniyetine Ait Tematik Projeler (Hitit Köyü)
57. Sanat Sokağı Projesi
58. Hayvanat Bahçesi ve Evcil Hayvan Barınağı
59. Ağaç Müzesi Projesi (Arberetum)
60. Tren Garı ve Civarının Kültür Amaçlı Değerlendirilmesi Projesi
61. Dermesuyu Kanalı Rekreasyon Projesi.
62. Kayısı Sunumunun Kent Tanıtımı Açısından Zenginleştirilmesi Projesi
63. “Tarihin İlk Kenti Malatya” İmaj Projesi
64. “Aslantepe Odaklı Kent Turizm Senaryosu Geliştirme” Projesi
65. Sarıhacı Mağarası Turizm Gelişim Projesi
66. Malatya Evi Projesi (Her yeni açılan site ve merkezlere birer adet)
67. Katlı Otopark Projeleri
68. Kurumsal Kapasite Gelişim Projesi (Hizmet içi eğitim faaliyetleri, kurslar vs)
69. Entelektüel Kapasite Gelişim Projesi
70. Ev Atölyeleri İstihdam Gelişim Projesi
71. Yazarlık Okulu Projesi
72. Kitap Kardeşliği Kültür Projesi
73. Meslek Akademisi Projesi (İş arayan değil iş üreten meslek elemanı eğitimi için)
74. Girişimcilik Enstitüsü
75. Girişimci Bilgi ve Danışma Sistemi Projesi

23. SONUÇ VE ÖNERİLER

23.1. Kentleşme ve Kentsel Yaşam

1. Malatya için yapılacakların başında, gelişmiş ve müreffeh bir toplum oluşturma hedefinin bir parçası olacak, yerel ve bölgesel bir **vizyon** geliştirilmesi gelmelidir. Stratejik amaçlar ve hedefler belirlenmeli ve bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için yapılması gerekenler planlanmalıdır. İlin bir gelişim planı olmalı, bu plan sürekli, zenginleştirilmeli, geliştirilmeli ve revize edilmelidir.
2. Malatya ile ilgili temel göstergeleri elde etmek, yorumlamak ve yapılacak planlama ve uygulama çalışmalarına esas olmak üzere çeşitli konularda raporlar hazırlanmalıdır.
3. Malatya'nın "Hızlı Tren" ve Trabzon - Hatay hattında inşa edilecek karayolu güzergahına dâhil edilmesi için lobi çalışmaları yapılmalıdır.
4. Malatya'nın kentsel ulaştırma sorunlarının çözümü için toplu taşımaya odaklı bir ulaştırma sisteminin oluşturulması gerekmektedir. Kentler büyüdükçe nüfus artmakta, nüfus artışı ise yolcu sayısının artmasına neden olmaktadır. Kentiçi ulaştırma sistemleri seçilirken ve planlanırken, hem talebi karşılayacak hem de gelecekteki gelişmelere uyarlanabilecek sistemlere öncelik verilmelidir. Bunun için kentin ekonomik ve kentsel özelliklerini dikkate alan ve toplu taşımayı eksene alan bir ulaşım projeksiyonu geliştirilmelidir.
5. Malatya kentiçi ulaşımının omurgası olan doğu-batı aksı üzerine oturan bir raylı sistem çalışmasının ilk aşamada plan düzeyinde sonuçlandırılması ve kentin imar planına işlenmesi önem arz etmektedir. İmkan oluşması durumunda ise öncelikle batıda Beylerderesi viyadüğü ile doğuda İnönü Üniversitesi arası için tramvay projesi etaplar halinde gerçekleştirilmelidir.
6. Malatya'nın daha yaşanabilir ve çağdaş bir kent kimliğine bürünmesinde ulaşım alt yapısı sorununun çözülmesi olmazsa olmazlardandır. Büyük şehirlerde ulaşım alt yapısının omurgasını oluşturan raylı sistem projesi ise halihazırda en makul alternatiftir. Bu günden geleceğe yapılacak planlar, bu projenin uygulanabilirliğini artıracak, maliyetleri minimize edecek ve ileriki yıllarda daha da derinleşme eğilimi gösteren ulaşım probleminin önünü almaya yardımcı olacaktır.
7. Ülkemizin dünya coğrafyasında temsil ettiği kavşak ülke konumunun bir benzerini Malatya ülkemiz için temsil etmektedir. Malatya coğrafi konumu itibarıyla ülkemizin Doğu, Batı, Kuzey ve Güney geçiş güzergâhı üzerinde bulunmaktadır. Bu anlamda Malatya bir transfer şehri konumundadır. Ancak ilimizin bu konumundan faydalanmasını sağlayacak çevre yolları ve bu yollar üzerinde kurulmuş tesislerden yoksunuz. Konaklama ve dinlenme tesisleri, kayısı ve türev ürünleri satış merkezleri gibi, yoldan geçenlerin bir şekilde uğrayacağı alanlar oluşturulmalıdır.

8. Kent insanının havaya suya ihtiyacı olduğu kadar kültürel ve sanatsal faaliyetlere de ihtiyacı olduğu dikkate alınarak ilimizin kültürel ve sosyal faaliyetler açısından bir cazibe merkezi haline getirilmesi sağlanmalıdır. İlimizde elbette ki bazı sosyal etkinlikler düzenlenmektedir. Ancak özellikle kentin genç nüfusu dikkate alındığında bu faaliyetlerin yeterli olmadığı görülmektedir.
9. Malatya göreceli olarak bölgenin en gelişmiş şehri olduğundan son yıllarda özellikle doğusundaki illerden yoğun göç almaktadır. İyi yönetilmesi halinde şehrin gelişimi için bir dinamığa dönüşebilecek bu göçler kötü yönetilmesi durumunda ise şehrin gelişimini oldukça olumsuz etkileyecektir. Bu sakinleri ortadan kaldırmak için, yoğun göç baskısı altında olan bölge ve semtlerin göçten kaynaklanan temel sorunları tespit edilerek sosyal uyuma yönelik çalışmalar yapılmalı ve fiziki altyapı iyileştirilmelidir.
10. Günümüzde Malatya bir taraftan mesleki açıdan niteliksiz insan göçü alan, buna karşılık dışarıya nitelikli insan göçü veren, buna bağlı olarak sürekli entelektüel ve maddi sermaye kaçıışı yaşayan bir şehirdir. Bu gidişin durdurulması için bir taraftan etkin bir göç yönetim stratejisi geliştirilmeli diğer taraftan ise insanlarımızın yaşadıkları şehri terk etmemeleri için onları buldukları yerlerde mutlu kılmanın yolları bulunmalıdır.
11. “Herkes için kent” yaklaşımı esas alınarak kentsel hizmetlere engelli, yaşlı ve hareket kısıtlılığı olan herkesin erişebilmesi sağlanmalı, yeni yapılacak planlama ve kentsel tasarımlarda toplumun dezavantajlı kesimleri dikkate alınmalıdır.
12. Ülkemiz nüfusunun %12.29’unun engelli insanlarımızdan oluştuğu bilinmektedir. Bu rakam, Malatya’da yaklaşık 90 bin engelli olduğu anlamına gelmektedir. Bu oranın sosyal hayata ve sokağa aynı paralellikte yansımaması, birçok ailenin engelli çocuklarını ya da yakınlarını çeşitli sebeplerle sosyal hayata katmamalarından kaynaklanmaktadır. Bu sebeplerin en önemlilerinden biri ise bu ailelerin kent altyapısının engellilere uygun olmadığını düşünmeleridir.
13. Engelli insanlarımızla ilgili diğer bir sorun ise yasalarda yapılan düzenlemelerin ve engelli insanlarımıza verilen hakların kamu ve özel sektörde karşılık bulmamasıdır. Örneğin yasalar özellikle 2011 sonuna kadar tüm kent altyapısının ve mimari projelerin engellilerin sosyal hayata katılımına uygun hale getirilmesini öngörmesine rağmen bu konuda yeterli mesafe alınamamıştır. “Bir zencinin rengini değiştirmenin tek yolu, beyaz adamlara beyaz yürekler vermektir” (Panin) sözünde geçtiği üzere belki de öncelikle yapılması gereken engelsiz insanlarımızın bakış açısını değiştirmektir. Bu konuda hepimize önemli sorumluluklar düşmektedir.
14. Engelli insanlarımızın istihdam ve eğitim konusundaki sıkıntıları da devam etmektedir. Engelliler arasındaki işsizlik ve okuma yazma bilmeme oranı oldukça yüksektir. Oysa günümüzde bir toplumun medeniyet seviyesi, engelli insanlarına sağladığı imkânlar ve engelliye bakış açısıyla ölçülür hale gelmiştir.

15. Dezavantajlı grupların yaşam kalitesinin artırılması için bu gruplara yönelik özel eğitim programları geliştirilmeli, kurumsal yapılar oluşturulmalı ve gerekli durumlarda pozitif ayrımcılık uygulanmalıdır.
16. Malatya’da yaşayan herkesin kentsel planlama ve mekânsal tasarım süreçlerine katılımı sağlanmalı, bunun için mekanizmalar oluşturulmalıdır.
17. Raporun bir önceki bölümünde yer alan “Kentsel Gelişim İçin Yol Haritası” bölümü bu öneriler çerçevesinde yeniden dikkate alınmalıdır.

23.2. Eğitim, Sağlık ve Gençlik

1. Malatya’daki eğitim düzeyinin yükseltilmesi için okul öncesi eğitim yaygınlaştırılmalı, okuryazar olmayan nüfus minimize edilmeli, eğitim kurumlarının teknik, fiziki ve entelektüel kapasiteleri iyileştirilmelidir.
2. Gençlerin kentsel yaşama ve karar süreçlerine katılımı için etkin bir program uygulanmalıdır. Bu konuda ilgili bütün tarafların katılımıyla bir “Gençlik Gelişim Stratejisi” hazırlanmalı ve bu çerçevede kısa, orta ve uzun vadede yapılacaklar ortaya konulmalıdır.
3. İşletmelerin ve sivil toplum kuruluşlarının başta gençler olmak üzere toplumumuzdaki dezavantajlı kesimlerine yönelik nitelikli işgücü yetiştirme faaliyet ve çabaları desteklenmelidir.
4. Malatya’nın Türkiye genelinde yapılan merkezi sınavlardaki başarı durumu istikrarlı değildir, dahası oldukça dalgalı bir görünüm arz etmektedir. Bu durumu istikrarlı bir başarıya dönüştürmenin yolu il düzeyinde sınav başarısını etkileyen dinamiklerin tespit edilerek bu alanlarda sistematik iyileştirmeler yapılmasından geçmektedir. Bu konu Malatya’nın eğitim gündemine taşınmalıdır.
5. Mesleki eğitim sisteminin, öğrencilere ekip halinde çalışabilme, karar verebilme ve sorun çözebilme, sorumluluk alabilme gibi işgücü piyasasının gerektirdiği temel becerileri sağlayacak şekilde işleme için tedbirler alınmalı, projeler geliştirilmelidir.
6. Meslek standartlarına dayalı yeterliliklerin geliştirilmesi, belgelendirilmesi, belge ve eğitim veren kuruluşların akreditasyonu gibi temel işlevleri içeren Ulusal Mesleki Yeterlilik Sistemine ilişkin çalışmalar bir an önce tamamlanmalı ve bu sisteme duyarlı bir mesleki eğitim yapısı geliştirilmelidir.
7. Üniversite konusunda dünyada ciddi bir mobilizasyon söz konusudur. Dünya’da 2.5 milyon öğrenci kendi ülkesinin dışında eğitim görmektedir. Gerek Türkiye’nin diğer üniversiteleri gerekse İnönü Üniversitesi bu potansiyelden yeterince istifade edememektedir. Sadece Azerbaycan’da Bakü’de 4 bin Türk öğrencinin varlığı dikkate alındığında bu durum daha net anlaşılacaktır. Ülke olarak bütün dünyaya öğrenci gönderiyoruz. Fakat bunun karşılığında kendi üniversitemize öğrenci çekemiyoruz. Kıbrıs gibi küçük bir ülkede bile 45 bin yabancı

öğrencinin eğitim gördüğü dikkate alındığında bu konuda ne kadar geride kaldığımız daha iyi anlaşılacaktır. Bu sorun aşılmalı, Türkiye bölgesinde bir “üniversiteler üssüne” dönüştürülmeli, Malatya’da bundan hissesine düşeni almalıdır. Zira günümüzde kendi ülkesi dışında eğitim gören üniversite öğrencisi sayısı yaklaşık 200 milyonu bulmuş ve bu öğrenci hareketliliği dünya ticaret hacminin %3’ünü oluşturur hale gelmiştir.

8. Ülkemizde meslek öğrenmek için bekleyen yüz binlerce genç insanımızın olduğu dikkate alınarak meslek eğitiminin özel sektöre de açılması konusunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bu çerçevede belli şartları sağlayan resmi ya da özel her kurum meslek eğitimi verebilmeli fakat bu eğitimin çıktıları Mesleki Yeterlikler Kurumunca belgelendirilmelidir. Dahası günümüzde yapılmaya çalışılan aşırı merkezîyetçi ve planlamacı yaklaşımlardan vazgeçilerek sadece bir meslek elemanında istenen yeterlikler belirlenmeli, bunun ötesinde ilgili öğretim kurumları kendi programlarını belirlemede serbest bırakılmalıdır.
9. İlimizde ilgili kurum ve kuruluşların katılımıyla “Üniversite Toplum ve Üniversite Sanayi İşbirliği Stratejisi” başlıklı bir çalışma yapılarak bu işbirliğinin ilke ve unsurları ortaya konulmalıdır.
10. İlimizdeki tüm fakülte ve yüksekokullar kampus içine toplanarak, yeni açılacak birimlerle birlikte 30-40 bin kişilik bir üniversiteye dönüştürülmeli hem bu potansiyelin değerlendirilmesi hem de üniversitede ve hastanede bulunan insanların sosyoekonomik ve sosyokültürel ihtiyaçlarının karşılanması için üniversite karşısına ya da çevre yolu altına bir üniversite şehri (ünicity) kurulmalıdır. Bu, aynı zamanda ilgili bölgede bir alt merkez oluşumunu sağlayacaktır.
11. Malatya sağlık sektöründe önemli mesafe kat etmiştir. Bu durum dikkate alınarak ilimiz bu konuda sadece hizmet üreten değil, aynı zamanda sağlık teknolojisi de geliştiren bir yapıya dönüştürülmelidir. Yeterli sayıda medikal ürünler ve tıp cihazları üreten işletmelerin kurulması için planlar üretilmelidir. Bu altyapının oluşması için İnönü Üniversitesi bünyesinde Tıp Mühendisliği açılması için girişim başlatılmalıdır.

23.3. Kültür - Sanat - Turizm

1. Malatya şehir kültürünün araştırılması, geliştirilmesi, kültürel ve sanatsal etkinliklerin desteklenmesi, katılımcılığın artırılması ve kentlilik ortak bilincinin geliştirilmesi için plan ve projeksiyonlar hazırlanmalıdır.
2. Malatya’da geleneksel kültürünün, bilgi toplumu kalıbına dökülerek sürdürülebilmesi, Malatya bağ evi, şehir evi ve apartman tipleri ile ilgili mimari tip, model ve kimlikler geliştirilmesi, otantik Malatya bağ bahçe yaşamının modern bir tarz ile yorumlanması ve mesire yerlerinin geleneksel yerel kültürün yaşatıldığı mekânlar olarak düzenlenmesi için projeler hazırlanmalıdır.

3. Malatya'nın yerel fikri hayatının canlı tutulması, çeşitliliğe, sorgulamaya ve tartışmaya açık toplumsal özelliğinin korunması ve geliştirilmesi için fikir kulüpleri, kiraathaneler, kültür merkezleri ve kültür –sanat ağırlıklı STK'ların açılması ve yaygınlaşması desteklenmelidir.
4. İlimizde uzun yıllardır ihmal edilen fakat son yıllarda gelişmeye başlayan görsel, işitsel ve sahne sanatlarının daha da gelişimi ve desteklenmesi için uygun ortamlar hazırlanmalıdır.
5. İl olarak başta geleneksel el sanatlarımız olmak üzere, maddi kültür ürünlerimizin ihraç ürünlerine dönüştürülmesi için, envanter çıkarma, tanıtma, geliştirme ve pazarlama konularında planlar hazırlanmalıdır. Bu yaklaşım, sanat sokağı ve kültür evi oluşturma gibi projelerle desteklenmelidir.
6. Malatya'da ortak bir hemşehrilik duygusunun oluşturulması, göç ile gelenlere Malatya'nın sevdirmesi ve kentlilik bilincinin geliştirilmesi için eğitim kurumları sorumluluk üstlenmeli ve buna yönelik bir strateji geliştirmelidir.
7. İlimizde kültür ve sanat merkezleri, sergi ve konferans salonları nüfusa orantılı olarak değişik semtlere yayılmalı ve sayıları artırılmalıdır.
8. Valilik, Belediye, Üniversite ve STK'ların işbirliği ile "*Malatya ve Çevresinde Kültür ve Sanat*" konulu ulusal ve uluslar arası kongre ve sempozyumlar düzenlenmelidir.
9. İlgili kurum ve kuruluşların işbirliğiyle ilimizin "*Kültür Envanteri*" çıkarılmalı ve buna paralel olarak "*Kültür Atlası*" hazırlanmalıdır.
10. Malatya'nın turizm senaryosu "*Tarihin ilk kent devleti*" olgusu ve "*Aslantepe*" kalıntıları üzerine bina edilmeli ve bu mekânlar mutlaka ulusal ve uluslar arası turizm acentelerinin ve tur operatörlerinin ajandasına girmelidir.
11. Elazığ, Sivas, Erzincan, Diyarbakır, Adıyaman, Kayseri, Kahramanmaraş, Tunceli, Bingöl, Muş, Bitlis, Şanlıurfa, Mardin, Gaziantep ve Kilis gibi komşu ve yakın illerimizle ortak kültürel çalışmalar düzenlenmeli, bu illerde gerçekleştirilen etkinliklere her düzeyde daha sık katılım sağlanmalıdır.
12. İlçelerimizde düzenlenen festivallere devlet erkânı, resmi kurum ve kuruluşların daha etkin olarak katılımı sağlanmalıdır.
13. Malatyalı yaşamış veya yaşayan âşıkların ve halk şairlerinin (Beyani, Birfani, Mutsuz, Cansever gibi) eserleri bir dizi halinde yayımlanmalı veya eserlerini kişisel çabalarıyla yayımlayanların eserleri, resmi ve özel kurum ve kuruluşlar tarafından maddi açıdan desteklenmelidir.
14. Malatya'nın sosyokültürel ve sosyoekonomik özelliklerinin farklı boyutlarını ortaya çıkaracak bir dizi kitaptan oluşan "*Malatya Kitaplığı*" benzeri bir çalışma yapılarak yayımlanmalıdır (Dergâh Yayınları'nın "*Erzurum Kitaplığı*" ve Kitabevi'nin "*Sivas Kitaplığı*" adlı dizileri ile Sivas Valiliği'nin Sivas'la İlgili 1000 Temel Eser adlı çalışmaları esas alınabilir (Bu proje valilik tarafından çalışılmaya başlanmıştır).

15. Valilik, Malatya Belediyesi ve İnönü Üniversitesi iş birliği ile Malatya'yı çeşitli yönlerden tanıtan, her bölümü alanında uzmanlaşmış kişilere yazdırılmış, resim ve fotoğraflarla zenginleştirilmiş, Yapı Kredi Yayınları'nın yayımladığı şehir monografilerine benzer bir kitap hazırlanmalıdır (Bu konuda daha önce Diyarbakır, Edirne, Konya, Adana ve Balıkesir için yapılmış çalışmalar örnek alınabilir).
16. Kültürel çalışmaların gerçekleştirilmesinde Avrupa Birliği hibe ve destekleme fonlarından daha fazla yararlanılmasının yolları aranmalıdır.
17. Battalgazi, Darende, Hekimhan ve Arapgir ilçelerindeki tarihsel dokunun korunması için tedbirler alınmalı; tarihi surlar, konaklar, hanlar ve kervansaraylar restore edilerek turizme kazandırılmalı; turistik ve kültürel amaçlı olarak kullanıma sunulmalıdır. Avrupa ülkelerindeki antik kentlerin turizmdeki rolü dikkate alınmalıdır. Bu anlamda örnek bir etkinlik olarak değerlendirdiğimiz, Battalgazi Belediyesinin ev sahipliğinde düzenlenen Melita'dan Battalgazi'ye Tarih-Kültür-Arkeoloji-Sanat Günleri adlı etkinlikler gelenekselleşerek devam ettirilmelidir.
18. Bölgemizin turizm potansiyeli düşünülerek komşu illerin valilikleri arasındaki mevcut diyalog geliştirilmeli, yıllardır sürüncemede bırakılan Malatya-Nemrut-Adıyaman karayolu bağlantısı tamamlanmalı; Kapadokya bölgesinde olduğu gibi turistik yerlerin ulaşımı kolaylaştırılmalıdır.
19. Malatya'nın değişik yerlerinde kültür merkezleri ve gençlik kamplarının oluşturulması, hobi bahçeleri tesisi, sanat sokağı projesi, kent tasarım rehberi, Malatya Kütüphanesi gibi projeler gündeme alınmalı, başlatılanlar ise bir an önce tamamlanmalıdır.
20. Kentin kültürel geleceğini kurgularken, kültür insanlarının görüş ve önerileri alınmalı, resmi ve gayri resmi platformlar oluşturulmalı ve bu etkinlikler yolu ile kentin kültür iklimine olumlu katkı sağlanmalıdır. Bu uygulama farklı toplumsal kesimlerin aynı iklimde buluşmalarını da sağlayacaktır.
21. Kültür insanlarının, kültürel faaliyetlerini (kitap, dergi vs) geliştirmeleri ve yeni kültür insanlarının yetişmesi için özendirici çalışmalar yapılmalıdır. Örneğin, yerel kültür adamları okuyuculara ulaşmakta büyük sıkıntılar yaşamaktadır. Okuyuculara ulaşamayan kültür adamları yeni araştırma ve ürünleri ortaya koyma noktasında hevesleri kırılmakta ve yeni bir şeyler yazmaktan ve yapmaktan vazgeçmektedir. Bu durumun önüne geçmek için, kültür müdürlüklerinin öncülüğünde; yerel kent yazarlarını ve kitaplarının tanıtılması için belirli gün ve haftalar tertiplenmeli ve kitap fuarlarında yerel yazarlar ve kitap stantları açılmalıdır.
22. Kültür Müdürlükleri, kentin kültürel yaşamına yeni heyecanlar katmak için "*Küçük Yazarlar*" "*Genç Yazarlar*" gibi projelere öncülük etmelidir.
23. İnönü Üniversitesi bünyesinde, kentin tarihini, kültürünü, ekonomisini ve sorunlarını incelemek ve bu alanda uzman yetiştirmek amacıyla "*Malatya Kent Araştırmaları Merkezi*" kurulmalıdır.

24. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığına Ortaöğretim ve İlköğretim yönetmeliğinin olanakları araştırılarak “*Kent Tarihi*” ya da “*Dersim Malatya*” başlıklı bir dersin seçmeli olarak müfredata yerleştirilmesi sağlanmalıdır. Bu uygulama kentlilik bilincinin gelişmesinde çok önemli katkı yapacaktır.
25. Malatya'nın tarihi ve kültürel mekânlarını kapsayan “Malatya Gezileri” düzenlenmeli bununla ilgili bir güzergâh belirlenmeli, kent rehberleri yetiştirilmeli ve ildeki tüm öğrencilerin liseden mezun oluncaya kadar en az bir kez bu yerleri görmeleri sağlanmalıdır. Bu yaklaşım kentlilik bilincinin gelişimine ve ortak kültür oluşumuna çok ciddi katkı sağlayacaktır.

23.4. Tarım

1. Tarımda verimliliğin artırılması için, AR-GE, eğitim ve yayım faaliyetleri artırılmalı, modern sulama sistemlerinin kullanımı yaygınlaştırılmalı, kümelenme çalışmaları özendirilmeli, organize tarım ihtisas bölgeleri oluşturulmalı, çayır ve meraların ıslahı sağlanmalı, hayvancılıkta yüksek verime sahip tür, ırk ve çeşitlerin yetiştiriciliği teşvik edilmelidir.
2. Tarımda ürün değerinin artırılması için markalaşma çalışmaları teşvik edilmeli, organik tarım, iyi tarım ve örtü altı tarım uygulamaları yaygınlaştırılmalı, modern işleme, depolama ve nakliye yöntemleri geliştirilmelidir.
3. Kayısı konusunda yapılması gereken şeylerin başında, kayısıcılığın gelişiminin ve bu konudaki sorunların tek merkezden takibinin yapılabilmesi, kayısı hakkında son sözü söyleyecek bir mercinin oluşması ve bu konuda koordinasyon işlevinin etkin bir şekilde yerine getirilebilmesi amacıyla “*Ulusal Kayısı Konseyi*”nin oluşturulması gelmelidir. Bakanlık, ticaret odaları, üniversiteler, araştırma ve icra kuruluşları, üretici ve ihracatçı temsilcilerinden oluşacak bu platform mevcut durumda var olan organizasyon ve temsil sorununu önemli oranda çözecektir. Mevcut durumda sahibi, takipçisi ve muhatabı belli olmayan bir sorunla karşı karşıyayız adeta... Bu yüzden Bakanlıkta bekletilen bu konuyla ilgili kanun teklifi bir an önce meclis gündemine taşınmalıdır.
4. Kayısı ihracatında muhtemel tekelci oluşumların fiyatlar üzerinde üretici aleyhine belirleyici olmasını engellemek ve Malatya kayısının hak ettiği değeri bulması için Malatya Ticaret Borsası, dünyanın her yerinden alıcıların doğrudan alım yapmasına imkân verecek şekilde yeniden düzenlenmelidir. Daha doğrusu Ticaret Borsası “*Uluslararası Kuru Kayısı Borsası*”na dönüştürülmelidir. Böyle bir düzenleme yapıncaya kadar, muhtemel tekellerin oluşumlarının sakıncalarından korunmak için aracı bir kurum oluşturulmalı ya da Toprak Mahsulleri Ofisi veya benzeri bir kuruluş gerekli durumlarda kuru kayısı alımı yapmalıdır.
5. Malatya Valiliğince kurulum çalışmaları yürütülen ve kayısı üretiminin bütün süreçlerini belli kriterlere bağlayarak akredite etmeyi amaçlayan “*Kayısı Akreditasyon Kurulu*” bir an önce kurulum sürecini tamamlayarak çalışmalarına başlamalıdır.

6. Kayısı üreticilerine ödenen mazot ve gübre destekleri dâhil olmak üzere tüm destekleme ödemeleri, çiftçinin ihracatçı ve tüccar karşısındaki konumunu güçlendirmek amacıyla yönelik olarak, çiftçinin nakit paraya en çok ihtiyaç duyduğu hasat döneminde yapılmalıdır. Gerektiğinde bu dönemde üreticilere düşük faizli kredi kullanım imkânları da sağlanmalıdır.
7. Kuru kayısı ve diğer ürün ihracatının daha sistemli ve örgütlü bir şekilde yapılabilmesi için “*Malatya İhracatçılar Birliği*” kurulmalıdır.
8. Kayısının profesyonelce tanıtılması ve yapılacak araştırmaların desteklenmesi için kayısidan belirli bir düzeyin üzerinde kâr sağlayan kişi ve kuruluşların katkı sağlayacağı “*Kayısı Tanıtım ve Destekleme Fonu*” oluşturulmalıdır.
9. Markalaşma, kalite ve standardizasyon, türev ürünler, pazarlama ve tanıtım konularında bir eylem planı hazırlanmalı ve özellikle ürün geliştirme ve tanıtım konusunda bazı profesyonel firmalarla irtibata geçilmelidir.
11. Son yıllarda sağlıklı ve natürel gıdalara olan talebin hızla arttığı dikkate alınarak ekolojik hayatla uyumlu organik tarım ve iyi tarım uygulamaları teşvik edilmelidir.
12. Sharka virüsü tehdidine karşı ciddi tedbirler paketi ve buna paralel bir eylem planı hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır.
13. Kayısı üreticilerine yönelik eğitim-yayım çalışmaları arttırılmalı, özellikle kuru kayısı üretiminde istenilen kalitenin sağlanması ve hijyenik koşullara uyulması için tarımsal yayım çalışmaları hızlandırılmalıdır.
14. Kayısı yetiştiriciliğinde yaşanan verim ve kalite sorunlarını en aza indirmek için lisanslı üretim uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır. Bu çerçevede lisanslı üretim yapan çiftçilere birim ürün başına teşvik uygulaması getirilmelidir.
15. Sertifikalı fidan üretimi ve kullanımı teşvik edilmeli, bodur ve yarı bodur çeşitlerin elde edilmesi çalışmaları hızlandırılmalıdır.
16. Yaş ve kuru kayısının depolanmasına uygun soğuk hava depoları yaygınlaştırılmalı ve lisanslı depoculuk uygulamasına geçilmelidir.
17. Monokültür tarımdan polikültür tarıma geçilmeli, ilimizde çok yüksek kalitede üretimi kanıtlanan kiraz, vişne, üzüm, dut, elma ve ceviz gibi meyvelerin yaygınlaştırılması teşvik edilmelidir. Ancak bu ürünler kayısıya alternatif gibi sunulmamalı yan ürün ya da ikincil ürünler olarak değerlendirilmelidir.
18. Kamuoyunda sık sık, büyük ihracatçıların kendi aralarında tekel oluşturarak kayısı fiyatlarının belirlenmesi konusunda belirleyici oldukları ifade edilmektedir. Üreticilerin istismar edilmesine yol açacak bu tür yaklaşımların yetkili kurumlarca araştırılarak tedbirler alınması önem taşımaktadır. En azından ilgili ihracatçıların ortak bir girişimle bir araya getirilerek “*Ticarette Etik Kurallar*” konusunda ortak bir anlayış sergilemeleri sağlanmalıdır.

19. Yayın organlarıyla yapılacak bir protokol çerçevesinde markalaşma, hijyen, kalite ve standardizasyon, sulama, ilaçlama ve gübre kullanımı konularında bilgilendirme ve toplumsal farkındalık oluşturmaya yönelik olarak özellikle yaz aylarında düzenli paket programlar yayımlanmalıdır.
20. Kayısı Borsasının düzenli denetlenmesi sağlanarak burada çalışan esnafın kalite, hijyen vb konulardaki duyarlılık düzeyi arttırılmalıdır.
21. Verimliliğin ve üretici gelirlerinin istikrarlı bir şekilde artırılabilmesi amacıyla yönelik olarak gıda güvenliği, üretim ve pazarlama, ilaç ve gübre, nitelikli tohumluk kullanımı, sulama, bitki ve hayvan sağlığı ve gıda hijyeni gibi konularda eğitim ve yayım hizmetleri artırılmalı ve bu faaliyetlerin mümkün olduğunca üretici örgütleri tarafından yürütülmesine ağırlık verilmelidir.
22. Malatya’da tarımsal üretimi kısıtlayan en önemli faktör su sorunudur. Bu açıdan DSİ ve İl Özel idare sekreterliği ile işbirliği yapılarak; sulama suyu yeterli hale getirilmelidir. Sulama organizasyonları iyileştirilmeli ve sulama suyunun fiyatı ucuzlatılmalıdır.
23. Elmada son yıllarda bodur ve yarı bodur anaçlarla kurulan kapama bahçelerin devreye girmesiyle verimde beklenen artışlar sağlanamamıştır. Bu durum önemli oranda yetiştiricilikteki bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu sorun, yayım çalışmalarıyla aşılanmalıdır.
24. Belediyeler tarafından şehrin belirli yerlerinde organik ürünlerin vs satılacağı, üretici ile tüketicinin aracılar olmadan buluşmalarını sağlayacak semt pazarları kurulmalıdır. Bu girişim ilimizdeki tarımsal üretimi tetikleyecektir.
25. İlde bahçe-depo-pazar zincirinin iyi kurulmamış olması, bahçeden pazara olan arz akışının talepten bağımsız, ani yığılmalar şeklinde oluşmasına ve fiyat istikrarsızlığına yol açmaktadır. Oysa bu zincirin özellikle soğuk hava depolarını da içerecek şekilde kurulması, arz talep dengesinde bir regülatör işlevi görecektir ve üreticinin mağduriyetini önleyecektir.
26. Malatya ve yöresinde meyve ve sebze ürünlerinin ambalajlanmasıyla ilgili problemler devam etmektedir. Birçok gelişmiş ülkede meyvelerin adeta bir süs eşyası gibi neredeyse tek tek ambalajlandıkları ve pazarlandıkları bir devirde bizde büyük sandıklar hala ambalaj olarak kullanılmaya devam etmektedir. Bu uygulamadan vazgeçilerek bir an önce hafif, temiz, hijyen, küçük ebatlı ve albenisi yüksek malzemelerin kullanıldığı bir ambalajlama tekniğine geçilmelidir.
27. Meyvecilik üretimde birim alanda elde edilen verimi arttırmak için bodur ve yarı bodur çeşitlerin yetiştiriciliği teşvik edilmelidir.
28. Tarım işletmelerinin ortalama büyüklüğü rasyonel ve verimli bir işletmeciliğe imkân vermeyecek kadar küçük ve çok parçalı bir yapı arz etmektedir. Bu durum ekonomik üretim yapmayı adeta imkânsız hale getirmektedir. Bu konuda arazi toplulaştırma ya da benzer farklı projeler uygulamaya konulmalıdır.

29. Malatya'nın sahip olduğu tarım arazilerinin %92'sinin sulanabilir özelliğe sahip olmasına rağmen hâlihazırda bunun yarısı kadarı sulanabilmektedir. Malatya'da verimli bir tarımsal faaliyetin ancak sulama ile mümkün olduğu dikkate alındığında sulama imkânlarının arttırılmasının önemi çok daha iyi anlaşılacaktır.
30. Malatya için tarımsal amaçlı sulama stratejik bir öneme sahiptir. Bu yüzden Malatya'da su kaynaklarının arttırılması, geliştirilmesi, korunması ve en verimli şekilde kullanılabilmesi için ilgili tüm kurumların girişimiyle uzun vadeli bir projeksiyon geliştirilmelidir. Bu anlamda kapalı sistem su iletimi ve basınçlı sulama sistemleri önem arz etmektedir.
31. Kırsal alanda yaşayıp tarımla uğraşan nüfusun önemli bir kısmının eğitim düzeyi çok düşüktür. Halen okuma yazma bilmeyen, temel matematiksel işlemleri yapamayan, bilgisayardan faydalanmayan çok sayıda çiftçimiz bulunmaktadır. Bu durum tarım sektöründeki gelişmelerin çiftçilerimize yansımaları geciktirmektedir.
32. Malatya tarımının en önemli sorunlarından biri de topraklarının yarıdan fazlasını etkisi altına almış olan, özellikle su kaynaklı toprak erozyonudur. Bu soruna karşı ciddi önlemler alınmalıdır. Bu önlemlerin başta geleni de elbette ki ağaçlandırma çalışmalarıdır.
33. Hayvancılık işletmelerimiz de oldukça düşük kapasitelidir. İl genelindeki işletmelerin yaklaşık olarak %70'i 10 başın altında ahır kapasitesine sahip olup bu ahırlardaki kapasite kullanım oranı ise %25'ler düzeyindedir. Bu konuda son dönemlerde uygulanmaya başlanan hayvancılığı geliştirme projelerinin olumlu katkı sağlayacağı beklenmektedir.
34. Malatya'da büyükbaş hayvancılıkta suni tohumlama uygulaması oldukça iyi seviyeye ulaşmıştır. Ancak yerli hayvanların önce melez, sonra genetik değeri yüksek kültür ırklarına dönüşümünün çok uzun zaman alacağı dikkate alınarak bu uygulama ısrarla devam ettirilmelidir.
35. Hayvancılık üretim girdilerinin %60-70'ini oluşturan yem giderleri hayvancılığın gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bu alandaki destekleme uygulamalarına devam edilmelidir. Ayrıca, mera ıslah ve düzenlemeleri de bu konuda büyük önem taşımaktadır, çünkü en ucuz yem ancak meradan sağlanabilir. Bu anlamda özellikle modern süt sığırcılığı ve sığır besiciliği işletmesi kurmak isteyen çiftçilere hibe şeklinde destekler sağlanmalıdır.
36. Malatya'da çiftçilerin ürettiği süt ve süt mamullerinin değer fiyata satılamaması da oldukça önemli bir sorundur. Bu durum en temelde ildeki çiftçilerin gelişmiş bir örgütlenme yapısına sahip olmamasından kaynaklanmakta ve hemen tüm ürünlerde pazarlama sorunlarının yaşanmasına yol açmaktadır.
37. Üniversitede yapılan araştırmaların ve üretilen bilginin Malatya'nın gerek tarım gerekse diğer sorunlarını önceleyen bir yaklaşıma sahip olmaması sorunların zamanında ve etkin bir şekilde çözülmesini engelleyen diğer bir sorundur. Bu sorun Üniversite - Toplum ve Üniversite - Sanayi işbirliğinin gelişmesine bağlı olarak azalacaktır. Yeni kurulmakta olan teknoent bu hususta önemli bir fırsat oluşturabilir.

38. Malatya'daki özel sektörün kayısı ihracatı konusundaki en önemli handikaplardan biri nakliye konusudur. Kayısının yurt dışına ihracatı Malatya'ya 550 km olan Mersin ve 1000 km olan İzmir Limanlarından yapılmaktadır. Oysa gelişmiş ülkeler bu tarz ihracatlarını nakliye uçakları ile üretim merkezlerinden direkt olarak yapmaktadırlar. Kayısının, Malatya'dan Almanya, Fransa ve İngiltere gibi ülkelere direkt taşınmasını sağlayacak benzer bir ulaşım sistemi kurulmalıdır.
39. Ülke olarak maalesef birçok ürünü işleyerek katma değerini yükseltmeden hammadde olarak satmak zorunda kalıyoruz. Birçok maden kaynağımız yanı sıra Malatya'nın en önemli tarımsal ürünü olan kayısıda da durum böyledir. Bu anlamda kayısı mutlaka sanayiye kazandırılmalı ve türev ürünlere işlenerek ve katma değeri yükselttilerek pazarlanmasının yolları bulunmalıdır.
40. Kayısıya aşırı vurgu yapılması, kayısının sorunları çözüldüğü zaman her şeyin hallolacağı gibi bir izlenim oluşmasına ve ilimizin çok ihtiyaç duyduğu bilişim teknolojileri gibi bazı alanların ihmal edilmesine yol açmaktadır. Tarımdan sonra sanayi, şimdilerde ise bilgi çağına geçildiği dikkate alınarak ilimizin çağa uyumlu alanlarda öne çıkması için çalışmalar hızlandırılmalıdır. Bu yapılmadığı takdirde kayısı gibi önemli bir ürünümüzün faydadan çok zararını görmek zorunda kalabileceğimiz unutulmamalıdır. Kayısıyı çok daha fazla üretsek ve çok daha yüksek fiyata satsak dahi ilimize katacağı katma değer diğer alanlarla kıyaslandığında çok sınırlı olacaktır. Günümüzde, ekonomisini tek çeşit bir tarımsal üretim üzerine bina eden ülke ya da il hemen hemen kalmamıştır.
41. Dünya Ticaret Örgütü ve AB müzakereleri çerçevesinde tarım sektörünün önümüzdeki yıllarda dışa karşı daha korumasız hale geleceği dikkate alınarak, rekabet edeceğimiz alanlar belirlenmeli, bölge açısından risk unsurları tespit edilmeli ve bunlara yönelik tedbirler geliştirilmelidir.
42. Yem bitkileri üretiminin yeterli seviyede olması, hayvancılıkta istenilen seviyeye gelmesinde çok önemlidir. Hatta bunun farkında olan tarımda gelişmiş ülkelerde ekilebilir alanlar içerisinde yem bitkileri ekim oranının %25–50 arasında değiştiği görülmekte ve bu durum tarımda gelişmişliğin bir göstergesi kabul edilmektedir. Ülkemizde de aynı yaklaşım esas alınmalıdır. Bu amaçla Tarım Bakanlığınca başlatılan ve 2001 yılından beri yem bitkilerini artırmaya yönelik destekleme projelerini uygulayan Malatya'da %2 olan yem bitkileri ekim alanı, 2008 yılı verilerine göre %7'ye yaklaşmıştır. Ancak hala hem Türkiye ortalamasının hem de olması gerekenin oldukça altındadır.
43. Malatya ilinde hem kaba yem ihtiyacı açığını kapamak, hem sulanabilir alanlarda bir yılda iki ürün olarak mevcut araziden daha fazla yararlanmak ve hem de ilin tarımsal ekonomik yapısını geliştirebilmek için, ikinci ürün silajlık mısır ekiminin yaygınlaşmasını sağlayacak çalışmalara önem verilmelidir.

44. Tarım ve Hayvancılığa verilen teşvikler gerek icra kuruluşlarındaki uzmanların gerekse de yararlanacak üreticilerin takip edemeyeceği kadar karmaşık ve çok başlıklı hale gelmiştir. Bu durum teşviklerden etkin bir şekilde faydalanmayı zorlaştırmaktadır, bu yüzden uygulama daha sade ve daha anlaşılır hale getirilmelidir.
45. Tarımsal yayımdan sorumlu kuruluşlar tarımda ve tarımsal işlemlerde yaşanan hızlı değişimi de dikkate alarak yayım çalışmalarını daha sistematik ve daha yaygın hale getirmelidir. Bu konuda WEB siteleri, çiftçi mektupları, TV programları, tarla gösterileri, lider çiftçilere yönelik panel, konferans, çalıştay vb tekniklerden daha etkin yararlanılmalı ve bu konuda yapılanlar bir paket program olarak kamuoyuna ve çiftçilere duyurulmalıdır.

23.5. Sanayi ve Hizmetler

1. İlimizde sanayi ve hizmet sektörünün iyileştirilmesi için eğitim ve danışmanlık hizmetleri artırılmalı, pazar ve satış ağları güçlendirilmeli, markalaşma teşvik edilmeli ve bilişim teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.
2. İstihdamın artırılması için iş gücünün niteliğini geliştirici eğitim programları artırılmalı, girişimcilik kültürü geliştirilmeli ve yeni istihdam alanları oluşturulmalıdır.
3. Malatya birçok yatırımcıyı çekebilecek büyüklükte organize sanayi bölgelerine sahiptir. Son zamanlarda hükümet tarafından açıklanan teşvik uygulamalarında Malatya IV. bölge olarak kabul edilmiş ve yatırım açısından en avantajlı illerden biri olmuştur. Kamu, özel sektör ve STK'lar işbirliği yaparak bu hususta tanıtım çalışmaları yapılmalı, raporlar hazırlanmalı ve bu avantaj en iyi şekilde değerlendirilmelidir. Dahası bu durum son yıllarda duraklama eğilimine giren sanayi yatırımlarını yeniden harekete geçirmenin bir fırsatı olarak değerlendirilmelidir.
4. Malatya için yenilikçi, rekabet edebilir, dinamik ve yüksek katma değer yaratabilen öncü sektörler belirlenmeli ve desteklenmelidir.
5. Malatya'nın komşu ülkelerle ticareti yok denecek kadar azdır (%5). Bu oranın artırılması için projeler geliştirilmelidir. Bu hususta Malatya TSO ve İşadamları Derneklerine önemli görevler düşmektedir. Bu sürecin hızlandırılmasında Malatya'nın hızlı tren ve Trabzon - Hatay hattında inşa edilecek karayolu güzergahına dahil edilmesi hayati önem arz etmektedir.
6. Madencilik yatırımları canlandırılmalıdır. Yeraltı ve yerüstü maden zenginliklerinin tam bir envanteri çıkarılarak konuya ilgi duyan işletmeler bu konuda bilgilendirilmeli, yatırım ve üretim fırsatları konusunda bilgi sahibi olmaları temin edilmelidir.
7. Malatya'nın yenilenebilir enerji potansiyeli belirlenmiştir, bunların en verimli şekilde değerlendirilmesi için gerekli girişimlerde bulunulmalı, enerji ve maden işletmeciliğini özendirici çalışmalar yapılmalıdır.
8. Malatya imalat sanayi sektörünün yenilik yapma yeteneğinin geliştirilmesi için hem ilgili sektörde hem de toplumun diğer kesimlerinde bilim, teknoloji ve yenilik kültürü konusunda farkındalığın artırılması için bilinçlendirme çalışmaları yürütülmelidir.

9. Hükümet tarafından hazırlanan IX. Kalkınma Planında AR-GE harcamalarının GSYİH içindeki payı ve harcamalarda özel sektörün ağırlığının artırılması temel hedefler arasına alınmıştır. Bu imkânlardan daha iyi faydalanmak ve özel sektörün yenilik yaratma yeteneğinin artırılmasını sağlamak için il düzeyinde yapılacaklar konusunda eylem planları hazırlanmalıdır.
10. Malatya'nın bilgi toplumu oluşturma sürecine uyum sağlaması, bilişim ve elektronik teknolojileri konusunda yeterli düzeyi yakalaması için, "*Türkiye Bilgi Toplumu Stratejisi*" ne benzer bir çalışma Malatya için il boyutunda hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır.
11. İlimizde kişi başına düşen GSYİH değerinin, en azından Türkiye ortalamasını yakalayabilmesi için ilin iç dinamikleri harekete geçirilmeli, daha yüksek yıllık büyüme hedeflenmeli, bunun gerçekleşmesi için planlar hazırlanmalıdır.
12. Malatya'nın sosyoekonomik göstergeler ve rekabetçilik endekslerinin iyileştirilmesi açısından mutlaka çözülmesi gereken en önemli sorunlardan biri erişebilirlik sorunudur. Erişebilirlik sorununda önemli bir açılım ortaya koyması Malatya'yı rekabetçilik gücü açısından daha ileriye götürecektir.
13. Konunun uzmanları tarafından Malatya'nın rekabet gücünü artırmak için kümelenmenin çok iyi bir model olabileceği ileri sürülmektedir. Kümelenme projelerinin başarıyla hayata geçirilmesi özellikle markalaşma becerisi ve yenilikçilik konusunda ili daha yukarılara taşıyacaktır. Ancak bunun için öncelikle kapsamlı bir sektörel kümelenme analizine ihtiyaç bulunmaktadır.
14. Malatya yaklaşık 300 milyon dolar değerindeki ihracatının yalnızca %5'ini yakın komşu ülkelere yapmaktadır. Bu durum, Malatya'nın bölge ticareti avantaj ve potansiyelinden yeterince yararlanmadığını göstermektedir.
15. Kendi gelişimine bağlı olarak tetikleyeceği sektörler de dikkate alınarak inşaat sektörü canlı tutulmalıdır. Diğer taraftan yeni arsa üretim modelleri geliştirilerek şehrin dengeli ve bir tarz üzere büyümesi sağlanmalıdır.
16. Girişimcilerin Malatya'da yatırım yapması için yeni avantajlar ve kolaylıklar sağlanmalıdır. İlimizde girişimci destek büroları ve girişimci bilgi sistemi gibi yapılanmalara gidilerek iş kuracak insanlara yardımcı olunmalıdır.
17. Tüm bunların gerçekleşmesi, Malatya'nın kendi dinamikleri üzerinde yeniden yükselişe geçmesi, bölge illerinin gelişimine de katkı sağlayan bir lokomotif ekonomiye dönüşmesine yol açacaktır.

KAYNAKLAR

1. Acar, İ. H., 2002: Avrupa Kentsel Şartı İlkelerinin Ulaşım Sistematiği İçinde İstanbul ve İzmir Kentsel Alanlarında İrdelenmesi (Doktora Tezi, MSÜ). İstanbul.
2. Altan, M., 2010. Kent Dindarlığı, Timaş Yayınları, İstanbul.
3. Anonim, 1989. Malatya Kayısı İşleme Değerlendirme İmkânları Araştırması. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlık Araştırma Grubu Başkanlığı. Ankara.
4. Anonim 2000. Osmaniye İli Raporu. Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 2000 Yayın No: Dpt : 2498
5. Anonim, 2002. Malatya Sanayi Potansiyeli Ve Yatırım Alanları Araştırması. T.C. Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı Sanayi Araştırma Ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara
6. Anonim, 2003a. Tarım İl Müdürlüğü, Malatya Tarım Master Planı. Malatya
7. Anonim, 2003b. Malatya Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü Envanter Bilgileri, Malatya
8. Anonim, 2004. Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yönleri İle Malatya. İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, Malatya
9. Anonim 2004. İlçelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması. DPT, Ankara.
10. Anonim, 2005a. İl Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri. İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Malatya
11. Anonim, 2005b. KOSGEB Saha Araştırma Çalışması Malatya Değerlendirme Raporu. Ekonomik Ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü, Ekim 2005, Ankara
12. Anonim, 2006a. Bölgesel Kalkınma Araştırma Raporu. KOSGEB, TRB1 Malatya Alt Bölgesi, , Ankara.
13. Anonim, 2006b. Sağlık Bakanlığı Personel Dairesi Başkanlığı Verileri, Ankara.
14. Anonim, 2006c. Malatya İl Tarım Müdürlüğü Brifing Dosyası, Malatya.
15. Anonim, 2007a. Türkiye Çevre Durum Raporu ---- T.C Çevre Ve Orman Bakanlığı, Ankara .
16. Anonim, 2007b. Ağaçlandırma Ve Erozyon Kontrolü Seferberliği Eylem Planı 2008-2012 T.C Çevre Ve Orman Bakanlığı, Ankara.
17. Anonim, 2007c. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı Kayıtları, Ankara.
18. Anonim, 2007d. Malatya İl Çevre Durum Raporu. Malatya Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü.
19. Anonim, 2007e. Çevre Ve Orman Bakanlığı Faaliyet Raporu, Ankara.
20. Anonim, 2007f. Türkiye Bilimsel Yayın ve Atıf Göstergeleri (I), Tübitak-Ulakbim, Ankara.
21. Anonim, 2007g. Türkiye İçin Model Olabilecek Ülkelerde Uygulanan Teşvik Uygulamaları ve Ülkemize Uygulanabilirliği, İstanbul, İTO Yayınları.

22. Anonim, 2008a. Dokuzuncu 5 Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013) 2008 Yılı Programı DPT Matbaası, Ankara.
23. Anonim, 2008b. Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi Ve Eylem Planı, KENTGES.
24. Anonim, 2008c. Elazığ ve Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlükleri.
25. Anonim, 2008d. Malatya Ağaçlandırma Seferberliği Eylem Planı 2008-2012—T.C Malatya Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü.
26. Anonim, 2008e. Maliye Bakanlığı Kayıtları, Ankara.
27. Anonim, 2009a. Malatya İli Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi Ve Eylem Planı. T.C Malatya Valiliği İl Tarım Müdürlüğü, Malatya.
28. Anonim, 2009b. Malatya İli DSİ Yatırımları. T.C Çevre Ve Orman Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
29. Anonim, 2009c. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2009 Nüfus Sayımı
30. Anonim, 2009d. Malatya Tarım İl Müdürlüğü Kayıtları, Malatya
31. Anonim, 2009e. Malatya Çevre ve Orman İl Müdürlüğü kayıtları, Malatya.
32. Anonim, 2010a. Dış Ticaret Müsteşarlığı.. “İllere Göre İhracat ve Firma Sayısı”. <http://www.dtmgov.tr/>. Erişim: 21.05.2010.
33. Anonim, 2010b. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, Ankara
34. Anonim, 2010c. Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli Milli Eğitim Müdürlüğü Kayıtları
35. Anonim, 2010d. İller Bazında Rakamlar. Türkiye İhracatçılar Meclisi. <http://www.timorg.tr/>. Erişim: 22.05.2010.
36. Anonim, 2010e. İller Bazında Sektör Rakamları. Türkiye İhracatçılar Meclisi. <http://www.timorg.tr/>. Erişim: 22.05.2010.
37. Anonim, 2010f. Malatya Ticaret ve Sanayi Odası Kayıtları, Malatya.
38. Anonim, 2010g. Malatya Tarım İl Müdürlüğü Kayıtları, Malatya.
39. Anonim, 2010h. Türkiye Bankalar Birliği Kayıtları, Ankara.
40. Anonim, 2010i. İş-Kur Kayıtları, Malatya.
41. Anonim, 2010j. Karayolları Genel Müdürlüğü Kayıtları, Ankara.
42. Anonim, 2010k. Devlet Hava Meydanları İşletmeleri Gn. Md. Kayıtları, Ankara.
43. Anonim, 2010m. Türk Patent Enstitüsü Kayıtları, Ankara.
44. Anonim, 2010n. İller İçin Gelecek Stratejileri Malatya Sonuç Raporu. TEB KOBİ Akademi, İstanbul.
45. Anonim, 2010ö. Malatya Valiliği Kayıtları, Malatya.
46. Anonim, 2010p. Malatya İl Kültür Müdürlüğü Kayıtları, Malatya.

47. Anonim, 2010r. US Energy Information Administration Independent Statistics and Analysis, 2010.
48. Anonim, 2011a. İnönü Üniversitesi Personel Daire Başkanlığı Kayıtları.
49. Anonim, 2011b. Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Kayıtları, Malatya.
50. Anonim, 2011c. Malatya İl Sağlık Müdürlüğü Kayıtları, Malatya.
51. Anonim, 2011d. Yeşil Kart Kayıtlarının İllere Göre Dağılımı, Erişim Tarihi: 03.01.2011, http://ykart.saglik.gov.tr:8888/ykbs/ykbs_ilaktif.jsp
52. Anonim, 2011e. İslam Ansiklopedisi, Siyaset Maddesi. Türkiye Diyanet Vakfı.
53. Arısal, M., 2008. Malatya Raylı Sistem Proje Çalışması. Malatya
54. Asma, B.M., 2000. *Kayısı Yetiştiriciliği*. Evin Matbaası, Malatya.
55. BİLSAM, 2009. Malatya Kayısı Raporu. Medipress Yayınları, Malatya.
56. BİLSAM, 2010. Ulusal Bilgi Çağında Eğitim ve Malatya Sempozyumu. 15-16 Mayıs 2010. Anemon Otel, Malatya.
57. Cansız, M., 2010. Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri Politikaları ve Uygulamaları, DPT, Ankara.
58. Çağlar E. (2006). “Türkiye’de Yerelleşme ve Rekabet Gücü: Kümelenmeye Dayalı Politikalar ve Organize Sanayi Bölgeleri”. 1. Yönetişim ve Bölgesel Kalkınma Sempozyumu, Ankara.
59. Çetin, T. (2003). “Türkiye Mermer Potansiyeli, Üretimi ve İhracatı”. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23 (3), 243-256.
60. Çiftlikçi R., 2009. Cumhuriyet’in 100.Yılına Doğru Bir Yol Haritası Malatya’da Kültür, Sanat Ve Edebiyat. www.bilsam.org (Erişim Tarihi: 12 Haziran 2010)
61. Dinçer, B., Özaslan, M., Satılmış, E., 1996. İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması. Ankara: DPT. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara.
62. Dincer, B., Özaslan, M., Kavasoglu, T., 2003. İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, DPT Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 2003,
63. DPT, 2010. Devlet Planlama Teşkilatı 2011 Yılı Programı, Ankara.
64. Erginöz, A. S.2002. Malatya Sanayi Potansiyeli ve Yatırım Alanları Araştırması, Ankara
65. FKA, 2010. TRB1 2010-2013 Bölge Planı, Fırat Kalkınma Ajansı, Malatya.
66. Gezer, İ., 2005. Kayısıcılıkta Mekanizasyon. Medipres Matbaacılık Yay. Malatya
67. Ginzberg, E., 1972. Restatement of the Theory of Occupational Choice. Vocational Guidance Quarterly, 20 (3).
68. Gür, 2009. Eğitimde Katsayıyla Kastlaşma. www.haber10.com, E. Tarihi10.08.2009.

69. Keyman, F., 2004. Türkiye’de ve Avrupa’da Sivil Toplum, İstanbul Bilgi Üniversitesi, STK Eğitim ve Araştırma Birimi, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları no 3.
70. Kışlalı, A.T., 1990. Siyaset Bilimi. İmge Yayınevi, İstanbul.
71. Koçer, A. T., 2007a. Malatya Bölgesel Orta Merkez (Bom) Gelişim Planı Çerçeve Çalışması.
72. Koçer, 2007b. Altın Kayısı Girişimi Tanıtım Kitapçığı. MİAD.
73. MÜSİAD, 2008a. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine Yönelik Sosyoekonomik Kalkınma Önerileri. Araştırma Raporları 53 Temmuz 2008.
74. MÜSİAD, 2008. Türkiye’de Mesleki ve Teknik Eğitim. Sorunlar - Öneriler. Araştırma Raporları 55. İstanbul.
75. Öğüt, K. S., Evren, G., 2006: Türkiye’de Kentsel Raylı Sistemlerin Gerekliliği Ve Uygulamada Dikkat Edilecek Konular. Uluslararası Demiryolu Sempozyumu. İstanbul.
76. Öztürk Z., Öztürk T., 2010. İstanbul Kara Ulaşımında Alan Kullanımı Ekolojik Faktörünün Belirlenmesi, İMO Teknik Dergisi.
77. Öztürk, Z., 2009. Demiryolu Mühendisliği. İstanbul.
78. Özdemir, A. İ ve Özdemir, A., 2005. Sosyoekonomik Göstergeler Açısından İllerin Gelişmişlik Düzeyinin Karşılaştırmalı Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 24.*
79. Patır, S., Tetik, N., Aydın, A.B., 2009. Küresel Krizin Dünyada Ve Türkiye’de Etkileri ve Malatya Sanayi İşletmelerine Yansımaları Üzerine Bir Alan Araştırması. Ekin Yayınevi, 2009. Bursa
80. Polat, E., Atmaca, İ., 2008. Strategic Aspects to Railway Transport and Urban Development. Uluslar arası Demiryolu Sempozyumu, İstanbul.
81. Sağlık Bakanlığı, *Yeşil Kart Bilgi Sistemi*, <http://sbu.saglik.gov.tr/yesil/> Erişim.05.07.2010.
82. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, *OSB Bilgi Sistemi*, <http://osbbs.osbuk.org.tr/> Erişim.05.07.2010.
83. SETA, 2008. Türkiye’de Yükseköğretim: Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Hazırlayanlar: Talip Küçükcan ve Bekir Gür).
84. SETA, 2011. Türkiye’de Yükseköğretime Erişim. (Hazırlayan: Duygu Tanrıku).
85. Söyler, H., 2006. Sistem Dinamiği Yaklaşımı ile Malatya ilinin Sosyoekonomik Gelişim Projeksiyonu, İstanbul Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sayısal Yöntemler Anabilim Dalı, Doktora Tezi
86. Super, D. E., 1970. Occupational Psychology. London: Tavistock Pub, Ltd.
87. Şeriatı, A., 1998. Medeniyet Tarihi, Cilt 1, Fecr Yayınları.

88. TESEV, 2006. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Sosyal ve Ekonomik Öncelikler. TESEV Yayınları, İstanbul.
89. Thorns, D, C.,2004. Kentlerin Dönüşümü. Soyak Yayınları, İstanbul.
90. Tuğrulca, O., 2006. Malatya Siyasi Tarihi, Kilim M. 2006.
91. TÜİK, 2008c. TÜİK Nüfus Kayıt Bilgileri, Ankara
92. TÜİK, 2010a. "TÜİK Bölgesel Göstergeler TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, 2009", Ankara.
93. TÜİK, 2010b. Kişi Başına İhracat ve İthalat. <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/> tablo Erişim: 21.05.2010.
94. TÜİK, 2010c. Hanehalkı İşgücü Anketi. <http://www.tuik.gov.tr/>. Erişim: 01.07.2010
95. TÜİK, 2010d. Malatya Mahalle Nüfus Sayıları. Malatya TÜİK Bilgi İşlem Şubesi.
96. TÜİK, 2010e. İstatistiklerle Malatya. TÜİK Malatya Bölge Yayınları.
97. TÜİK, 2010f. İstatistiklerle Malatya: TÜİK Malatya Bölge Yayınları.
98. Tunç, A., 2011. Malatya'nın Yoksulluk Haritası. Doktora Seminer II. Çalışması. İnönü Üniversitesi SBE, Malatya.
99. Turgut, 1991. Eğitim Üzerine Felsefi Bir Deneme. İzmir
100. UNESCO ve OECD, 2003. Financing Education – Investment and Returns: Analysis of of the World Education Indicators 2002, UNESCO Publishing, Paris.
101. United Nations, 1999. The World at Six Billion. Erişim: 15 Şubat 2011, www.un.org
102. URAK, 2009. İllerarası Rekabetçilik Endeksi 2008-2009, İstanbul.
103. Okçabol, R. 2007. Yükseköğretim sistemimiz. Ankara: Ütopya.
104. Özden, Y., 2005. Eğitimde Yeni Değerler. Pegem A Yayınları
105. World Bank, 2008. World Bank EdStats Query. Erişim: 15 Şubat 2011, www.worldbank.org
106. Yıldız, E. B., Sivri U., Berber, M., 2010. Türkiye'de İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması. Uluslararası Bölgesel Kalkınma Sempozyumu, Bozok Üniversitesi, 07-09 Ekim 2010, Yozgat.
107. YÖK, 2007. Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi. Ankara: T. C. Yükseköğretim Kurulu.